

col·lecció 'la gent de girona' / 01

ALBERT REIXACH SALA

METGES, CLÍNIQUES I HOSPITALS

Història de la medicina a la ciutat de Girona,
amb el testimoni de 44 famílies mèdiques

eg

EDITORIAL GAVARRÉS

METGES, CLÍNIQUES I HOSPITALS

col·lecció 'la gent de girona' / 01

ALBERT REIXACH SALA

METGES, CLÍNIQUES I HOSPITALS

Història de la medicina a la ciutat de Girona,
amb el testimoni de 44 famílies mèdiques

**GERARD BAGUÉ
MAR BOSCH OLIVERAS
ÀNGEL MADRIÀ
MANEL MIR HURTADO
JORDI NIERGA
JOSEP PASTELLS
RITA PERÉ
SÍLVIA PLANAS DALMAU**

**RAFEL BOSCH
CLAUDI VALENTÍ**

Col·lecció 'La gent de Girona' / 01
METGES, CLÍNIQUES I HOSPITALS

COEDICIÓ Ajuntament de Girona
Plaça del Vi, 1
17004 Girona

Editorial Gavarres
Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
www.editorialgavarres.cat

DIRECCIÓ DE LA COL·LECCIÓ
COORDINACIÓ EDITORIAL
CONSELL ASSESSOR

Àngel Madrià
Dolors Roset
Joan Boadas
Anna Estartús
Joaquim Nadal
Sílvia Planas Marcé
Joaquim M. Puigvert
Albert Riera
Narcís Soler

DISSENY I MAQUETACIÓ
EDICIÓ DE TEXTOS

El taller de can Vergeli
Marta Costa-Pau i Roser Bech

IMPRESSIÓ
DIPÒSIT LEGAL
ISBN

Nexe Impressions
GI-1651-2016
978-84-945279-2-0

PRIMERA EDICIÓ

Cassà de la Selva, desembre 2016

Qualsevol reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada prèvia autorització dels titulars dels drets que s'indiquen en els crèdits, excepte en els casos específicament previstos per la llei.

SUMARI

9	Pròleg
10	Presentació
14	Introducció
16	1. La medicina a Girona <i>Perfils: Josep Ametller Viñas; Rudolf H. Matas</i>
24	2. Els professionals sanitaris gironins abans de 1900 <i>Perfils: Gaspar Casal Julián; Josep Boniquet</i>
30	3. L'evolució de la professió i de les especialitats a Girona <i>Perfils: Bonaventura Carreras Peralta i Bonaventura Carreras Duran; Modest Furest Roca; Jaume Figueras Torrent; Joaquim Dausà Oliver</i>
38	4. Confraries i corporacions abans de l'agrupació col·legial
42	5. El Col·legi Oficial de Metges de Girona (COMG) <i>Perfils: Josep Pascual i Prats; Albert Casellas Condom</i>
54	6. La xarxa assistencial a Girona des de la baixa edat mitjana fins a 1950 <i>Perfil: Josep M. Bosch Masgrau</i>
64	7. Les clíniques privades <i>Perfils: Francesc Coll i Turbau; Jacint Muñoz Arbat</i>

SUMARI

- 72 8. Els avenços en psiquiatria a Girona:
el Manicomi de Salt
Perfil: Ramon Sambola Casanovas
- 80 9. L'eclosió dels grans centres hospitalaris públics
*Perfils: Josep M. de Llobet Llavari; Joan Baró Seguí;
Fernando García Alba*
- 92 10. Els estudis de Medicina a Girona
Perfil: Ramon Brugada Terradellas
- 98 11. La formació universitària
*La Fundació Bruguera: lligams mèdics entre Girona
i Montpeller; Perfil: Josep Cornella Canals*
- 104 12. La decisió d'estudiar Medicina
i la tria de l'especialitat
- 112 13. L'exercici professional
Perfils: Lluís Revert Torrellas, Josep M. Nolla Panadès
- 120 14. Una aproximació a la sociologia
del col·lectiu mèdic gironí
Perfil: Francesc Bordàs Salellas
- 126 15. La formació de nissagues
- 130 16. Metges i política
*La repressió franquista i el col·lectiu mèdic de Girona;
Perfils: Agustí Riera i Pau; Pompeo Pascual i Carbó*

140	17. Metges, activisme cívic i humanitarisme <i>Perfil: Fernando Fonseca</i>
144	18. Metges i esport <i>Perfils: Salvador Hormeu Gardella; José Pablo García del Amo; Felip Sánchez Babot</i>
150	19. Metges, humanitats i creació artística <i>Els metges i la música; Perfils: Laureà Dalmau Pla; Jordi Bosch Mollera</i>
156	20. Metges, consciència històrica i patrimoni <i>Perfils: Narcís Figueras Reixach; Benet Julià Figueras</i>
162	21. Metges i contactes internacionals <i>Perfils: Josep M. Massa Servitja; Josep Campistol Vila</i>
167	Testimonis
308	Bibliografia

PRÒLEG

El títol d'aquesta col·lecció que iniciem ja és una declaració d'intencions: 'La Gent de Girona'. És a dir, Girona. Perquè, què seria una ciutat sense la seva gent? La resposta és d'una obvietat inqüestionable: no seria.

Nosaltres, les gironines i els gironins d'aquest segle XXI, som d'una determinada manera perquè la gent que ha habitat la ciutat des del moment fundacional l'ha configurada, i ens ha configurat, tal com avui la veiem i ens veuen. Ciutadà i ciutadana són l'expressió màxima de la civilitat i aquesta, com és evident, adquireix la seva naturalesa en el viure col·lectiu.

I viure col·lectivament es basteix cada dia prenent com a base el respecte entre les persones, entre la gent. Desenes de generacions, milers de persones, han conviscut en el mateix espai vital que nosaltres des de fa més de vint segles. I la gran majoria d'elles han transitat pel nostre passat sense fer gaire soroll, sense notorietat, posant el seu esforç, les seves aptituds, el seu treball al servei del conjunt de la col·lectivitat.

Tota comunitat ha d'estar orgullosa de les seves grans personalitats, només faltaria. Però al seu costat, i gairebé sempre fent-ho possible, hi hem de situar la contribució anònima i quotidiana d'aquelles persones que treballen de nit perquè nosaltres tinguem el pa calent al matí, de les que obren les seves parades per oferir-nos els millors aliments, de les que cuinen, paren i serveixen les taules de fondes i restaurants, de les que tenen cura de la nostra seguretat, de les que vetllen per la nostra salut, de les que ens vesteixen i ens calcen, de les que ens fan les cases i de les que defensen els nostres drets, de les que ens pentinen i de les que ens informen.

Aquesta és la Gent de Girona. Aquesta col·lecció s'hi vol referir i vol presentar-nos i explicar-nos com les gironines i els gironins han viscut les seves feines, com han canviat i evolucionat, de manera vertiginosa en els darrers anys, com es lluita per adaptar-se a aquestes transformacions.

Aquesta col·lecció no vol tractar de 'vides minúscules'. Aquests llibres volen reivindicar, a partir de testimonis i de la recerca documental, el millor de la nostra ciutat: la seva gent.

Marta Madrenas i Mir
ALCALDESSA DE GIRONA

PRESENTACIÓ

Aquest és un llibre notable perquè en la seva elaboració s'ha combinat la bona divulgació amb el rigor històric i la recerca. El treball coral d'un jove historiador –Albert Reixach–, un col·lectiu de vuit bons periodistes –Gerard Bagué, Mar Bosch Oliveras, Àngel Madrià, Manel Mir Hurtado, Jordi Nierga, Josep Pastells, Rita Peré, Sílvia Planas Dalmau– i dos fotògrafs –Rafel Bosch i Claudi Valentí– ho ha fet possible. El llibre ens permet disposar d'una visió global i renovada de l'evolució de la medicina a la ciutat de Girona, resseguint la trajectòria de metges, clíniques i hospitals. Per a la confecció del llibre els autors han emprat el corpus bibliogràfic existent sobre el tema a Girona i Catalunya que han complementat amb un exercici d'història oral a partir de 44 entrevistes; una mostra gens menyspreable si considerem les dificultats –i la lentitud– del mètode de la història oral. El llibre ens parla de la medicina del segle XX, però amb incursions en etapes anteriors. El seu enfocament respon als plantejaments derivats de la renovació de la història de la medicina experimentats en les darreres dècades que han posat especial atenció en els aspectes socials. Tal com va dir José Maria López Piñero en la seva obra *Breve historia de la Medicina* (Madrid, Alianza Editorial, 2000, p. 9), un dels més destacats historiadors espanyols de la medicina, «l'estudi històric de la medicina no consisteix en l'exposició de les biografies i les obres de les 'grans figures' mèdiques del passat, ni es limita a l'evolució de la ciència i la pràctica mèdiques. Des de la seva profunda renovació a mitjan segle XX, s'ocupa de la medicina en tota la seva complexitat: les malalties com estats de la vida humana en qualsevol temps i lloc i les activitats destinades a combatre-les i a promoure la salut.»

Aquest llibre, així doncs, és un exemple, aplicat a la ciutat de Girona, de la renovació experimentada en la història de la medicina a Europa després de la Segona Guerra Mundial que dona més importància als aspectes sociològics, de la qual és un bon exemple l'obra pionera d'Henry Sigerist *On the Sociology of Medicine* (1960). Aquest autor, per exemple, l'any 1949 havia publicat en llengua castellana, prèvia traducció de l'alemany, el llibre *Los grandes médicos. Historia Biográfica de la Medicina* (Barcelona, Ediciones Ave, 1949), on confessava que era conscient que, més enllà dels metges que han passat a la història per les seves aportacions innovadores –i que per això són coneguts–, en restaven moltíssims d'altres «que la història ha oblidat. Un dia van morir i el seu record perdurà únicament en el cercle de les persones que havien salvat. Però també aquestes persones moriren i foren succeïdes per altres. I, a voltes, l'únic que coneixem d'elles és el seu nom inscrit en una matrícula universitària, o bé en el registre d'una associació; un parell de dades esparses, senzilles com les seves mateixes vides. Però ¿no esdevé el mateix amb els artistes, els músics, que dia darrera dia distreuen i alegren

la vida a milions de persones i els noms dels quals han sigut també relegats a l'oblit?» (p. 7).

De fet, el llibre que el lector té a les mans s'aproxima a la medicina de la ciutat de Girona, combinant multiplicitat de metodologies i enfocaments: s'analitza la formació dels metges; el seu procés d'especialització; l'organització corporativa i col·legial de la professió; l'evolució de la xarxa hospitalària pública i el naixement de les clíniques privades, i l'anàlisi d'un nombre considerable de biografies de les quals es ressegueix la trajectòria professional, social i, en alguns casos, fins i tot política. Aquest darrer aspecte fa del llibre una mena de primera prosopografia o biografia col·lectiva dels metges gironins que, òbviament, caldria que fos complementada en el futur. Que no hi siguin tots no desmereix gens el projecte, ja que un dels valors del llibre, més enllà del seu ric contingut, és de caràcter metodològic ja que ofereix vies i camins de recerca que poden ser continuades. Aquesta aposta pel mètode biogràfic i prosopogràfic arriba en un bon moment, ja que la historiografia i altres ciències socials en els darrers anys, després d'anys de descrèdit acadèmic –no pas entre el públic lector– han recuperat la biografia –a partir de nous enfocaments– com a eina al servei d'una renovada història social i política, tal com mostra el llibre de François Dosse *La apuesta biográfica. Escribir una vida* (València, Universitat de València, 2007). En la mateixa direcció, J.C. Davis i Isabel Bordiel han posat de relleu com el retorn a les biografies té a veure amb el «retorn al subjecte» en història fruit d'una doble insatisfacció, a saber: «Per una part, la dels historiadors davant les frustracions explicatives de l'antihumanisme militant dels anys centrals del segle passat. Per altra, la dels lectors davant un tipus d'història que hauria deixat de ser interessant –fins i tot llegible– per al públic culte, no especialista, en anular els homes i les dones com a realitats reconeixibles» (*El otro, el mismo. Biografía y autobiografía en Europa (siglos XVII-XX)*, València, Universitat de València, 2005, p. 11).

Són molts els resultats destacats en aquest llibre gràcies al mètode de prosopogràfic. Impossible aquí destacar-los tots. Però en voldria posar uns quants com a exemple. Són tota una novetat les dades que s'ofereixen sobre els orígens geogràfics i socials dels metges gironins; molts d'ells arribaren a la ciutat on desenvoluparen la seva professió i on obtingueren reconeixement social d'altres metges provinents d'arreu de les terres de Girona, Catalunya i Espanya; si bé es comprova que alguns d'ells havien nascut en el si de famílies ja dedicades a la professió mèdica –esdevenen així continuadors de veritables nissagues professionals–, altres trobaren en els estudis universitaris de Medicina una clara via d'ascens social, no absenta de dificultats i grans esforços personals.

El llibre també reflecteix que l'elevada feminització de la professió mèdica avui és un fenomen social relativament recent en termes

**Interior d'una
sala de consulta
mèdica de
l'Hospital de
Santa Caterina.
Any 1932.**
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de
Girona. CRDI
(Fotografia Unal).

històrics. I això malgrat que fos procedent de les comarques gironines una de les metgesses pioneres, la Trinitat Sais Plaja, nascuda a la Bisbal d'Empordà l'any 1878 i llicenciada per la Universitat de Barcelona l'any 1904; no endebades surt en el llibre de Consuelo Flecha *Las primeras universitarias en España* (Madrid, Narcea, 1996, p. 232).

El llibre parla, així mateix, que tampoc és gens menor o innòcua la geografia de la localització de les consultes a l'interior de la ciutat. Sens dubte, la presència de consultes i clíniques és un element que en va reforçar la seva capitalitat sobre el conjunt de la regió. Però al llarg del llibre es mostra, així mateix, com la ubicació de les consultes i les clíniques va experimentar tot un canvi passant de l'eix 'central' de la plaça del Vi-carrer Ciutadans-plaça de l'Oli al nou eixample a l'altre costat del riu Onyar, a mesura que la ciutat va anar creixent. Decidir on ubicar una consulta mèdica no era pas fàcil, ja que podia afavorir –o no– fer-se amb una clientela que no només procedia de la ciutat sinó també de moltes altres poblacions. No és casualitat, per exemple, que el llibre de J. Vicens Carrió sobre *Organización y eficiencia profesional. Técnica del negocio, adaptada a las profesiones liberales* (1943), en el capítol dedicat als metges es comenci reconeixent que «l'elecció del lloc d'emplaçament és cosa fonamental (...). El metge que té una clientela procedent dels pobles faria bé en buscar el seu emplaçament en el trajecte d'algunes vies de comunicació, relacionades amb les estacions de ferrocarrils. El metge que té malalts que acudeixen al seu consultori, a pesar de les malalties, no pot buscar-se un emplaçament allunyat, sinó cèntric. I en matèria de cèntric convé distingir el punt molt concorregut, dens, i el punt estratègic que en un petit radi gaudeix de facilitat de comunicació de tot tipus» (p. 144-145).

En definitiva, aquest llibre s'afegeix feliçment a d'altres iniciatives existents a Catalunya en els darrers temps que han tingut com a objectiu estudiar la medicina resseguint la trajectòria dels seus agents professionals, ja sigui la Galeria de Metges Catalans del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, que es pot consultar en línia, o la revista *Vicgrafies*, que s'edita a Vic i que dedicà el seu primer número (2005) als metges. Totes aquestes propostes editorials, com el llibre que ara presentem, admeten nivells de lectura diferents –heus ací una de les seves virtuts–, en funció dels interessos diversificats dels seus lectors, a més d'estar abocades a esdevenir fonts de consulta i de referència per a futures investigacions.

Dr. Joaquim M. Puigvert i Solà

DIRECTOR DE LA CÀTEDRA MARTÍ CASALS DE MEDICINA I SALUT
EN L'ÀMBIT RURAL DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA

INTRODUCCIÓ

El títol del primer volum de la col·lecció 'La Gent de Girona' –*Metges, clíniques i hospitals*– s'ha dedicat als professionals i centres mèdics de la història recent de la ciutat. Recull el fruit de la recerca en diversos fons arxivístics, de la revisió crítica de la bibliografia existent i d'entrevistes a un bon conjunt de testimonis. Per això mateix, es troba dividida en dues parts, una centrada en la història de les institucions i del col·lectiu sanitari, i l'altra en els propis testimonis.

En primer terme, es traça una panoràmica de la pràctica de la medicina i de la sanitat a Girona al llarg dels segles amb un èmfasi especial en l'etapa iniciada pels volts de 1900. A través de diversos capítols, s'emmarca la professió mèdica, bo i descrivint l'evolució general de la disciplina, el desenvolupament de distintes especialitats, les formes d'organització interna del sector i els escenaris principals de formació i exercici, o sigui els hospitals, clíniques i consultes privades de la ciutat.

En un segon bloc, sempre a partir de la mostra concreta de casos reunits, s'assaja una primera biografia col·lectiva dels metges gironins. A més de resseguir-ne l'etapa universitària, les decisions preses en els inicis i les trajectòries posteriors més habituals, se n'observa el corresponent rerefons social i la tendència a la formació de nissagues mèdiques. També es fa atenció a altres activitats paral·leles a l'exercici estricte de la professió. Al llarg del volum, s'inclouen, a més, diverses peces biogràfiques de personalitats històriques que, per la raó que sigui, han destacat en la història recent de la medicina a Girona i que exemplifiquen la majoria de tendències o processos descrits.

El segon pilar de l'obra recau, com avançàvem, en les entrevistes a testimonis individuals o col·lectius seleccionats segons els següents criteris. S'ha procurat recollir la veu, d'entrada, d'un gran nombre de famílies gironines amb membres de més d'una generació lligats al sector mèdic; alhora, de persones que voregen o que han superat l'edat de 65 anys i que, bé per ser naturals de Girona, bé per haver-hi completat bona part de la carrera, tenen una perspectiva immillorable sobre l'evolució de la medicina a la ciutat durant les darreres dècades. En aquest sentit, també s'ha contactat amb professionals que reunien alguna de les característiques apuntades, però que, per diferents motius, no ha estat possible registrar-ne les respectives experiències. El resultat final consisteix en quaranta-quatre entrevistes.

Així doncs, *Metges, clíniques i hospitals* deu molt a moltes persones. La recerca arxivística i bibliogràfica no hauria estat possible sense la complicitat del personal de l'Arxiu Municipal de Girona –incloent-hi el Centre de Recerca i Difusió de la Imatge–, de l'Arxiu Històric de la mateixa ciutat, de l'Arxiu General de la Diputació

**Pati de les
Magnòlies de
l'antic Hospital de
Santa Caterina.**

Any 1960.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de
Girona. CRDI
(Narcís Sans Prats).

de Girona, del Centre de la Imatge (INSPAI) de la Diputació de Girona, del Museu d'Història de Girona, del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya i del servei de comunicació de la Clínica Girona.

Alhora, tant per la fase de compilació de materials com per l'accés a molts testimonis, ha tingut un paper cabdal la predisposició del Col·legi Oficial de Metges de Girona encarnat en l'actual junta directiva encapçalada pel doctor Josep Vilaplana i en la persona de Francesc Xavier Roca, adjunt de gerència de la corporació. Han estat igualment de gran profit les converses mantingudes amb el professor Joaquim M. Puigvert i amb el cronista de la ciutat Enric Mirambell, així com la col·laboració indispensable dels doctors Narcís Solà i Joaquim Jubert per la identificació i documentació d'algunes imatges del llibre. En darrer lloc, però no per això menys important, volem expressar gratitud enorme a totes les persones i famílies entrevistades, tant per l'amabilitat d'obrir-nos les seves llars com per la generositat de compartir les seves vides, records i, en alguns casos, fotografies personals.

Albert Reixach Sala

DOCTOR EN HISTÒRIA MEDIEVAL PER LA UNIVERSITAT DE GIRONA

1. LA MEDICINA A GIRONA

Una panoràmica dels contextos teòrics i els marcs ambientals, econòmics i socials en què han evolucionat la ciència i la pràctica mèdiques a la ciutat des de l'edat mitjana fins al segle XX

**Un malalt en un llit
inclinat a l'antic
Hospital de Santa
Caterina. Anys 50.**

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Martí
Massafont).

Una història dels protagonistes de la medicina a Girona al segle XX obliga, d'entrada, a tenir en compte uns quants factors que van més enllà del col·lectiu de metges. Han calgut llargs i complexos processos de canvi en l'àmbit del coneixement científic, alhora que en la societat i l'economia, per arribar a la situació actual d'uns professionals que s'han format per exercir la medicina, la ciència orientada a guarir o alleujar malalties i altres afeccions.

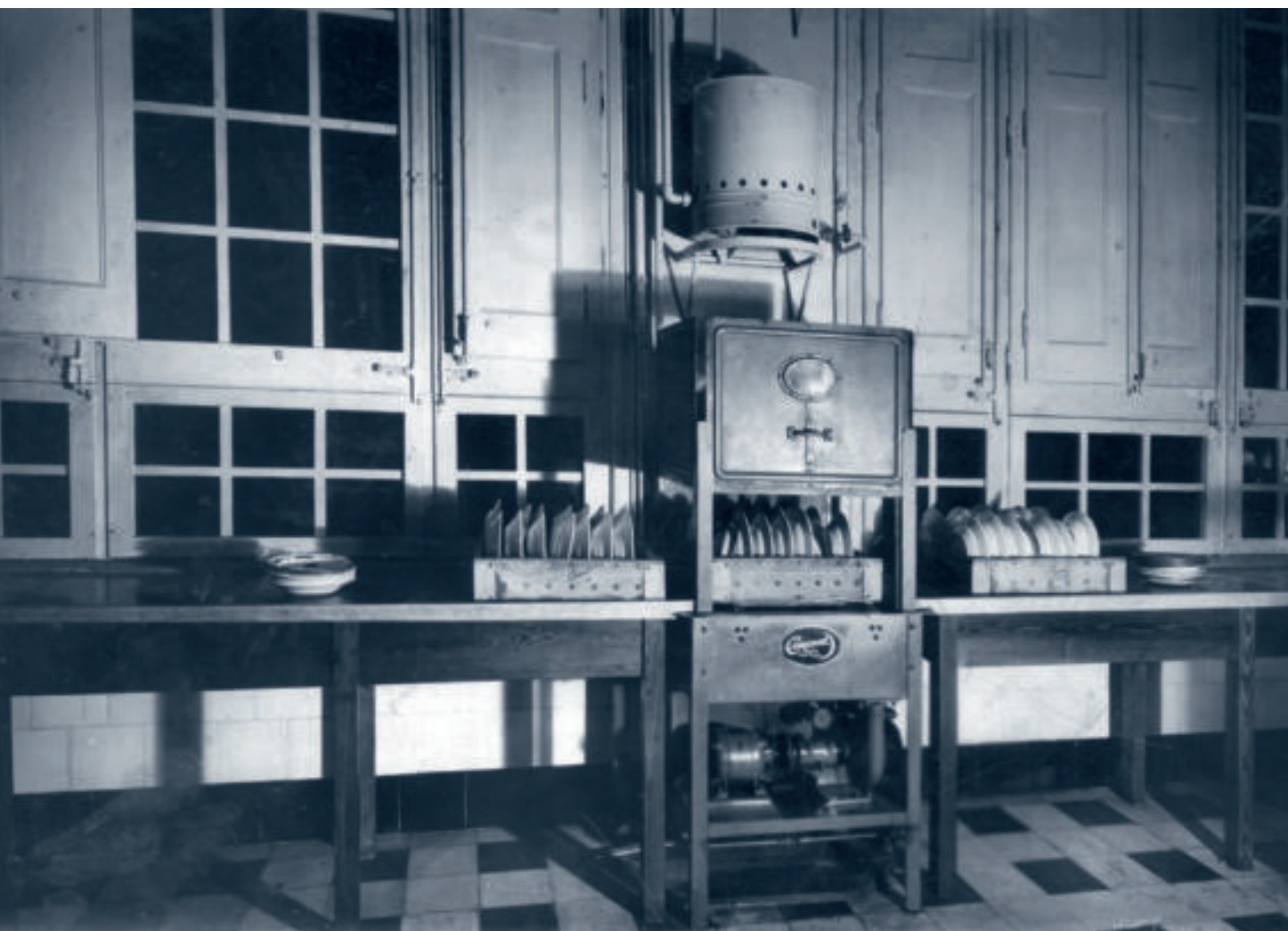
Si tracem una panoràmica àmplia per emmarcar l'evolució tractada en els propers capítols, o sigui, amb un èmfasi especial en l'etapa que s'inicia a partir de les acaballes del segle XIX, hi hem d'incloure una breu seqüència de les principals transformacions en la ciència mèdica i l'atenció sanitària durant el període anterior i, així doncs, remuntar-nos gairebé a la baixa edat mitjana. Al mateix temps, cal presentar, ni que sigui de forma molt ràpida, les circumstàncies ambientals i sanitàries que han marcat l'escenari concret que ens ocupa, la ciutat de Girona.

L'arrencada de la medicina moderna té lloc al segle XVII coincidint amb la gran revolució científica que es registra aleshores. Això no obstant, tal com assenyalen diversos autors, la ciència i la pràctica mèdiques no van viure un gir equivalent al d'altres disciplines, sinó que van desenvolupar bastants aspectes sobre la base de nous fonaments, però, alhora, van conservar mètodes heretats dels darrers segles medievals. La ruptura amb aquests vells procediments, com ara els vinculats a la cirurgia i la higiene, va endarrerir-se fins al set-cents, és a dir, fins a la Il·lustració.

Tanmateix, en el pla teòric, la diferència principal que presentava la medicina moderna respecte dels sistemes mèdics clàssics es troba en el fet que passava a centrar-se en un coneixement limitat als fenòmens i a les seves interrelacions. Es descarten, doncs, els sabers de validesa absoluta i es limita l'atenció als 'fets' que els sentits són capaços de detectar i que es recullen a través de l'observació i l'experimentació. L'anàlisi posterior recorre al raonament científic en què preva-

**Sistema de rentaplats
a la cuina de l'antic
Hospital de Santa
Caterina, anys 20.**

PROCEDÈNCIA: INSPAI
(Fons Diputació de
Girona).

len les hipòtesis provisionals i que cal posar sempre a prova.

Per una altra banda, en l'estudi del col·lectiu mèdic des de l'edat mitjana fins al segle passat, s'ha atorgat molta importància a un procés de llarga durada paral·lel al desenvolupament científic i que, al capdavant, tendeix a integrar-lo. Es coneix com el procés de medicalització i, des d'una òptica de conjunt que abraça tot el món occidental, permet explicar com alguns paradigmes de la medicina –sobretot el galenohipocràtic i l'experimental, que acabem d'apuntar– han incidit de manera decisiva en la comprensió de molts aspectes de la vida quotidiana al llarg dels segles.

Tal com recull l'antropòleg Josep M. Comelles, la medicalització no es pot destriar, en primer terme, de l'evolució de la societat entre els segles XV i XVIII amb el progressiu avanç del mercantilisme i del capitalisme, un gran canvi paral·lel a l'enfortiment dels estats i dels sistemes polítics moderns que van permetre el disseny de les primeres polítiques públiques d'ordre sanitari. De forma simultània es van produir transformacions en l'educació mèdica que van contribuir a substituir els mètodes escolàstics que havien revestit la medicina galenicohipocràtica, o sigui mètodes en essència especulatiu, per la medicina basada en l'observació directa i l'experimentació combinada

amb la raó. Tot plegat en un procés formatiu que havia de sostenir-se en els hospitals com a llocs primordials d'aprenentatge, idea ja difosa durant l'etapa de la Il·lustració i que va quallar des de finals del segle XVIII. Finalment, també s'han de considerar canvis culturals marcats per la voluntat del coneixement mèdic d'origen acadèmic d'assegurar la distància i, per tant, l'hegemonia respecte d'altres sabers populars tocants a malalties i salut. No cal dir que aquestes dinàmiques s'han concretat en una cronologia distinta arreu d'Occident i que, per dir-ho ràpid, en molts moments encara va ser força diferent el que s'havia assolit en certs cercles de París o Londres respecte del que succeïa a d'altres territoris europeus com Catalunya.

Metges i epidèmies

Sigui com sigui, la història de la medicina a Girona, tant de la difusió del saber científic com de la pràctica, és indestruïble de les etapes en què realment ha estat més necessària l'existència de professionals capaços de guarir malalties, és a dir, en els moments d'epidèmies. Diversos treballs s'han dedicat a reconstruir la seqüència de pestilències, malalties infeccioses i altres brots epidèmics que van afectar-la des de, com a mínim, el segle XIII i fins ben entrat el segle XX. Igual que a la resta d'Europa, va ser especialment important la mortalitat provocada per la Pesta Negra de l'any 1348, a la vegada que es van repetir alguns rebrots d'intensitat considerable en dècades posteriors i en el decurs del segle XV. La pesta bubònica va continuar manifestant-se en diferents episodis al llarg dels segles XVI i XVII, quan se'n van registrar alguns d'especialment greus, com els dels anys 1629-1631 i 1648-1654. Tot i això,

les epidèmies que van flagel·lar la ciutat no sempre van ser de la mateixa naturalesa, en especial durant el primer quart del segle XVIII va haver-hi una mica més de fortuna, en bona part atesa l'eficàcia de les mesures preventives. I això per contrast amb la gran afectació d'algunes pestes en altres països europeus veïns com França.

En contrapartida, durant el segle XIX van encadenar-se brots de verola, còlera –destaca el de l'any 1885–, febre tifoide, hepatitis, disenteria, així com xarampió entre els infants. Alguns habitants de la capital gironina també van veure's afectats pels brots de paludisme que es registraven en zones d'aiguamolls de l'Empordà, on es cultivava arròs, i en els estanys de Sils –d'aquí que a partir de la segona meitat del segle XIX es decidís dessecar-los. Finalment, al segle XX es produeix un canvi significatiu en les patologies per tal com les malalties infeccioses i contagioses disminueixen. En cap cas van desaparèixer: algunes es van manifestar en esclats com el de la grip de l'any 1918 i d'altres de difícil eradicació van estendre's molt en alguns cicles com la tuberculosi, la sífilis o la poliomièlitis, mentre que més cap ençà n'han emergit de noves, com la sida. El canvi de tendència es deu, en qualsevol cas, a la millora de la higiene i de l'alimentació i, sobretot, a la consolidació dels antibiòtics a partir de la dècada de 1940, alhora que, més endavant, de les vacunes.

Les mesures per combatre aquestes epidèmies van avançar, si bé a un ritme desigual, en el decurs de l'època moderna. Certament, es va aconseguir anar més enllà de limitar-se a fugir –els que disposaven de mitjans per fer-ho– cap a les finques rurals del Gironès i l'Empordà, d'organitzar oracions, vots i processons,

«La història de la medicina a Girona (...) és indestruïble de les etapes en què realment ha estat més necessària l'existència de professionals capaços de guarir malalties, és a dir, en els moments d'epidèmies»

Dos estoigs amb instrumental mèdic d'intervenció quirúrgica.

FOTOS: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA: COMG
(Fons Joan Soliguer).

El doctor Jacint Muñoz visitant una pacient a la clínica que dirigia amb el seu germà.

PROCEDÈNCIA: AHG
(Fons personal Josep M. Muñoz i Casadevall [títol provisional]).

Al detall, un oscil·lògraf.

FOTO: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA: COMG
(Fons Joan Soliguer).

per exemple, per portar la santa creu a rentar a la font del Carme. Es van adoptar mesures per frenar l'entrada de forasters a la ciutat en els moments que s'advertia perill de contagi, a la vegada que diversos mecanismes per aïllar els infectats, en centres habilitats especialment o als seus propis domicilis. Dels segles XVI i XVII, de fet, es conserven bastants tractats teòrics de metges que versen sobre com abordar epidèmies de pesta.

Quant als mètodes de desinfecció, s'estilaven les fumigacions amb substàncies odoríferes i antisèptiques, un procediment que, ben mirat, al segle XIX no havia canviat gaire. Tot i això, a finals d'aquesta centúria, es van poder començar a recollir dades epidemiològiques entre la població d'una manera més sistemàtica. Alhora, tal com advertien els especialistes d'aquell moment, a falta de tractaments específics, s'optava per la prevenció bo i conscienciant la població, sobretot en casos com la tuberculosi, l'epidèmia amb més mortalitat als primers decennis del segle XX; també a Girona: no en va, l'any 1935 s'afirmava que era la demarcació catalana més castigada pel bacil de Koch, el causant de la malaltia.

Espais insalubres a la riba de l'Onyar

En referir-nos a aquesta llarga relació d'epidèmies no podem deixar de pensar en l'entorn pel qual s'escampaven: la capital gironina anterior a 1900. Seria incorrecte suposar les condicions ambientals que es descriuen pel segle XIX a totes les centúries anteriors i, sobretot, donar per fet que en aquesta etapa prèvia encara havien de ser pitjors. Fos com fos, diverses fonts de l'època coincideixen en el següent: ens informen d'espais realment insalubres com la llera de l'Onyar, on, a banda d'acumular-s'hi imundícies de procedència diversa, desguassava el clavegueram de tota la ciutat vella a la dreta del riu. Per consegüent, les cases properes a la riba patien problemes greus d'higiene, a part que moltes estaven equipades de pous que captaven aigües superficials tan sols lleugerament filtrades. I això era un perill real de contagi, en especial a l'estiu quan les aigües s'estancaven, o en èpoques d'aiguats quan el cabal es desbordava i a la boca dels pous emanaven líquids enllotats i pestilents.

Segons algun autor, les aigües embassades també eren l'origen de gasos de mala combinació que el vent propagava en una

Josep Ametller Viñas

(Girona, 1832-1901)

Maletí de metge.

FOTO: Àngel Madrià.

PROCEDÈNCIA:

MHSFG (Fons doctor
Martí Casals).

El doctor Ametller Viñas podria definir-se com un dels pares del col·lectiu mèdic gironí tal com ara el coneixem, o sigui, el que arrenca a finals del vuit-cents. Va néixer l'any 1832 a la ciutat de l'Onyar en el si d'una família de metges per ambdues bandes. El seu pare era el doctor Miquel Ametller Marill –metge natural de Cervià de Ter, antic director de l'institut provincial i impulsor de diverses entitats a la ciutat de Girona–, mentre que la mare era filla del prestigiós metge gironí doctorat a Montpeller, Narcís Viñas i Barnova. El germà, Joaquim Ametller Viñas, esdevindria farmacèutic.

Després de completar el batxillerat a Girona, Josep Ametller va anar a estudiar Medicina a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar l'any 1856 amb premi extraordinari. Mentre feia la carrera, va guanyar una plaça d'alumne intern a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, centre en què va aconseguir que fossin escoltades reivindicacions dels estudiants com la de poder realitzar pràctiques a les sales de maternitat. A continuació, va desplaçar-se a Madrid per doctorar-se, títol que va obtenir l'any 1858, si bé l'any abans ja havia aconseguit per oposició una plaça a l'Hospital de San Juan de Dios de la mateixa capital. S'hi va especialitzar com a veneriòleg i higienista, fent aportacions en publicacions periòdiques de rellevància. Així va començar a adquirir reconeixement en els cercles mèdics espanyols i va ingressar a l'Acadèmia Reial de Medicina, de la qual va assolir la condició de secretari. També va ser nomenat membre corresponent de l'Institut Mèdic de València. En aquesta mateixa línia, va convertir-se en un dels organitzadors del primer congrés mèdic celebrat a Espanya l'any 1864.

Quan, superada la trentena, vorejava el zenit de la seva carrera mèdica, l'any 1866, el reconegut doctor Ametller va preferir retornar a Girona amb la voluntat d'atendre personalment el pare, que havia caigut malalt. A partir de l'any

1867 va ser designat cirurgià de l'Hospital de Santa Caterina i el prestigi acumulat el convertia en consultor habitual dels casos més difícils, alhora que en mentor de molts estudiants de Medicina de la ciutat. En paral·lel, va anar prenent consciència dels problemes del col·lectiu mèdic i, en col·laboració amb d'altres col·legues, en especial el doctor Josep Pascual i Prats, va impulsar, l'any 1894, el Sindicat de Metges de Girona, base del futur Col·legi Oficial de Metges de la demarcació.

Segons explica el mateix Pascual i Prats, el retorn a la ciutat de l'Onyar i la major tranquil·litat respecte de la vida que duia a Madrid va suposar pel doctor Ametller un interès creixent per diferents àmbits de la cultura, les lletres i la filosofia que sempre l'havien acompanyat en la investigació mèdica. Va ser un dels fundadors de la *Revista de Girona*, on col·laborava habitualment, entre d'altres publicacions, alhora que va signar obres d'un camp literari extens, que comprenia des de la poesia i el teatre fins a l'assaig, les cròniques de viatge, la crítica artística o els textos de caràcter historiogràfic. Així mateix, va ser escollit president de l'Associació per al Foment de les Belles Arts i va formar part de la Comissió Provincial de Monuments, amb una tasca ben destacada en relació amb el Museu de Sant Pere de Galligants.

La vida cívica i el compromís ideològic també el van portar a involucrar-se en política dins de les files del liberalisme progressista. Eren temps d'efervescència política i, atès el prestigi i la popularitat –i qui sap si també els contactes que mantenia a Madrid malgrat el retorn a la ciutat natal–, va ser escollit membre de la Junta Revolucionària de la província de Girona en el marc de la Revolució de Setembre de l'any 1868.

Després d'una llarga agonia voluntària i afectat de cistitis aguda crònica, va morir l'any 1901 al pis que tenia a la Plaça del Vi de Girona. Fins al darrer moment va acompanyar-lo el doctor Pascual i Prats, company i amic

«Diverses fonts de l'època (...) ens informen d'espais realment insalubres com la llera de l'Onyar, on, a banda d'acumular-s'hi immundícies de procedència diversa, desguassava el clavegueram de tota la ciutat vella a la dreta del riu»

Les cases sobre l'Onyar amb la Catedral al fons. Any 1959. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Josep Buil).

ciutat que, com bé se sap, està situada en una fondalada i on només es registraven nivells acceptables d'aire pur a una certa altura. A més, en el barri on proliferaven les indústries, o sigui al Mercadal, s'hi afegien les emissions de les instal·lacions fabrils i el soroll, per no dir la foscor i la humitat que hi patien els obrers.

Vist aquest panorama, doncs, els joves gironins que s'estaven formant en Medicina a la segona meitat del segle XIX tenien una missió complexa al davant. L'educació rebuda era de més qualitat i més eficient que

la dels seus pares o avis, però la ciència mèdica i, sobretot, els mitjans tècnics encara havien de desenvolupar-se molt per arribar a escenaris que ens puguin resultar més familiars. La trajectòria d'aquests metges que han contribuït a la història de Girona és la que es pretén recollir en les pàgines que segueixen ■■■

Rudolf H. Matas

(Nova Orleans, 1860-1957)

Entre les grans figures de la medicina a cavall dels segles XIX i XX n'hi ha una amb arrels gironines, tot i haver viscut i exercit ben lluny de la ciutat; es tracta de Rudolf H. (Hereu) Matas. Aquest eminent cirurgià –es considera un dels pares de la cirurgia vascular contemporània– i professor nordamericà era fill d'un metge gironí emigrat a Nova Orleans (EUA), el doctor Narcís Hereu Matas, nadiu del Pont Major. Narcís Hereu va estudiar a Girona i, després d'una estada a Sant Feliu de Guíxols, on va conèixer la que seria la seva esposa i la mare dels seus fills, va establir els contactes que el van fer decidir a embarcar-se cap a Amèrica. Va desembarcar a l'estat de Louisiana, on va estudiar Farmàcia a la universitat de Nova Orleans i posteriorment Medicina. Una vegada assentat com a metge i farmacèutic en aquella ciutat, va acceptar una oferta per exercir de metge en una zona de plantacions esclavistes. La Guerra de Secessió (1861-1865) el va obligar a tornar a Europa, on va seguir formant-se en nous camps, si bé per tota una cadena de decisions de resultat contradictori la família va reprendre el somni americà pels volts de 1877.

Rudolf va néixer l'any 1860 als afores de Nova Orleans i va passar bona part de la

infantesa a Matamoros (Mèxic). Tot i un periple previ per Barcelona i altres capitals europees, va estudiar Medicina a la seva ciutat natal. Era on, de fet, s'havien assentat amb la mare i la germana mentre el pare continuava buscant nous reptes per Amèrica del Nord. L'any 1880 es va llicenciar a la Tulane University (Louisiana). En aquest centre va completar una carrera acadèmica brillant fins a la seva jubilació l'any 1927. Hi va acumular importants èxits, com ara el d'utilitzar per primera vegada als Estats Units l'anestèsia espinal i el de desenvolupar tècniques innovadores en operacions abdominals. Ferm defensor de la teoria antisèptica de J. Lister, va ser també pioner en l'operació de Kondoleon per al tractament de l'elefantiasi.

Moltes de les seves publicacions continuen sent citades en ple segle XXI, encara que ja en vida va consolidar-se com un cirurgià i acadèmic de renom. Era elogiat en les publicacions mèdiques més prestigioses i va formar molts dels principals cirurgians de l'àrea meridional dels Estats Units. Simultàniament, va viatjar diversos cops a Europa i a Catalunya. Alguns viatges van deure's a raons acadèmiques. Com que no va perdre mai els vincles amb la terra dels avis, en d'altres l'objectiu principal era visitar els seus familiars a Sant Feliu de Guíxols.

Així mateix, es va convertir en una figura irreplicable per a la ciutat de Nova Orleans, la qual va homenatjar-lo de diferents formes. Això no obstant, la pròpia notorietat va tenir altres conseqüències. I és que el va portar a protagonitzar un morbós rumor entorn al fet que un cirurgià tan o més cèlebre que ell –William Halsted– li havia extirpat un testicle quan Matas encara era relativament jove. Amb tot, l'autòpsia que se li va practicar en morir va evidenciar que la brama era completament falsa. Això va ser l'any 1957; Rudolf Matas ja havia complert els 97 anys de vida i havia llegat tots els seus béns a la ciència ■

**Rudolf H. Matas
i George Grey
Turner a la Matas
Library de la Tulane
University de Nova
Orleans l'any 1945.**

2. ELS PROFESSIONALS SANITARIS GIRONINS ABANS DE 1900

L'evolució de les categories dins del sector sanitari, en paral·lel a trajectòries i figures més rellevants

Quan podem començar a parlar dels primers metges gironins? Qui eren i a què es dedicaven? Són preguntes inevitables en intentar reconstruir la història d'aquest col·lectiu a la nostra ciutat. Abans d'arribar al segle XX, la professió va experimentar molts canvis en paral·lel a l'evolució de la pròpia ciència mèdica. Per això, cal delimitar, d'entrada, el conjunt d'oficis destinats a preservar la salut i guarir les malalties, amb una atenció especial als qui es consideren els precedents directes dels metges actuals.

Com és sabut, des de la baixa edat mitjana, es distingien tres o quatre grans grups dins dels practicants de la medicina: els físics o experts teòrics amb coneixements per donar remei a una malaltia, és a dir, per diagnosticar i prescriure; els cirurgians, que executaven les operacions manuals, com ara tractar fractures, ferides i afeccions de caràcter extern; els barbers, els quals, a banda del tall de cabells o l'afaitat de barbes, també proveïen de cures mèdiques rutinàries i de

tasques de cirurgia menor –per això alguns acabaven assolint el rang de cirurgià–, i, finalment, els apotecaris o especiers, dedicats a l'elaboració de fàrmacs i productes similars, i que tendien a actuar com uns petits comerciants o botiguers.

Titulats en Medicina i cirurgians

La franja dels físics i cirurgians és la que ha acabat conformant els metges actuals, si bé fins a la segona meitat del segle XVIII existia una separació ben marcada en funció de la formació acadèmica rebuda. D'una banda, hi havia els llicenciats o doctors en Medicina que havien estudiat i obtingut el títol en un estudi general –o institució d'ensenyament superior–, cosa que els permetia gaudir d'un estatus semblant als dels titulats en dret i als ciutadans més benestants. De l'altra, els cirurgians que havien après l'ofici –com qualsevol altre menestral– a través de l'aprenentatge pràctic, i quedaven, per tant, força per sota en la piràmide social. Així i tot, en ciutats com Barcelona, des del segle XVII molts s'havien de formar en anatomia

Perspectiva del monestir de Sant Pere de Galligants i del barri a redós seu, on es trobava l'anomenat Hospital Vell o dels Capellans. Al fons, l'espai on l'any 1956 s'edificaria la Residència de la Seguretat Social. Anys 1905-1910
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Àngel Toldrà, ed.).

«La franja dels físics i cirurgians és la que ha acabat conformant els metges actuals, si bé fins a la segona meitat del segle XVIII existia una separació ben marcada en funció de la formació acadèmica rebuda»

durant un o dos anys a la Facultat de Medicina de l'Estudi General barceloní o al centre vinculat a l'Hospital de la Santa Creu. A partir de la segona meitat del set-cents, en canvi, el propi Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona, creat l'any 1760, impartia aquest ensenyament, fins que l'any 1827 s'unificaria amb els de Medicina en el marc del Reial Col·legi de Medicina i Cirurgia.

Per una altra banda, cal tenir present el marc en què actuaven els metges en aquesta llarga etapa anterior al segle XIX. Tal com insistirem, el fet que la xarxa assistencial que es remunta al segle XIII s'hagués concebut per als desvalguts i, només en segon terme, tingués com a objectiu la cura de malalts, implicava que els professionals mèdics exercissin en l'àmbit privat i en uns paràmetres molt diferents al sistema actual. De tota manera, a la Girona medieval i moderna, igual que en altres poblacions similars, el nombre de representants del col·lectiu era bastant limitat i la majoria podien assegurar certs ingressos periòdics a partir de dues

institucions. Per un costat, des de finals del dos-cents, el bisbe i el capítol de la catedral nomenaven un o dos metges als quals assignaven una pensió o salari regular per estar de manera preferent al seu servei. Per l'altre, el municipi, des del moment que va anar consolidant les seves bases econòmiques a les dècades centrals del segle XIV, també reservava una partida fixa de despesa per a les anualitats pagades a dos o tres metges que, gràcies al fet de residir a la ciutat, garantien el servei mèdic als habitants que podien costejar-ne els honoraris.

Aquests pagaments eren el que en època moderna es coneixien com les conductes i que en alguns indrets no van ser gaire ben vistes per la població, ateses opinions sovint contradictòries sobre la professionalitat dels escollits. A més, caldria resseguir amb detall l'evolució d'aquestes contractacions i veure si van fluctuar i, per exemple, es van intensificar en períodes d'encadenament d'epidèmies o, al marge d'aquests, només en moments de bonança econòmica.

Torres de Palau-sacosta, residència senyorial que es fan construir els Sarriera, una nissaga originada en el món de la medicina a principis del segle XIV. Anys 1911-1936. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Valentí Fargnoli iannetta).

Metges històrics de Girona

Tanmateix, alguns dels metges gironins dels segles XIV i XV es van moure en una esfera superior, la que representaven les corts dels successius reis i reines d'Aragó. De fet, determinats cognoms il·lustres de la societat gironina de l'època, com els Sarriera o els Santdionís, arrencaven del que havien estat a la primera meitat del tres-cents físics reials, succeïts per juristes o hereus que simplement es van haver de dedicar a gestionar i reinvertir les rendes adquirides, tot plegat acompanyat d'hàbils estratègies matrimoniales.

D'altres, en canvi, van constituir figures més aviat aïllades, com el reivindicat mestre Guillem Colteller, metge de confiança de l'infant Joan –el fill del rei Pere el Cerimoniós– i protegit seu fins a regraciar-lo amb la senyoria del castell d'Esponellà, o Ramon Querol, metge al servei dels dos monarques esmentats, el qual va fundar un col·legi per a escolars vinculat al castell de Sobreportes al peu de la catedral. A més, comptessin o no amb descendència destacada, moltes d'aquestes trajectòries estaven marcades per la mobilitat geogràfica, en el sentit que bastants professionals mèdics assentats a Girona, en realitat no n'eren fills d'una família de tota la vida, sinó que procedien d'altres indrets, com ara Patllari Serradell, molt probablement natural de Camprodon i que va exercir a la ciutat de l'Onyar a inicis del segle XV.

Els estudis fets per Benet Julià i Josep M. Pla Dalmau, professionals sanitaris i historiadors, ens ofereixen una relació exhaustiva dels metges més destacats de Girona des del segle XIV. Tret d'excepcions com la de Gaspar Casal, no es tracta de persones que precisament hagin passat a la història de la medicina, però hem d'entendre-les com a peces indispensables en la transmissió de la ciència i la pràctica mèdiques a la ciutat. Alguns, de fet, tenen cert relleu a la documentació conservada pels càrrecs que van ostentar en diverses institucions de govern, començant pel propi municipi. N'és un bon exemple el doctor Bernat Desllor, actiu a les dècades centrals del segle XV, quan va ser

Gaspar Casal Julián

(Girona, 1680-Madrid, 1759)

Com s'acostuma a destacar, un dels metges més prestigiosos de la Il·lustració a Espanya va néixer, de manera accidental, a Girona l'any 1680. D'aquí que s'hagi tendit a reivindicar-lo com a gironí i, a banda de diversos homenatges, doni nom a un carrer de la ciutat. En realitat, era fill d'un oficial de l'exèrcit natural de Pavia (Llombardia-Itàlia). La carrera militar del pare va comportar-li trasllats continus, tot i que va passar bona part de la infantesa a Utrilla (Sòria), d'on era la mare. Entre els anys 1706 i 1712 es va iniciar com a ajudant d'apotecari a Atienza (Guadalajara) i es va formar al costat d'un professional il·lustre: Juan Manuel Rodríguez de Luna, que havia estat apotecari del Papa Innocenci XI. Va obtenir el batxillerat a la Universitat de Sigüenza i allí mateix –o a la Universitat d'Alcalá– es va llicenciar en Medicina. Entre 1713 i 1717 va exercir a Madrid, si bé va traslladar-se a Oviedo durant una llarga etapa en què va actuar de metge per al capítol catedralici.

Metge de renom al nord peninsular, va combinar la dedicació professional amb diversos treballs d'observació de la natura. Fruit d'aquella tasca al principat d'Astúries va preparar una obra d'història natural i mèdica publicada poc després del seu traspàs i considerada un clàssic. Igual que destacats exponents de la Il·lustració setcentista com els benedictins Benito Feijóo i Martín Sarmiento, amb qui tenia amistat, defensava l'observació com a criteri científic bàsic. Va descriure una nova malaltia per carència, l'anomenat 'mal de la rosa', coneguda com a pel·lagra arran d'una denominació proposada pel metge milanès F. Frapolli, l'any 1771.

Després d'aquell període a Astúries, va retornar a Madrid l'any 1751 i va ser designat metge de cambra del rei Ferran VI. En aquell nou àmbit va poder establir contactes amb metges francesos que van contribuir a difondre les seves descobertes i a incorporar-les al bagatge científic universal. Va ingressar a la Real Academia Médico-Matritense i va morir l'any 1759, el mateix dia que el monarca del qual havia estat metge

Josep Boniquet

(Girona, 1860-Barcelona, 1914)

'Higiene de la dentición de seis años', una de les obres de l'odontòleg Josep Boniquet.
PROCEDÈNCIA:
AMGi. Biblioteca.

A la dreta, tractat de pesta del gironí Joan Rafael Moix publicat l'any 1611.
PROCEDÈNCIA:
AMGi. Biblioteca.

En l'etapa de finals del vuit-cents, en què la figura dels metges i els cirurgians va tendir a separar-se en certs aspectes, destaca un odontòleg –alhora que estomatòleg– natural de Girona. Va néixer pels volts de 1860, fill d'un barber sagnador originari de la ciutat de Pau (Occitània, al departament dels Pirineus Atlàntics) que es va traslladar de la Cerdanya a Girona i va acabar obtenint el títol de metge cirurgià. Igual que un seu germà que va anar a viure a Madrid, va interessar-se ben aviat per l'odontologia després de cursar els estudis de batxillerat a Girona i aconseguí el títol de metge cirurgià a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona.

Va assentar-se a la ciutat comtal amb una consulta al Passatge de Madoz i, finalment, una clínica al carrer Pelai, que compaginava amb dedicació parcial a la Casa Municipal de la Misericòrdia, a l'Asil de Sant Joan de Déu i als Tallers Salesians. Hi va impulsar també un veritable museu dedicat a l'observació clínica i a la difusió de l'estomatologia i va ser autor d'un nombre considerable de treballs sobre aquesta especialitat interrelacionada amb l'odontologia, a més de dirigir i participar en diverses publicacions periòdiques. Es troba, en definitiva, entre els principals representants de l'odontologia catalana i espanyola en el tombant del segle XIX. I és que va lluitar perquè el sector guanyés consistència científica, alhora que millorés l'educació odontològica de la població.

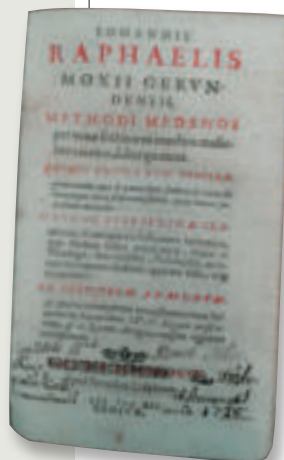
Coincidint amb el seu segon matrimoni, va entrar en contacte amb el reconegut grup d'artistes Mar i Cel de Sitges –amb membres de gran renom, com ara Ramon Casas o Santiago Rusiñol– i així va poder cultivar la seva segona gran vocació, la pintura

jurat –membre de l'executiu local–, abans de formar part de la cúpula de la Diputació del General de Catalunya. Altres, en canvi, van estar vinculats a la Facultat de Medicina establerta al flamant Estudi General gironí a les acaballes del segle XVI, com ara el doctor Jeroni Merola, al costat de personalitats més desconegudes, com les de Pere Escuder o Joan Ribot. De més professionals coetanis en queden els tractats dedicats a la pesta, com el de Joan Rafael Moix.

En generacions posteriors van destacar els graduats o doctorats a Montpeller –un tret en què insistirem– com per exemple Ignasi Ros i Jeroni Plaja, així com, més endavant, Francesc Gelabert, Ramon Gelabert, Pau Estrada o Narcís Viñas –avi del doctor Ametller Viñas. Un dels darrers noms propis abans d'arribar al període en què ens centrarem és el de Joan Antoni Viader. Format a la Universitat de Cervera, va tenir transcendència en el període entorn a l'ocupació napoleònica iniciada l'any 1808. Va contribuir a combatre els contagis epidèmics i va vetllar per a la salut pública en general, tal com també proven les obres mèdiques de les quals va ser autor. Altres treballs del segle XIX mantenen viva la traça dels doctors Antoni Prats, Ricard Grahit, Josep Porcalla o Joaquim Pujol –metge, a la vegada que farmacèutic.

Tots els noms citats constitueixen, doncs, els avantpassats directes del col·lectiu mèdic que ha escrit la història recent de la medicina a Girona. Tal com hem apuntat, en aquella època les coses eren molt diferents.

Feien falta encara molts avenços d'ordre científic i tècnic, alhora que en les estructures econòmiques i socials. Per això, la talla intel·lectual o la perícia professional que van poder tenir figures que, per raons diverses, han tingut més ressò com els membres de la família Sarriera o Guillem Coltellor no resulten comparables amb les excel·lents trajectòries

Carrer de Manel Cúndaro, una de les vies emblemàtiques del que havia estat el Call jueu de Girona.
Anys 1980-1990.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (autor desconegut).

de metges més recents, actius en un context totalment canviat.

Metges jueus a la Girona medieval

Mereixen una menció especial entre els metges gironins de segles enrere els que pertanyien a la minoria jueva assentada a la

capital gironina. Un dels casos més cèlebres és el de Mossé ben Nahman, conegut pels contemporanis com a Mestre de Girona i amb altres denominacions com la de Nahmànides o Bonastruc ça Porta. Nascut a la ciutat de l'Onyar l'any 1194 en el si d'una família amb una notable formació, constitueix la figura més destacada dels cercles intel·lectuals jueus de la península ibèrica i, en tant que rabí, un veritable líder espiritual del judaisme català del segle XIII. Va ser filòsof, cabalista, talmudista i poeta, a la vegada que, com han demostrat diversos autors, en les seves obres evidencia tenir coneixements fisiològics i etiològics, a banda d'haver consultat diversos tractats mèdics. El testimoni posterior d'un dels seus deixebles deixa entreveure que, alhora, va practicar la medicina, possiblement com un mitjà per guanyar-se la vida.

De fet, a la capital gironina, igual que a la resta de les principals comunitats jueves de la demarcació, van actuar-hi bastants físics o metges. Atès el prestigi que havien adquirit, molt sovint van ser contractats pels cristians; alguns, fins i tot, per la pròpia monarquia. En certs casos estem davant d'autèntiques nissagues, com la que formen els Desportal, amb cinc generacions documentades des de mitjan segle XIV. Tal com mostren els estudis que hi ha dedicat Sílvia Planas, medievalista i especialista en la presència jueva a Catalunya, la nissaga va arrencar amb Mossé Abraham Desportal, metge jueu probablement originari de Girona i actiu a altres indrets com Besalú, Camprodon, Olot i Castelló d'Empúries. El van seguir els seus descendents directes: Abraham Mossé Desportal i Nathan Mossé Desportal, un físic gironí que exercia a Sant Feliu de Guíxols i que va tenir, com a mínim, un fill i un nét o besnét també metges. L'esmentat Nathan Mossé Desportal és especialment ben conegut gràcies al testament i a l'inventari que en va redactar l'esposa una vegada difunt. S'hi descriuen més d'un centenar de llibres i, dins d'un conjunt important de tractats científics, s'hi identifiquen la majoria de títols de referència de la ciència mèdica de l'edat mitjana ■■■

**Sala de parts de l'antic
Hospital de Santa
Caterina. Anys 20.**
PROCEDÈNCIA:
INSPAI (Fons Diputació
de Girona).

**Al detall, fòrceps de
Naegele.** FOTO: Àngel
Madrià. PROCEDÈNCIA:
MHSFG (Fons doctor
Martí Casals).

3. L'EVOLUCIÓ DE LA PROFESSIÓ I DE LES ESPECIALITATS A GIRONA

Canvis en el sector mèdic des de finals del segle XIX fins a l'actualitat fruit dels avenços tècnics i de les novetats socials i institucionals

A Girona, de manera paral·lela a Catalunya i amb més o menys retard respecte de la resta d'Europa, no es van començar a desenvolupar veritables especialitats mèdiques fins molt avançat el segle XIX. La seva proliferació, en canvi, es registra sobretot a mitjan segle següent. Tal com apunta el psiquiatre i historiador Jordi Pujiula, els avenços que es van aconseguir en el tombant del vuit-cents eren fruit del desenvolupament científic, en concret, de l'impuls del positivisme i de la investigació empírica aconseguits al llarg de la centúria. Tornarem a referir-nos-hi, però no cal dir que tots aquests corrents van penetrar a la ciutat gràcies a les millores experimentades a les facultats de Medicina –aleshores la de Barcelona– i la possibilitat que joves de la ciutat es formessin i tornessin per exercir-hi més preparats que mai, juntament amb d'altres que van venir-hi expressament.

En la consolidació de la professió mèdica contemporània a casa nostra s'acostuma a

situar el punt d'inflexió a la dècada de 1890 quan, per exemple, es van assentar les bases del col·legi oficial de metges que els agrupava. En aquell moment, també es trobaven en la maduresa figures cabdals del col·lectiu mèdic de Girona, com ara els doctors Ametller i Viñas o Pascual i Prats.

Això no obstant, des del punt de vista científic, no hem de perdre de vista el substrat que representaven les generacions anteriors preocupades per l'higienisme i la relació de les malalties amb el seu entorn. Un corrent atent a la societat coetània amb molts dels problemes que l'afectaven i que va donar peu a les valuoses topografies mèdiques, publicacions on s'analitzaven les condicions demogràfiques, econòmiques, socials i sanitàries d'una població o territori concret. Només en el cas de les comarques de Girona se'n conserven més d'una vintena, entre les quals quatre centrades en la ciutat de l'Onyar.

Així les coses, tal com assenyala la majoria d'autors, el tret diferencial de la medicina del segle XX estarà marcat, en essència, per

«Les deficiències tècniques (...) només es compensaven amb (...) la capacitat d'identificar manifestacions patològiques o símptomes diversos»

Aparell de raig X portàtil del doctor Martí Casals de la vall d'Aro.

FOTO: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA:
MHSFG (Fons doctor Martí Casals).

la progressiva introducció d'avenços tècnics. Uns avenços que, després que joves metges acabats de llicenciar sortissin a formar-se a Europa –aleshores sobretot a França, com mostra l'exemple de molts dels principals metges gironins–, s'anaven fent habituals en la pràctica quotidiana de la professió. Una d'aquestes novetats importants van ser, sens dubte, els raigs X, descoberts pel físic alemany W. Röntgen l'any 1895. D'aquesta manera, es va disposar d'una eina molt útil per als diagnòstics mèdics, tot i que, malauradament, alguns dels primers metges que els van usar amb freqüència van acabar pagant les conseqüències de manipular-los sense protecció.

Dels descobriments científics a la pràctica

En definitiva, els avenços científics no sempre podien traslladar-se automàticament a la pràctica mèdica, per bé que resulten innegables les millores en aquest camp que van suposar noves tècniques terapèutiques com els sèrums antidiftèrics. És encara més conegut el descobriment de la penicil·lina als anys 30 i, una dècada després, l'inici d'una autèntica 'era de l'antibiòtic' de la medicina.

Per una altra banda, en aquesta etapa inicial del segle XX, en una ciutat com Girona els metges de capçalera s'erigien en els professionals de referència.

Certament, alguns estudiants van començar a doctorar-se i a exercir especialitats com l'oftalmologia i, més endavant, la fisiologia i la dermatologia, a banda, és clar, de la cirurgia. Sense

anar més lluny, la fisiologia, l'especialitat centrada en la tuberculosi, va poder avançar amb les teori-

es microbianes de les malalties infeccioses ideades per L. Pasteur i R. Koch. De forma similar, la cirurgia s'havia renovat molt després de la integració amb la medicina al llarg del segle XIX i de les primeres intervencions quirúrgiques amb anestèsia.

De tota manera, segons adverteix J. Pujiula, les deficiències tècniques –l'estat dels equipaments hospitalaris, segons veurem, en són la millor prova– només es compensaven amb el coneixement de la semiologia clínica clàssica –o sigui, la capacitat d'identificar manifestacions patològiques o símptomes diversos– i la insuficiència de determinats procediments, amb una gran dedicació amb cadascun dels malalts.

A més, no s'ha de perdre de vista que molts dels avenços mèdics assolits a nivell europeu van coincidir a Espanya amb l'esclat de la Guerra Civil i de la llarga postguerra. A tall d'exemple, quan a la dècada dels 40 es van començar a aplicar els primers tractaments amb penicil·lina a la demarcació, la situació econòmica del país, marcada per l'autarquia, posava moltes traves al subministrament d'aquell medicament. D'aquí que n'abundés el contraban, tal com il·lustra la documentació judicial de l'època i queda en el record d'alguns testimonis. En aquelles mateixes dates, va començar a circular un antibiòtic, l'estreptomicina, que va aconseguir reduir la mortalitat per tuberculosi.

A la dècada de 1950, en canvi, les principals novetats van anar bastant lligades a la creació de les primeres residències de la Seguretat Social, a Girona el futur Hospital Trueta. Des del moment que s'hi van formar equips mèdics d'anestèsia i reanimació, la cirurgia va rebre un nou impuls. En aquests nous espais també s'hi van desenvolupar molt, respecte d'etapes anteriors, la cardiologia i la pneumologia, beneficiades per la difusió dels electrocardiògrafs. Es tractava d'una novetat acompanyada també, per exemple, de noves tècniques com la quimioteràpia, la radioteràpia basada en la bomba de cobalt o l'aparició dels ronyons artificials. En el camp de l'obstetrícia i la ginecologia es van implantar nous procediments que oferien més possibilitats de supervivència a

Bonaventura Carreras Peralta

(Santiago de Cuba, 1855-Girona, 1906)

La medicina gironina ha tingut grans especialistes en oftalmologia, una de les primeres a consolidar-se dins del panorama mèdic europeu del segle XIX. Dos dels més destacats eren, de fet, els doctors Carreras Peralta i Carreras Duran, pare i fill. El primer, Bonaventura Carreras Peralta, era nascut a Santiago de Cuba l'any 1855 i fill d'un notari procedent del Baix Empordà que descendia d'una nissaga acomodada de Begur. La família va retornar a Catalunya al cap de poc i el futur metge va poder estudiar a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar l'any 1880. Es va especialitzar en oftalmologia i va ser company del cèlebre doctor Barraquer. Ambdós van marxar a París per ampliar la seva formació i, mentre que aquest va assentar-se a Barcelona, aquell va fer-ho a Girona.

Va obrir una consulta al carrer on arrenca la pujada de la Força, antigament anomenat de les Sabateries Velles, i que acabaria rebent el nom del doctor que ens ocupa. Va adquirir un gran prestigi, va ingressar al cos facultatiu de l'Hospital de Santa Caterina i va destacar en la lluita contra el tracoma, una malaltia infecciosa de les parpelles. A banda de la docència i de la recerca científica, va interessar-se per diverses manifestacions culturals –sobretot la música– i per la política. D'ideologia republicana tradicionalista i finalment proper al sector de

Nicolás Salmerón, va encapçalar centres d'aquesta tendència a Girona i entre els anys 1890 i 1893 va ser elegit regidor de la ciutat. Fins i tot en va assumir l'alcaldia interina entre els mesos d'abril i novembre de 1893. Així mateix, va actuar de diputat provincial pel districte de la Bisbal d'Empordà entre 1901 i 1906. Va morir aquest darrer any quan el seu fill homònim encetava els estudis de

Medicina a Barcelona, alhora que la seva primogènita contreia matrimoni amb el cirurgià gironí Coll i Turbau.

Bonaventura Carreras Duran

Bonaventura Carreras Duran, fill del doctor Carreras Peralta, havia nascut a Girona l'any 1886 i es va llicenciar per la Universitat de Barcelona l'any 1909, si bé l'any següent va

doctorar-se a Madrid. Seguint la tradició paterna, va formar-se com a oftalmòleg. D'entrada, va quedar adscrit a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de la ciutat comtal, però va seguir ampliant coneixements i experiència amb estades a París,

Lausana i Berlín. Va tornar a Girona, encara que només temporalment: la projecció professional i científica adquirida el van empenyer a abandonar la demarcació. Després d'una etapa de tretze anys a la Facultat de Medicina de Cadis, es va instal·lar de manera definitiva a Madrid, des de l'any 1939, com a catedràtic d'oftalmologia de la Universitat Central.

L'èxit i el reconeixement acadèmics –entre d'altres distincions, va ser designat acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina– no li van impedir conservar els vincles amb Catalunya, en especial amb la seva ciutat natal, Girona, i el poble dels avis, Begur. Durant les vacances i sempre que podia tornava a les comarques gironines, a la vegada que cultivava diverses aficions. Igual que el seu pare, l'entusiasmava la música i va destacar com a compositor de sardanes, a més de dedicar-se esporàdicament a la pintura. Carreras Duran va morir l'any 1971 a Madrid després d'una malaltia que l'afectava des de feia gairebé cinc anys ■■■■

**A baix,
Bonaventura
Carreras Peralta.
A la dreta, el seu
fill Bonaventura
Carreras Duran.**

«A les acaballes dels anys 60 es van produir canvis importants en l'organització mèdica i l'assistència als malalts (...), i la medicina centrada en hospitals adquiria major protagonisme»

la mare i al nadó en els parts, a la vegada que les citologies cervicals o les ecografies. Quant a la pediatria, en canvi, un dels grans passos endavant es va fer l'any 1962 amb les primeres vacunes per a la poliomielitis. En paral·lel, l'ús de la clorpromazina, un medicament per als pacients psicòtics, va simbolitzar l'inici de l'era dels psicofàrmacs, amb les conseqüències que això va tenir per la psiquiatria i, posteriorment, la difusió dels tranquil·litzants i els antidepressius. En definitiva, al decenni de 1950, tal com va acabar ratificant una llei estatal, moltes noves especialitats van adquirir carta definitiva de naturalesa a la vegada que es dotaven de noves tècniques i fàrmacs.

Canvis importants als anys 60

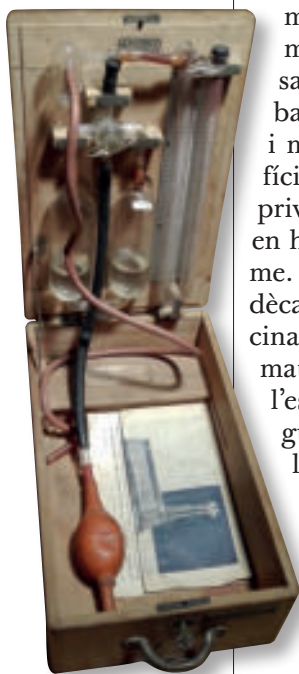
A les acaballes dels anys 60 es van produir canvis importants en l'organització mèdica i l'assistència als malalts, en la mesura que la Seguretat Social s'universalitzava –l'aplicació inicial havia estat bastant restringida– i els avenços tècnics i medicoquirúrgics implicaven costos difícils d'assumir en l'àmbit de la medicina privada. D'aquí que la medicina centrada en hospitals adquirís un major protagonisme. La tendència va agafar embranzida a la dècada dels 70, quan les facultats de Medicina es van massificar amb l'augment de la matrícula –derivada, és clar, de canvis en l'estructura socioeconòmica– i la consegüent proliferació de professionals, amb la multiplicació de serveis que això va suposar, per bé que també una contrapartida interna en el col·lectiu: l'atur mèdic, un fenomen totalment nou.

Seguint amb els plantejaments de Jordi Pujiula, la restauració de la democràcia i de les institucions autonòmiques a finals de la dècada de 1970 va influir de manera molt positiva a la medicina gironina. La majoria d'equipaments hospitalaris es van millorar i ampliar, mentre que ja a la dècada dels 80 es va avançar en la reforma sanitària basada en l'articulació de les xarxes d'hospitals i ambulatoris i la jerarquització dels serveis, a part de la reorganització de l'atenció primària.

Els avenços científics i tècnics han continuat. Tal com expliquen diversos representants del col·lectiu mèdic, s'han fet habituals recursos com els TACS, les resonàncies magnètiques o les endoscòpies, quan feia poc temps la base es trobava en l'anàlisi de la història clínica, l'exploració i, en cas de dubte, la intervenció. També es va començar a introduir la informàtica i, en qualsevol cas, després del 2000, ha acabat essent determinant per tractar grans volums de dades clíniques i gestionar els historials dels pacients. Tot plegat, tanmateix, no amaga els nous reptes de finals del segle XX: malalties fins aleshores desconegudes com la sida i addicions a noves substàncies al marge dels tradicionals tabac i alcohol, entre d'altres patologies. Tot plegat mentre les generacions actuals de metges gironins, gràcies a la substitució progressiva dels genis aïllats per potents equips de recerca, fan contribucions substancials a la ciència, a tall d'exemple, amb el descobriment de noves síndromes i, és clar, a través de la pràctica quotidiana de la professió.

Comptant que molta de la trajectòria acumulada als darrers decennis del segle XX i a principis de l'actual només podrà valorar-se amb perspectiva d'aquí a un temps, ens limitarem a repetir la síntesi que n'ofereixen els mateixos metges. Així, de la mateixa manera que es reconeix el paper de les noves tecnologies diagnòstiques i terapèutiques que han revolucionat les pràctiques clíniques, s'adverteix dels perills que poden arribar a suposar la burocratització i el pes creixent dels criteris economicistes.

També són objecte de debat el canvi de paradigma d'unes ciències mèdiques a unes ciències de la salut, les dinàmiques d'especialització de vegades excessives o separadores i, finalment, l'amenaça de teràpies alternatives que s'apliquen al marge de paràmetres clínics. A més, com anirem veient, en el cas concret de la capital gironina, ben entrada la segona dècada del segle XXI, conviuen els projectes que ja s'han fet realitat, com la Facultat de Medicina de la Universitat de Girona, amb bastants d'altres encara pendents ■■■

Aparell per a pneumotòrax artificial que havia pertangut al doctor J. Bosch Masgrau i que va ser donat pel seu fill, el doctor Bosch Mollera.
FOTO: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA: MHG.

Modest Furest Roca

(Sant Pol de Mar, 1852-Calella de Mar, 1939)

Al darrer terç del segle XIX, Catalunya va veure néixer sistemes mèdics alternatius –ara força controvertits– com l'homeopatia. El doctor Furest en va ser el primer gran exponent. Havia nascut a Sant Pol de Mar, fill d'una família benestant dedicada al comerç de cabotatge i a la fabricació de tints. Va estudiar entre Calella i Mataró abans d'encetar la carrera de Medicina a la Universitat de Barcelona, centre on es va llicenciar l'any 1873. Mentre feia la carrera va conèixer els qui eren els impulsors de l'homeopatia a Catalunya i que el van introduir a aquesta pràctica. L'any 1878 es va traslladar a Madrid –a l'Instituto Homeopático de la Sociedad Hahnemanniana Matritense– per especialitzar-s'hi. Allí també va iniciar-se en la hidroteràpia. A partir d'aleshores va posar en pràctica els principis rebuts de medicina naturista, en què seguint tesis com la de l'higienista alemany von Pettenkoffer, promovia tractaments basats en l'aire pur, el sol, l'alimentació i l'exercici físic.

Va traslladar-se a viure a Girona en casar-se amb la filla d'uns rics comerciants de teles de la ciutat. Exercia de metge de capçalera i en un primer moment tenia el domicili i la consulta en una casa del carrer Albareda. L'any 1904 es va

comprar un terreny a la cruïlla dels carrers del Nord i Anselm Clavé, en què va fer construir una casa d'inspiració modernista, encara ben visible.

Els seus plantejaments van col·lidir amb l'estament mèdic de la ciutat de les acaballes del vuit-cents. Les autoritats civils li impedien la pràctica de l'homeopatia malgrat els serveis que va prestar en epidèmies de còlera del període, com la de l'any 1885. En una línia similar, el doctor Pascual i Prats, que encapçalava el Col·legi Oficial de Metges, de fundació recent, rebutjava obertament els mètodes de Furest i no el considerava membre del col·lectiu. Ràpidament va tenir ressò i va guanyar-se el malnom de 'metge dels anissos'. Fos com fos, la preocupació per les mesures higièniques van dur-lo a implicar-se en la política municipal. Vinculat al consistori gironí com a regidor entre els anys 1883 i 1886, va redactar una extensa memòria científica, veritable punt de partida per a diverses campanyes que acabarien conduint a gran avenços: l'enllumenat elèctric, la millora dels cementiris, el sanejament dels carrers més estrets i insalubres o l'enderroc de les muralles.

En paral·lel, visitava a diferents pobles i així va ser com va conèixer Caldes de Malavella. En aquesta vila de tradició termal va impulsar-hi la cèlebre fàbrica d'embotellament de l'aigua de les deus del Puig de les Ànimes i el Balneari Vichy Catalan. L'empresa, arrencada sobre la base del coixí familiar, va tenir bastant d'èxit. A continuació, va endegar-ne força d'altres vinculades al sector alimentari, així com va impulsar gimnasos i ateneus culturals. Tot això en paral·lel a l'activisme en àmbits diversos de la medicina naturista.

En el darrer tram de vida, per diverses raons familiars i després d'una breu etapa a Barcelona, va retornar al Maresme natal, on va consolidar moltes altres iniciatives similars. Amb tot, el seu darrer gran projecte, un hotel dedicat a l'helioteràpia a Sant Pol de Mar, va quedar interromput per l'esclat de la Guerra Civil. Va acabar morint a Calella de Mar l'últim any de la contesa ■■■

Vista de la cantonada entre el carrer Nord i el carrer Anselm Clavé amb la casa i el bloc de pisos annex impulsats pel doctor Furest. Any 1910-1918.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fototípia
Thomas, ed.).

Faume Figueras Torrent

(Girona, 1860-Barcelona, 1935)

El doctor Figueras Torrent ha passat a la història de la medicina gironina per ser un pioner en mètodes d'electroteràpia i en la difusió inicial de la radiologia. Nascut a Girona l'any 1860, era fill d'un comerciant que tenia una botiga de ciris i de productes diversos a la Rambla. Després de la primària, va ingressar al Seminari, on va comprovar que no tenia vocació per al sacerdoci, sinó per a les ciències. Així, va cursar Medicina i es va llicenciar l'any 1882. Les dificultats econòmiques van impedir-li obtenir la llicència professional de forma immediata, de manera que va començar la seva

trajectòria com a ajudant de l'oftalmòleg Carreras Peralta. Això no obstant, l'any 1885 va aconseguir una plaça a l'Hospital Provincial de la seva ciutat natal i va passar a practicar-hi la medicina general.

La inquietud per la física el va fer estar sempre atent als avenços de l'electricitat i, mentre s'assentava com un dels

metges de referència al centre, va començar a aplicar als pacients innovadores tècniques elèctricoterapèutiques. Així mateix, l'any 1896 va encarregar una potent bobina de Rhumkorff i un tub de Geisler, instrumental que va anar ampliant i millorant en els anys posteriors amb més adquisicions i maquinària d'elaboració pròpia, molt sovint amb l'ajuda minuciosa de la seva esposa. Un dels muntatges més destacats va ser el d'una gran màquina de Ramsden destinada a combatre la migranya.

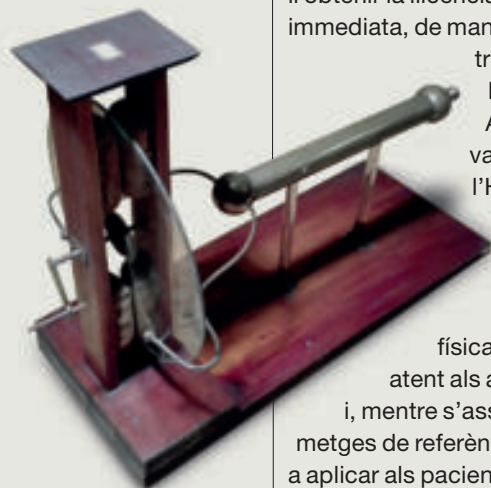
Era, doncs, tot un emprenedor en l'àmbit científic. Gairebé al mateix temps que s'instal·lava el primer aparell de raigs X a Barcelona, ell mateix obtenia radiografies de la seva filla. Destaquem-ne la fita de l'any 1900, quan va fer la primera radiografia remunerada en la història de la ciutat de l'Onyar. Segurament

també va ser el primer a realitzar-hi proves de galvanoplàstia. Tot això tenia lloc al seu domicili particular, al carrer Nou, on des de l'any 1915 duia a terme exàmens radiològics amb un aparell que s'havia comprat i que alimentava amb una connexió a les dinamos que el propietari de la fàbrica Grober tenia instal·lades al Rec del Molí. De fet, se li van valorar els grans coneixements tècnics a l'hora de ser designat facultatiu d'aquesta important fàbrica instal·lada al Mercadal, on, sense anar més lluny, va detectar l'enverinament que les sals de plom provocaven a alguns obrers.

La passió pels raigs X

En definitiva, al llarg de tota la vida va seguir de prop els avenços mèdics vinculats a la radiologia, motiu pel qual va assistir a diversos congressos. Al mateix temps, l'exaltaven les novetats tècniques. D'aquí que fos un dels protagonistes directes dels primers assajos de projecció cinematogràfica de la ciutat i que a la fi dels seus dies s'arribés a dedicar encara a la radiofonia. Fos com fos, l'any 1923 va començar a amenaçar-lo l'ombra de la tragèdia en un destí macabre similar al de molts coetanis i, fins i tot, grans talents com el de Marie Curie. La passió pels raigs X i altres aplicacions elèctriques l'estaven afectant personalment: se li va diagnosticar una radiodermitis que li va immobilitzar una cama, finalment amputada l'any 1927 —una vintena d'anys abans el doctor gironí Joaquim Pujol i Camps ja havia passat pel mateix trauma—.

La defunció de l'esposa del doctor Figueras aquell mateix any va precipitar-li una profunda depressió que el va acompanyar fins a la mort, un traspàs que va produir-se l'any 1935 al domicili del barri d'Horta de Barcelona on s'havia trasllat a viure per ser atès per les seves filles. El seu fill, Ignasi Figueras Bassols, va esdevenir un dels radiòlegs més prestigiosos de la ciutat comtal

Màquina de Ramsden, instrument mèdic que permet generar electricitat amb disc i que havia pertangut al doctor Figueras Torrent. Actualment es conserva al Museu d'Història de Girona.
FOTO: Àngel Madrià.

Joaquim Dausà Oliver

(Cassà de la Selva, 1897-Girona, 1965)

El doctor Joaquim Dausà Oliver –el tercer per l'esquerra– en un acte col·legial acompanyat d'altres metges. Any 1958.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

Una altra de les figures cabdals de la radiologia i alhora de la dermatologia a Girona és la del doctor Dausà Oliver. Era fill de Cassà de la Selva. Hi va néixer l'any 1897 i, després d'estudiar el batxillerat entre el col·legi del Collell i el seu poble natal, va cursar Medicina a la Universitat de Barcelona. Es va llicenciar l'any 1920 i va anar a París a especialitzar-se en dermatologia com a assistent del prestigiós doctor Raymond Sabouread. L'any 1922 s'establí definitivament a Girona. Va exercir de dermatòleg en una consulta privada ben concorreguda a la plaça del Marquès de Camps, el seu gran espai de vida, ja que també hi tenia la residència. Tal com explica el seu paísà i amic, Pompeo Pascual i Carbó, en aquella època la dedicació a les malalties de la pell comportava atendre clientela de perfil ben diferent.

Alhora, la seva estada a França el va convertir en un dels introductors dels raigs X a les comarques gironines. Va començar utilitzant aparells que companys de professió de més edat veien, d'entrada, amb cert recel.

Així va ingressar a l'Hospital Provincial de Santa Caterina com a dermatòleg i radiòleg, on va col·laborar durant temps amb el doctor Bosch Masgrau. Sempre meticulós en la selecció de l'utillatge i de les tècniques que calia utilitzar en cada cas, va desenvolupar-hi de manera especial l'aplicació terapèutica de les radiacions gràcies a un instrumental que va perfeccionar amb el pas dels anys. Al mateix temps, va fer milers de radiografies als pacients de l'hospital, radiografies que tot sovint revelava personalment.

Arran de la inauguració de la Residència de la Seguretat Social –el futur Hospital Trueta– l'any 1956, va ser nomenat responsable de l'àmbit de radiologia, tant diagnòstica com terapèutica. En aquella etapa era habitual treballar conjuntament amb els metges radiòlegs de l'ambulatori de Santa Clara, entre els quals destacava Vicenç Reyner i Bosacoma. Quan el doctor Dausà va morir, l'any 1965, el mateix doctor Reyner el va rellevar temporalment en la gestió de la secció de radiologia de la Residència

4. CONFRARIES I CORPORACIONS ABANS DE L'AGRUPACIÓ COL·LEGIAL

L'organització interna del col·lectiu de professionals sanitaris fins a finals del segle XIX

Els vincles entre religió i pràctica mèdica que posa en relleu la confraria de professionals sanitaris d'origen medieval seguien vius als hospitals de mitjan segle passat, com ara en el de Santa Caterina de Girona on el mateix bisbe Cartaña administra el sacrament de la comunió. Any 1950.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Martí Massafont).

Com hem fet a propòsit dels orígens de la professió mèdica a Girona, val la pena girar la mirada unes quantes centúries enrere per entendre'n l'organització com a col·lectiu. I és que, com molts altres sectors, els metges van tendir a agrupar-se des de ben bé el segle XIV. L'objectiu era clar: defensar els interessos compartits, regular la competència i, sobretot, evitar l'intrusisme. De tota manera, resulta complicat datar l'origen exacte d'aquestes organitzacions abans que l'autoritat reial o, en menor mesura, els governs municipals no els van proveir d'uns estatuts legals.

A més, en aquesta etapa inicial hi ha certa confusió entre les corporacions centrades en assumptes, diguem-ne sectorials, i les confraries, en les quals l'associació voluntària de veïns amb afinitats com l'ofici o el lloc de residència resultava indestruïble de la devoció a un determinat sant, la caritat i l'assistència mútua. Tot plegat partint de la idea que en la mentalitat de l'època homes i dones havien de formar part d'un col·lectiu

o cos dins de l'ordre social per tal d'afirmar la seva pròpia existència.

Fos com fos, en el cas de Girona, una primera data de referència en l'agrupació del sector sanitari la tenim el 1366, quan es van publicar les ordinacions –finalment aprovades per l'infant Joan, el futur rei Joan I, l'any 1379– de la confraria dels metges, barbers i especiers. Una confraria sota l'advocació dels Deu Mil Màrtirs del mont Ararat, a la qual s'afegirien més endavant les dels sants Cosme i Damià –advocació que es repeteix en moltes altres ciutats catalanes. Des de la seva fundació, tenia la seu al convent del Carme, al tram mitjà del carrer que en manté viu el nom. I, per exemple, l'any 1434 els mateixos confreres van impulsar-hi la renovació d'una capella que volien que fos més gran que no pas la de sant Eloi, el protector dels artesans del metall.

La confraria dels Deu Mil Màrtirs o, més aviat, dels sants Cosme i Damià continuava vigent a finals del segle XVIII i la reglamentació bàsica continuava essent l'aprovada a la baixa edat mitjana. Entre la segona meitat

«Fins a la fi de l'època moderna, l'avaluació dels nous cirurgians passava per un examen públic davant d'experts en l'ofici (...) i la supervisió dels governants municipals»

del quatre-cents i principis del cinc-cents, un dels sectors que hi havia tingut més pes, el dels especiers o apotecaris, van mostrar la voluntat d'apartar-se'n. Això no obstant, en les reunions que a les acaballes del segle XVII continuaven celebrant-se al convent dels carmelites, hi consten, com a membres destacats, diversos metges, al costat de cirurgians i d'altres individus qualificats de farmacèutics –una etiqueta derivada del cultisme llatí que sovint substituïa la d'especier o apotecari i que acabaria suplantant-la.

Control de les autoritats municipals

Tanmateix, val la pena insistir en el caràcter sobretot assistencial de la confraria. Encara que vetllés pels interessos del sector sanitari, els diversos oficis agrupats sota les advocacions apuntades participaven per separat als òrgans de govern municipals, remarqueu-ho, l'única plataforma on realment era possible garantir l'aplicació d'ordinacions i de la majoria de regulacions. I és que les corporacions d'ofici o gremis gaudien de molta menys autonomia i poder del que tradicionalment s'ha suposat. Per exemple, en l'àmbit que ens ocupa, si es pretenia evitar l'intrusisme o fomentar les bones pràctiques entre els professionals sanitaris, l'aprovació de qualsevol normativa havia de passar pel consell i ser aplicada per l'executiu municipal o algun dels oficials que en depenien. En una línia similar, l'habilitació de nous professionals era vigilada de prop per les autoritats locals. Des de com a mínim el segle XV i fins a la fi de l'època moderna, l'avaluació dels nous cirurgians passava per un examen públic davant d'experts en l'ofici, però sempre amb la supervisió dels governants municipals.

Alhora, en la piràmide social de la Girona medieval i moderna, com ja hem vist, hi havia força distància entre un mestre en Medicina amb formació universitària i la majoria de cirurgians, barbers i apotecaris. Per això, els primers normalment formaven part de l'anomenada 'mà major', on es trobaven les nissagues més distingides de la ciutat, juristes i rics mercaders, bastants d'ells, és clar, parents seus o socis en negocis diversos.

Per contra, cirurgians i apotecaris integraven el grup anomenat dels artistes, els quals tenien accés al consistori en l'espai destinat a la 'mà menor', encara que durant molt de temps van haver de competir amb col·lectius similars i amb els menestrals del conjunt de branques productives. Tanmateix, arran de les reformes del segle XVII, van aconseguir consolidar-se com a col·legis independents i així els quedaven reservades unes poques places. No cal dir que amb la instauració dels ajuntaments borbònics, és a dir, els resultants de la victòria de Felip V en la Guerra de Successió i de l'aplicació dels coneguts decrets de Nova Planta entorn a l'any 1716, els artesans quedaren definitivament apartats del govern de la ciutat.

En definitiva, en el període baixmedieval i modern no hi havia res semblant a una unitat d'acció en el terreny social i polític entre els professionals de la sanitat, ja que, malgrat posar-se sota l'empara d'uns mateixos sants, avançaven per camins prou diferents. Això no treu que, al mateix temps, es detectés la voluntat del col·lectiu mèdic de controlar la resta d'oficis associats. A tall d'exemple, en els exàmens que esmentàvem dels cirurgians, no només hi havia mestres de la corporació específica i regidors municipals, sinó també dos titulats en Medicina.

Durant el primer terç del segle XIX té lloc el que es considera una extinció del sistema gremial davant de l'auge de la societat industrial i de la consolidació del capitalisme. Tot això suposant que els gremis havien gaudit, fins llavors, d'estructures formals realment sòlides. Per l'àmbit que ens ocupa, i almenys a Girona, no sembla que la corporació de metges en fos cap dels millors exemples. No en va, a la segona meitat del segle XVII trobem testimonis d'un col·legi de doctors en Medicina en el marc dels exàmens de nous practicants de cirurgia a què ja hem fet al·lusió. Per contrast, dècades més tard, l'any 1753, no hi ha registrat cap col·legi que els agrupés, com sí que encara succeïa amb els apotecaris i els cirurgians. S'ha proposat que, malgrat el respecte i la influència de què gaudien els metges a la ciutat, el seu nombre limitat i certes pre-

1. A l'antiga casa del Consell –actual seu de l'Ajuntament de Girona– eren examinats els cirurgians que pretenien exercir a la ciutat. Anys 1900-1910.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

2. Interior de l'Hospital de Santa Caterina. Anys 1950.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Martí Massafont).

1

2

vencions a l'hora de dedicar-se a la gestió dels afers públics explicarien el fet que no s'apleguessin en cap col·lectiu. Tampoc hem de descartar que, igual que va succeir a Barcelona, el col·legi existent hagués estat abolit en el marc de la ruptura institucional que va implicar l'adveniment de la dinastia borbònica. Fos com fos, entre els anys 1818 i 1834 la situació no havia canviat.

Com dèiem, al llarg del primer terç del segle XIX, haguessin tingut més o menys recorregut, totes aquestes corporacions d'arrel gremial es van suprimir de manera definitiva en un procés discontinu marcat per les anades i vingudes de règims polítics. Però l'any 1837, en plena revolució liberal, tal com mostra l'historiador Joaquim M. Puigvert, es va decretar el lliure exercici de les anomenades professions «científiques» o liberals. En conseqüència, a partir d'aleshores als metges, igual que als farmacèutics o als veterinaris –i, en canvi, a diferència dels advocats–, no els feia falta adscriure's a cap corporació o col·legi particular per poder exercir.

Simplement havien de presentar els títols acadèmics que els havien estat atorgats per l'Estat a les autoritats civils locals. Amb tot, sempre es va donar per suposat que en la seva activitat professional actuarien de manera autònoma i no pas com a treballadors assalariats, per bé que a la pràctica van anar-se desenvolupant ocupacions sanitàries integrades dins del sector públic, com ara els cossos vinculats a l'exèrcit o als hospitals provincials i municipals.

A més, des del govern central es van tirar endavant lleis de sanitat i la creació de jurats mèdics a cadascuna de les capitals de província a fi d'impulsar mesures diverses per evitar frau i delimitar les competències de cada col·lectiu del sector sanitari. En qualsevol cas, la flexibilitat i el marge de què gaudien els metges, encara que fos més aviat en aparença –l'adjectiu de professió liberal no ens hauria de confondre mai–, van canviar clarament a les acaballes del segle XIX, el moment en què, tal com veurem més endavant, va entrar en vigor l'obligatorietat de col·legiar-se ■■■

5. EL COL·LEGI OFICIAL DE METGES DE GIRONA (COMG)

Una llarga història des de l'any 1894 fins als nostres dies

Ramon Sambola Casanovas, president del Col·legi de Metges de Girona, dirigint-se als assistents a l'homenatge al doctor Orensanz celebrat a la piscina de la Devesa de Girona. Juliol 1952. PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

La creació del Col·legi de Metges de Girona (COMG), l'any 1898, representa una fita important en l'evolució del col·lectiu mèdic de la ciutat. De tota manera, l'embrió de l'organisme que integra tots els metges de la demarcació es troba en l'anomenat Sindicat de Metges de Girona, una associació impulsada l'any 1894 i a la qual es van adherir 56 metges després d'una reunió general celebrada l'octubre d'aquell any. Aquest primer sindicat s'emmirallava en associacions ja existents a França que rebien el suport de l'Estat i que tenien com a objectiu vetllar pel prestigi de la professió, controlar-la, defensar-ne els interessos enfront d'altres iniciatives individuals o corporatives i lluitar contra l'intrusisme. En el cas espanyol, a més, el procés de canvi que es volia impulsar connectava amb modificacions en la fiscalitat que gravava l'activitat dels metges, els quals havien de passar de repartir-se quotes com a membres d'un mateix gremi a tributar en funció de patents.

Aquestes noves formes d'agrupació van topar amb resistències dins del sector. Va ser

especialment controvertit el real decret de 1898 que promulgava la col·legiació obligatòria. En discussions que es van allargar més d'una dècada, alguns membres al·legaven que la titulació rebuda, malgrat les noves normatives, els habilitava per exercir sense constriccions a totes les províncies de l'Estat. Tampoc agradaven els requisits de tipus econòmic per accedir als òrgans de direcció dels col·legis i el poder atribuït a les juntes per sancionar els col·legiats. En definitiva, enmig de diverses campanyes públiques i d'intervencions a la premsa, els metges convençuts de la iniciativa van haver de persuadir, o fins i tot pressionar, els companys reticents. Tot i això, comparant-ho amb el conjunt de Catalunya, sembla que a Girona es va acceptar força ràpid l'obligació de col·legiar-se, o almenys els representants més influents del col·lectiu n'eren partidaris i van arrossegar la resta.

Així, el mateix any 1898 es va inaugurar oficialment el Col·legi Oficial de Metges de la demarcació, si bé fins l'any 1904 no va adquirir l'estatus de corporació oficial. Alhora,

1

2

3

4

5

6

7

1. Excursió de membres del col·legi a Ullastret. Any 1955.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

2. Acte d'inauguració de la nova seu del COMG al carrer del Bisbe Lorenzana de Girona. Any 1971.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

3. Acte col·legial a l'Ajuntament de Figueres. Any 1954.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

4. Parlament del doctor Albert Caselles, president col·legial, en la inauguració de la nova seu. Any 1971. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

5. Acte d'entrega del premi Pascual i Prats; a la dreta de la imatge, els doctors Lluís Quintana i Miquel Reyner. Any 1970.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

6. Foto de conjunt de l'assemblea del COMG celebrada a Camprodon; entre d'altres podem distingir els doctors: Sureda, Ruscalleda, Font Miralles, Bohigas, Mascaró, Cornellà, Narcís Figueras, Ramon Sambola, Josep M. Bosch Mollera, Jordi Bosch Mollera.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

7. Trobada al santuari de la Salut; dret, el doctor Eduard de Ribot; asseguts, entre d'altres, els doctors Moret i Sureda, i el gerent del col·legi Joan Roig. Any 1958.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

Al carrer de la Força número 8 va situar-se durant un temps la seu col·legial i va ser batejada amb el nom de *Domus Medicorum*. La foto és de l'any 1967.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Josep Buil Mayral).

es va ratificar l'edició d'un butlletí, la publicació regular que, des del primer número, del gener de 1896, continua vigent, a pesar de diversos canvis en la periodicitat i certs períodes d'interrupció. El gener de 1898 es va celebrar la primera junta general a la sala de plens de l'Ajuntament de Girona. En paral·lel, es va institucionalitzar una altra tradició de l'entitat: les assemblees celebrades cada any en una localitat diferent de les comarques gironines. Des de bon principi l'acte oferia una lliçó inaugural a càrrec d'algun dels col·legiats, al capdavant una de les poques oportunitats per a la formació contínua que hi havia a inicis del segle passat.

Les figures d'Ametller i Pascual

Entre els impulsors de l'entitat sobresurten dues figures preeminents de la medicina gironina: els doctors Josep Ametller i Viñas i Josep Pascual i Prats. Ametller ja havia encapçalat el sindicat creat l'any 1894 i, donada l'edat i el prestigi, també se li va proposar la presidència del col·legi en el moment de la fundació, però va declinar l'encàrrec per mo-

tius de salut. Es va acabar elegint la candidatura de Pascual i Prats, doctor que té, doncs, l'honor d'haver estat el primer president de la institució.

La seva personalitat va marcar els primers decennis del col·legi. Molts professionals el cercaven perquè els aconsellés, alhora que sempre intentava fomentar un cert esperit de classe dins del col·lectiu, tenint en compte que al començament del segle XX eren temps de canvis, econòmics i socials que amenaçaven de provocar fractures i de comprometre l'exercici lliure de la professió. Tal com s'ha pogut estudiar en altres ciutats catalanes, van sorgir arreu desavinences davant de l'augment d'efectius, les desigualtats en els honoraris i la dedicació exigida. També va generar molt de debat la creació de llocs de treball assalariat paral·lels als hospitals i centres de titularitat pública, així com la circumstància que se seguís prestant serveis gratuïts als pobres i a la gent acollida en asils. El col·lectiu mèdic tampoc va ser impermeable a la creixent tensió social i van aflorar mostres de polarització ideològica.

Josep Pascual i Prats

(Girona, 1854-1931)

Un dels retrats que presidia, fins fa poc, la sala de juntes de la seu del COMG correspon al primer president de la institució, el doctor Pascual i Prats. Era fill d'un matrimoni assentat a Girona –el pare procedia d'Alp i la mare de Tortellà– que regentava una botiga de llenceria i roba infantil al carrer de l'Argentaria. Amb quatre germans que van morir joves i sempre solter, va viure en aquest mateix immoble tota la vida.

Va estudiar Medicina a Barcelona i va ser recomanat a un prestigiós catedràtic pel doctor Ametller Viñas, amic de la família. Diverses circumstàncies el van portar a Madrid, on va acabar els estudis i, envoltat de parents i altres coneixences afins a tendències polítiques liberals, es va incorporar a la sanitat militar l'any 1875. Va viure la tercera carlinada al front de Guipúscoa i l'any 1876, un cop acabada la guerra, se'n va anar a París a ampliar estudis. En aquesta

estada a França va enriquir-se amb noves visions sobre l'organització interna de la classe mèdica i va adquirir coneixements de deontologia. Tot plegat ho aplicaria al futur col·legi professional de Girona. Així, el retorn definitiu a la ciutat natal, l'any 1885, mitjançant una plaça de metge a l'Hospital de Santa Caterina, va suposar l'inici d'una etapa plena d'activitat.

Va exercir de cirurgià en el principal centre hospitalari gironí tota la seva carrera, encara que assumint diversos càrrecs i ocupacions de responsabilitat, com ara la de membre de la junta provincial de Sanitat o la de sotsdelegat de Medicina del partit judicial de Girona. No en va comptava amb bons contactes a les altes instàncies de l'Estat, com ara l'amistat, travada en el XII Congrés Internacional de Medicina celebrat a Moscou l'any 1897, amb el doctor Cortezo, futur director general de Sanitat.

Al mateix temps, va destacar per la seva voluntat de fer front als problemes del col·lectiu mèdic i de dotar-lo d'eines per a l'organització

i la defensa de diverses amenaces. Per això es trobava entre els impulsors del Sindicat de Metges de Girona i, així mateix, del COMG, corporació que va passar a presidir arran de la junta general de l'any 1899 i fins a l'any 1923. I és que era un ferm partidari de la col·legiació obligatòria. Ho manifestava en col·laboracions a la *Revista de Girona*, on també va signar algunes aportacions sobre ciència, societat i història de la ciutat. Així mateix, va ser nomenat vicepresident del primer Congrés de Medicina Professional i Deontologia. També va ser membre fundador de la Unió Mèdica Hispanoamericana i soci de l'Acadèmia de la Història de la Medicina, l'Acadèmia de Medicina de Barcelona i l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya.

Un altre projecte en què va tenir protagonisme va ser l'*Index Medicus Hispanus*, la primera gran temptativa de repertori espanyol de bibliografia mèdica. Ell mateix va dissenyar part del projecte emmirallant-se en les normatives internacionals tal i com demostra la nodrida biblioteca que encara avui se'n conserva. Amb tot, davant de la poca predisposició de l'estament acadèmic, la iniciativa va fracassar en les dues etapes que es va posar en marxa: 1904-1906 i 1919.

Alguns dels moments culminants de la seva carrera van coincidir l'any 1921, quan va presidir el IV Congrés de Metges de Llengua Catalana celebrat a Girona, poc després d'haver estat designat vicepresident de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya. Tanmateix, noves pulsions polítiques i sindicals dins del col·lectiu prèvies a l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) van provocar que no fos reelegit com a president del COMG i el van condemnar a un cert ostracisme. En els darrers anys de vida va tendir al recolliment mentre seguia atenent els pacients. Va morir el 6 de maig de 1931 i s'explica que, com que havia disposat que no se'n fes ressò, a l'enterrament només hi van anar tres veïns. Va passar temps fins que no es va posar en valor el llegat que va deixar. A part de dedicar-se-li un carrer, diverses iniciatives del col·legi en fan perdurar la memòria

Josep Pascual i Prats, en una imatge dels anys 20.

1

2

3

4

5

1. Visita del president Jordi Pujol al COMG en ser nomenat col·legiat d'honor. Any 1994.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Diari de Girona-Martí Fuster).

2. El doctor Joan Baró recollint un guardó. Any 1971.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

3. Inauguració de la nova seu del COMG al carrer Bisbe Lorenzana. Any 1971.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

4. Acte col·legial a la sala Carles Rahola de la delegació de la Generalitat a Girona amb el president Josep Vilaplana en primer terme. Any 2015.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt Avui-Joan Sabater).

5. Presentació del nou butlletí del COMG a la Fontana d'Or. Any 1991.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-Manel Lladó).

7. Albert Casellas i Eudald Bonet en les eleccions al COMG de l'any 1998; el president escollit va ser el doctor Bonet.

PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

6

Albert Casellas Condom

(Girona, 1923-2015)

El doctor Casellas Condom es troba, sens dubte, entre els presidents més actius del COMG. Nascut l'any 1923 i fill de pares dedicats a l'educació, després d'acabar el batxillerat va obtenir el títol d'ensenyament primari i va ser mestre durant un curs. Amb tot, una

llarga convalescència a la Clínica Bofill a causa d'una apendicitis en què van sorgir complicacions va fer-li descobrir la vocació mèdica. Així, l'any 1947 va llicenciar-se en Medicina i Cirurgia a la Universitat de Barcelona per acabar especialitzant-se en neurologia. Des de l'any 1951 i fins a la jubilació va exercir com a neuropsiquiatre a l'ambulatori de la Seguretat Social de la seva ciutat natal, ocupació que va combinar amb serveis a la Clínica l'Aliança. També va tenir l'oportunitat de cultivar el seu interès inicial per la docència fent de professor de psicologia a l'escola d'ATS del Servei Català de la Salut.

En la mateixa línia, va formar part del col·lectiu impulsor de la primera fase de recuperació dels estudis universitaris a Girona entre finals de la dècada dels 60 i principis de la següent.

En qualsevol cas, un dels aspectes més destacats de la seva trajectòria és la presidència del COMG. Va ocupar el càrrec entre els anys 1970 i 1976 i de nou en una segona etapa entre 1990 i 1998. En paral·lel a les associacions de caràcter professional en què va estar implicat –entre d'altres, va ser membre fundador de la Societat Espanyola de Neurologia–, va posar en marxa, amb diverses amistats, el Rotary Club de Girona. Va morir el novembre de l'any 2015

Justament algun autor atribueix aquesta politització en augment al fet que el doctor Pascual i Prats no fos reelegit com a president del col·legi l'any 1923. Una mica més endavant, durant la II República, van suprimir-se els col·legis provincials i a Girona van coexistir una secció del Col·legi Oficial de Metges de Catalunya amb una Mancomunitat Comarcal del Sindicat de Metges fundada l'any 1934. Les relacions entre ambdues entitats es van tensar en algunes etapes arran de conflictes personals i de punts de vista oposats de les respectives juntes sobre desacords latents dins del col·lectiu mèdic, com ara la reglamentació de les conductes per a la prestació de serveis i la distribució de places de titulars.

Tot i això, l'etapa més controvertida de l'entitat encara havia d'arribar. Es tracta de la provocada per l'aixecament franquista del juliol de 1936 i l'esclat de la Guerra Civil (1936-1939), un episodi que va trasbalsar per complet l'organització. Durant els anys del conflicte la junta va implicar-se en la protecció dels col·legiats perseguits per raons polítiques, així com en l'assistència als refugiats. Així i tot, van deixar-se de celebrar assemblees anuals entre els anys 1936 i 1942. I encara és més significatiu que el butlletí, eina bàsica de difusió –i alhora de transparència interna–, va quedar interromput. No se'n va publicar cap des de l'any 1933 fins a l'any 1960. A més, durant la postguerra i els inicis del franquisme es va viure una intensa campanya de depuració contra alguns membres del col·lectiu mèdic gironí en què els dirigents col·legials no van restar aliens.

Agrupació de Ciències Mèdiques

No va ser, doncs, fins a les dècades dels 50 i 60 que es va reprendre de manera completa l'activitat i es van obrir nous camins. A tall de mostra, l'any 1954 es va constituir l'Agrupació de Ciències Mèdiques de la demarcació de Girona com a filial de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. El seu principal objectiu era el d'oferir formació contínua a metges i altres professionals sanitaris, a banda de mantenir-los al corrent de les principals novetats científiques. L'agrupació havia de revitalitzar la dimensió social i cultu-

El doctor Albert Casellas. Any 1991.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Font El Punt-
Martí Artalejo).

Antiga seu del col·legi a la cantonada dels carrers Bisbe Lorenzana i Joan Maragall i que es va inaugurar l'any 1971. Presidien la façana escultures de Paco Torres Monsó.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

ral del col·legi tot relançant la tradició de lliçons magistrals que encetaven les assemblees anuals des de finals del segle XIX. Entre les nombroses activitats dutes a terme per l'entitat durant les primeres dècades d'existència, destaca la col·laboració prestada de cara a organitzar congressos, taules rodones i reunions de diverses societats mèdiques del Principat arreu de les comarques gironines, així com sessions clíniques a l'Hospital de Santa Caterina, actes d'homenatge a metges històrics i diverses visites a l'emblemàtica Facultat de Medicina de Montpeller. En una línia similar, l'any 1966 es van instituir els premis Pascual i Prats, en honor al primer president de la corporació i destinats a reconèixer la investigació mèdica i d'altres àmbits a càrrec dels metges de la demarcació. Val a dir que l'any 1979 es va celebrar el 25è aniversari de l'Agrupació de Ciències Mèdiques, entitat que continua en ple funcionament i adherida a la Fundació Privada Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears.

Tornant als anys 60, en paral·lel a les activitats de la flamant Agrupació, continuaven celebrant-se cada any les assemblees ordinàries del COMG. Segons les descrivia un dels protagonistes d'aleshores, el doctor Muñoz Arbat, s'hi compartien coneixements i experiència, encara que també eren esdeveniments socials de primer ordre per a la família mèdica gironina: es retrobaven amics i col·legues de tota la vida i es presentaven en societat les noves generacions.

Per una altra banda, a mitjans de la dècada dels 60 els temps havien canviat. Durant la presidència del doctor López Alumà es van dur a terme les primeres eleccions amb mètodes realment democràtics. Alhora, el col·legi va deixar de concebre's com un organisme professional tancat i van impulsar-se iniciatives per intervenir en la societat civil. Tal com explicava un dels facultatius que va presidir més temps l'entitat, el doctor Caselles, als anys 70 el col·legi va promoure la candidatura del doctor Josep Trueta pel

Relació de presidents del Col·legi Oficial de Metges de Girona des de la creació del Sindicat de Metges de Girona (1894-2016)

Eugeni Maranges de Llagostera (SMG)*	1894
Josep Ametller i Viñas (SMG)	1894 - 1896
Josep Pascual i Prats (SMG)	1896 - 1898
Josep Pascual i Prats	1898 - 1923
Francesc Coll i Turbau	1923 - 1932
Josep M. Riera i Pau	1932 - 1946
Ramon Sambola i Casanovas	1946 - 1963
Francesc López i Alumà	1964 - 1970
Albert Casellas i Condom	1970 - 1976
Josep Maria Nolla i Panadès	1976 - 1982
Lluís Fina i Puig	1982 - 1986
Armelo Vidal i Ferriol	1986 - 1992
Albert Casellas i Condom	1992 - 1998
Eudald Bonet i Bonet	1998 - 2010
Benjamí Pallarès i Oro	2010 - 2014
Josep Vilaplana i Birba	2014 - actualitat

* President interí durant la primera assemblea

premi Nobel i va cercar la complicitat amb professionals sanitaris del sud de França per a diversos projectes transfronterers. S'apostava, doncs, per eixamplar horitzons fora de les comarques gironines i de cap manera es renunciava a traslladar reivindicacions fora del marc estrictament professional. Així, segons el testimoni de dos expresidents d'aleshores, l'esmentat doctor López Alumà i el doctor Fina, durant aquella etapa van succeir-se diverses trobades amb Madrid, algunes fins i tot per qüestions, en essència, polítiques.

Les diverses seus col·legials

Sigui com sigui, la història del COMG és en part també la de les diverses seus que ha tingut. En la fase inicial encara com a sindicat i poc després de la fundació del col·legi, l'any 1898, l'ens va quedar registrat als domicilis particulars dels dos principals artífexs: al pis del doctor Ametller Viñas, a la plaça del Vi, número 9 –just damunt de la impremta de Pacià Torres, on s'editaven els butlletins

i la resta de documentació col·legial– i, des de l'agost de 1899, al pis del doctor Pascual i Prats, al carrer de l'Argenteria, número 21. Al llarg de la primera meitat del segle XX el col·legi va tenir altres seus oficials en edificis específics. La primera va ser a la casa batejada com *Domus medicorum*, al carrer de la Força, número 8 –s'identificava l'espai amb una làpida col·locada a instàncies del doctor Pascual i Prats– i, posteriorment, a la plaça de l'Auriga, número 2.

Molta gent també recorda el projecte de construcció d'una gran seu que havien de compartir diversos col·legis professionals de la ciutat a la plaça de l'Hospital, al mig de l'actual plaça de Pompeu Fabra. La iniciativa, però, no va ser ben acollida, fins al punt que en l'acte d'inauguració, l'any 1969, l'activista cultural Josep Tarrés va tombar la que havia de ser-ne la primera pedra davant de les autoritats presents. Es tractava d'un gest simbòlic per mostrar el rebuig popular al projecte. Va ser, en tot cas, una acció premonitòria: les obres no van continuar.

De tota manera, dos anys després el COMG obria una nova seu al carrer del Bisbe Lorenzana, en el xamfrà amb el carrer de Joan Maragall. Gràcies a l'ajuda financera proporcionada per la Mutual Mèdica de Catalunya i Balears, es va fer una inversió considerable en un local amb planta baixa i dos pisos. També es va dotar l'edifici d'obra artística, en què destacava a la façana exterior un fris de bronze de l'escultor Torres Monsó que representava l'origen de la vida.

La seu actual és una altra des de fa uns quants anys. Es troba a l'edifici Fòrum del carrer de l'Albareda. Tal com algun autor va recordar en el moment del trasllat, ben a prop d'on va viure un destacat metge gironí de la baixa edat mitjana, Guillem Colteller. Més enllà d'aquest detall simbòlic, les instal·lacions són àmplies i reformades de fa poc. I és que han d'acollir una entitat centenària i que ha evolucionat molt des de la lenta arrencada de finals del segle XIX, quan el col·lectiu mèdic gironí, igual que el de la resta de l'Estat, es va veure obligat a organitzar-se –o almenys a fer-ho diferent de com tenia per costum– i a afrontar nous reptes ■■■

1. Acte d'entrega de distincions a col·legiats d'honor del Col·legi de Metges a la Casa de Cultura de Girona. Any 1999.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

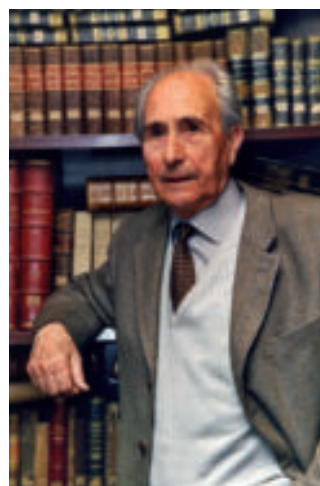
2. Acte col·legial on podem distinguir el doctor Eudald Bonet –dret–, el doctor Albert Casellas –a l'esquerra– i el doctor Muñoz Casadevall –a la dreta–. Any 1999.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

3. El doctor López Alumà va presidir la institució a la segona meitat de la dècada dels 60. PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

4. El doctor Lluís Fina va ser-ne nomenat president l'any 1982 en substitució del malaguanyat doctor Nolla Panadès, el retrat del qual presideix el despatx. Any 1986. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Xavier Ruiz).

2

3

4

Panoràmica de Girona des de les hortes del pla que seria ocupat per l'Eixample dècades més tard, amb el complex de l'antic Hospital de Santa Caterina i l'Hospici –actual Casa de Cultura– en primer terme. Encara és ben visible la muralla del que ara és la Gran Via. Anys 1896-1904. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

6. LA XARXA ASSISTENCIAL A GIRONA DES DE LA BAIXA EDAT MITJANA FINS A 1950

D'hospicis i hospitals de pobres
a l'Hospital Provincial de Santa Caterina

El precedent llunyà de la xarxa actual d'hospitals públics es troba en els centres que es van fundar arreu de l'Occident europeu a la baixa edat mitjana. Aquest també fou el cas de la ciutat de Girona, on des dels segles XII i XIII i abans que l'Hospital de Santa Caterina es consolidés com el complex de referència hi havia diverses institucions dedicades a atendre pobres, passavolants i malalts sense recursos. En efecte, els primers hospitals estaven pensats només per a la gent necessitada. No es plantejaven com a espais orientats al guariment d'afeccions del conjunt de membres d'una comunitat, sinó que responien a la concepció de l'assistència com una forma d'exercir la caritat cristiana i de complir amb les set obres de misericòrdia. Aquests centres normalment es construïen en llocs de pas i a prop dels portals d'entrada dels nuclis urbans, una posició estratègica pels usuaris habituals i que, així mateix, ajudava a marcar les distàncies respecte de la resta de la població.

Hospicis promoguts per l'Església

Els primers hospitals –ara n'hauríem de dir més aviat hospicis– van ser promoguts per l'Església. Igual que a altres indrets, a Girona el més antic que es documenta va arrencar d'una iniciativa del bisbat. Es tracta d'un hospici per a pelegrins situat a prop de l'actual Palau Episcopal i que ja apareix en textos de finals del segle X. En la darrera etapa d'existència es confon amb un altre hospital amb més recorregut que des del segle XII també depenia del capítol catedralici: l'anomenat Hospital de la Seu o dels Capellans, el qual es trobava al barri de Sant Pere de Galligants, a tocar de l'església de Sant Nicolau. S'hi van atendre pobres –especialment clergues– fins a la primera meitat del segle XVIII. Al segle XIV hi havia un altre petit hospital a prop de l'església de Sant Feliu. D'entrada era conegut com l'Hospital de na Clara, si bé l'atenció preferent als pelegrins va fer que es passés a anomenar de Sant Jaume.

El tercer hospital per ordre d'antiguitat, en canvi, posava una mica més d'èmfasi en aspectes sanitaris: l'Hospital dels Mesells

—és a dir, destinat als leprosos— de Pedret, al costat de l'antic camí de França. N'hi ha constància des de la segona meitat del segle XII. Sovint va anomenar-se de Sant Llätzer o de Sant Jaume per les capelles dedicades a aquests sants. Se'n conserva l'edifici, que actualment acull el centre cívic del barri. En orígens havia estat administrat per religiosos, però des de mitjan segle XVI depenia del govern municipal.

L'antic Hospital de Santa Caterina

També arrenca de l'època baixmedieval la que ha acabat essent la principal institució assistencial i hospitalària de Girona fins a mitjan segle XX: l'Hospital de Santa Caterina. La referència més reculada es remunta al 1212 i ens informa de la iniciativa d'una confraria de laics vinculada a Sant Martí Sacosta disposats a construir un hospital a la riba esquerra de l'Onyar. Durant molt de temps va ser conegut com l'Hospital Nou —per oposició al considerat vell que administrava el clergat a Sant Pere de Galligants—, encara que progressivament va guanyar pes el nom de Santa Caterina arran d'una església que s'hi va construir, l'any 1226, sota aquesta advocació.

Des del segle XIII va anar acumulant, a través de donacions i llegats testamentaris, un patrimoni immoble considerable estès arreu de l'actual Gironès i d'altres àrees de la

demarcació, cosa que li procurava ingressos per finançar l'alimentació i el vestit de la gent que acollia. Tanmateix, no devien acudir-hi grans masses. I és que els inventaris que es conserven de l'Hospital Nou al segle XV registren menys de 20 llits —malgrat preveure que es podien compartir— repartits en dues sales, una sala per a cada sexe. Unes sales a les quals se sumaven, a part d'estances reservades al comanador i als clergues que hi oficiaven, una altra exclusiva per als orats o bojos i, a partir d'un cert moment, una més per a la reclusió dels malalts contagiosos i els nafrats que, com ja hem apuntat, en els hospitals de l'època tan sols constituïen un sector bastant concret dels usuaris. Sense canviar en excés aquesta estructura, unes obres d'ampliació de la primera meitat del segle XVII van permetre elevar la capacitat del centre a 83 llits.

Des dels inicis el complex era administrat per un comanador o hospitaler que escollien els confreres impulsors del projecte. Així i tot, amb l'aparició d'un incipient govern local a principis del segle XIV, l'Hospital Nou va passar al control del municipi a través de tres cònsols nomenats des del consell de la ciutat i que supervisaven la tasca quotidiana del comanador. Aquest model va perviure durant un llarg període, si bé a mitjan segle XVII el mal moment que vivia la institució va recomanar la creació d'una junta mixta que incorporava dos representants del capítol. La nova forma de regiment va quallar i seguia vigent a mitjan segle XIX malgrat els nombrosos canvis que va viure la institució.

La sanitat no acaparava les directrius de gestió ni el dia a dia del centre. Bona prova d'això és que entre els comanadors i l'òrgan rector no predominaven els professionals sanitaris: aleshores doctors o llicenciats en Medicina, cirurgians o especiers. El personal auxiliar tampoc tenia cap formació especial. Tot i això, és cert que a partir de la primera meitat del quatre-cents es va incrementar el nombre de representants del sector en el càrrec de cònsol reservat als menestrals gironins. Alguns devien estar interessats a prestar-hi serveis, si bé de forma gairebé altruista. I és que, en realitat, abans de mitjan

L'Hospital de Pedret va acollir malalts de lepra fins ben entrada l'època moderna. La foto és del anys 1911-1936. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

Estat del complex de l'Hospital de Santa Caterina, amb les diverses ampliacions i reformes. Any 1989. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Lluís Vilardell).

segle XV no va començar a contractar-se de forma regular un metge –que hi feia visites esporàdiques–, un cirurgià i un apotecari. La pràctica va mantenir-se durant el cinc-cents i el sis-cents, cosa que demostra que el cos de facultatius era molt reduït i de dedicació més aviat ocasional.

Per una altra banda, com se sap, aquest primer complex no equival al restaurat fa pocs anys, sinó que es trobava una mica més al sud en una àrea fora muralles, aproximadament a l'espai que ara ocupa el Mercat del Lleó. El formaven diversos edificis amb un parell de capelles, la petita església de Santa Caterina, un pati, un cementiri i diversos horts, alhora que, a partir de l'any 1420, un col·legi per a escolars fundat pel mercader Jaume Beuda. Un mur rodejava el conjunt formant un clos amb accés des del camí barcelonès. A partir del segle XIV, hi havia, ben a prop però fora del recinte, una dependència reservada als rodamons i gent de mala vida de pas per la ciutat –es coneixia com l'Hospitalet dels belitres o vagabunds–, la residència del clergue de l'església principal i, fundat l'any 1637, l'efímer Hospital de Misericòrdia

–anterior a la casa alçada el segle XVIII i precedent de l'Hospici. Cronistes del sis-cents que van poder veure l'antic hospital elogiaven els edificis i descrivien l'entorn com un indret arbrat tranquil i agradable.

El nou Hospital de Santa Caterina

Les guerres constants entre la monarquia hispànica i França durant bona part del sis-cents van dictar la sentència de mort del vell Hospital de Santa Caterina, igual que la dels convents i d'altres grans edificis extramurs. L'any 1654, en el marc de l'anomenada Guerra de Separació, les autoritats militars van decidir enderrocar-lo en comprovar que afavoria els assetjants francesos que atacaven les muralles del Mercadal. Les propostes posteriors del municipi i el Bisbat per reconstruir-lo a la mateixa zona no es van concretar. De fet, bona part de les pedres van ser reutilitzades ràpidament per bastir un baluard. D'aquí que, a través d'una campanya de col·lecta d'ajudes i reaprofitant les rendes d'antics hospitals –com el de Pedret–, entre d'altres estratègies, la ciutat reunís fons per emprendre la construcció d'un nou hospital. Es van

«També arrenca de l'època baixmedieval la que ha acabat essent la principal institució assistencial i hospitalària de Girona fins a mitjan segle XX: l'Hospital de Santa Caterina»

escollir uns terrenys en bona part ja edificats al sud del carrer de Canaders, una mica més al nord de l'emplaçament original i que es trobaven dins del recinte emmurallat. Així, l'1 de maig de l'any 1666 el Bisbe de Girona posava la primera pedra del nou Hospital de Santa Caterina, és a dir, el que va seguir actiu fins a l'any 2004.

L'entrada en funcionament del centre s'hauria de datar l'any 1677, quan hi van ingressar els primers malalts, comptant que, amb el desmantellament complet de les antigues dependències, la gent acollida s'havia distribuït en diverses cases i, més endavant, al convent de la Mercè. L'altre acte simbòlic d'obertura va consistir en la inauguració solemne de la nova església, el 28 de desembre de 1679.

El complex hospitalari era un exemple arquitectònic notable i aviat es va convertir en l'edifici més emblemàtic de l'àrea sud del Mercadal. L'estructura bàsica de l'edifici va quedar fixada, després de successives modificacions entre els anys 1735 i 1750, sota la direcció del mestre d'obres Agustí Soriano. En destacaven els grans carreus escairats de la façana i la porta d'estil neoclàssic amb una fornícula reservada a una imatge de Santa Caterina. També cridaven l'atenció les rengleres de finestres amb ferro forjat i, sobretot, el pati central de distribució amb una gran escalinata i un arc pel qual s'accedia a la planta principal.

Per una altra banda, cal tenir present que el nou Hospital de Santa Caterina va arrencar en una època en què estaven canviant algunes de les consideracions medievals sobre la pobresa i l'atenció sanitària. Per exemple, l'assistència als desvalguts es començava a veure com una estratègia per mantenir l'ordre social –urgia treure els pobres dels carrers– i naixia la idea de beneficència com a servei públic. A més, el guariment de malalts anava guanyant pes entre els objectius de centres com el que ens ocupa. Així ho mostren les ordinacions que van aprovar els gestors del gran nou hospital gironí l'any 1687 i renovades en dues ocasions –1706 i 1794– abans del canvi en la direcció de l'any 1855 que veurem de seguida. Alhora, va haver-hi una progres-

1

3

2

1. L'antic Hospital de Santa Caterina es trobava aproximadament en l'espai que ocupa ara el Mercat del Lleó. Anys 1925-1936. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Salvador Crescenti Miró).

2. Laboratori de l'Institut Provincial de la Higiene, situat dins de l'Hospital de Santa Caterina. Any 1932. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fotografia Unal).

3. Sala d'operacions de l'Hospital de Santa Caterina. Anys 1920-30. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

4

4. Pati de les magnòlies de l'Hospital de Santa Caterina; destaquen els esgrafiats de les façanes. Anys 1931-40. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

5. Sala d'operacions a l'Hospital de Santa Caterina, l'any 1960. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

5

siva especialització en el tractament de les persones acollides, en el sentit que es van crear noves fundacions vinculades a l'hospital destinades a perfils específics d'usuaris.

En concret, l'any 1750 es va habilitar un espai per a dides i expòsits anomenat la Comanda. Va tenir encara més repercussió la creació l'any 1765 de la Casa de Misericòrdia, que conduiria a l'Hospici. Així, es va construir un nou edifici davant de l'hospital, és a dir, el que en l'actualitat ocupa la Casa de Cultura. D'entrada, s'hi recollien dones pobres i de mala vida i, a partir de l'any 1776, pobres de qualsevol condició. A principis del segle XIX va passar a custodiar també els infants expòsits. Així mateix, l'any 1781 es va fundar la Casa de Convalescència en un edifici annex a l'hospital que es va reformar. Estava destinada als malalts de pocs recursos donats d'alta que els calia recuperar-se, amb el doble objectiu d'evitar que determinades malalties esdevinguessin cròniques i de reduir els ingressos per recaiguda.

En definitiva, el nucli original del complex hospitalari anava quedant des d'aleshores reservat pròpiament als malalts i als alienats i s'obria una via perquè, una vegada definits nous mecanismes d'atenció als desvalguts, l'assistència mèdica acabés esdeve-

nint amb el temps la funció primordial de l'Hospital de Santa Caterina. Es tracta, de tota manera, d'un procés que no es va completar fins al primer terç del segle XX.

Santa Caterina, hospital provincial

Una altra fita en l'evolució de l'Hospital de Santa Caterina data de l'any 1855, quan, en el marc de les reformes liberals del segle XIX i de les noves orientacions entorn a la beneficència pública, una reial ordre va convertir el centre en hospital provincial, o sigui, el de referència de la demarcació –de la ciutat ja ho era des de feia segles–, al mateix temps que deixava de ser gestionat pel municipi per passar a dependre de la Junta Provincial de Beneficència i, més endavant, de la Diputació. Tanmateix, es tractava d'una mesura provisional que no va consolidar-se fins l'any 1885 mentre els recursos que s'hi destinaven continuaven essent més aviat escassos.

L'hospital presentava aleshores una estructura encara hereva de les modificacions dutes a terme un segle abans. Es distingien tres departaments: el de malalts, el de dementats –si bé com veurem, l'any 1892 van ser traslladats al Psiquiàtric de Salt– i el de maternitat. Disposava de 100 llits repartits en dues grans sales, una per a homes i l'altra per a dones. Amb tot, se seguien rebent només persones pobres. Les classes mitjanes i els grups benestants es feien atendre –i fins i tot operar– a domicili.

Per una altra banda, no s'ha de perdre de vista que a la Girona de la segona meitat del vuit-cents es va establir un centre hospitalari d'ús exclusivament militar. Es trobava al convent de la Mercè i va començar a funcionar l'any 1865 coincidint amb una epidèmia de còlera, això és, després que l'edifici, com la resta de cenobis de la ciutat, fos exclaustrat amb la desamortització de 1835 i passés a mans del Ministeri de Guerra per a servir alhora de caserna durant un temps. Deixant de banda els espais que es van habilitar de forma extraordinària amb motiu de la Guerra Civil (1936-1939), tal com ja havia succeït durant la Guerra del Francès (1808-1814), aquest hospital militar va estar actiu al mateix lloc més d'un segle. L'any 1968 se'n va inaugurar

Antiga farmàcia de l'Hospital de Santa Caterina documentada des de finals del segle XVII. Any 1960.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

Josep M. Bosch Masgrau

(Llambilles, 1897-Girona, 1962)

El doctor Josep M. Bosch Masgrau –al centre de la imatge– acompanyat del doctor Joaquim Dausà en un acte del Col·legi de Metges. Anys 50.
PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

El doctor Bosch Masgrau ha de ser considerat l'ànima de la lluita antituberculosa iniciada a Girona a la dècada dels 20. Fill de Llambilles, on va néixer l'any 1897, va estudiar Medicina a la Universitat de Barcelona. Es va llicenciar l'any 1918 i va exercir una temporada de metge a Gandesa. Tanmateix, l'any 1926 va retornar a Girona. A banda d'una consulta privada al carrer de Ciutadans –posteriorment traslladada a la cantonada entre la plaça de l'Oli i la pujada de Sant Domènec–, va esdevenir cap del servei de fisiologia de l'Hospital de Santa Caterina, on s'havia incorporat l'any 1928. Des d'aquesta institució va dedicar-se amb cos i ànima a combatre una de les malalties infeccioses, com ja s'ha explicat, més virulentes a inicis del segle XX: la tuberculosi.

La campanya va concretar-se en diverses accions arreu de la demarcació. En primer terme, va procurar redissenyar el tracte que rebien els tuberculosos dins del principal hospital gironí

i va esdevenir un dels artífexs del dispensari que havia de permetre atendre'ls de manera específica. En aquesta mateixa línia, després de reclamar de manera insistent un espai a Girona per a la recuperació d'afectats d'aquesta malaltia, l'any 1929 va inaugurar el dispensari antituberculós de les comarques gironines, al qual es va vincular la infermeria o sanatori Victòria Eugènia dins de l'Hospital Provincial. Hi va poder començar a utilitzar una vacuna específica contra la malaltia que feia poc que havia introduït juntament amb el doctor Sayé Sempere, un dels referents de l'especialitat a Catalunya. En paral·lel, va redactar diversos articles

a la premsa local on denunciava les males condicions higièniques i altres circumstàncies específiques de Girona que agreujaven el problema. També va maldar per despertar consciències entre la població i cercar mesures eficaces de prevenció i de tractament dels afectats.

L'any 1941 va ser nomenat director del dispensari del Patronat Nacional Antituberculós, encara que l'esclat de la Guerra havia truncat molts dels avenços aconseguits. Durant el conflicte, com altres professionals de l'Hospital de Santa Caterina, va implicar-se de forma activa en campanyes de provisió d'aliments i roba per als acollits al centre. Posteriorment, va ser elegit diputat provincial –càrrec que ja havia ocupat de forma breu a finals del decenni de 1920– i director de l'Institut de Sanitat de Girona. Va morir en aquesta ciutat l'any 1962 en una època de transformacions importants en l'àmbit sanitari ■■■

**Sala d'espera
possiblement de
l'Hospital de Santa
Caterina. Any 1933.**
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fotografia Unal).

un de nou al complex de les Casernes, al canó de la carretera de Barcelona.

La Mancomunitat i la II República

Tornant a l'Hospital de Santa Caterina, cal dir que al llarg de la primera meitat del segle XX va viure transformacions com no havia succeït feia molt temps. Van ser, en essència, en tres sentits: en la direcció, en l'organització i en els equipaments, comptant que l'estructura i els exteriors van arribar sense gaires canvis fins als nostres dies.

Pel que fa a la direcció, les principals novetats van derivar dels canvis de règim polític. Destaca, per exemple, el fet que l'Hospital de Santa Caterina, igual que la resta d'asils, hospitals i cases de maternitat de la província, fos traspassat l'any 1920 a la Mancomunitat. La nova institució tenia la voluntat ferma de modernitzar unes infraestructures que havien esdevingut insuficients. Malgrat les polítiques dissenyades, va haver-hi poc temps per implantar-les abans de la dissolució de l'ens amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. De fet, va ser justament al

darrer tram d'aquesta etapa que es van concretar molts projectes, millorats durant la II República i òbviament frenats amb l'esclat de la Guerra Civil i una llarga postguerra, període que va suposar, com en molts altres àmbits, un retrocés clar en el camp sanitari fins als anys 50.

En efecte, durant la segona meitat de la dècada dels 20, es va adquirir nova maquinària i instrumental i es van establir noves seccions dins del centre que, a tall d'exemple, l'any 1922 només tenia vuit facultatius dirigits pel doctor Pascual i Prats i un personal auxiliar majoritàriament religiós. En concret, es va crear un consultori de l'especialitat gènito-urinària –pensat sobretot per la sífilis–, així com un dispensari antituberculos amb solàriums i serveis de raigs X –l'adquisició de la instal·lació va tenir lloc l'any 1928–, acompanyats de diverses reformes a la sala anomenada Victòria Eugènia que dirigia el doctor Bosch Masgrau. D'aquí va derivar la creació d'un dispensari per a la lluita antituberculosa. Així mateix, es va restaurar el pati i es van millorar les sales de malalts.

**«A les darreries
dels anys 20 es
van concretar
molts projectes,
millorats durant
la II República i
(...) frenats amb
l'esclat de la
Guerra Civil i una
llarga postguerra»**

Durant la República, amb l'hospital sota la comissaria delegada de la Generalitat, Santa Caterina havia de convertir-se en el centre de referència del conjunt de les comarques de Girona. Alhora es va continuar avançant en la consolidació de les especialitats i en el desenvolupament de centres de prevenció, com el destinat a combatre la tuberculosi. L'any 1933 va fundar-se el primer servei de Pediatria gràcies a l'impuls del doctor Pascual Carbó. En paral·lel, es van habilitar sales especials per a tractar els malalts de sarna i es van millorar altres espais com la cuina o la bugaderia. Així mateix, estava previst que els ordes religioses anessin perdent pes en l'atenció de malalts, en la mesura que es formés personal laic. Amb aquest objectiu l'any 1936 es va inaugurar l'Escola d'Infermeria de les Comarques Gironines.

La Guerra i la primera postguerra

Amb tot, la Guerra Civil va constituir una ruptura irreparable. Alguns dels professionals que havien liderat l'hospital en els anys previs, com ara el doctor Pascual Carbó, van haver d'exiliar-se, mentre força projectes van quedar aturats en una etapa d'autarquia, d'aïllament respecte de la resta del món occidental i de minva de recursos i personal. Entre els facultatius només van quedar el doctor Bosch Masgrau al servei de fisiologia i el doctor Dausà al de radiologia. En conseqüència, l'any 1944 es van haver de convocar oposicions per cobrir cadascuna de les especialitats. Tot això contrastava amb una demanda creixent representada per ferits, malalts i gent desemparada.

Durant els anys 40 es van fer reparacions a l'hospital per tal de retornar a la normalitat, com ara, a les sales del primer pis que els militars havien ocupat al final de la guerra. També es van reformar les dues sales de medicina general i es van arranjar les sales d'oftalmologia. Malgrat això, totes aquestes modificacions tenien lloc en un complex que, quant a l'estructura, seguia pràcticament igual que al segle XIX o, fins i tot, que a finals del XVIII. A més, es veia sovint desbordat per l'afluència de pacients i sobretot per mancances en els mitjans destinats a la diagnosi i a la

teràpia mèdicoquirúrgica. Sabem que l'any 1952 –és a dir, superada una dècada des de la fi de la guerra– es van atendre 1.357 malalts en 267 llits, un nombre que havia davallat respecte dels 408 llits de l'any 1940. Això no obstant, la xifra havia esdevingut un mer indicador de la capacitat d'acollida, un criteri cada cop més obsolet. I és que a mitjan segle XX els equipaments com l'Hospital Provincial havien d'orientar-se a unes necessitats i regir-se per uns paràmetres molt allunyats de les funcions bàsiques dels hospitals o hospicis creats a la baixa edat mitjana. Ja no es tractava d'articular una xarxa d'assistència als desvalguts, sinó d'atenció sanitària per al conjunt de la població ■■■

L'antic convent de la Mercè va acollir l'Hospital Militar des de l'any 1865 fins al 1968. La foto és de l'any 1971.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

7. LES CLÍNQUES PRIVADES

Panoràmica de les clíniques fundades a Girona des de l'any 1910 fins als nostres dies

Façana principal de la Clínica Girona, l'any 1968. A l'esquerra, es veu l'estructura de l'edifici que albergaria la seu del Col·legi de Metges. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

En el tombant del segle XIX al XX van sorgir les primeres clíniques o centres sanitaris privats. Es tracta d'un fenomen fruit de diverses circumstàncies i estès arreu del món occidental. A grans trets, va permetre crear nous espais per a les intervencions quirúrgiques que fins llavors havien tingut com a escenari les sales especials de determinats hospitals públics i, sobretot, els domicilis dels pacients. D'una banda, els avenços en matèria d'higiene van incentivar la cerca d'instal·lacions amb condicions millors per a la pràctica mèdica; de l'altra, la societat del moment havia afavorit la formació d'una clientela disposada a pagar per rebre tractaments quirúrgics específics. Al mateix temps, els metges de certes especialitats veien en les clíniques una oportunitat per a la promoció professional. D'aquesta manera, es van fundar centres sanitaris de caràcter privat que funcionaven deslligats de l'Estat o de les institucions caritatives i que cercaven la rendibilitat econòmica com qualsevol altra empresa.

En el cas de la ciutat de Girona, les primeres clíniques conegudes –ara les consideràrem simples consultoris– es van inaugurar pels volts de l'any 1910. Una la va impulsar al carrer de la Força, número 4, el doctor Coll i Turbau, poc temps després un dels socis fundadors i principal artífex de la Clínica Girona. L'altra era propietat del doctor Alexandre Dalmau i, des del desembre de 1911, estava instal·lada en un immoble de la plaça del Vi, on va continuar oberta amb una funció exclusivament quirúrgica fins a finals de la dècada dels 40.

La Clínica Bofill

L'any 1932 va iniciar la seva trajectòria la primera clínica amb certa envergadura, la Clínica Sant Narcís, posteriorment coneguda amb el nom del fundador, el doctor Manuel Bofill Pascual. Bofill s'havia format a l'Hospital Clínic de Barcelona sota el mestratge dels doctors Joaquim i Antoni Tries Pujol i en traslladar-se a Girona hi va emprendre la creació d'un centre privat de força més entitat que els dos ja existents. Durant els anys de la

**Façana de la
Clínica l'Aliança de
Girona. Any 1993.**
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-
Anna M. Carreras).

guerra l'activitat va quedar-hi interrompuda. Malgrat això, a partir de l'any 1945 es va decidir ampliar –fins llavors disposava tan sols de 10 llits– i dotar-la de nous equipaments, cosa que va permetre l'assistència en diverses especialitats quirúrgiques més enllà de la cirurgia general. Des de l'any 1952 l'Institut Secular d'Operàries Parroquials Magdalena Aulina dirigeix i coordina la clínica.

La Clínica Girona

El quart centre per ordre d'antiguitat és la Clínica Girona, que va entrar en funcionament l'any 1934. Va ser impulsada per una societat encapçalada pel doctor Francesc Coll Turbau i la seva esposa, Manuela Carreras Duran, filla del destacat oftalmòleg Carreras Peralta i amb un gran protagonisme després de la mort del marit. També l'integraven els metges E. Roca Pinet, F. Burch Sitjar, F. Sánchez Llistosella, J. M. Riera i Pau, J. Dausà Olivé, J. M. Bosch Masgrau i J. Massa Servitja. Segons explica Enric Mirambell, cronista oficial de la ciutat de Girona, l'obertura del centre va causar un gran impacte a la societat local dels anys 30 per la modernitat

de l'edifici, situat en una zona sense urbanitzar i encara amb poques construccions, és a dir, on començava a formar-se l'Eixample gironí, del qual esdevindria un eix vertebrador durant les dècades següents. Els projectes inicials de l'edifici –el primer data de 1929– van anar a càrrec de l'arquitecte Rafael Masó, si bé al decenni dels 60 es va ampliar i transformar al llarg de diverses fases i va esdevenir el complex sanitari privat més gran de la ciutat. Així mateix, des de finals de la dècada dels 40, es dedicava a especialitats mèdiques com l'oftalmologia, l'otorinolaringologia, la radiologia i la urologia a part de la cirurgia general, de manera similar a la Clínica Bofill. Amb tot, l'any 1974 es convertia en l'únic establiment de la demarcació equipat per practicar diàlisi.

Les clíniques fundades els anys 40

Al llarg de la segona meitat de la dècada dels 40 es van obrir quatre nous establiments. L'any 1945 era el torn de la Clínica de Salut l'Aliança, situada a la zona del carrer del Carme –en un inici amb adreça al carrer de les Heroïnes de Santa Bàrbara. Es tractava d'una filial de la

**«El quart centre
per ordre
d'antiguitat (...),
la Clínica Girona,
(...) va entrar en
funcionament
l'any 1934 (...)
impulsada per
una societat
encapçalada pel
doctor Francesc
Coll i Turbau»**

Francesc Coll i Turbau

(Girona, 1886-1936)

El doctor Coll i Turbau, més enllà de l'activitat política en l'àmbit local, destaca pels vincles mantinguts amb diverses clíniques privades, en especial la Clínica Girona. Va néixer a la ciutat de l'Onyar l'any 1886. Era el més gran de quatre fills del matrimoni de Francesc Coll –un artesà forjador que tenia una ferreria a la Rambla de Pi i Margall– amb Àngela Turbau. Va començar la carrera de Medicina a Barcelona l'any 1900 i durant el quart curs va guanyar un concurs per ser intern de la càtedra d'anatomia, on va treballar fins a llicenciar-se l'any 1907. Durant els estius també col·laborava amb l'oftalmòleg gironí Bonaventura Carreras Peralta, qui acabaria essent el seu sogre.

Va anar a Madrid per doctorar-se amb una tesi sobre el càncer i, gràcies a un gran expedient que el va fer mereixedor de la Creu d'Alfons II, va aconseguir finançament en vista a una estada a París. Acollit en dues clíniques molt prestigioses de la capital francesa, s'hi va especialitzar en cirurgia general i ginecologia. Poc després de casar-se, precisament amb una filla del reconegut oftalmòleg Carreras Peralta, va retornar definitivament a Girona per exercir-hi durant un quart de segle. En un primer moment va obrir un consultori al carrer de la Força dedicat a la cirurgia general i a les malalties femenines, més

tard va formar part de la fundació –juntament amb altres set metges gironins– de la Clínica Girona, l'any 1934. Pocs anys abans l'edifici ja havia estat encarregat a l'arquitecte Rafael Masó per part del propi doctor Coll, el qual tingué un protagonisme especial en l'arrencada de la institució juntament amb la seva esposa. Des d'aleshores va compaginar l'activitat en aquesta clínica amb l'exercici a l'Hospital Provincial, on va esdevenir cap del servei de cirurgia i degà del cos facultatiu. Igual que d'altres coetanis seus, també va treballar per al centre provincial de beneficència i va impartir classes a l'Escola Normal de la ciutat.

Per una altra banda, va ser membre de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i va participar en diversos congressos d'àmbit català, així com en les publicacions que se'n van derivar. L'any 1923 va ser escollit president del COMG en substitució del doctor Pascual i Prats. Simultaniejant aquest càrrec amb altres ocupacions de representació del Sindicat de Metges de Catalunya, va ostentar-lo fins a l'any 1932. Amb tot, va ser tant o més important la seva carrera política. De tendència monàrquica en un inici, a partir de 1923 va esdevenir catalanista moderat afiliat a la Lliga Regionalista de Catalunya. Se li van encomanar diverses funcions a la demarcació. A més, va accedir a l'alcaldia de la seva pròpia ciutat en tres legislatures diferents (1914-1916, 1921-1923, 1930-1931), en què va destacar per un programa divers de reformes urbanístiques i culturals. Durant el segon període, i després de la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, el setembre de 1923, va acabar empresonat unes setmanes de resultes de certes accions d'afirmació autonomista a què el Consistori s'havia adherit l'any anterior.

Fos com fos, va morir l'any 1936, als 49 anys d'edat, quan encara es trobava en una etapa de plenitud. L'excalde i considerat fundador de la Clínica Girona va ser víctima d'una pneumònia vírica contreta mentre visitava uns pacients. Va finir en el mateix centre que havia impulsat

Retrat del doctor Francesc Coll i Turbau.
PROCEDÈNCIA: Arxiu Clínica Girona.

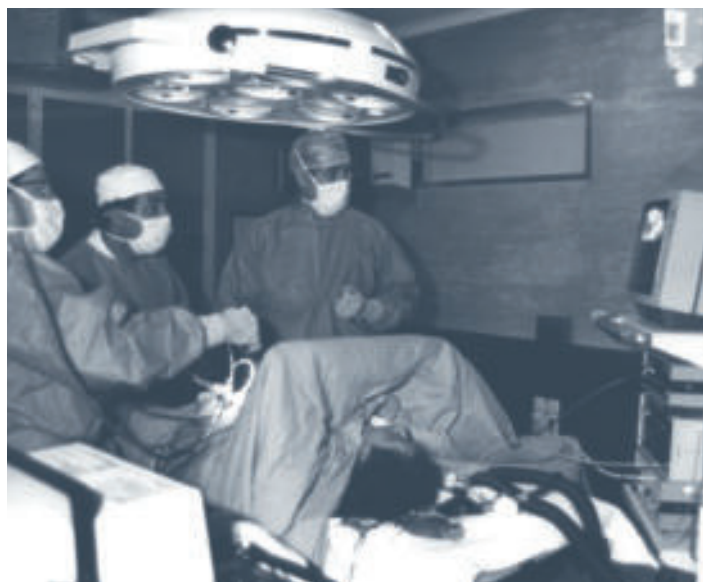
1

4

2

3

5

6

1. Nova façana en construcció de la Clínica Girona per la banda del carrer Joan Maragall. Any 1962. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

2. El primer edifici de la Clínica Girona va ser dissenyat per l'arquitecte Rafael Masó. Anys 30. PROCEDÈNCIA: Arxiu Clínica Girona.

3. Primera operació laparoscòpia realitzada a la Clínica Bofill, l'any 1991. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Marçal Molas).

4. Una cuinera preparant el dinar a la Clínica Girona, l'any 1989. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-David Quintana).

5. Uns operaris treballant a la sala de màquines de la Clínica Girona, l'any 1989. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-David Quintana).

6. Una modista en plena feina a la Clínica Girona. Any 1989. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-David Quintana).

mútua Quinta de Salud la Alianza, fundada a Barcelona l'any 1904, homologada per a la beneficència particular l'any 1925 i amb seu en altres poblacions catalanes. No era el fruit d'una iniciativa estrictament privada com les anteriors, sinó del sistema de mútues que va gestar-se a les primeres dècades del segle XX. Des de la inauguració, el centre estava preparat per atendre diverses especialitats i facilitar hospitalització en la seixantena de llits de què disposava, xifra que, a inicis de la dècada dels 60, el convertia en el centre privat més gran de la capital gironina.

Tres anys més tard que la Clínica l'Aliança, es van fundar la clínica del doctor Llobet, de petites dimensions i instal·lada a la plaça de Calvet Rubalcaba –més coneguda pel monument del Lleó que la presideix. Va estar en funcionament poc més d'un decenni i es dedicava només a l'assistència quirúrgica i al tractament postoperatori. En una línia similar, el juliol de 1948 es va inaugurar la Clínica l'Esperança a l'actual plaça de Catalunya. A grans trets, s'hi prestaven les instal·lacions amb quiròfans i un aparell de raigs X a metges

especialistes que volguessin operar-hi el seus pacients. També va acollir moltes parteres.

L'any 1949, els germans Josep Maria i Jacint Muñoz Arbat van obrir una clínica a l'avinguda de Jaume I. Hi combinaven les respectives especialitats en un edifici de 15 habitacions. El primer, format en cirurgia i traumatologia, hi ofería serveis quirúrgics i d'ortopèdia, mentre que el segon, reputat ginecòleg, hi tenia un consultori de ginecologia i obstetrícia, alhora que hi assistia parts.

Canvis de les últimes dècades

L'evolució en les darreres dècades de totes les clíniques esmentades ha estat força desigual. La darrera inaugurada, la dels germans Muñoz Arbat, va tancar les portes l'any 1993 després de reduir les instal·lacions per raons econòmiques. L'any 2005 ho feia la Clínica l'Esperança, si bé en l'etapa final ja havia esdevingut una residència geriàtrica. Així les coses, en l'actualitat continuen la Clínica Bofill, la Clínica Girona i l'antiga Aliança, posteriorment anomenada Clínica Quirúrgica Onyar.

Els germans Muñoz Arbat van ser els fundadors, l'any 1949, d'una clínica amb un edifici alçat de bell nou a la Gran Via de Girona. La imatge és de 1993, any de tancament.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-
Manel Lladó).

Pel que fa a la Clínica Bofill, s'ha de tenir en compte que l'any 1995 s'hi va dur a terme una reforma integral acompanyada de la incorporació de tecnologia capdavantera gràcies a l'assessorament de professionals de prestigi. Això va permetre que expandís l'oferta cap a pacients internacionals.

La Clínica Girona, com hem vist, va créixer molt a les dècades del 60 i 70 gràcies a l'engrandiment de l'edifici, l'ampliació del nombre de llits i la incorporació de metges joves. L'any 1985 es va incorporar a la Xarxa Hospitalària d'Utilitat Pública (XHUP) i va signar convenis amb els hospitals públics de Santa Caterina i Josep Trueta per oferir les instal·lacions de cara a certs tractaments. D'aleshores ençà gairebé cada any s'han creat nous serveis, com ara de vigilància intensiva, rehabilitació o ressonància magnètica, i s'ha fet l'ampliació del d'urgències, així com nous quiròfans i unitats equipades amb aparells d'aparició recent –per exemple, de TAC, per a ressonàncies magnètiques o un equip de gammacàmera acompanyat d'un SPECT-Tomografia per Emissió de Fotons Simples. Un dels principals reptes actuals passa per

un trasllat del complex a una nova ubicació a l'entrada sud de Girona. Es preveu que entri en funcionament l'any 2018.

En contrapartida, la Clínica Onyar a la dècada dels 80 es va veure afectada per la nova legislació sobre la cobertura mèdica dels treballadors autònoms i el traspàs de competències en assistència hospitalària a la Generalitat. Va reduir-se el nombre de llits i se'n va arribar a plantejar la clausura. Tot i això, als anys 90 va apostar per l'àmbit quirúrgic i va incorporar un equip de traumatologia i d'ortopèdia, a banda d'un de reumatologia, que l'ha mantingut activa fins ara. També s'ha beneficiat passant a acollir, Girex, una clínica especialitzada en reproducció assistida i ginecologia. L'any 2016 ha estat adquirida per un grup mèdic de capital francès. Aquesta notícia i la del projecte definitiu d'un nou complex per a la Clínica Girona han encapçalat l'espai informatiu dedicat a les clíniques privades de la ciutat. Tot plegat no deixa de ser una prova de l'evolució constant del sector des de les incipients i modestes iniciatives de les primeres dècades del segle passat ■■■

«La compra, l'any 2016, de la Clínica l'Aliança per part d'un grup mèdic de capital francès i el projecte d'un nou complex de la Clínica Girona han encapçalat l'espai informatiu dedicat a les clíniques privades de la ciutat»

Jacint Muñoz Arbat

(Sabadell, 1902-Girona, 1982)

Acte de lliurament dels Versos d'Or de la ciutat de Girona, l'any 1977. A la dreta, Jacint Muñoz Arbat. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

A banda de ginecòleg de referència, el doctor Jacint Muñoz Arbat va cofundar amb el seu germà Josep M. Muñoz Arbat la Clínica Muñoz. Nascut de manera circumstancial a Sabadell l'any 1902, era fill d'un metge militar, Francisco Muñoz Bueno, destinat a Girona pels volts de 1900 i, per banda materna, nét d'un altre metge instal·lat a Salt i amb avantpassats del mateix col·lectiu. El doctor Muñoz va créixer a la capital gironina, on va cursar la primària i la secundària abans d'anar a estudiar la carrera de Medicina a la Universitat de Barcelona. S'hi va llicenciar l'any 1922 i va especialitzar-se, d'entrada, en medicina general. Més endavant, ho va fer també en ginecologia. Bona part d'aquesta formació la va rebre a la Càtedra d'Obstetrícia i Ginecologia sota el mestratge del professor Nubiola.

Després de doctorar-se a Madrid, l'any 1923, va estar un temps vinculat a la càtedra esmentada i va arribar a ser nomenat cap del Servei de Ginecologia de l'Hospital Sant Pau. Durant aquella etapa va posar en marxa amb altres col·legues les incipients societats barcelonines i espanyoles de l'especialitat i va contribuir a la gestació de la primera escola oficial d'infermeres maternals de la ciutat comtal, centre que acabaria derivant en l'Escola d'Infermeres Puericultores associada a la Universitat de Barcelona.

L'any 1935 va establir-se definitivament a Girona amb un consultori al carrer de la Força. En paral·lel, va estar relacionat amb diverses clíniques que aleshores s'anaven obrint a la capital gironina. D'entrada, va col·laborar amb el seu germà més gran, Josep M., i el doctor Bofill en la creació de la Clínica Sant Narcís—centre que acabaria duent el nom d'aquest segon—; va aconseguir una plaça al departament d'obstetrícia de la Clínica l'Aliança; i va prestar serveis a la Clínica Girona, a banda de ser nomenat director del servei de la clínica tocoginecològica de l'Hospital Provincial l'any 1941. Va fer una altra gran passa endavant en fundar amb el seu germà la Clínica Muñoz, situada a la Gran Via de Jaume I. Allí va centrar bona part

de la seva dedicació, tal com proven les més de 10.000 històries d'ingressos que s'hi van registrar entre els anys 1948 i 1982 i, de manera especial, l'assistència prestada en nombroses maternitats.

Tot plegat no va suposar que trenqués totalment amb l'àmbit acadèmic, ja que també va exercir un temps de professor a la UAB, de recent creació. Així seguia atent a les novetats en el camp de la ginecologia, en què va fer diverses aportacions i era ben considerat, tal com va quedar palès en el Congrés d'Obstetrícia i Ginecologia que, amb assistents d'arreu del món, es va celebrar a Girona l'any 1964. A més d'iniciador de la Cesària Segmentària juntament amb el professor Nubiola, era un ferm partidari de la capacitat d'autoregulació de l'organisme i, en especial, dels embrions, en detriment dels tractaments protectors de la gestació.

Alhora, va ser escollit president de la secció gironina de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, institució de la qual va merèixer la distinció de president d'honor. També ho va ser de l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona. Alhora, va participar de la vida associativa gironina, en especial a través del GEIEG. Va morir l'any 1982, encara que, juntament amb el seu germà, cal situar la seva figura dins de la trajectòria d'una autèntica nissaga encara en actiu ■■■

8. ELS AVENÇOS EN PSIQUIATRIA A GIRONA: EL MANICOMI DE SALT

Breu història del principal psiquiàtric de la demarcació de Girona des del projecte inicial de l'any 1886 fins a l'actualitat

Fins al segle XVIII, arreu d'Europa els malalts mentals no rebien cap tractament especial. En general, els de famílies sense recursos es procurava aïllar-los i així evitar que esdevinguessin un perill social. Aquesta situació no va canviar fins al desenvolupament de la psiquiatria com a especialitat mèdica, després de 1700. En consolidar-se la disciplina a mitjan segle XIX, en països europeus com França o Anglaterra es van aprovar lleis incipients de protecció de dementis i es van adoptar nous mecanismes que substituïen la simple reclusió, en especial, mètodes lligats a la hipnosi i la psicoanàlisi. Catalunya es va fer ressò d'aquests avenços i van sorgir les primeres fundacions de petits manicomis privats com a alternatives als saturats establiments públics de beneficència. És en aquest nou marc que l'any 1844 el doctor i botànic Francesc Campderà va fundar a Lloret la Torre Llunàtica, més endavant anomenada Torre Campderà. En anys posteriors s'endegarien diverses iniciatives semblants a la ciutat de

Barcelona, a la vegada que la institució psiquiàtrica de Sant Boi de Llobregat.

Temps de canvis

L'aparició d'establiments de caràcter públic orientats en exclusiva a alienats s'ha de relacionar també amb la progressiva especialització dins dels complexos hospitalaris ja existents i amb la renovació dels paràmetres de la beneficència en el decurs del segle XIX a què ja ens hem referit a propòsit de l'Hospital de Santa Caterina. Centrant-nos, doncs, en la ciutat de Girona, en arribar al darrer terç d'aquella centúria, comptant que totes les institucions assistencials havien passat a dependre de la Diputació, es començava a plantejar la necessitat de reubicar els malalts mentals de l'antic Hospital Provincial. S'hi trobaven literalment reclosos i en equipaments insuficients. D'aquí que en cas d'urgència s'haguessin de traslladar a Sant Boi de Llobregat. Davant d'aquest panorama, l'any 1886, la Diputació va acordar l'adquisició d'una finca rural al terme de Salt, el mas Cardell, amb l'objectiu d'allotjar-hi els malalts mentals de la demar-

**Sala per a la inspecció
de pacients del
Psiquiàtric de Salt. Anys
1920-30. PROCEDÈNCIA:**
Ajuntament de Girona.
CRDI (Foto Lux).

**«L'any 1886,
la Diputació
va acordar
l'adquisició
d'una finca rural
al terme de Salt,
el mas Cardell,
amb l'objectiu
d'allotjar-hi
els malalts
mentals de la
demarcació»**

1

2

3

4

1. Façana principal.
Any 1926.
 PROCEDÈNCIA:
 Ajuntament de Girona.
 CRDI (autor desconegut).

2. Instal·lacions de la cuina del Psiquiàtric.
Anys 1920-30.
 PROCEDÈNCIA:
 Ajuntament de Girona.
 CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

3. Sala de bugada a la dècada dels anys 20. PROCEDÈNCIA:
 Ajuntament de Girona.
 CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

4. Sala de dormitoris entre els anys 1925 i 1935. PROCEDÈNCIA:
 Ajuntament de Girona.
 CRDI (Foto Lux).

5. Unes treballadores rentant la roba al safareig de l'hospital. Anys 20. PROCEDÈNCIA:
 Ajuntament de Girona.
 CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

**Cambra de pacients
femenines a finals
de la dècada dels
70. PROCEDÈNCIA:**
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-
Joan Comalat).

cació. Naixia així el primer manicomi públic de Catalunya.

Tal com explica la historiadora Rosa M. Gil i Tort en les recerques que hi ha dedicat, en el moment de la primera fase d'entrada en funcionament, l'any 1892, s'hi van instal·lar una dotzena de dements que treballaven les terres del mas. Més endavant, es preveia la incorporació de dones que s'ocuparien de tasques de neteja, bugaderia i costura. Tot plegat tenia una certa vocació de teràpia de treball, encara que en el fons responia a un pla netament utilitari: compensar costos en una època en què les institucions patien manca endèmica de recursos.

El nou entorn resultava molt millor per als pacients que l'envellit complex de Santa Caterina i permetia, encara, nous projectes. En aquest sentit, l'any 1902 es van construir al costat de l'antiga casa de pagès els dos primers pavellons annexos –un per a cada sexe– amb capacitat per a uns 200 malalts cadascun. Es tractava de dues edificacions senzilles, però que, malgrat tot, van perdurar fins a la construcció del nou parc hospitalari fa pocs anys.

Els avenços dels anys 20 i 30

Igual que va passar amb la resta de centres públics de la ciutat, els successius canvis polí-

tics durant el segle XX van tenir incidència en l'evolució del Manicomi de Salt, definitivament en marxa l'any 1905. En primer terme, durant l'època de la Mancomunitat, es van traçar diversos projectes de cara a millorar l'assistència psiquiàtrica i el centre de Salt, l'únic públic en aquell moment, que es va convertir en un autèntic banc de proves. La Diputació va traspasar de manera definitiva la gestió del Manicomi a la Mancomunitat l'any 1915, en un moment en què hi havia 400 malalts, atesos per un metge-director, el doctor Joan Alzian Melis, i un auxiliar, el doctor Ramon Sambola, amb el suport d'unes poques religioses.

A partir d'aleshores es va iniciar el camí cap a dues fites que es van assolir en plena Dictadura de Primo de Rivera: d'una banda, l'ampliació del complex amb dos nous pavellons d'observació que permetrien distribuir els pacients en funció de la patologia; de l'altra, la constitució del Patronat de Malalts Curats, l'embrió per a una futura xarxa d'assistència psiquiàtrica externa. De tota manera, qualsevol d'aquests avenços en la gestió de l'assistència als dements havia d'anar acompanyat de la consolidació de la Psiquiatria en l'àmbit acadèmic espanyol, cosa que no es va produir als anys 30.

**«Igual que va
passar amb
la resta de
centres públics
de la ciutat, els
successius canvis
polítics durant
el segle XX van
tenir incidència
en l'evolució del
manicomi de Salt»**

Ramon Sambola Casanovas

(Sort, 1884-Girona 1968)

El doctor Sambola Casanovas ha estat un dels directors més emblemàtics del Psiquiàtric de Salt. Va néixer a Sort l'any 1884. Després d'estudiar el batxillerat a l'institut de Lleida, va cursar la carrera de Medicina a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar l'any 1908. Durant aquests anys va fer amistat amb Agustí Riera i Pau. Precisament es va traslladar a Girona per ajudar-lo coincidint amb l'etapa que el doctor Riera i Pau va passar a la primera línia política. A més, van acabar esdevenint cunyats.

Fos com fos, el metge originari del Pallars va instal·lar-se com a metge lliure a Salt, on exerciria fins l'esclat de la Guerra. L'any 1913 va començar a col·laborar amb el psiquiàtric

d'aquesta població i va especialitzar-se en psicologia experimental. L'any 1939, després d'una temporada de recés a l'interior d'Aragó com a conseqüència de la Guerra Civil, va tornar a Girona per obrir un consultori de psiquiatria, alhora que va ser reclamat pel mateix governador civil per tal de reincorporar-se a la plantilla del Manicomi de Salt. En aquella nova etapa, però, d'entrada va estar més vinculat al sanatori psiquiàtric de la Torre Campderà de Lloret, centre que va dirigir a partir de 1941. Finalment, l'any 1947, va assumir la direcció del Psiquiàtric de Salt fins a la seva jubilació, l'any 1959. Es tracta d'un període de bon record pel personal de la institució, malgrat les mancances materials del complex. Tothom destaca l'entrega i la generositat de Sambola en el tracte amb els malalts mentals.

Per una altra banda, un any abans de ser nomenat director, havia estat escollit president del Col·legi Oficial de Metges de la demarcació. Va presidir l'entitat fins l'any 1963, havent estat reelegit en dues ocasions. Sobretot després de jubilar-se, va poder contribuir de manera especial a revitalitzar el col·legi en una etapa en què, per exemple, es va tornar a editar l'històric butlletí. Cal tenir en compte que aquesta tasca la compaginava amb d'altres com la gestió de la Mutual Mèdica de Catalunya, de la qual va ser vicepresident des de 1964 fins a la seva defunció.

L'any 1964 va ser designat president d'honor del Col·legi Oficial de Metges. Un reconeixement que va anar acompanyat d'altres tan significatius com la Gran Creu de l'Ordre Civil de Sanitat, distinció que li va ser concedida l'any 1961. Això va ser set anys abans de finar a Girona, la ciutat d'adopció on, sens dubte, va deixar petja

El doctor Ramon Sambola. Any 1935.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fotografia Unal).

El doctor Domènec Martí i Julià (Barcelona 1861-1917) va donar nom al psiquiàtric durant la II República i recentment al nou parc hospitalari.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI.

L'adveniment de la República va coincidir amb un manicomi, des d'aleshores anomenat Sanatori Martí i Julià, en un estat precari pels continus problemes de finançament. El model, a més, havia quedat obsolet. D'aquí que es projectés una reforma integral del centre. Amb tot, les estreïtes econòmiques i l'esclat de la Guerra Civil només van permetre la millora d'algunes instal·lacions; en especial, la construcció d'un pavelló nou amb 131 llits per a malalts crònics que va ser inaugurat l'any 1933.

Acabada la Guerra, no es pot dir que només s'havien aturat les reformes, sinó que establiments com el que ens ocupa –que va passar a ser denominat de nou Manicomio Provincial en la mesura que també retornava sota control de la Diputació– van ser objecte d'una veritable regressió, tant en les condicions materials com en les directrius que el regien. Durant la postguerra, de fet, es va viure una etapa de massificació amb unes infraestructures sense perspectives de millora, contínues mancances i un equip de facultatius i de personal auxiliar molt reduït. Així, de manera semblant a l'Hospital Provincial, s'hi acumulaven els malalts crònics.

Amb el relatiu afebliment del franquisme a mitjan dècada dels 70, arreu de l'Estat van iniciar-se moviments de rebuig als manicomis tradicionals. I, sense anar més lluny, el febrer de 1974, en el marc d'un col·loqui i després de moltes converses sense èxit amb la corporació provincial, es va emetre un informe denunciant l'estat d'abandó que patia el de Salt. El gest va ser transformat en tot un escàndol per la premsa; no n'hi havia per menys, segons el que poden explicar alguns professionals que van tenir ocasió de visitar el centre en aquella etapa, on s'hi concentraven malalts sense diagnòsi i mal cuidats –en alguns casos, fins i tot, víctimes d'agressions sexuals–.

Aleshores sí, va arrencar una autèntica reforma psiquiàtrica encapçalada per la Diputació i que es va anar concretant progressivament en els anys següents. Es pretenia articular una nova xarxa de salut mental, cosa que convertia el Psiquiàtric de Salt en

el lloc d'acollida de casos crònics i dels que necessitaven un tractament més específic una vegada exhaurida la via de l'atenció primària en ambulatoris o, fins i tot, d'ingressos breus en hospitals locals o comarcals. Dins del mateix pla, es va procedir a una inspecció del conjunt d'històries clíniques i a la classificació de les persones ingressades al centre, una distribució revisada en moments posteriors i que ha acabat donant lloc a l'estructura actual d'aguts, de curta estada, i de crònics, de mitjana i llarga estada –al seu torn dividits en dos subgrups. La reordenació va tenir també repercussió en el plantejament funcional dels edificis, al mateix temps que es milloraven les instal·lacions –sobretot, es va construir un nou edifici inaugurat l'any 1979 amb 91 llits per a malalts aguts– i augmentava la plantilla.

Dins del nou parc hospitalari

Una vegada integrat a la Xarxa de Salut Mental de la regió de Girona que ha fomentat l'assistència psiquiàtrica arreu del territori a través de dispensaris, centres de dia i la interacció amb administracions locals, agents socials i professionals sanitaris, el Psiquiàtric de Salt ha evolucionat de manera positiva des de la dècada dels 90. I, tal com ja s'ha explicat, el darrer gran avenç ha estat propiciat per la construcció del nou parc hospitalari Martí i Julià amb què l'antic hospital de Santa Caterina es va traslladar l'any 2009 al municipi de Salt justament en els terrenys que havien estat del mas Cardell.

El Psiquiàtric ha vist com en una mateixa operació es rehabilitaven les velles dependències –en especial, els dos pavellons promoguts per la Mancomunitat de Catalunya l'any 1921 o la Unitat d'Aguts bastida l'any 1979– i s'articulava definitivament l'atenció a la salut mental dins del sistema sanitari català. A més, a través de la Fundació Drissa i de la Fundació Tutelar de les Comarques Gironines, s'ha passat a potenciar la inserció laboral dels pacients del centre. Es culmina així un gran procés de transformació respecte del tractament que rebien els dementats fa poc més d'un segle dins de l'antic Hospital de Santa Caterina ■■■

1. Reproducció d'un nou projecte per l'aleshores anomenat Sanatori Martí i Julià. Any 1933. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fotografia Unal).

2. Una dona passejant per l'espai exterior del Psiquiàtric. Any 1986. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-autor desconegut).

2

3

3. Façana de principis del segle XX. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

4

4. Dues pacients mantenen conversa. Any 1986. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-autor desconegut).

9. L'ECLOSIÓ DELS GRANS CENTRES HOSPITALARIS PÚBLICS

De Santa Caterina al parc Martí i Julià de Salt i de la Residència a l'Hospital Josep Trueta

Una malalta és atesa per un facultatiu i dues auxiliars a l'antic Hospital de Santa Caterina. Any 1950. PROCEDÈNCIA:

Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Martí Massafont).

Tal com hem vist, a la dècada dels 50 l'únic centre amb certa entitat a la ciutat era l'Hospital Provincial de Santa Caterina. Tanmateix, aleshores la sanitat estava transformant-se a través d'una nova xarxa hospitalària dissenyada per al conjunt de l'Estat, l'articulada per les residències sanitàries del Seguro Obligatorio de Enfermedad –precursor de la Seguretat Social actual–, orientades a la classe obrera i a les persones amb menys recursos. En aquest marc s'havia habilitat l'ambulatori del carrer Santa Clara, l'any 1948, i, l'any 1956, es va construir la Residència Sanitària de la Seguretat Social a Girona, l'actual Hospital Josep Trueta. Entorn a l'Hospital de Santa Caterina i a la Residència ha evolucionat l'assistència sanitària a Girona fins fa pocs anys, quan el trasllat de l'antic Hospital Provincial al terme de Salt va donar peu a la creació del nou parc hospitalari Martí i Julià.

La fi del Santa Caterina a Girona

Començarem fixant-nos en l'Hospital de Santa Caterina. A mitjan segle XX, en ple fran-

quisme, tenia una llarga trajectòria al darrere, però es trobava en una situació força precària i amb un futur poc clar. Per això, durant els dos decennis posteriors, va haver d'abordar amb mitjans escassos el repte dels nous models hospitalaris. Igual que els vells hospitals locals de la demarcació, se li havia de trobar un lloc en el panorama sanitari acabat de renovar. El principal problema és que anava quedant reduït a hospital geriàtric o de malalts crònics; en part perquè no gaudia del mateix suport dels poders públics que altres centres, alhora que la Diputació, la institució que n'era responsable des de l'any 1855, evidenciava dificultats per sostenir-lo. El doctor Mascaró Roura, que va ser-ne director, en un informe de l'any 1965 es referia justament al handicap de la sobreocupació, a l'antiguitat de les instal·lacions i a la manca d'atractius per a la clientela privada. I això no obstant, a la professionalitat i al prestigi del cos facultatiu.

Ningú dubtava, doncs, que calia trobar-hi solucions. L'oncologia, gràcies a diversos projectes impulsats des de la direcció de l'hospital a la dècada dels 70 i que recollien

«S'havia de trobar un emplaçament millor a l'Hospital de Santa Caterina i es plantejaven com una bona opció els terrenys del Psiquiàtric de Salt»

propostes de temps enrere, es presentava com l'especialitat que havia de tornar el centre a primera línia. Així, fins a l'any 1991, va ser l'únic lloc de la demarcació on es tractava el càncer de manera específica, una particularitat que havia de permetre a l'antic hospital superar la reestructuració induïda per la nova xarxa d'hospitals comarcals, així com el pes creixent a la ciutat de la Residència de la Seguretat Social i d'una entitat privada com era la Clínica Girona.

En el marc del traspàs de competències en sanitat de l'Estat a la Generalitat a inicis dels 80, Santa Caterina aspirava a consolidar-se com un hospital general amb quatre especialitats bàsiques –obstetrícia i ginecologia, urologia, pneumologia i oncologia–, complementades amb els serveis centrals de radiologia i radioteràpia, farmàcia i anestesiologia. En aquesta línia, l'any 1988, es van inaugurar nous quiròfans i l'any següent es començava a pensar en el projecte d'un nou edifici mentre es creava el servei d'urgències, s'ampliava l'equipament sanitari i la ràtio de personal.

Així mateix, es van potenciar els serveis que implicaven tasques de coordinació respecte dels nous centres d'atenció primària del conjunt de la regió sanitària de Girona, com ara, el d'obstetrícia i ginecologia, àmbit en què va resultar important acollir el Programa d'Atenció a la Dona (PAD) en totes les facetes de la sexualitat, la maternitat, la menopausa i el càncer ginecològic. Una altra especialitat desenvolupada amb èxit va ser la Unitat de Valoració de la Memòria i les Demències.

Finalment, l'any 1992, l'Institut d'Assistència Sanitària (IAS), en tant que empresa pública de la Generalitat de Catalunya, va assumir definitivament bona part de les competències que havia tingut la Diputació de Girona en el camp sanitari. Així, l'Hospital de Santa Caterina aconseguia integrar-se a la Xarxa Hospitalària d'Utilitat Pública del principat i convertir-se en hospital general de part del Gironès i de la Selva. Tanmateix, això havia d'anar acompanyat d'unes noves infraestructures que pal·liessin l'obsolescència i l'escassa funcionalitat de l'antic complex, a banda dels problemes de comunicació derivats de trobar-se al centre de Girona. Se li havia de trobar

3

4

5

1. Vista exterior del parc hospitalari Martí i Julià de Salt. FOTO: Rafel Bosch.

2. Sala d'operacions al Santa Caterina. Any 1960. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

3. Façana de l'Hospital de Santa Caterina des de l'antic carrer Hospital a principis del segle XX. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Valentí Fargnoli Iannetta).

4. Personal auxiliar del centre als anys 20. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Martí Massafont).

5. Pati central de l'Hospital de Santa Caterina. Any 1982. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

La Residència es va convertir en un edifici imponent a l'entrada nord de la ciutat, espai aleshores gairebé despoblat. Només hi havia una casa de pagès contigua on se servien menjars.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

un emplaçament millor i es plantejaven com una bona opció els terrenys del Psiquiàtric de Salt, cosa que permetia, de retruc, integrar la salut mental a la sanitat general. En el projecte de trasllat hi intervenia una altra circumstància: el potencial que tenien els edificis del vell hospital provincial de cara a concentrar delegacions territorials de la Generalitat.

En suma, una conjunció de factors van fer possible el gran pas de crear un nou parc hospitalari al municipi de Salt –el parc Martí i Julià– inaugurat l'any 2009. En una estructura que segueix els models més actuals de complexos sociosanitaris on destaca la linealitat i l'horitzontalitat dels edificis, la llum natural i la interacció amb l'exterior, s'hi ofereix atenció integral en el camp de l'assistència primària, el de les malalties mentals –sent de referència per a tota la regió de Girona–, en l'hospitalització de la majoria de malalties somàtiques, així com en l'atenció en consultes externes i urgències.

De la Residència al Trueta

Segons hem avançat, l'altre gran complex hospitalari de què disposava la ciutat de Girona en l'actualitat va entrar en funcionament l'any 1956 amb el nom de Residència de la Seguretat Social –segons precisarem, va ser

una mica més endavant que va rebre la denominació General Àlvarez de Castro. L'any 1950 s'havien adquirit uns terrenys al terme de Sant Gregori –en una zona que l'any 1975 seria agregada a la capital gironina– i s'hi va començar a construir un edifici espectacular de deu plantes, amb dues de soterrades, un soterrani i una planta baixa. Cal dir que un dels objectius indirectes de l'obra era causar impacte als europeus que entraven a Espanya a través de la carretera nacional que aleshores creuava el centre de la ciutat. I s'aconseguís, o no, aquell efecte, la imatge va repercutir en la de la pròpia Girona, on encara no hi havia construccions de formigó armat i l'exterior amb obra vista. Als gironins també els sorprenia la situació a la riba esquerra del Ter, en una zona que quedava lluny del centre i encara sense edificar.

Un dels metges que va viure de prop l'obertura, el doctor Joan Baró, explicava que el complex va gestar-se amb un esperit triomfalista, sense pensar gaire en les necessitats reals de la ciutat i la demarcació, ni tampoc en els mitjans disponibles. En qualsevol cas, la plantilla de l'any de la inauguració, gestionada directament des de l'Institut Nacional de Previsió, estava formada per un director mèdic i 28 metges, entre cirurgians responsa-

bles de les respectives quotes quirúrgiques, ajudants i altres facultatius que atenien serveis centrals o actuaven de consultors. Tots procedien de l'ambulatori ja existent al carrer de Santa Clara, a banda dels nous metges residents que vivien al mateix hospital, en un sistema encara diferent dels metges interns residents (MIR). Pels volts de 1963 el nombre d'efectius s'havia incrementat lleugerament i s'havia doblat l'any 1974, en la mesura que s'havien creat noves unitats mèdiques i s'aprofitava finalment el conjunt de l'edifici. Un estudi a càrrec dels facultatius Josep Roig, Purificación Merino i Joan Baró, amb motiu dels 80 anys de l'hospital ressegueix amb detall l'evolució de cadascun dels serveis i unitats. Tal com assenyalen, cal tenir en compte que en el moment d'obertura de l'hospital només van entrar en funcionament els serveis quirúrgics que incloïen anestèsia i reanimació, ginecologia i obstetrícia, oftalmologia, otorinolaringologia, traumatologia, urologia i cirurgia general, acompanyada més endavant per diferents branques que es van desenvolupar a partir de les dècades dels 70 i 80, com la cirurgia vascular, la maxil·lofacial, la pediàtrica, la neurocirurgia i d'altres implantades més recentment.

Les unitats de medicina interna, en canvi, no van consolidar-se fins a finals del decenni de 1970 i inicis del següent, després del procés de jerarquització del centre que va entrar en vigor l'any 1974. Es tractava, en essència, d'un nou model destinat a crear equips que s'ocupaven de manera coordinada de serveis concrets en detriment dels grups de metges d'una mateixa especialitat que fins aleshores exercien en paral·lel –encara que tots els pacients d'una especialitat ja ingressaven a les mateixes plantes i eren intervinguts als mateixos quiròfans. Algunes de les primeres unitats desenvolupades van ser les de cures intensives i la coronària, ambdues vinculades a cardiologia –el servei de medicina intensiva no se'n va separar fins l'any 1985. Dins d'aquesta especialitat destacava l'important projecte REGICOR –Registre Gironí del Cor–, iniciat l'any 1978, amb l'enregistrament dels infarts de miocardi ingressats a la unitat coronària. Durant la

«L'altre gran complex hospitalari de què disposa la ciutat de Girona en l'actualitat va entrar en funcionament l'any 1956 amb el nom de Residència de la Seguretat Social»

A la dreta, el doctor Josep M. de Llobet Llavarí acompanyat del doctor Josep M. Vila Burch, en un acte del Col·legi de Metges. PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

Josep M. de Llobet Llavarí

(Girona, 1910-1985)

El doctor Llobet Llavarí té l'honor d'haver estat el primer cirurgià a practicar una intervenció a la Residència de la Seguretat Social l'any 1956, acabada d'inaugurar. Nascut l'any 1910, era descendent d'un metge cirurgià, Josep Llobet i de Pastors, membre d'una nissaga benestant amb possessions rurals a la Selva. El fill que ens ocupa, el primogènit, va estudiar el batxillerat a La Salle Bonanova de Barcelona, mentre que va anar a cursar Medicina a Madrid acollit per un seu oncle. Es va acabar llicenciant, però, a la Universitat de Salamanca, l'any 1938, després de viure la Guerra Civil en diferents territoris del front nacional per acabar a la zona de Llevant, on va conèixer la seva futura esposa, una voluntària basca de la Creu Roja.

Fos com fos, l'any 1941 va col·legiar-se a Girona, ciutat on va fixar la seva residència. Era especialista en cirurgia interna i així va aconseguir una plaça a la sala de cirurgia general de l'Hospital de Santa Caterina, centre del qual va acabar sent director l'any 1977. En paral·lel, va liderar una clínica pròpia, va prestar serveis en altres i va actuar de cirurgià de la Seguretat Social en el moment que va desenvolupar-se el nou sistema. Finalment, va

ser nomenat cap de cirurgia de la flamant Residència Álvarez de Castro inaugurada l'any 1956.

De fet, va esdevenir el primer metge a practicar una intervenció quirúrgica en aquest nou hospital estrenant d'aquesta manera els quiròfans amb una operació d'apendicitis crònica a una noia. Per una altra banda, va ser escollit president de la Igualtaria Mèdico-Quirúrgic de la ciutat de Girona. Va morir el març de 1985 a la seva Girona natal víctima d'un càncer hepàtic

1

1. En primer terme, els barris de Sant Pere i Pedret amb el riu Ter com a eix central; al fons a l'esquerra es pot veure l'estructura constructiva de la Residència. Anys 1954-1955. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Maria Pla Dalmau, ed.)

2. Als anys setanta els voltants de l'hospital encara no estaven urbanitzats, com es pot comprovar en la imatge de la zona ben enfangada després d'uns dies de pluja. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Diari el Punt).

2

1. Visita de les filles del doctor Trueta, acompanyades per Xavier Trias i Pompeu Pascual Busquets, en fer-se efectiu el canvi de denominació de l'hospital.

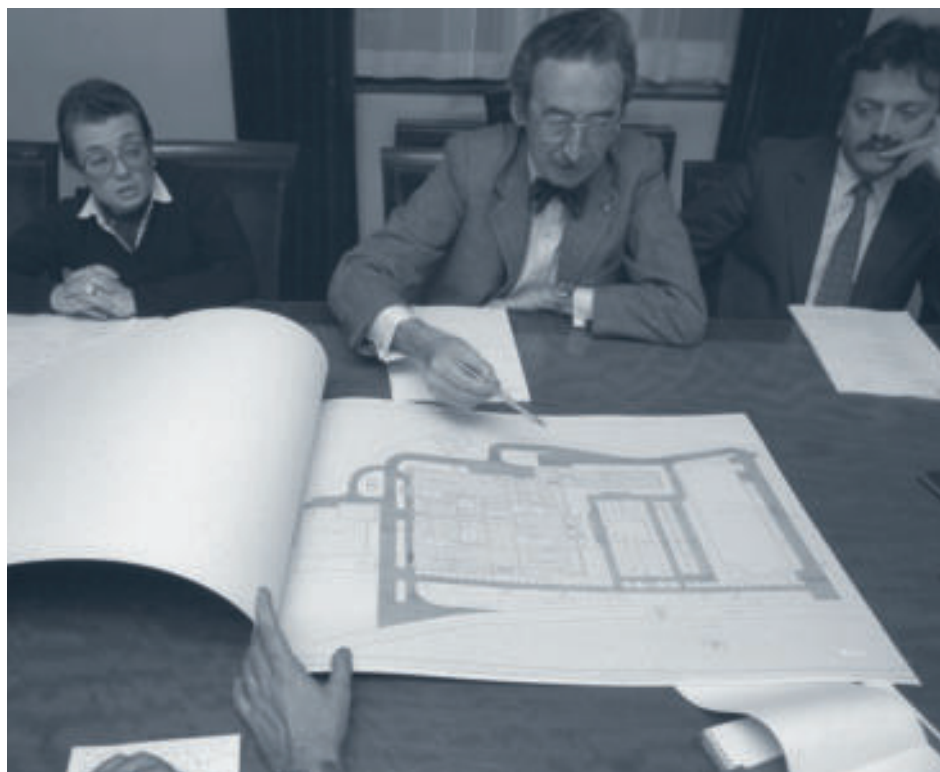
PROCEDÈNCIA: El Punt.

2. El conseller de Sanitat Josep Laporte consultant els plànols de les obres d'ampliació de l'Hospital Josep Trueta. Any 1982.

PROCEDÈNCIA: INSPAI (Fons Diputació de Girona).

3. Josep Trueta (Barcelona, 1897-1977), metge i cirurgià, va donar nom a l'antiga Residència de la Seguretat Social de Girona, inicialment denominada Álvarez de Castro.

1

2

3

Joan Baró Seguí

(Girona, 1921-2008)

1

2

1. El doctor Baró, el dia del naixement de la seva filla Núria, amb la seva esposa i dos dels seus fills –la Balbina i en Joan–, els únics que han seguit la carrera mèdica del pare. Any 1962. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Baró Ministrall.

2. Els doctors Ros i Baró van treballar junts al Trueta durant molts anys al servei d'anestesiologia. Any 90. PROCEDÈNCIA: INSPA (Fons Joan Comalat).

El desenvolupament de l'anestesiologia a la Residència deu molt al doctor Baró Seguí. Fill de flequers, va néixer l'any 1921 a Santa Eugènia. Ràpidament va anar a viure a Barcelona on el pare es dedicava a diversos negocis. Baró va passar, doncs, la infantesa a la ciutat comtal i va començar a estudiar el batxillerat al Liceo Francès, per bé que el va acabar a Girona: l'esclat de la Guerra Civil va motivar el retorn de la família al Gironès. L'any 1939 va entrar a treballar a la farmàcia Simon i poc després va matricular-se a la UB. En caure malalt de tuberculosi no va poder continuar els estudis; topava amb un nou entrebanc.

Tanmateix, el fet de guanyar unes oposicions com a practicant a l'Institut Nacional de Previsió va suposar un autèntic gir a la seva vida. Així va convertir-se en el

practicant titular de Santa Eugènia i Salt, alhora que s'ocupava de les anestèsies a l'Hospital de Santa Caterina, on treballava sota la direcció del doctor García-Bragado. Gràcies al suport que en va rebre, va aconseguir llicenciar-se en Medicina l'any 1955, coincidint amb el moment que l'anestesiologia es consolidava. Després de treballar un any com a metge a Celrà, va passar a formar part del primer equip d'anestesiòlegs de la Residència del Seguro Obligatorio –el futur Trueta– inaugurada l'any 1956; i va esdevenir-ne, anys més tard, cap del Servei d'Anestèsia i Reanimació, una funció organitzativa que va exercir fins a la jubilació l'any 1987, després de patir un infart. De l'equip d'anestesiòlegs que van formar al Trueta cal destacar la figura del doctor Ros, company de treball i gran amic de Baró. Josefina Ros, la filla del doctor Ros, va seguir els passos del seu pare com a anestesista i treballa a la Clínica Girona. A l'equip

de Baró al Trueta es van incorporar, l'any 1966, els doctors Josep Carnicer i Francisco Villacé. A partir del 1974 s'hi incorporen Jesús López Santos –encara exerceix a la Clínica Girona– i Dolores Caramés, la primera dona al servei d'anestèsia.

El doctor Baró, casat amb Maria Carme Ministrall, va veure com tres dels seus fills seguien els seus passos: dos com a metges –Balbina (Girona, 1957) i Joan (Girona, 1961)– i una filla com a infermera: Núria (Girona, 1962). Balbina Baró va cursar la carrera de Medicina al Clínic i es va llicenciar en Medicina i Cirurgia l'any 1981; després de fer de metge de capçalera a Ruplà, Verges i Palafrugell, entre d'altres, va estudiar a Montpeller amb una beca Joan Bruguera. Després d'una curta estada a Melbourne, l'any 1990 torna a França i des de llavors treballa de metge anestesista a l'Hospital Lapeyronie de Montpeller. Per la seva banda Joan Baró es va llicenciar l'any 1988 en Medicina i Cirurgia a la UAB. Ha treballat com a metge de capçalera pel Servei Català de la Salut, a diversos ambulatoris, sobretot a Portbou i a Girona. Desde 1991 exerceix a la seva consulta de Pals i actualment treballa a l'Institut Social de la Marina de Palamós. Finalment, Núria Baró després d'exercir d'infermera en diferents pobles com Roses, Vilajuïga i Palau-saverdera, treballa a l'Hospital Josep Trueta des de l'any 1998.

Joan Baró també va exercir com a docent i va ser professor de patologia quirúrgica a l'Escola d'Ajudants Tècnics Sanitaris de la Residència de Girona. En un camp mèdic poc explorat com l'anestesiologia va erigir-se com un autèntic referent dins del Trueta i arreu de Catalunya. Per tot això va rebre diversos reconeixements d'associacions mèdiques catalanes, com el premi Jordi Gol i Gurina, l'any 1998. A més de presidir l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona i Província, entre els anys 1975 i 1979, va participar activament en diversos projectes vinculats al Col·legi Oficial de Metges de Girona, com ara la recuperació de les beques de la Fundació Joan Bruguera

1. Vaga dels metges residents de l'Hospital Trueta. Any 1988.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-Lluís Vilardell).

2. Primer magatzem de bosses de sang del centre. Anys 80.

PROCEDÈNCIA: El Punt.

3. Noves habitacions amb televisió. Anys 80.

PROCEDÈNCIA: El Punt.

4. Inauguració de la unitat de radiologia intervencionista. Anys 90.

PROCEDÈNCIA: El Punt.

2

3

4

mateixa època –o en alguns casos una mica més tard– es van formar les unitats d'hematologia vinculada als laboratoris d'anàlisis clíniques i altres lligades al servei de medicina interna, com ara, les de l'aparell digestiu, endocrinologia i nutrició, nefrologia o pneumologia. Durant les dècades dels 70 i 80 es van endegar nous serveis com el d'anatomia patològica, neurofisiologia clínica, medicina preventiva o rehabilitació. També es va trobar una ubicació definitiva per a les urgències i es va anar consolidant aquest servei.

A banda de les conseqüències evidents en l'organització del centre, la jerarquització de l'any 1974 va tenir molta repercussió en el personal facultatiu, ja que va obrir les portes a noves generacions de metges que, a més, van protagonitzar l'inici del nou sistema coincidint amb el pas de la dictadura a la democràcia. En aquesta línia, l'any 1977 es va crear la Coordinadora de l'hospital com a plataforma per vehicular les reivindicacions laborals dins del centre i contribuir a aplicar millores en les infraestructures i equips.

Ampliació en nombre de llits

A inicis de la dècada dels 80 es va ampliar el nombre de llits. N'hi havia 280, xifra força superior als 96 registrats el dia de la inauguració l'any 1956. A més, els ingressos anuals de pacients s'havien multiplicat –de 2.605 l'any 1957 a 12.251 l'any 1980. En definitiva, la Residència estava creixent. D'aquí que s'iniciessin unes obres d'ampliació que, sobretot, havien d'afavorir una reestructuració del conjunt de serveis. Durant els quatre anys que van durar les reformes va haver-hi problemes importants d'espai; la situació era realment caòtica, fins al punt que l'administració autonòmica va haver d'adoptar mesures d'urgència. L'any 1983 es van paraitzar els treballs per manca de finançament i van esclatar diversos conflictes amb la constructora, així com entre part del personal i la gerència. Quan el gener de l'any 1987 es van concloure les obres, feia poc que funcionava el nou aparcament, espai que va protagonitzar un capítol especialment complicat de les reformes.

En aquelles dates també es va plantejar el canvi de nom del centre, el de General Álva-

1

2

1. Box politraumes d'urgències.
PROCEDÈNCIA:
Hospital Josep Trueta.

2. Antiga entrada del servei d'Urgències.
PROCEDÈNCIA:
El Punt.

3. Rafael Masià i Josep M. Vilà, director del centre. Any 1981.
PROCEDÈNCIA:
El Punt.

3

rez de Castro, oficialitzat l'any 1959, tres anys després de ser inaugurat amb la denominació genèrica de Residencia Sanitaria de la Seguridad Social. Una figura històrica com la del militar, un dels protagonistes més controvertits del setge de Girona de 1809, no es considerava la més adequada per identificar el centre. El nom del doctor Josep Trueta i Raspall, un eminent cirurgià barceloní vinculat a les comarques de Girona, va acabar imposant-se a d'altres propostes. El canvi va entrar en vigor el maig de 1990 després d'obtenir el vistiplau de moltes instàncies.

D'aleshores ençà i ja plenament integrat a l'Institut Català de la Salut, l'hospital s'ha erigit en centre de referència de la demarcació en molts àmbits. També s'ha consolidat com a hospital universitari per la docència oferta en infermeria i, més recentment, en medicina, a la vegada que per la recerca desenvolupada en el marc de l'Institut d'Investigació Biomèdica de les comarques gironines i centrada en àmbits com el de les malalties cardiovascular, l'oncohematologia, la diagnòsi genètica i en altres en què col·labora amb la Universitat de Girona. En paral·lel, ha rebut diversos reconeixements, com formar part de la Xarxa Catalana d'Hospitals Promotors de la Salut, des de l'any 2005. La distinció de l'OMS premia les accions destinades a la salut dels pacients, del personal i de tota la comunitat que s'hi vincula, en especial, en el camp dels pacients diabètics, els afectats per malalties vasculars cerebrals i els malalts ostomitzats, alhora que valora els programes d'al·letament matern, de deshabitació tabàquica i d'atenció primària continuada als pacients ingressats.

Tanmateix, ben entrat el segle XXI i quan celebra el seixantè aniversari, l'Hospital Trueta ha d'abordar nous reptes, que passen per una reforma integral i possiblement per un canvi d'ubicació en una línia similar a l'Hospital de Santa Caterina traslladat a Salt. Des de fa anys s'han elaborat diferents projectes, alguns de realment ambiciosos. Amb tot, de moment les institucions es mostren partidàries d'invertir en la millora del complex actual a l'espera de conjuntures econòmiques més favorables ■■■

Fernando García Alba

(Barcelona, 1940-Girona, 2002)

Fernando García Albar, nascut a Barcelona l'any 1940 i fill del doctor García González, es va assentar professionalment a la ciutat de l'Onyar i es va dedicar a la medicina general. Va llicenciar-se en Medicina a la Universitat de Barcelona. Vinculat primer a l'Hospital Clínic de la ciutat comtal i posteriorment, com a metge resident, a la Residència Álvarez de Castro –el futur Hospital Trueta– de Girona on va especialitzar-se en obstetrícia i ginecologia.

En aquest darrer centre va formar-se sota el mestratge d'altres reconeguts especialistes en aquest camp, com els doctors García del Amo, Julià o Sabrià Aynié. Entre els anys 1974 i 1977 va exercir d'especialista del 'cupó' d'obstetrícia i ginecologia –per la qual cosa també actuava a l'Ambulatori. Un any després, en el marc

de reorganització del personal sanitari, va acabar guanyant una plaça a l'hospital esmentat com a metge adjunt del servei. Va combinar aquesta tasca amb la dedicació a la Clínica l'Aliança i a la seva clientela privada, cosa que el va portar a prestar serveis a moltes gironines i a assistir incomputables parts.

Força abans de la gran difusió dels mètodes

Un nadó a la incubadora de la Residència.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Narcís Sans).

de reproducció assistida, García Alba va bolcar esforços en la problemàtica de l'esterilitat, tant masculina com femenina. Sense anar més lluny, va ser l'artífex d'una pionera unitat orientada a patologies reproductives a l'Hospital Trueta, amb la qual ha obtingut bons resultats en proporció als mitjans disponibles i que en aquest àmbit ha adquirit prestigi més enllà de la demarcació ■■■

10. ELS ESTUDIS DE MEDICINA A GIRONA

De l'Estudi General a la nova Facultat de Medicina de la UdG inaugurada el curs 2008-2009

Edifici de les Àligues, seu original de l'Estudi General creat a Girona l'any 1561 i a la qual es van vincular dues cattedres de Medicina dècades més tard. Any 1970. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI.

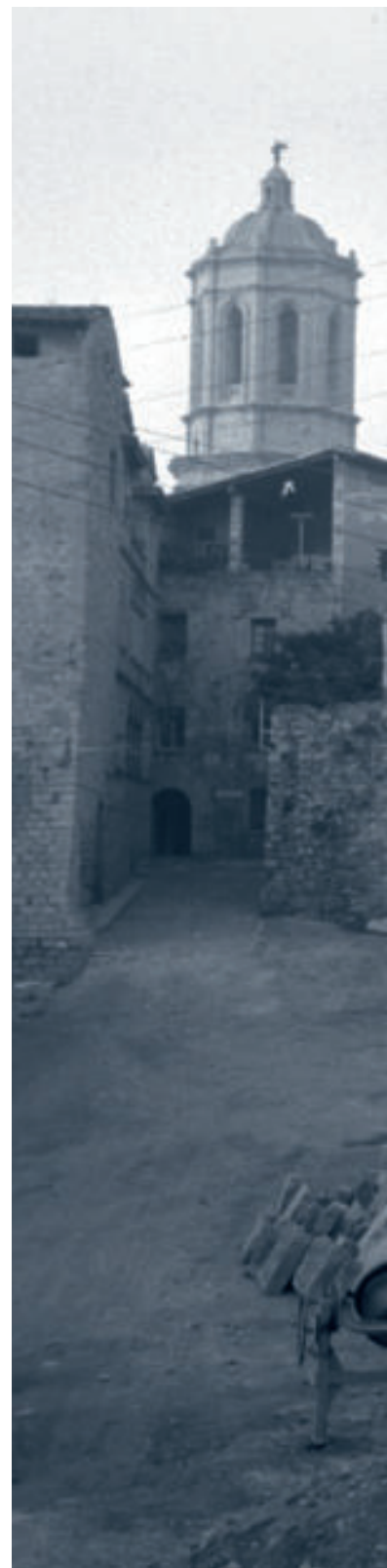
L'aparició d'estudis universitaris de Medicina a Girona s'ha de vincular a la fundació de l'Estudi General de la ciutat l'any 1561. Tot i que les autoritats municipals ja feia més d'un segle que havien iniciat els tràmits legals per tirar endavant la institució, tot just aleshores va col·locar-se'n la primera pedra. I, a més, la Càtedra de Medicina no es trobava entre les primeres a oferir classes a partir de 1572. Li van caldre uns quants anys per consolidar-se. Alguns autors proposen la data de 1580 per a la creació d'uns estudis en aquest àmbit i que, a diferència de la resta, no s'impartien a la seu que s'estava construint a la plaça de Sant Domènec –o sigui a l'emblematric edifici actual del Rectorat conegut popularment com les Àligues–, sinó al vell complex de l'Hospital de Santa Caterina.

En qualsevol cas, en el moment d'auge de l'Estudi General gironí durant la segona meitat del segle XVII, el centre comptava amb dues càtedres de Medicina dins del total de 17 que conformaven la institució i

que, en una gran proporció, estaven vinculades a la teologia. A partir de 1626 és possible que el nombre de càtedres mèdiques s'elevés a sis. Són de la mateixa època les primeres ordinacions conservades que regulaven aquests estudis.

La docència anava a càrrec de doctors i s'hi impartien sessions dedicades, sobretot, a comentar obres d'Hipòcrates i de Gal·lè. Tan sols un o dos cops l'any hi havia lliçons d'anatomia. Per contra, a la primavera i a l'estiu es donava molta importància a la farmacèutica vegetal i els alumnes, juntament amb el catedràtic o un herbolari de confiança, recollien plantes i herbes per analitzar-les. Tot fa pensar, d'altra banda, que el nombre d'estudiants matriculats era força reduït, tenint en compte que la demanda de professionals sanitaris no resultava ni molt menys comparable a l'actual. També hi pesava molt la competència que representaven altres centres del Principat amb més tradició i prestigi.

Això no obstant, se sap que des de bon principi l'Estudi General havia atret do-

«En el moment d'auge de l'Estudi General gironí durant la segona meitat del segle XVII, el centre tenia dues càtedres de Medicina»

La facultat de Medicina i d'Infermeria està ubicada a l'edifici d'Emili Grahit que fa anys va albergar l'Escola Normal de Magisteri.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (El Punt-Joan Comalat).

cents amb sòlids coneixements mèdics. El primer candidat a canceller –el càrrec que encapçalava la institució, aleshores per damunt del rector–, el gironí Antic Roca, a banda d'expert en força altres camps, era graduat en Medicina, si bé va declinar l'ofertament fet des del consistori perquè tornés de Barcelona on s'havia establert. De tota manera, en aquesta etapa inicial cal destacar una altra figura: la de Jeroni Merola, un doctor en Filosofia i Medicina per la Universitat de Montpeller, que, essent fill de Balaguer, es va traslladar a Girona, qui sap si gràcies a la recomanació de Roca, per impulsar-hi l'ensenyament de Medicina. De fet, es documenta que va ser nomenat rector de l'estudi els anys 1579-80. Fins i tot, com a mínim en un cas, un antic alumne del centre en va acabar esdevenint professor. Es tracta de Baltasar Soler, un doctor nascut a Palamós que va adquirir prestigi a la ciutat de l'Onyar entre 1616 i 1649 i es va distingir com a autor d'un tractat divulgatiu sobre la pesta.

El tancament obligat de la universitat

L'any 1717 la trajectòria dels estudis mèdics a Girona va veure's truncada, igual que el mateix Estudi General i tota la resta de centres catalans, amb el decret de tancament ordenat pel vencedor de la Guerra de Successió, Felip V. La universitat de Cervera,

acabada d'instaurar, es va quedar amb l'exclusiva de l'ensenyament superior a Catalunya. Així les coses, després de les dificultats inicials i de l'etapa de certa estabilitat d'un segle i escaig, a partir de finals del cinc-cents, els estudis universitaris a la ciutat de l'Onyar no van tornar a ser una realitat fins molt temps després. Els gironins, per tant, van haver de formar-se com a metges lluny de casa: a Cervera, a Montpeller i, més endavant, a Barcelona i Madrid.

Al marge de l'experiència efímera de la Universitat Lliure de Girona del període revolucionari de 1869-1874 on no es detecta cap atenció específica a la Medicina –sí a la Farmàcia–, fins al segle passat no es va produir un nou rebrot dels estudis superiors en l'àmbit sanitari. Ens referim a les diverses experiències que, des del primer antecedent de l'any 1936, van acabar conduint a l'Escola Universitària d'Infermeria –d'entrada vinculada a la Universitat Autònoma de Barcelona– i, finalment, facultat pròpia de la Universitat de Girona. L'evolució en les titulacions estrictament mèdiques va ser molt més lenta. Sense anar més lluny, la Residència Sanitària de la Seguretat Social Álvarez de Castro, tal com hem explicat, inaugurada l'any 1956, va quedar adscrita a la Universitat de Barcelona i la situació no ha canviat fins l'última dècada.

En realitat, doncs, la Medicina ha recuperat el seu lloc en l'ensenyament universitari gironí en dates ben recents. No ho va fer amb la creació del Col·legi Universitari el curs 1969-1970 ni amb la de la Universitat de Girona, l'any 1991. Tanmateix, després de molts esforços i satisfent un vell reclam de la societat gironina, durant el curs 2008-2009, es va encetar el nou grau de Medicina. Una titulació que, a més, ja havia estat concebuda en el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior. Emmirallant-se en exemples nord-americans pioners o el de la universitat holandesa de Maastricht, es distingia de la resta de centres catalans i espanyols per l'èmfasi en la participació activa de l'estudiant, el contacte directe amb el professorat, les pràctiques i l'aprenentatge basat en problemes (ABP). En suma, des de bon principi

1. Acte de graduació de la primera promoció de metges de la UdG, a l'Auditori de Girona. Any 2014. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (El Punt Avui-Manel Lladó).

2. Visita de la consellera de Salut de la Generalitat Marina Geli a la Facultat de Medicina de la UdG; la veiem acompanyada per Marta Pedrerol, Josep Gómez, Ramon Brugada –llavors degà de la Facultat de Medicina–, Ramon Moreno i Joan San, professor d'Anatomia i actual degà de la Facultat. FOTO: Joan Domènech Oller. PROCEDÈNCIA: Arxiu Facultat de Medicina de la UdG.

2

s'oferia un model diferent de les tradicionals lliçons magistrals i que es beneficiava del fet de partir de zero i de poder avançar ràpid respecte de facultats històriques pendents de revisar els seus mètodes.

Tal com explicava el professor Carles Abellà, coordinador dels estudis en el moment d'implementar-se, es tractava d'un procés en diferents fases liderat pel doctor Ramon Bru-

gada –el primer degà de la nova facultat– i que havia de nodrir-se de professors procedents de departaments plenament consolidats de la mateixa Universitat de Girona, com ara, de biologia, informàtica, matemàtica aplicada i economia, alhora que de professors de Medicina de la Universitat de Barcelona, de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Hospital Universitari Josep Trueta de Girona.

En una primera etapa les classes van impartir-se al campus de Montilivi, aprofitant la disponibilitat d'espais i la notable biblioteca científica que acull. Poc després, els estudis de Medicina van donar peu a una facultat específica situada a l'edifici històric del carrer Emili Grahit, on ja hi havia la Facultat d'Infermeria. En un futur proper, es preveu que la facultat s'instal·li en el mateix complex que l'Hospital Universitari Josep Trueta. I és que, segons exposava Ramon Brugada en el discurs inaugural del grau, la nova facultat forma part d'un projecte en curs amb quatre pilars bàsics: el mateix centre universitari, un nou Hospital Trueta, un nou Parc Científic i Tecnològic i l'Institut d'Investigació Biomèdica de Girona (IDIBGI).

Graduació de la primera promoció

L'any 2014 es van veure els primers fruits d'aquest enorme esforç que suposava fundar una facultat de Medicina a Girona: va graduar-se la primera promoció. Fins aleshores veus autoritzades ja reconeixien el mèrit de la iniciativa i valoraven l'efecte positiu dels

Imatge dels estudiants, professorat i personal d'administració i serveis de la Facultat de Medicina en motiu del final de curs 2008-2009. PROCEDÈNCIA: Arxiu Facultat de Medicina de la UdG.

«Després de molts esforços i satisfent un vell reclam de la societat gironina, durant el curs 2008-2009, es va encetar el nou grau de Medicina a la Universitat de Girona»

mètodes docents introduïts per a la formació dels nous metges gironins. Tot just l'any següent es confirmaven les impressions per mitjà de les notes obtingudes per aquests mateixos estudiants als rigorosos exàmens MIR, com és sabut, el filtre per accedir a les respectives places d'especialitats mèdiques en un hospital universitari o centre d'atenció primària. Un 86% de la promoció va superar la mitjana estatal.

En el present 2016 els resultats han estat també molt positius. I aquest indicador es combina amb la vuitena posició aconseguida per la facultat gironina entre les facultats de Medicina de l'Estat espanyol. A més, no és cap secret que, a banda de matricular-s'hi un proporció creixent d'aspirants a metge de Girona i comarques, cada cop s'atrauen estudiants de procedència més diversa, alguns fins i tot d'àrees tradicionalment orientades a universitats de la capital catalana. Així doncs, la iniciativa de crear càtedres de Medicina a l'Estudi General de la ciutat a la llunyana dècada de 1580 a inicis del segle XXI s'ha vist llargament –i feliçment– superada ■■■

Ramon Brugada Terradellas

(Banyoles, 1966)

El doctor Ramon Brugada és considerat un dels principals artífexs de la creació de la Facultat de Medicina de la Universitat de Girona, l'any 2008. L'exrectora Anna Maria Geli va reclamar-lo expressament mentre exercia a Montreal (Canadà) perquè tornés a terres gironines i encapçalés aquell engrescador projecte de docència. Brugada va assumir el repte –tal com ell mateix reconeix molt gràficament, en una decisió presa més amb el cor que no pas amb el cap– i s'apropava així a la seva població d'origen, Banyoles, on va néixer l'any 1966 fill d'un matrimoni que regentava un escorxador d'aviram i conills.

Esdevingut un distingit cardiòleg –on reconeixement professional que comparteix amb els seus germans més grans, Pere i Josep, també doctors–, va llicenciar-se en Medicina i Cirurgia a la Universitat Autònoma de Barcelona

abans d'anar a especialitzar-se als Estats Units, en concret, en Medicina Interna a la Universitat d'Emory d'Atlanta i en Cardiologia al Baylor College of Medicine de Houston (Texas). L'any 2000 va ser també professor assistent en aquesta darrera institució. Poc després va ser contractat com a director del Centre de Genètica Cardiovascular del Masonic Medical Research Laboratory dels Estats Units, i l'any 2005 es va posar al capdavant del Heart Institute del Quebec mentre es vinculava a la Universitat de Montreal, on compaginava les tasques clíniques amb la recerca sobre la genètica de la mort sobtada.

Va ser just l'any 2008 que va tornar a Girona per esdevenir el primer degà de la nova Facultat de Medicina. Actualment és director del Centre de Genètica Cardiovascular de l'Institut d'Investigació Biomèdica de Girona

(IDIBGI), del laboratori de diagnosi de genètica cardiovascular IDIBGI-ICS, professor titular de cardiologia a la Universitat de Girona –on dirigeix la Càtedra de Malalties Cardiovasculars– i cardiòleg a l'Hospital Universitari de la mateixa ciutat, on encapçala la Unitat de Cardiopaties Familiars.

Autor de nombrosos articles científics i de conferències, tant en l'àmbit nacional com internacional, ha recollit molts premis, entre els quals destaca el d'Investigador Jove de la Societat Americana de Cardiologia o d'altres concedits per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears, pel Col·legi Oficial de Metges de Girona o per la Sociedad Española de Cardiología. L'any 2010 va ser nomenat acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

El cardiòleg Ramon Brugada va ser el primer degà de la nova Facultat de Medicina de la UdG, l'any 2008.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Ramon Brugada.

11. LA FORMACIÓ UNIVERSITÀRIA

El pes tradicional de la Universitat de Barcelona, altres tendències i noves opcions de finals del segle XX

Els centres on s'han format la majoria de metges gironins han anat variant al llarg dels segles. Segons s'ha explicat, abans de la creació de la Facultat de Medicina de la Universitat de Girona l'any 2008, l'opció d'estudiar a la mateixa ciutat només va ser possible durant un segle i escaig entre aproximadament 1580 i 1717. Fins llavors els professionals mèdics s'havien titulat a l'Estudi General de Lleida o als de Tolosa de Llenguadoc i Montpeller. A partir de 1559 també van començar a fer-ho a Barcelona, en una tendència que es va imposar definitivament al segle XIX un cop salvat el parèntesi de la universitat de Cervera, creada arran de la victòria de Felip V l'any 1714 i que, coexistent amb la Facultat de Medicina d'Osca, va supplantar la de la capital barcelonina entre 1717 i 1821. No va ser fins aproximadament l'any 1970 que va sorgir una altra opció a l'entorn de la mateixa ciutat comtal, la Universitat Autònoma de Barcelona. De tota manera, abans de mitjan segle XX els llicenciats que volien aconseguir el títol de

doctor havien de desplaçar-se expressament a Madrid. No sovintegen els casos dels que ja hi anaven prèviament a cursar la carrera. Tampoc no abunden els que es van decantar per una universitat fora de Catalunya.

L'etapa de secundària

Encara que la formació específica de metge s'obtingui en un centre d'ensenyament universitari, molts facultatius de Girona guarden bons records de l'etapa d'educació secundària, en certs aspectes, tant o més decisiva. Així, a banda dels que van cursar el batxillerat en escoles concertades o privades lligades a congregacions religioses, bastants formen part de les successives generacions de gironins madurats dins de l'Institut Provincial inaugurat l'any 1845. Del que es coneix de forma popular com l'Institut Vell –i que ha tingut continuïtat en l'actual Institut Jaume Vicens Vives–, els testimonis consultats tenen especialment presents ensenyants de diverses disciplines i no només de la branca científica en què s'acabarien encaminant. Per exemple, el doctor Quintana Moratones

recorda els historiadors Santiago Sobrequés i Enric Mirambell. Òbviament, des de finals de la dècada de 1870, el ventall de centres de secundària s'ha ampliat i el salt a l'esfera universitària ja no es fa des d'un mateix punt.

En un altre ordre de coses, tal com avançàvem, des de mitjan segle XIX i fins al darrer terç del segle passat, la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona constituïa l'escenari únic i la referència pels estudis mèdics a Catalunya. Arran de la restauració definitiva de la universitat barcelonina l'any 1842, oferia classes que s'impartien a l'oratori de Sant Felip Neri i que, més endavant, es van traslladar al convent dels carmelites del

carrer del Carme, mentre la facultat s'instal·lava a l'edifici del Reial Col·legi de Cirurgia, actualment seu de la Reial Acadèmia de Medicina. L'Hospital de la Santa Creu, en canvi, era el lloc de pràctiques.

Aquesta situació va canviar l'any 1906 amb la inauguració de la nova Facultat de Medicina a l'edifici històric del carrer de Casanova i, sobretot, del nou Hospital Clínic, amb el qual conformaria el campus Clínic August Pi i Sunyer de llarga trajectòria i encara ben vigent. Ja a la dècada de 1980, la facultat es va ampliar amb una nova seu a l'Hospitalet de Llobregat, al costat de l'Hospital de Bellvitge, on més endavant se situaria l'actual

Visita d'alumnes de Medicina a l'Hospital Provincial de Girona, l'any 1914.
PROCEDÈNCIA: INSPAI
(Fons Emili Massanas).

El pediatre Pompeo Pascual i Carbó –assegut a l'esquerra de la imatge– amb altres companys a la Casa de la Maternitat de Barcelona.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (autor desconegut).

campus de Ciències de la Salut de Bellvitge. El tercer i últim campus data de 1993 i es troba vinculat a la unitat docent de l'Hospital de Sant Joan de Déu d'Esplugues de Llobregat. Això no obstant, la facultat està associada amb una desena més de centres hospitalaris de la demarcació de Barcelona.

Així les coses, la pràctica totalitat de metges gironins titulats entre les acaballes del vuit-cents i el decenni de 1970 van fer la carrera al campus històric de la Facultat de Medicina de la UB i van especialitzar-se en unitats mèdiques de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau o de l'Hospital Clínic, com veurem, àmbits crucials en la tria definitiva de l'especialitat. El fet d'anar a Barcelona a estudiar comportava haver d'establir-se temporalment a la capital catalana. Abans de l'eclosió de les residències universitàries a les darreres dècades del segle passat, molts estudiants gironins, entre els quals els matriculats a Medicina, s'estaven a casa de parents més o menys directes veïns de la ciutat comtal, o en llars de particulars que llogaven habitacions.

Aquestes estades que s'allargaven unes quantes setmanes –òbviament, ja que les dificultats en el desplaçament entre Girona i Barcelona eren majors– i els trajectes diaris a l'interior de la gran ciutat per anar a classe o a pràctiques constitueixen un dels records recurrents. En alguns casos, a més, la situació econòmica de la família de l'estudiant obligava a cercar algun ingrés complementari per poder pagar la carrera sencera; per això, els moviments quotidians de vegades passaven a incloure també clíniques privades, farmàcies o indrets diversos on s'aconseguien petites feines. El doctor Escuder, per exemple, explica que, mentre estudiava, va fer d'ajudant de diversos especialistes i va cobrir breus substitucions a la sanitat pública, a banda d'estar al servei d'una fundació i actuar de representant farmacèutic.

En un altre àmbit de la memòria, hi ha les aules, començant pels professors i acabant per la resta de companys. Respecte del professorat, les opinions són diverses i, en definitiva, varien en funció de la incidència que

van acabar tenint en la carrera dels implicats. Amb tot, certs testimonis no s'estan d'assenyalar que hi havia perfils i nivells de tota mena. Tot ells, en qualsevol cas, impartien classe en aules no excessivament poblades, segons algunes opinions, per bé que la manera com es van ajustar plans d'estudis en moments puntuals de la dècada de 1950 va provocar que alguns joves comencessin els estudis en classes molt atapeïdes, com a mínim, fins que l'absentisme augmentava amb el pas dels mesos.

Més enllà del nombre, els metges que ens ocupen tendeixen a recordar tots els companys de promoció procedents de Girona i comarques. També els han deixat empremta les amistats que hi van travar a fi de fer front a l'exigència dels estudis i que, des de la plena incorporació de les dones a les aules universitàries, van incentivar relacions sentimentals de llarg recorregut. I és que, com se sap, la vida estudiantil no es redueix a l'estudi. D'aquí que més d'un dels graduats a la Universitat Central de Barcelona durant les dècades de 1950 i 1960 recordi el creixent grau de politització a les aules i els enfrontaments periòdics amb les autoritats policials.

Si per alguns traslladar-se a Barcelona a estudiar ja suposava un canvi prou important, no hem de perdre de vista els casos d'il·lustres metges gironins formats amb anterioritat al decenni de 1950 que, un cop llicenciats a la universitat de la capital catalana, havien d'anar a Madrid a cursar el doctorat. Pensem, sense anar més lluny, en les figures dels doctors Ametller Viñas, Bordàs Salellas, Carreras Duran, Coll i Turbau, o, fins i tot, les d'Agustí Riera i Pau i Laureà Dalmau Pla, els quals van passar-hi un temps, si bé, per diverses circumstàncies, no van poder obtenir el títol. Les respectives estades a la capital del regne van ser més aviat curtes en general, excepte la d'Ametller Viñas, que va iniciar-hi la carrera professional abans de preferir continuar-la definitivament a Girona.

Facultat de Medicina de l'Autònoma

Tornant de nou a la fase de la llicenciatura, fins al curs 1968-1969 no va sorgir una alternativa a la carrera de Medicina oferta a la

Josep Cornellà Canals

(Girona, 1950-2014)

El doctor Cornellà Canals, pediatre i psiquiatre infantil amb una carrera brillant truncada per una mort prematura, va formar-se a la Universitat de Navarra, una de les poques alternatives a la Universitat de Barcelona. En efecte, nascut a Girona l'any 1950, es va llicenciar en Medicina i Cirurgia a la universitat amb seu a Pamplona l'any 1974. Posteriorment es va especialitzar en Pediatria i Psiquiatria infantil a la UB. A partir del 1977 va exercir de pediatre a l'Hospital Provincial de la seva ciutat natal mentre dirigia la Llar Infantil de N.S. de Misericòrdia –l'antic Hospici. Des d'allí va impulsar els primers centres per a l'acollida de menors –els precedents dels CRAE. Aquest interès per la repercussió d'entorns familiars complexos en els infants va desembocar en el tema de la tesi amb què va obtenir el títol de doctor per la Universitat de Navarra.

Abans de la seva defunció, l'any 2014, víctima d'un càncer, s'havia assentat com un gran especialista en pediatria i psiquiatria infantil i un expert en la problemàtica etapa de l'adolescència. Va dedicar a ambdós assumptes diversos

treballs i presentacions en congressos i seminaris. Reconegut arreu, va ser nomenat en diferents etapes president de la Societat de Psiquiatria Infantil de l'Associació Espanyola de Pediatria, de la Societat Espanyola de Medicina de l'Adolescent i, entre d'altres funcions, va actuar de secretari general de la Confederació Iberoamericana i del Carib per l'atenció a l'Adolescència i la Joventut. Des de l'any 2009, també impartia docència a l'Escola Universitària de la Salut i l'Esport adscrita a la Universitat de Girona

El doctor Cornellà Canals va destacar com a pediatre i psiquiatre infantil.

FOTO: Aniol Resclosa.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Cornellà.

Universitat de Barcelona: aleshores es va fundar la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma en una primera seu a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Dos anys després, van començar a impartir-se les classes dels dos primers cursos a la Facultat de Ciències del flamant campus de Bellaterra. Només en els anys successius els estudis mèdics van acabar-hi gaudint d'un edifici propi, alhora que diversificava els centres per a pràctiques amb els hospitals de la Vall d'Hebron i del Mar i, a inicis de la dècada de 1980, l'Hospital Germans Trias i Pujol de Badalona.

D'aquesta manera, en la generació de futurs metges gironins que van estudiar la carrera a partir de l'any 1968 comencem a trobar els primers llicenciats d'una universitat barcelonina diferent de la que aleshores es coneixia com la Universitat Central. A tall de mostra, un dels membres de la nissaga García-Bragado, el doctor García-Bragado Dalmau va obtenir-hi la llicenciatura en Medicina i Cirurgia l'any 1976 –igual que la doctora Busquets Julià–, integraven, doncs, una de les primeres promocions. A més, sense haver de canviar de centre a diferència del que havia succeït a avantpassats seus, va completar-hi el doctorat tres anys més tard. Un altre dels estudiants que exemplifiquen aquesta nova opció és el doctor Garcia Marquès qui, a més, segons ell mateix explica, va ser dels primers a fer la carrera íntegrament en català.

En definitiva, a la dècada de 1980 s'havia revertit del tot la tendència històrica d'una carrera centrada en la Universitat de Barcelona i molts dels que esdevindrien metges de Girona es van formar al campus de Bellaterra. Finalment, val a dir que alguns facultatius gironins, tal com ja havia succeït amb la facultat històrica de Medicina vinculada a l'Hospital Clínic, es van incorporar a la plantilla docents de la nova facultat de la Universitat Autònoma. Ho van fer, per exemple, el doctor Jacint Muñoz Arbat en l'etapa inicial d'aquest nou centre o el doctor Campistol Vila.

Certament, no hi ha gaires facultatius de la Girona del segle XX, tant els que n'eren naturals com els que van acabar traslladant-s'hi

per exercir la professió, que no van cursar la carrera a Barcelona. Si haguéssim de destacar alguna altra universitat espanyola per la qual van optar estudiants de medicina de la ciutat, podríem fer esment, és clar, de la Universitat Central de Madrid, on es van matricular joves que sovint ja havien rebut l'educació secundària a Barcelona com el futur doctor Llobet Llavari –malgrat que, com a conseqüència de la Guerra Civil, finalitzés la llicenciatura a la Universitat de Salamanca. En algun cas més puntual el destí escollit van ser les universitats de Valladolid, Saragossa o Navarra. Tot plegat en el marc d'un mapa universitari espanyol anterior al del decenni de 1990 i, per tant, molt més simple.

Com veurem, en l'etapa formativa de molts membres del col·lectiu mèdic hi ha un darrer esglaó que passa per l'especialització en un centre de prestigi d'un país estranger. Diversos joves de Girona ja van seguir aquests passos des de finals del vuit-cents o, fins i tot, en etapes anteriors quan els vincles amb Montpeller seguien ben vius. En l'actualitat, la tendència sembla encara més estesa, sobretot, tenint en compte l'orientació que es dona als estudis en medicina, la qual no seria estrany que es convertís, tard o d'hora, en la facultat de referència dels futurs metges gironins, la Facultat de Medicina de la Universitat de Girona ■■■

Joaquim Jubert
–segon per l'esquerra–
amb altres companys
quan cursava segon
de Medicina a
l'Hospital Clínic de
Barcelona. Any 1957.
PROCEDÈNCIA: Arxiu
Joaquim Jubert.

La Fundació Bruguera: lligams mèdics entre Girona i Montpeller

La capital gironina presenta una particularitat especial a propòsit de la formació mèdica. I és que, tot i acollir estudis superiors només durant una breu etapa, una fundació privada creada durant la segona meitat del segle XV ha permès que estudiants gironins s'hagin format o ampliat coneixements a la prestigiosa Facultat de Medicina de la universitat francesa de Montpeller.

Tal com mostren les recerques de Ramon Dalmau Alcalde, les bases de l'anomenat col·legi de Girona a la capital llenguadociana es troben en les disposicions testamentàries de Joan Bruguera, un metge gironí instal·lat a Montpeller, que pels volts de 1452, va destinar una suma considerable de diners i altres béns per al manteniment de dos estudiants originaris de la seva demarcació natal que desitgessin anar-hi a estudiar. El nou ens, que s'unia a la xarxa d'iniciatives similars ja creades entorn d'aquella universitat, va trigar unes dècades a posar-se en marxa després de superar diversos conflictes legals i una vegada ja morta la vídua del fundador. A partir, però, de 1480 va disposar d'un edifici propi a l'actual carrer de Saint Germain fent xamfrà amb una via que, més endavant, s'anomenaria de Girona.

Ja a l'any 1507 es documenta el primer estudiant nascut a la capital gironina que es va beneficiar de la fundació. I, des d'aleshores i fins a la dècada de 1830, van seguir el mateix periple altres joves de Girona i comarques. Se n'han identificat 62, alhora que de pràcticament la meitat se'n conserven tesis doctorals i treballs que van enriquir la producció científica del període respectiu.

Més enllà dels bons resultats demostrats pels beneficiaris, la història de la fundació entre els segles XVI i XIX va veure's marcada per circumstàncies històriques diverses i, en general, amb conseqüències negatives. Alhora, va dependre molt sovint de la diligència dels patrons –sempre aristòcrates o prohoms francesos– que van succeir la vídua de Bruguera i que les autoritats municipals gironines van haver de vigilar de prop, fins i tot, van haver d'acudir en més d'una ocasió, als tribunals.

En diverses etapes no van acollir-se estudiants o, fins i tot, els equipaments i el patrimoni propis del col·legi van ser usurpats. Tampoc no van faltar traves al reconeixement dels títols obtinguts per part de l'administració central espanyola, la qual obligava els graduats a Montpeller a superar una revàlida per exercir al seu país d'origen. Es parla d'un cert retorn a la normalitat a mitjan segle XVIII. Va ser, en qualsevol cas, per poc temps, ja que la fundació va acabar-se extingint l'any 1832 amb la graduació del darrer estudiant becat.

Tanmateix, la liquidació tècnica que va patir la Fundació Joan Bruguera al primer terç del XIX no va significar la fi de la seva llarga història. Després de diverses temptatives, l'any 1936 va ser reinstaurada, encara que, com a conseqüència de l'esfondrament provocat per la Guerra Civil, la decisió no va tenir efectes pràctics. No va ser fins l'any 1983 quan, en col·laboració entre l'Ajuntament de Girona i el Col·legi de Metges de Girona, van recuperar-se dues beques destinades a llicenciats en medicina gironins disposats a cursar estudis d'especialització o preparar treballs d'investigació mèdica a la Universitat de Montpeller. Actualment, també ho poden fer en qualsevol universitat pública de Catalunya

Anna Bellod va ser premiada el curs 2012-2013 amb la beca de la Fundació Joan Bruguera per estudiar a la Universitat de Montpeller. Aquí la veiem acompanyada de l'alcalde Carles Puigdemont i del degà de la Facultat de Medicina d'aquell curs, Ramon Brugada. Any 2014.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt Avui-
Martí Artalejo).

**Pompeio Pascual i Carbó amb
un infant als braços durant
una estada a la Casa
de la Maternitat de
Barcelona, l'any 1922.**

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de
Girona. CRDI (E.
Serra Martí).

12. LA DECISIÓ D'ESTUDIAR MEDICINA I LA TRIA DE L'ESPECIALITAT

Motivacions, circumstàncies personals i antecedents familiars entorn del fet d'escollir Medicina, determinades especialitats i encetar la carrera professional

Per què metges? Com en moltes altres professions, el col·lectiu de metges i metgesses aprofita sovint per reflexionar sobre els motius que els van fer decidir per estudiar Medicina i convertir la ciència i la pràctica mèdiques en la seva professió. Cada casa és un món i cada persona un misteri, però en adreçar aquesta pregunta crucial als metges gironins hi ha algunes respostes que, a grans trets, coincideixen.

Tal com insistirem, dins del sector abunden les famílies en què l'ofici es traspasa de generació en generació. D'aquí que, en primer lloc, sigui habitual que bastants hagin optat per cursar la carrera de Medicina seguint l'exemple que els ofería la trajectòria del pare o d'un parent. En una de les nissagues amb més membres dedicats a la professió, els Ribot, es presenta el procés en termes de contagi; es diu, en concret, que Eduard de Ribot de Balle transmetia tant d'entusiasme en la seva activitat quotidiana com a metge que bona part dels seus fills no van poder resistir-se a seguir-ne les passes.

En d'altres casos, la tria per imitació s'hauria de relacionar, tal com proposa el doctor Juncà, amb una mena de component 'genètic'. La convivència quotidiana amb els hàbits professionals dels pares i l'instrumental que els rodejava, com recull, entre d'altres, el testimoni del doctor García-Bragado Dalmau, serien, doncs, els vehicles concrets d'aquests suposats gens.

Sovint sembla que no n'hi ha prou amb portar l'ofici a la sang, sinó que cal estimular aquesta predisposició 'natural'. En aquest sentit, alguns metges que han contemplat amb satisfacció com els fills s'han dirigit cap al mateix àmbit professional descriuen una mena de rituals iniciàtics que segurament van acabar de donar-los l'empenta definitiva. Per citar-ne un de contundent, contemplar una intervenció en un quiròfan quan s'és adolescent ha de ser una experiència decisiva, de les que et marquen per tota la vida. Cal dir, finalment, que els estímuls algun cop no han estat exactament positius, sinó que s'ha avançat més aviat per esperit de contradicció. Sempre hi ha el cas que un progenitor imposi

«És habitual que bastants hagin optat per cursar la carrera de Medicina seguint l'exemple que els ofería la trajectòria del pare o d'un parent»

«Bastants comparteixen l'opinió que en la tria de la medicina la vocació té molt de pes»

la carrera mèdica a un dels seus descendents i que aquest l'obeeixi sense gaire recança, tal com comenten els membres de la nissaga Tar-rús a propòsit d'un dels seus predecessors. Tanmateix, per bastants esperits joves no hi ha res més efectiu que el pare desaconselli o gairebé prohibeixi a un fill matricular-se a Medicina perquè aquest no pugui evitar-ho. El doctor Planellas ho explica a propòsit dels seus dos fills metges, els quals no només van actuar així a l'hora d'escollir la llicenciatura, sinó també l'especialitat.

Passem ara a situar-nos en el marc d'una família sense precedents immediats en l'àmbit mèdic. I és que els precedents familiars no constitueixen ni molt menys una condició indispensable per decantar-se per la Medicina. Bastants professionals comparteixen l'opinió que tot plegat va molt més enllà i que en el seu ofici la vocació té molt de pes. Alguns, a més, consideren que s'imposa per si mateixa al marge de la circumstància de tenir pares metges, tal com assegura el doctor Moret Branyas. Així, diverses situacions personals han portat a joves sense cap avantpassat en el sector a voler esdevenir metges.

Per exemple, el doctor Figueras Torrent, quan de jovenet va ingressar al Seminari, va poder comprovar que no sentia cap crida per dedicar la vida a la religió, sinó a les ciències. Sense arribar a aquest extrem, més d'un testimoni es refereix a la influència de l'educació secundària a l'hora de despertar la curiositat científica que conduiria als estudis mèdics. A tall de mostra, el doctor Miquel Ordis fa memòria entre els records més vius dels experiments de l'assignatura de química que feia de deures a casa en un petit laboratori que hi tenia habilitat. En contrapartida, en el cas de Maria T. Estrach, la vocació es va despertar enmig de l'interès per les matemàtiques, que no exclouïa, tanmateix, el gust per la literatura.

D'altres van descobrir que els atreia l'art de guarir malalties en àmbits més propicis com els mateixos hospitals. Ho exemplifica bé el doctor Casellas, el qual, tot i haver estudiat per mestre, amb motiu d'una malaltia

greu que el va obligar a estar internat a la Clínica Bofill, va adonar-se de la professió que realment l'atreia. En una línia similar, el doctor Planellas vincula bona part de la seva tria amb l'admiració que li va causar un doctor que va atendre el germà afectat d'un greu traumatisme pancreàtic després d'haver patit junts un accident.

En aquest procés de constatar l'atracció per la Medicina de vegades no hi falta una visió idealitzada de la professió fruit de la lectura d'obres literàries, d'acord amb l'experiència que, sense anar més lluny, reconeix el doctor Jubert Gruart. Un altre factor determinat es troba, és clar, en el propòsit de servei als altres i, com hi afegeix el doctor Bardalet, una formació humanista que entronca amb els valors de la professió. Així mateix, la crida que condueix a la Medicina no arriba mai massa tard; de vegades després d'haver-se mogut per impulsos que en aparença no hi mantenien cap relació directa o haver-se decantat per vies paral·leles, segons adverteixen les doctores Puigdevall, Bach i Busquets en reflexionar sobre el trajecte que van seguir elles mateixes. Per exemple, la darrera va decidir-se per la Medicina després d'encetar la carrera de Física i veure que no l'apassionava.

Escollir en plena adolescència

Això no obstant, entre els metges gironins també hi ha qui francament dubta de l'existència de vocacions. D'acord amb el que argumenta el doctor Fina, la situació d'haver de matricular-se a una carrera universitària arriba massa aviat per joves que és possible que encara ni hagin assolit la majoria d'edat, de manera que no tenen la maduresa suficient per a una elecció meditada. Sortosament, la majoria dels que han acabat convertint-se en metges confirmen que, malgrat la incertesa o inconsciència inicial, sempre hi ha un moment en què es comprova que el camí elegit és l'adequat, segons relata el doctor Franquesa.

Després de la decisió de matricular-se a la carrera de Medicina, apareix una altra cruïlla, el moment de decantar-se per una especialitat. En aquest cas, a diferència de

Bàscula de nadó.
FOTO: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA:
MHSFG (Fons doctor
Martí Casals).

l'elecció inicial d'estudis, el punt de partida acostuma a ser semblant. A tots els futurs metges i metgesses se'ls presenta el repte dins de les aules universitàries i, en especial, les pràctiques. Certament, tal com s'infereix d'alguns testimonis, és necessari distingir ambdós àmbits. En les classes magistrals dels primers cursos hi ha el perill que les explicacions d'alguns catedràtics esdevinguin massa teòriques i tedioses i, al capdavant, gairebé ni justifiquin assistir-hi. Això si no fan dubtar de l'interès per les pròpies ciències mèdiques, com explica que li va succeir al doctor Bosch Genover.

Per contra, d'acord amb el que indica, per exemple, el doctor Jubert, l'aprenentatge real de l'ofici té lloc en la fase del que antigament es coneixia com la d'alumne intern en una unitat mèdica. Aquí és on acostumen a

aparèixer els professors més brillants i amb capacitat d'influir en la selecció de l'especialitat. Són els considerats mestres, figures venerades –autèntics déus per alguns– i decisives en molts dels joves metges i metgesses de la ciutat. Entre les generacions més reculades del col·lectiu, estudiants gironins com els futurs doctors Tarrús Bru i Quintana Tajà van formar-se entorn de professors pioners a Catalunya en les respectives especialitats. El primer va fer-ho amb el primer catedràtic d'oftalmologia del país, el professor J.M. Barraquer Roviralta. El segon, un temps després, amb el doctor J. Peyrí Rocamora, el primer doctor que dirigí una càtedra de Dermatologia en l'àmbit català. Dins del mateix camp, el doctor Garcia Marquès vincula a les brillants explicacions de dos grans professors la decisió d'esdevenir dermatòleg,

Professors i alumnes de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona on estudiava Julián Maroto.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Maroto.

El degà de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona amb els alumnes en una classe pràctica, en la qual assistia Josep Mascaró Castanyer. Curs 1889-1890.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Mascaró.

una cosa similar al que li va succeir a Maria Teresa Estrach, o, en relació a la cardiologia, al doctor Sala Montero –ell recorda, en especial, uns entusiastes comentaris d'un reconegut especialista improvisats als peus del llit durant una intervenció–, i a la neurologia, el doctor Jubert. Tots mostren una gratitud infinita als guies i referents que els van fer descobrir nous mons.

Amb tot, en certs casos s'observa que no es va encertar amb la decisió definitiva a la primera. A tall de mostra, el doctor Coll i Turbau, mentre cursava la llicenciatura, col·laborava durant els estius amb l'oftalmòleg gironí Carreras Peralta, per bé que ell acabaria triant una altra especialitat, la d'anatomia, en la qual es va iniciar com a alumne intern de l'Hospital de la Santa Creu en el marc de la càtedra dirigida pel doctor Planellas Llanós.

Seguir la petja dels antecessors

Alhora, encara que la selecció de l'especialitat tendeixi a concretar-se dins de la universitat, els estudiants amb pares metges han de contemplar més variables que la resta de companys. Els cal valorar el fet de seguir fil

per randa els seus antecessors i decantar-se pel mateix camp, cosa que comporta avantatges evidents. Tot i això, alguns testimonis que formen part de segones o terceres generacions de nissagues mèdiques expliquen com van preferir apartar-se de la tradició marcada i especialitzar-se en altres àmbits. Com a exemple, el doctor Maroto Genover explica que la voluntat de no centrar-se en el camp de l'aparell digestiu com el pare va sobtar a l'entorn familiar, si bé amb el temps s'ha adonat de l'encert d'apostar per una especialitat emergent com és la radiodiagnosi.

En efecte, s'han de contemplar molts aspectes. Ho veiem en el cas de la doctora Marquès Martín; encara que comparteix amb el seu progenitor la passió per la dermatologia, en un inici dubtava si la posició ja assolida pel pare podia perjudicar-la, per més que no actuessin de manera idèntica des del punt de vista professional. Malgrat aquest darrer exemple, val la pena destacar, finalment, la pressió suplementària que han patit algunes joves estudiants de medicina, d'entrada, en inscriure's a una carrera de tradició masculina i, més endavant, en elegir l'especialitat.

Segons relata la doctora Puigdevall, a ella directament se li va insinuar que com a dona li convenia la pediatria, cosa que la va disgustar molt, si bé admet que, en el fons, va descobrir aviat que havia triat molt bé.

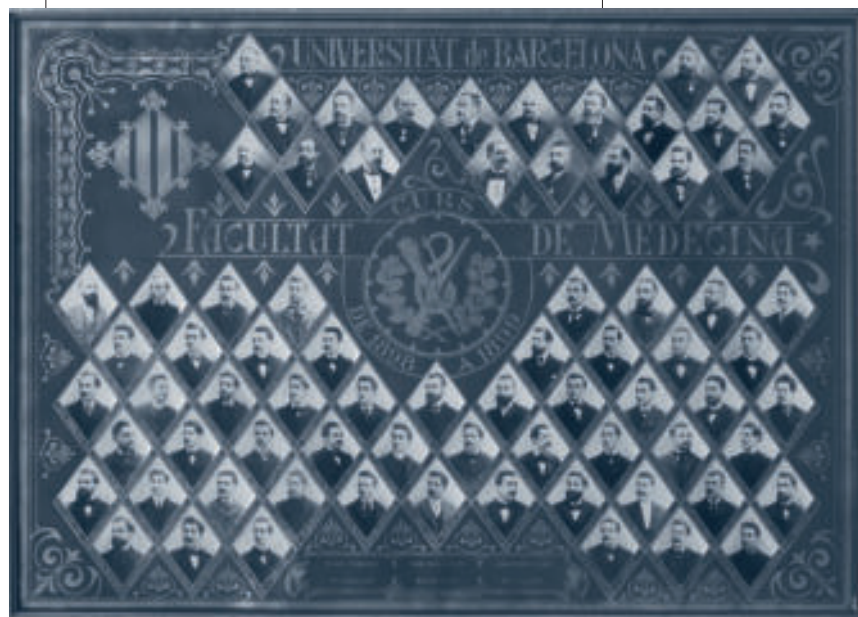
Els inicis professionals

Totes les eleccions apuntades resulten indescribibles dels inicis de qualsevol carrera, una etapa sempre complicada. I és que quan se surt de la facultat amb el títol sota el braç s'han de seguir més passos abans de començar a exercir l'ofici. El doctor Franquesa defineix els inicis professionals com una mena de gestació: en el seu cas precisament va durar uns nou mesos. Fos com fos, les circumstàncies han anat variant al llarg del segle XX. Per exemple, les oportunitats dels joves graduats van augmentar amb el sorgiment de les primeres clíniques privades a les dècades de 1920 i 1930 o el desenvolupament del sistema sanitari públic als anys 1960. Al mateix temps, s'han registrat fenòmens amb efectes més aviat contraris com la massificació de les aules universitàries del decenni de 1970 i el consegüent increment del nombre de titulats per sobre del de facultatius requerits.

El fet d'entrar com a alumne intern o, més endavant, com a metge resident en una institució hospitalària vinculada a la Universitat de Barcelona ha estat el camí habitual per accedir al món professional a través de l'especialització. Com hem apuntat, molts membres del col·lectiu mèdic gironí van encetar la trajectòria en unitats dels hospitals barcelonins de la Santa Creu i del Clínic. Aleshores acostumava a sorgir la possibilitat d'ocupar llocs temporals en centres de la ciutat de Barcelona o de l'entorn, normalment lligades a la respectiva especialitat, com li va succeir, per exemple, al pediatre Pascual i Carbó, que va exercir un temps a una maternitat dependent de la Casa Provincial de Caritat de la ciutat comtal, o al doctor Jacint Muñoz Arbat, el qual, després de doctorar-se a Madrid l'any 1923, va estar un temps vinculat al servei de Ginecologia de l'Hospital Sant Pau i a la cà-

tedra anàloga de la UB. Unes dècades més tard, van repetir un itinerari semblant altres joves metges com l'uròleg Miquel Ordís, que també va fer una estada de més de dos anys a l'Hospital de la Santa Creu, o el cardióleg Masià Martorell, a banda de metge d'urgències a l'Hospital Clínic, metge substituït a Viladecans i, més endavant, a Lloret de Mar. El primer destí del doctor Maroto Molleda, en canvi, va ser Sant Adrià del Besòs com a metge de medicina interna abans d'especialitzar-se en patologia digestiva.

De tota manera, per alguns facultatius gironins les primeres feines els van portar a localitats molt més petites, és a dir, van començar fent substitucions de metges de poble, tal com explica el doctor López Alumà. En el seu cas va ser dins de la demarcació de Barcelona, però altres col·legues van enfil·lar el primer esglaó curricular molt més lluny

de la universitat on s'havien format. A tall d'exemple, el doctor Bosch Masgrau va anar a Gandesa i el doctor Nolla, en poblacions de les comarques de Lleida com Vallbona de les Monges (Urgell) i l'Albagés (Garrigues). Alguns, malgrat haver d'exercir en un poble, van tenir l'oportunitat de quedar-se a prop de casa, com el doctor Miquel Reyner que

Orla de professors i estudiants de la Facultat de Medicina del curs 1898-1899, entre els quals hi ha Agustí Riera i Pau.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Riera.

va encetar la carrera professional a Torroella de Montgrí, o el doctor Dalmau Pla que va estrenar-se com a metge de capçalera a Vilajuïga.

Tanmateix, a finals del segle XIX i principis del XX, el cost que tenia obtenir la llicència professional obligava als joves titulats amb menys recursos a buscar alternatives. Alguns van haver de començar com a ajudants de metges consolidats. N'és un bon exemple el doctor Figueras Torrent, el qual va iniciar la seva trajectòria professional a redós de l'oftalmòleg i concitadà seu Carreras Peralta fins que no va aconseguir una plaça a l'Hospital Provincial de Girona.

Els inicis podien ser una mica menys difícils pels graduats que comptaven amb parents ja assentats. Com insistirem, el recurs de començar a adquirir rodatge en una clínica o consulta familiar constitueix una via habitual en els fills o néts de metge. Entre d'altres exemples similars, un dels fills del doctor Quintana Tajà va encetar la trajectòria a la consulta del progenitor, d'entrada compartida amb el radioterapeuta Dausà i abans que ambdós no decidissin inaugurar-ne una de nova i centrada només en la dermatologia. Es repeteix el procés en un dels néts dels germans Muñoz, fundadors de la clínica homònima l'any 1949. Just al centre mèdic de la família va viure-hi les primeres experiències professionals durant els estius, mentre s'ocupava de tasques com les radiografies, alhora que més endavant va preparar-hi el MIR, la porta d'una carrera que l'ha dut lluny de Girona. Encara que cap parent no fos el titular del centre, el doctor Moret Branyas va introduir-se en l'ofici a la Clínica l'Aliança, abans d'acabar la llicenciatura, ajudant el seu progenitor, cirurgià que hi intervenia, a banda d'exercir de director de la Residència de la Seguretat Social.

Cal establir bons contactes

Per contrast, pels metges novells sense precedents familiars, l'arrencada passava per establir bons contactes. Ho il·lustra molt bé una anècdota del doctor Jubert Gruart, fill de Cassà de la Selva. Encara té ben present

«Per tal de completar la formació i arrencar la carrera professional els membres del col·lectiu mèdic s'han vist obligats a prendre decisions i a salvar diversos esculls»

Caixa de xeringues.
FOTO: Àngel Madrià.
PROCEDÈNCIA:
MHSFG (Fons doctor
Martí Casals).

el consell que li van donar dos professionals mèdics que ja coneixia quan va decidir assentar-se a la capital gironina: prendre's la molèstia de presentar-se a la trentena de facultatius actius a la ciutat, a mitjan dècada dels 60; d'aquella manera va aconseguir que li enviessin clients i va fer-se un lloc dins del camp de la neurologia, a la Girona d'aleshores només representada pel doctor Albert Casellas.

En referir-nos als inicis dels metges gironins del segle XX, destaca una etapa especialment compromesa i que va afegir moltes dificultats a les ja implícites a aquesta fase de la carrera mèdica. Amb conseqüències negatives en molts altres aspectes, es tracta de l'esclat de la Guerra Civil, l'any 1936: el conflicte va afectar de ple els joves que es trobaven estudiant Medicina en aquell moment o que feia poc que havien finalitzat. Un dels casos en què la coincidència va ser major és el del doctor Ribot de Balle, que va fer l'últim examen de la llicenciatura ni més ni menys que el dia 18 de juliol. Igual que altres col·legues, va ser mobilitzat en la guerra que va desencadenar la insurrecció. La seva trajectòria va començar, doncs, en ple front d'Aragó. Una mica més jove, el futur doctor Benet Julià va veure com la seva etapa formativa també quedava greument trasbalsada. I és que, mentre es trobava al quart curs de la carrera a la UB, va ser cridat a prestar serveis en diferents zones d'Espanya, en un periple que el va portar a ser reclòs en un camp de concentració de l'exèrcit vencedor i a caure malalt; no va poder finalitzar els estudis fins l'any 1940. En una línia similar, el doctor Llobet Llavari, graduat a la Universitat de Salamanca l'any 1938, també va adquirir experiència i pràctica en hospitals de campanya del front nacional, bàndol en què va anar a parar, per diversos atzars i després d'haver exercit, en un inici, a l'Hospital Militar de Girona –situat a la Mercè– o bé el doctor Quintana Tajà, el qual havia obtingut el títol de llicenciat el juny del mateix 1936. Enmig d'aquell trasbals, Pere Ordís, al seu torn, no va poder acabar el doctorat que havia encetat desplaçant-se a Madrid.

1. Xavier Planellas i el seu fill Pere van triar la mateixa especialitat, la cirurgia. En canvi l'altre fill, en Lluís, va estudiar Neurologia.
FOTO: Rafel Bosch.

2. Manel Ribas és estomatòleg i les seves filles, Alda i Carla, són odontòlogues.
FOTO: Rafel Bosch.

1

Així mateix, en el cas de membres de generacions posteriors, la guerra va alterar-los etapes educatives prèvies però igualment decisives. A tall de mostra, els estudis de batxillerat del doctor Maroto Molleda van quedar interromputs, mentre que el doctor Reyner va haver de començar la carrera més tard del que li corresponia. Tot plegat tenint en compte que els metges ja assentats i que exercien a la ciutat de Girona, com els de bona part de l'Estat, van passar uns anys realment durs atenent ferits i malalts de la rereguarda, alhora que maldaven perquè prevalgués el dret a l'atenció sanitària sobre les discriminacions per raons polítiques.

En síntesi, de manera especial en etapes com les de la Guerra Civil i la primera postguerra, encara que no només llavors, per tal de completar la formació i arrencar la carrera professional els membres del col·lectiu mèdic s'han vist obligats a prendre decisions i a salvar diversos esculls, canviant en funció del moment. Les circumstàncies personals i familiars de cadascun han influït en les opcions

2

adoptades. Tanmateix, bastants han compartit estratègies per tirar endavant i avançar en una carrera en què, amb el temps, sovint han seguit camins més o menys paral·lels ■■■

Sala d'operacions.
Any 1999.
PROCEDÈNCIA:
Arxiu del COMG.

13. L'EXERCICI PROFESSIONAL

Trajectòries habituals, canvis en el sistema sanitari públic i estratègies en l'àmbit de les clíniques i consultes privades

No totes les carreres mèdiques han estat tallades pel mateix patró ni han transcorregut en els mateixos escenaris. Així i tot, les biografies de metges gironins del segle XX reunides posen en relleu uns quants elements comuns que convé destacar. Deixant ara de banda l'etapa formativa i els inicis en la professió, en moltes trajectòries apareix un punt d'inflexió destacat: el moment que joves metges, després d'especialitzar-se o, fins i tot, d'haver començat a exercir a fora, decideixen tornar a la seva ciutat d'origen.

El retorn a Girona esdevé, doncs, un episodi recurrent, per bé que les circumstàncies i les motivacions no sempre coincideixin. En els casos esmentats de llicenciats que van haver d'obrir-se camí en poblacions llunyanes o com a metges de poble resulta comprensible l'interès per assentar-se ràpidament a la ciutat d'on eren fills. Tot i això, també trobem exemples en què l'opció va haver de ser meditada amb calma, bé per les fites ja assolides, bé per les oportunitats

que s'obrien en àmbits més atractius des del punt de vista professional com els grans centres mèdics de Barcelona.

A tall de mostra, testimonis com el del doctor Juncà es refereixen a les reticències dels catedràtics al costat dels quals s'havien format quan els manifestaven la voluntat d'abandonar els hospitals barcelonins amb l'objectiu de centrar la carrera a Girona. La voluntat de la majoria, però, era ferma i no valia la pena discutir-ho gaire. Per citar només un altre exemple, explica una cosa similar el doctor García-Bragado Dalmau, el qual va estar una temporada a Sevilla com a cap del Servei de Medicina Interna d'un destacat hospital universitari abans de decantar-se per ocupar una posició anàloga a l'Hospital Trueta. Segons confessa, per damunt de tot, sempre li havia fet il·lusió «exercir a casa». Més d'un segle enrere, en concret l'any 1866, el doctor Ametller Viñas, quan ja havia adquirit un notable reconeixement a Madrid, va prendre una decisió semblant. En el seu cas, veient que el pare havia caigut malalt i requeria atenció, va

**Dos metges
fent la ronda de
visita als malalts.**
PROCEDÈNCIA: INSPAI
(Fons Diputació de
Girona).

anteposar la família a la carrera professional i va retornar a la capital gironina. L'any 1905 va repetir-se una situació equivalent a propòsit del doctor Agustí Riera i Pau, preocupat per la mare i les germanes després que morís el seu progenitor, cosa que el va portar a renunciar la plaça d'ajudant de càtedra que ocupava a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona.

Anar a exercir a fora

No cal dir que altres trajectòries comentades mostren just el procés contrari, o sigui joves nascuts a Girona, on cursen l'educació secundària, per bé que, una vegada iniciada la llicenciatura a Barcelona, ja no tornen. Al mateix temps, la perspectiva de metges vinguts a la ciutat de l'Onyar des d'altres punts de l'Estat i, sobretot, les primeres impressions que en van tenir en arribar-hi a mitjan segle passat complementen les dels autòctons. N'és un exemple el que comenta el doctor Balbín, establert a Girona des de l'any 1957.

Per una altra banda, la decisió d'exercir de manera definitiva a la ciutat de l'Onyar

implicava centrar l'activitat en l'àmbit públic o en el sector privat. Com se sap, en general una cosa no exclou l'altra, sinó que bastans professionals mèdics compaginen ambdues esferes. Si les observem per separat és simplement per identificar alguns dels aspectes més rellevants de cadascuna.

Tal com hem vist, abans de la dècada de 1950 el sistema sanitari públic a Girona, en la línia de la resta de l'Estat, es reduïa gairebé a l'Hospital Provincial de Santa Caterina, hereu directe de la secular xarxa assistencial. D'aquí que la gran majoria de facultatius destacats s'hi vinculessin d'alguna manera; sovint començant com a responsables de la secció dedicada a la seva especialitat i, per raons d'antiguitat i rang acumulat, finalment ascendint a la posició de director. Recordem així noms il·lustres que van agafar les regnes de l'hospital com els doctors Dalmau Pla, Pascual i Carbó, Ordis Llach o Mascaró Roura, mentre que coetanis seus van limitar-se a liderar els respectius laboratoris com els doctors Bosch Masgrau i Dausà Oliver. No es tractava d'un

**«És força comú
que joves metges
gironins, després
d'especialitzar-se
(...) decideixin
tornar a la seva
ciutat d'origen»**

procés automàtic, calia superar oposicions, interinatges i altres estadis provisionals, si bé la idea compartida pels membres del col·lectiu devia apropar-se a l'itinerari que el doctor Albert Maroto resumeix amb l'expressió «fer tots els papers de l'auca.»

En paral·lel a l'Hospital Provincial, hi havia dos altres centres que oferien oportunitats per a una carrera similar: l'Hospital Militar i el Psiquiàtric de Salt, ambdós també de referència per al conjunt de la demarcació. Així i tot, a partir de l'any 1956, amb la creació de la Residència de la Seguretat Social en el marc de cristal·lització d'aquest sistema estatal, va ampliar-se l'oferta pública d'ocupació. L'hospital que s'anomenaria més endavant Josep Trueta, així com alguns altres de propers com el de Figueres, van convertir-se en els destins més habituals de la majoria de metges gironins assentats a la seva àrea d'origen. Un panorama que a penes va canviar fins a la inauguració del nou parc hospitalari Martí i Julià de Salt l'any 2009.

D'aquesta manera, molts dels professionals consultats recorden bé el lent procés d'implementació de les noves estructures lligades a la Seguretat Social. Alguns, com el doctor Jubert Gruart, no obliden les mancances materials de la Residència a les dècades de 1960 i 1970, quan, sense anar més lluny, no hi havia metges de guàrdia ni una veritable unitat d'urgències, cosa que va costar més d'una vida. Com hem descrit, bona part d'aquests dèficits es van anar pal·liant a les acaballes del segle passat. Això no obstant, l'entramat de centres públics i el conjunt del sistema sanitari continua plantejant reptes.

Un problema actual que coincideixen a assenyalar molts dels professionals que ja fa unes quantes dècades que treballen té a veure amb l'excés d'especialització i la pèrdua de contacte amb el pacient. I això comptant que tots consideren indispensable el tracte humà –com admet la doctora Bach Vallmajor, el més gratificant de certes especialitats–, la capacitat de dialogar amb el malalt, acompanyar-lo i guiar-lo, ja que la mateixa relació humana pot tenir efectes terapèutics. Alguns assenyalen, a més, que abans això es tenia molt més present i que

Lluís Revert Torrellas

(Girona, 1928-Barcelona, 2012)

Certs metges distingits com el brillant nefròleg Revert Torrellas, malgrat haver-hi nascut no han exercit la professió a Girona. Després de cursar el batxillerat als Maristes –amb un expedient brillant–, l'any 1952 va completar la llicenciatura de Medicina a la UB. Va encetar la vida professional com a alumne intern de l'Hospital Clínic, on es va formar sota la direcció del professor Soriano Jiménez. Aviat es va distingir pel bon maneig dels electrònics i per l'atenció a malalts amb problemes aguts de ronyons. L'any 1960 va doctorar-s'hi amb una tesi dedicada a la insuficiència renal. Pocs anys després va ser designat cap del Departament Assistencial de Nefrologia del mateix Clínic. Aviat va formar un equip al seu voltant i va atreure gent interessada en l'estudi de malalties renals. Va impulsar els primers tractaments d'hemodiàlisis periòdiques. En paral·lel, va desenvolupar noves tècniques de microscòpia electrònica per a la biòpsia renal, en què va proporcionar aplicacions immediates i que augmentaven l'esperança de vida dels pacients, a la vegada que assentava bases per a l'avanç de la recerca en aquest camp. D'aquí que la unitat de l'Hospital Clínic que encapçalava es convertís en un referent.

La seva carrera va quedar lligada al Clínic; de fet va ocupar-hi càrrecs directius en l'etapa encetada a la dècada dels 70, època en què era necessari modernitzar-ne l'organització. Amb tot, va realitzar estades breus a centres d'investigació de França i dels EUA. Així mateix, a banda d'autor de nombroses publicacions, va impartir docència a la UB, on va exercir de catedràtic de Nefrologia i va dirigir una vintena de tesis doctorals. En definitiva, constitueix un dels pioners de l'especialitat a Catalunya i Espanya. Es trobava entre els fundadors de la Societat Espanyola de Nefrologia, entitat de la qual va ser president entre el 1973 i 1977. Des del 1996 era membre numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Durant el darrer tram de carrera va rebre distincions tan importants com la Medalla Narcís Monturiol de la Generalitat (1989) o la Medalla Josep Trueta al mèrit sanitari (2000)

El doctor Lluís Revert Torrellas va ser un reconegut nefròleg que va exercir tota la seva carrera mèdica a Barcelona.

1

1. Operació d'artroscòpia a la Clínica l'Aliança. Any 1991. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Núria Santiago).

2. El doctor Quintana passant visita al Santa Caterina mentre el mossèn dona el combregar a un malalt. Anys 60. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Quintana.

2

3. Habitació d'exploració d'una consulta particular de Girona. Any 1972. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

3

4

5

en determinats contextos ajudava a suplir les mancances tècniques. Alhora, es tendia a fer l'esforç d'explicar de manera entenedora una diagnosi, cosa que actualment costa més davant de les barreres que s'alcen entre metge i pacient amb la informatització i el volum massiu de dades disponibles. Unes circumstàncies que s'agregen en un sistema públic on preval la gestió eficaç dels recursos i dels actius econòmics i els consegüents criteris en la planificació i temporalització de les visites i intervencions.

L'àmbit privat

Sigui com sigui, tal com recorden diversos testimonis, hi ha hagut força etapes des de principis del segle passat que el sistema públic no ha estat capaç d'absorbir tots els titulats en medicina de la ciutat, en concret en determinades especialitats. Aquest i d'altres factors d'índole personal, és clar, van portar, ja a la segona dècada del nou-cents, a la fundació dels primers centres privats. Segons recullen els descendents dels artífexs d'aquestes primeres clíniques i consultes,

sovint eren el resultat del que ara en diríem un autèntic esperit emprenedor. Pensem, si no, en trajectòries com la del doctor Coll i Turbau, impulsor d'una primera clínica al carrer de la Força l'any 1910 i, dues dècades més tard, el promotor de la societat, juntament amb la seva esposa, que va tirar endavant una de les principals clíniques de la ciutat: la Clínica Girona.

En aquest i d'altres casos i, fins i tot, en consultes particulars més modestes, una de les principals inversions que calia afrontar era la compra d'aparells per a la diagnosi i determinats tractaments. Un exemple destacat en aquesta línia ens l'ofereix el gabinet de radiologia que van fundar els doctors Solà i Reyner l'any 1951 i que a principis dels anys 60 va quedar integrat a la Clínica de Girona a partir de la reorganització de l'entramat empresarial que hi havia al darrere. L'adquisició d'aparells de raigs X, per molt rudimentaris que fossin, va requerir esforços econòmics considerables. També admeten aquestes circumstàncies altres col·legues professionals que van invertir en tecnologia

4. Sala d'una clínica preparada amb un aparell de raig X.
PROCEDÈNCIA: INSPAI
(Fons Miquel Bataller).

5. Dos cirurgians practicant una operació de menisc a la Clínica Muñoz. Any 1985. PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Diari de Girona-Dani Duch).

Retrat de dos homes passant pel pont de Pedra; al centre, a la façana de la casa Bouer, es pot veure la publicitat de la clínica dentista Audouard. Anys 1930-1940. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

pròpia de les respectives especialitats, com ara, el doctor Maroto Molleda a propòsit d'un modern aparell de raigs X o el doctor Banchillería, el qual, des que ja estudiava, va començar-se a preparar per assumir el cost d'un ortopantomògraf, un aparell per a l'exercici de l'odontologia fins aquell moment inèdit a la demarcació.

Més enllà de l'equipament disponible, un altre detall que no resulta ni molt menys menor en l'establiment d'una consulta mèdica consisteix en el lloc on s'ubica. Situar-se a prop de llocs concorreguts, amb activitat comercial a tocar i que assegurin visibilitat constitueix una estratègia arrelada des de fa molt temps també en el sector sanitari. Ho il·lustra molt bé el que es relata pel doctor Tarrús Bru, el primer representant de la família instal·lat a Girona que, en el moment de canviar l'emplaçament de la consulta del carrer Ciutadans a la Gran Via de Jaume I, dubtava si feia bé d'abandonar un indret

aleshores tan cèntric. De tota manera, el temps va demostrar-li que la tria no havia anat desencaminada.

Consultes i trama urbana

En efecte, la situació de les consultes de les primeres generacions de metges gironins del segle passat no es corresponen del tot amb les zones on proliferen les actuals. Per exemple, els facultatius de principis del nou-cents van tendir a instal·lar-se a prop de l'eix que formen la plaça del Vi, el carrer Ciutadans i el carrer de la Força, mentre que ells mateixos o els seus col·legues més joves van anar basculant cap a l'altra banda de l'Onyar, entre el Pont de Pedra i la plaça Marquès de Camps. Així mateix, a partir de la dècada de 1930, la inauguració de les clíniques Bofill i de Girona a l'incipient Eixample, entre d'altres raons, va atraure moltes consultes que es van habilitar en els blocs de pisos que s'anaven construint en aquella zona. En

definitiva, la manera com ha evolucionat la geografia de les consultes privades dels metges gironins constitueix un bon reflex dels canvis en els centres de gravetat de la ciutat de Girona durant la darrera centúria.

Hospitals, clíniques, consultes privades... Tal com apuntàvem, els currículums de la majoria de metges actius des de mitjan segle XX donen fe de la tendència de compaginar contínuament diferents escenaris. Com se sap, resulta habitual ocupar una plaça o tenir certa dedicació a un centre públic –o, de vegades, més d'un–, a la vegada que es presten serveis en distintes clíniques i, finalment, es té oberta una consulta en determinats horaris. D'aquí, doncs, l'anar amunt i avall constant que remarquen uns quants dels membres del col·lectiu entrevistats, com els fills del doctor Tibau Pagès. Lligat a aquesta circumstància, alguns testimonis també assenyalen el contrast entre jubilar-se de la Seguretat Social i que la vocació sovint impedeix d'abandonar del tot l'exercici en l'àmbit privat, ja que, al capdavant, segons alguns puntualitzen, com el doctor Escuder, en aquest àmbit es pot actuar sense haver d'atendre fil per randa determinats protocols.

Una altra faceta que combinen força professionals un cop s'han consolidat és la docència. Òbviament, fins a la recuperació dels estudis universitaris a Girona, els facultatius que impartien classes havien de desplaçar-se a la Universitat de Barcelona i, més endavant, a la Universitat Autònoma. Trobem diversos exemples de metges que van actuar temporalment de professors en aquest darrer centre, com ara, els doctors Jacint Muñoz Arbat i García-Bragado Dalmau, sense oblidar els que s'han ocupat de manera més puntual de cursos de formació o postgrau en altres universitats. De tota manera, des de l'any 2008 ençà, molts representants de les diverses especialitats mèdiques que resideixen a la capital gironina estan adscrits a la flamant Facultat de Medicina de la UdG, a l'Hospital Universitari Josep Trueta o a algun dels centres d'investigació associats. I, així doncs, dediquen esforços a la recerca i a transmetre coneixements als que han de convertir-se en les noves generacions de metges de Girona ■■■

Discurs del doctor Josep M. Nolla en la presentació del curs de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de l'any 1971.
PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

Josep M. Nolla Panadès

(Tarragona, 1921-Girona, 1982)

L'ampliació dels centres sanitaris públics a la dècada de 1950 va afavorir que Girona, sobretot en comparació amb etapes anteriors, captés més titulats de procedència diversa. Ho il·lustra perfectament la trajectòria del doctor Josep M. Nolla, nascut a Tarragona l'any 1921. Va estudiar per practicant a l'Escola Normal de la Generalitat (1937-1938) i, passada la guerra, va cursar la carrera de medicina a la Universitat de Barcelona especialitzant-se en urologia. Un cop llicenciat va exercir un temps de metge a Vallbona de les Monges (Urgell) i a l'Albagés (Garrigues) fins arribar a Girona l'any 1954 havent guanyat una oposició de titular de la Seguretat Social. Es va integrar ràpidament a la societat gironina i l'any 1958 ja va ser nomenat secretari del col·legi de metges de la demarcació en la junta presidida pel doctor Sambola Casanovas. A principis de la dècada de 1970 repetia la mateixa funció en un nou equip encapçalat pel doctor Casellas Condom. L'any 1976 va assolir un esglaó més: va ser escollit president i, sis anys després, va tornar a ser reelegit sense oposició.

En paral·lel a la carrera professional, va destacar per l'activitat política. En les eleccions autonòmiques de Catalunya de 1980 va ser escollit diputat per la circumscripció de Girona formant part de la llista de Convergència i Unió. Una mort sobtada en acte de servei va impedir-li acabar el mandat. Havia estat designat secretari de la Comissió de Política Social del Parlament, una mostra de la seva preocupació per la gestió pública de l'àmbit mèdic ■■■

14. UNA APROXIMACIÓ A LA SOCIOLOGIA DEL COL·LECTIU MÈDIC GIRONÍ

Rerefons professional i social i orígens geogràfics dels pares dels metges de la ciutat

Les coses ja no són com eren abans, però és probable que una de les preguntes a què han hagut de respondre més cops joves estudiants o titulats en medicina té a veure amb la dedicació dels pares; en especial, si també eren metges; dit d'una altra manera, si formaven part o no del gremi. Tal com hem vist, igual com succeeix en moltes professions, el fet de ser descendent d'uns progenitors ja formats en el sector acostuma a resultar beneficiós en la trajectòria de molts llicenciats i llicenciades; sobretot quan s'acaba de sortir de la Facultat de Medicina.

Per això, un dels aspectes que condiciona el tarannà del col·lectiu mèdic gironí s'ha de relacionar amb el rerefons sociològic dels seus membres. Com passa amb altres capítols d'aquest volum, malauradament només disposem d'una mostra concreta de casos que, a tot estirar, permet esbossar alguna tendència. A més, una anàlisi exhaustiva de l'entorn social hauria d'incloure no només la categoria professional dels pares, sinó també altres dades rellevants com el respecte ni-

vell de riquesa, l'estatus i la resta de relacions de parentiu, tant de sang com polític, o sigui, per exemple, quin és l'ofici dels oncles i cosins i, encara més, dels hipotètics marit o esposa, sogres i, fins i tot, consogres. En aquesta mateixa línia, caldria veure per quines opcions s'han decantat els descendents.

Malgrat això, si baixem a observar el destí de fills i néts o ens enfilem a resseguir les successives línies d'avantpassats, hi ha el dubte inevitable d'on convé marcar el tall. D'entrada, l'exercici de reconstrucció genealògica pot conduir segles enrere i davant d'uns protagonistes i uns escenaris molt allunyats respecte del període que ens ocupa. Alhora, val la pena plantejar-se si s'ha de considerar realment influent l'activitat dels besavis, o en especial només la dels pares i, com a molt, la dels avis amb qui ha estat possible conviure durant temps i hi ha hagut un intercanvi directe de béns i valors.

La tradició familiar

Davant d'aquest panorama, ens limitarem a traçar una panoràmica a l'ascendència direc-

El doctor Julián Maroto, el primer membre de la família a estudiar medicina per recomanació d'un padrí dentista, intervenint en un congrés mèdic celebrat a Santander l'any 1953.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Maroto.

ta, és a dir, a la dedicació professional dels pares dels metges gironins de finals del segle XIX ençà. En primer lloc, d'acord amb el que anem veient, és una constant que molts escullin la pràctica mèdica com a ofici a imitació del seu progenitor. En aquest sentit, tampoc hem d'oblidar els exemples tocants a membres de l'entorn sanitari en sentit ampli o més enllà dels estricte llicenciats o doctors en medicina. Encara que potser fos més habitual en èpoques anteriors a la meitat del nou-cents, trobem facultatius de Girona els pares dels quals eren barbers, com Josep Boniquet, nascut l'any 1860 del matrimoni d'un barber sagnador, finalment titulat metge cirurgià, que havia emigrat del sud de França a Catalunya. En una línia similar, el doctor García-Bragado, el qual va traslladar-se a Girona l'any 1944, era fill d'un veterinari de la província d'Àvila que va tenir un altre fill esdevingut metge i assemtat a Osca.

En qualsevol cas, centrant-nos en els joves que són descendents directes de metges, els motius exactes de la tria de la mateixa professió varien, si bé els implicats, tal com hem assenyalat, tendeixen a viure-ho amb naturalitat. Quan això es repeteix més d'una vegada sorgeixen autèntiques nissagues mèdiques. En aquestes situacions, per tant, interessa remuntar-se fins a la generació o l'individu que marca el punt d'inflexió i s'encamina cap al món de la medicina. Les famílies Ordis i Ribot, amb membres successivament implicats en el sector des de principis del segle passat, n'ofereixen bons exemples. En el primer cas, el doctor Pere Ordis, iniciador de la singladura familiar amb el permís del seu sogre, el doctor Alexandre Dalmau, era fill de Can Piferrer de Crespià, uns orígens agraris que compartia amb el precursor de la nissaga Ribot, el doctor Ribot de Balle, també descendent de terratinents. Aquest darrer, de fet, en una etapa inicial, va haver de compaginar la medicina amb l'administració de les finques que posseïa la família en diverses àrees de la demarcació. Encara que no tingués successors directes en l'ofici –sí a través de branques col·laterals– i, per contra, el seu avi i temporalment el pare ja l'haguessin precedit

«Dins del grup de metges gironins que no tenen ascendència en la professió destaca la franja que representen els fills de botiguers»

«La tendència actual és que la condició professional dels pares dels futurs metges apunta a uns orígens cada cop més diversos»

com a metges, el cirurgià doctor Josep M. de Llobet Llavari presenta una extracció social similar. En suma, el perfil de fill d'hisendats –en especial secundogènit, que no és l'hereu, però no sempre– és un patró que s'ha repetit, en essència, fins a mitjan segle XX.

Orígens diversos

En efecte, uns quants metges de la ciutat de Girona procedeixen del camp, vénen de pagès, tal com declaren obertament els membres actuals de la nissaga d'oftalmòlegs Tarrús. Una nissaga que arrenca amb Joan Tarrús Bru, natural dels Hostalets d'en Bas i el qual, després d'estudiar a la Universitat de Barcelona, va obrir una primera consulta a la capital gironina l'any 1908. Òbviament, sempre hi ha hagut pagesos i pagesos.

En paral·lel als orígens vinculats a la possessió de terres, una procedència que s'hauria de suposar també recurrent seria la lligada a altres professions liberals, com les d'advocat o notari. Entre els casos recollits, però, només en trobem un que s'hi escau: el de Bonaventura Carreras Peralta, nascut a Cuba l'any 1855, si bé fill d'un notari de Begur, al seu torn, sorgit d'una família benestant del poble.

Ben mirat, dins del grup de metges gironins que no tenen ascendència en la professió destaca la franja que representen els fills de botiguers, és a dir, titulars d'obradors o establiments comercials en un sentit ampli. A tall de mostra, el destacat doctor Pascual i Prats va néixer d'un matrimoni que regentava una botiga de llenceria i roba infantil al carrer Argenteria, mentre que els pares del doctor Figueras Torrent en tenien una de ciris i d'altres productes variats a la Rambla, o els del doctor Hormeu, una de roba al carrer Nou. En un pla semblant, el doctor Campistol Vila havia crescut en una pastisseria del carrer Nou. I eren fills de flequers els doctors Baró Seguí i Dalmau Pla, si bé aquest segon no de Girona, sinó d'Agullana.

També lligat al món del comerç, podem esmentar el pare del doctor Julià Figueras, tècnic de banca procedent de Sant Feliu de Guíxols que va actuar en diverses sucursals i durant algunes etapes a la ciutat de l'Onyar;

o el del doctor Massanas, encarregat de l'empresa Uralita. Així mateix, el pare del doctor Joan Escuder va ser comptable d'una editorial, al marge de corrector d'una impremta. D'una època anterior i probablement en un nivell força per sobre, hem de situar un altre exemple de l'esfera comercial, el del doctor Furest Roca, nascut l'any 1852 d'una família benestant del Maresme dedicada al tràfic mercantil a la vegada que amb inversions en el sector del tint.

Insistim, de tota manera, que, mirat amb perspectiva cronològica, la tendència actual s'allunya del darrer cas citat, en el sentit que la condició professional dels pares dels futurs metges apunta a uns orígens cada cop més diversos i en conjunt més modestos.

A l'esquerra, Joan Sambola, amb altres companys, en l'etapa d'estudiant a la Facultat de Medicina de Barcelona. Anys 50.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Sambola.

Així, en les darreres generacions de facultatius gironins trobem no només fills de metges o descendents de famílies acomodades, sinó també joves amb progenitors dedicats a nous àmbits com l'ensenyament, tal com il·lustren, sense anar més lluny, els casos de la doctora M. Teresa Estrach, filla de dos professors de l'Acadèmia Coquard de Girona, el mateix ofici que exercien els pares del doctor Casellas Condom.

En aquestes situacions que algú es decidia per la medicina sense haver-hi precedents a la família resulta especialment revelador que sovint la idea derivés d'una mena de pressió per estudiar una carrera i trencar així amb la tradició familiar. Per exemple, en el cas dels Quintana, el primer membre que va esdevenir metge, el doctor Quintana Tajà, no va continuar el negoci de ferreteria dels seus avantpassats perquè l'avi va prohibir-li-ho –de fet, tant a ell com al seu germà Agustí– que hi passés gaires estones, quan aquell temps preciós podia consagrar-lo a l'estudi d'una carrera universitària. Compartia una convicció semblant el pare de la doctora Puigdevall, el qual, a més, era de l'opinió que no només els fills, sinó també les filles havien d'esforçar-se per assolir una titulació de nivell superior. I, d'entre el ventall de llicenciatures, alguns progenitors tenien clara la preferència, com, per exemple, la mare del doctor Garcia Marquès, segons ell mateix confessa, l'autèntica responsable, gràcies a una gran capacitat de persuasió, de la carrera escollida.

Gironins de tota la vida?

Alguns dels casos citats posen en relleu un fet que no s'ha de considerar gens secundari. De la mateixa manera que no tots els pares dels metges i metgesses de la Girona del període contemporani havien format part del col·lectiu mèdic, alguns no hi residien. En altres paraules, bastants dels professionals que ens ocupen constitueixen el primer representant de la família que es va traslladar a la capital gironina per acabar-hi arrelant. A banda dels exemples ja al·ludits de descendents de terratinents, n'hi ha algun altre de clar com el del doctor Sabrià Aynié, fill d'un mas de

Torrent, al Baix Empordà. En definitiva, la mobilitat geogràfica també forma part del procés de formació de nissagues mèdiques i, per tant, almenys en el grup tractat, cal ser prudents amb expressions corrents com la de «gironins de tota la vida».

El fenomen ha afectat a d'altres sectors, sobretot tenint en compte que fins a la generalització de l'automòbil al darrer terç del segle XX els desplaçaments diaris consumien molt més temps i l'activitat professional tendia a condicionar més el domicili habitual. Això no treu que, tal com expliquen diversos testimonis, l'assistència a malalts, dècades enrere, comportava el sacrifici d'un anar i venir constant, a part d'estar disponible gairebé les 24 hores en cas d'urgències. Tant és així que, segons confessa el doctor García-Bragado, cap dels seus fills ha volgut prosseguir l'ofici possiblement per aquesta exigència incessant i el fet d'haver d'estar sempre movent-se. El doctor Trull subratlla el mateix quan apunta per què no ha tingut descendents disposats a imitar-lo.

Girona capital sanitària

Sigui com sigui, en tant que capital econò-

mica i política de la demarcació i, alhora, referència de primer ordre en el mapa sanitari del nord-est català, Girona ha atret sempre professionals mèdics, juntament amb altres ocupacions especialitzades. Des d'aquesta òptica s'entén, d'acord amb el que relaten els seus successors, que el ja esmentat oftalmòleg Tarrús Bru, fill de la Vall d'en Bas, tingués la intenció d'instal·lar-se a Vic, a inicis del segle XX, però que, potser per raons de competència amb l'àrea que abastaven els metges barcelonins, el fessin decantar per una altra gran població catalana que també li quedava a prop: Girona.

Aquesta capitalitat ha estat igualment un imant per a l'estament militar. Per això, bastants metges que han excel·lit al llarg dels segles XIX i XX –o abans– eren fills de membres de l'exèrcit destacats a la ciutat de l'Onyar, en general, sanitaris al servei de les guarnicions permanents que hi havia hagut. Posem pel cas el doctor Bordàs Salellas era fill d'un metge militar originari de València que va casar-se amb una gironina, una situació similar a la dels germans Muñoz Arbat. El doctor Balbín Pechuán, en canvi, va arribar a Girona a la dècada dels 50 per tal d'exercir de cirurgia a l'Hospital Militar de la capital gironina després de superar diverses oposicions i haver passat per altres centres similars de Madrid i del nord d'Àfrica.

En síntesi, els orígens familiars dels facultatius que han protagonitzat la història recent de la medicina gironina ajuden a entendre el mateix col·lectiu. En una simple aproximació detectem aspectes recurrents com ara la transmissió de l'ofici entre pares i fills, a la vegada que progenitors que responen a certs perfils comuns.

En el decurs del segle XX, es constata, però, una progressiva diversificació de l'estatus dels pares dels futurs metges a partir del moment que l'accés als estudis universitaris i a àmbits professionals altament especialitzats esdevenia menys limitat. Amb tot, força tendències del sector són compartides per altres grups semblants; no tenen tant a veure amb especificitats de la professió com amb dinàmiques que travessen el conjunt de la societat ■

El doctor Antonio Balbín, bon exemple de l'arribada de professionals vinculats a l'Hospital Militar. Any 1987.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-Lluís Vilardell).

Francesc Bordàs Salellas

(Girona, 1883-Barcelona, 1963)

A dalt, el doctor Francesc Bordàs atenent un pacient al Dispensari d'Oftalmologia de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona vers l'any 1950. Al detall, orla d'estudiant de Bordàs Salellas.

Curs 1904-1905.
PROCEDÈNCIA: Museu d'Història de la Medicina de Catalunya.

Alguns metges originaris de Girona són descendents de sanitaris vinculats al destacament militar que hi havia hagut a la ciutat. N'és un bon exemple el distingit oftalmòleg Francesc Bordàs Salellas. Nascut a la ciutat de l'Onyar l'any 1883, era fill d'un metge militar originari de València i d'una gironina. Va estudiar el batxillerat a la seva ciutat natal i el trasllat del pare a Barcelona el va motivar a cursar la llicenciatura de Medicina a la Universitat de Barcelona. Va obtenir la titulació l'any 1905 i va compartir promoció amb col·legues que acabarien influint en la seva carrera, com ara, Manuel Corachán García, Josep Roig Raventós o Joan Soler Julià.

L'any 1906 es va doctorar a Madrid amb una tesi sobre la miopia que consolidava la seva especialització en el camp de l'oftalmologia. Després d'una breu estada a Dènia (Alacant) a prop de la família paterna, es va incorporar a l'equip d'un

admirat professor, el doctor Barraquer Roviralta, tot vinculant-se a la càtedra d'Oftalmologia de la Universitat de Barcelona.

A partir d'aleshores, va començar a prestar assistència a l'Hospital Sant Pau fins a convertir-se en cap del servei d'Oftalmologia l'any 1940 en substitució del doctor Barraquer Barraquer. En un moment anterior havia estat nomenat metge titular del que acabaria sent l'Institut de Santa Madrona i va ser també responsable dels serveis oftalmològics d'altres institucions barcelonines com l'Asil Duran o l'Hospital del Sagrat Cor.

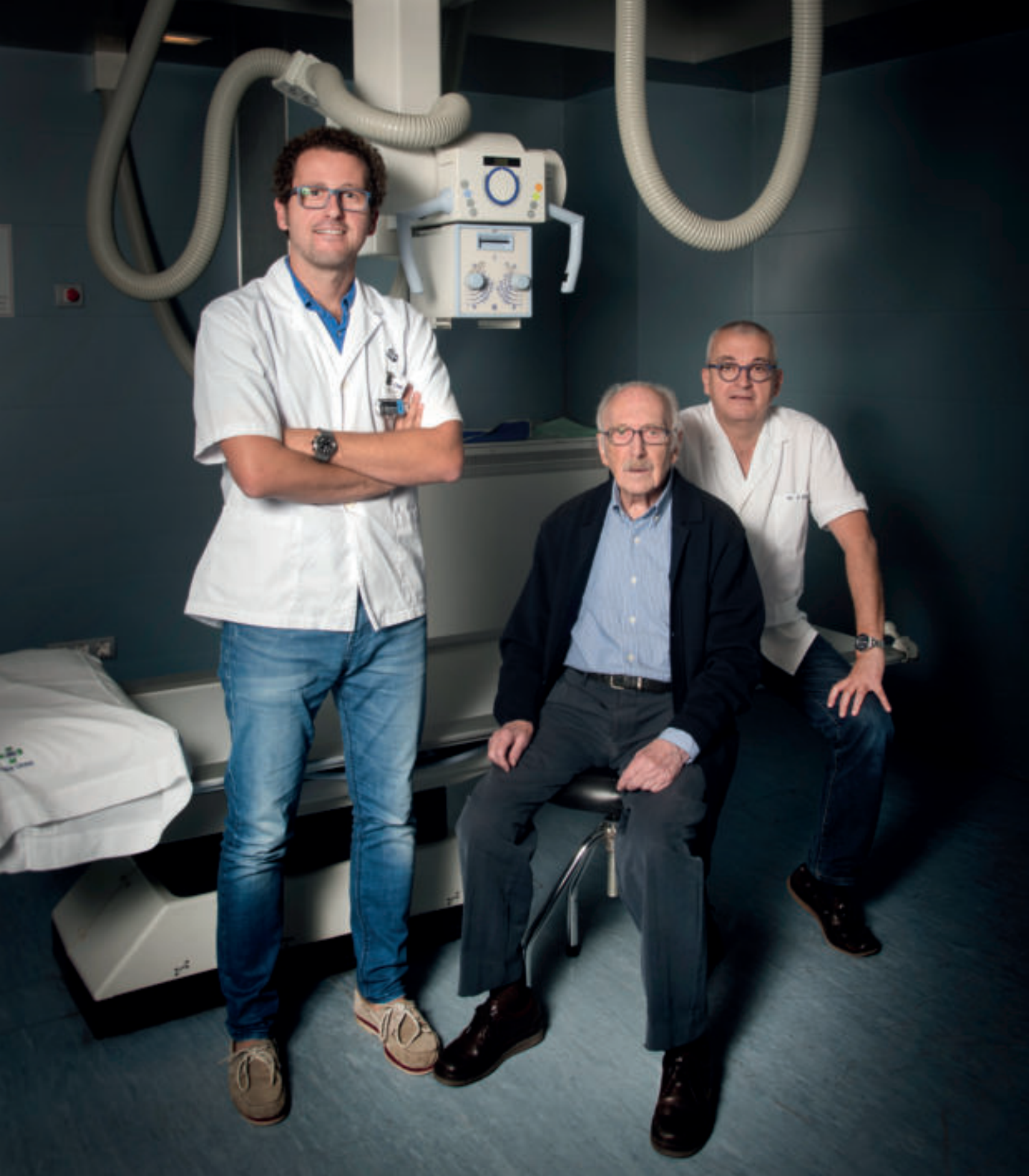
Va fer aportacions notables en el camp de l'oftalmologia, va innovar amb tècniques, instrumental i pràctiques quirúrgiques. Precisament molts companys reconeixen que tenia una

habilitat d'orfebre en les intervencions. La seva passió per la fotografia el va convertir en un dels primers metges que van incorporar documentació gràfica als arxius clínics.

Alhora, va mantenir-se en contacte amb la docència i els avenços científics a través de la participació en diverses societats nacionals i internacionals, per la qual cosa va viatjar arreu per conèixer de prop nous projectes i va arribar a dominar diverses llengües. Mestre carismàtic dels deixebles que va deixar, va acabar ingressant a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona l'any 1950. En el moment de la seva mort, l'any 1963, a banda de la seva petja professional, havia cultivat aficions com la fotografia, la producció

cinematogràfica, l'automobilisme i, sobretot, la música, amb una dedicació especial tant al piano com a la composició. No en va, des de l'any 1917 fins a la seva defunció, va exercir de metge del Gran Teatre del Liceu de Barcelona

15. LA FORMACIÓ DE NISSAGUES

Tendències en l'articulació de famílies gironines amb diverses generacions dedicades a la professió mèdica

Amb totes les variants possibles, aquesta frase s'ha sentit des de fa dècades en força llars del col·lectiu mèdic gironí: «Seràs metge com el teu pare i el teu avi». Un col·lectiu en què, a semblança d'altres àmbits professionals, són habituals les famílies amb membres de successives generacions que han estudiat per recollir el testimoni dels seus progenitors. No disposem d'estadístiques per precisar-ne l'abast, encara que molta gent comparteix la impressió que el món de la medicina és un dels sectors que ha afavorit la creació de més nissagues. Algunes són especialment longeves i enfonsen les arrels a mitjan segle XIX; en casos excepcionals, fins i tot, abans. D'altres, en canvi, s'haurien de considerar més recents i tan sols tenen dos o tres representants, si bé segueixen vives i, per tant, poden seguir creixent.

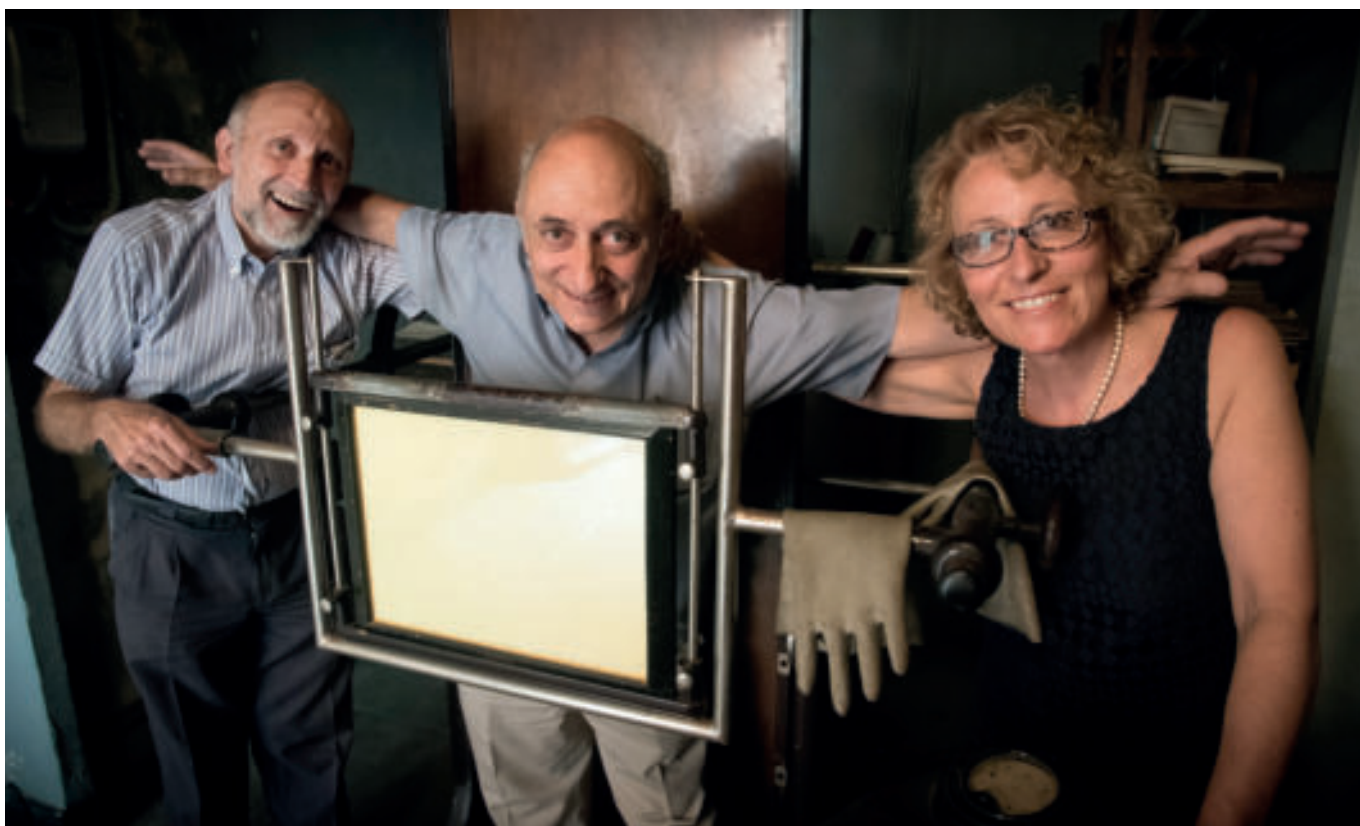
En la formació d'aquestes nissagues mèdiques intervenen molts factors. El psiquiatre i historiador olotí Jordi Pujiula n'apuntava un dels més decisius, en especial pel període an-

terior a mitjan segle XX: l'estructura social i econòmica de les professions liberals respecte d'altres classes més nombroses i menys afavorides. Dit d'una altra manera, la gran inversió que suposaven abans de les dècades de 1970 i 1980 els estudis universitaris, pas imprescindible per accedir a la professió, limitava les possibilitats de joves que no comptaven amb el suport de l'entorn familiar.

Així mateix, més enllà del cost de cursar la llicenciatura, com hem vist, l'arrencada de la carrera professional de molts dels graduats s'ha beneficiat sovint de parents directes ja consolidats al sector, així com de la xarxa de contactes i relacions que hi havien teixit. El fet que un pare o oncle ja disposés d'una consulta podia constituir un al·licient per establir-se en l'àmbit privat, mentre que un parent més llunyà o un amic de la família era susceptible de tenir un paper clau a l'hora de recomanar un jove estudiant a un prestigiós catedràtic per tal que l'acollís en el moment de l'especialització.

Diversos testimonis de famílies lligades a la medicina assenyalen l'avantatge que els ha-

Narcís, Pere i Oriol, tres membres de la nissaga Solà, especialitzats en radiologia. FOTO: Claudi Valentí.

Eduard, Joaquim i Concepció de Ribot formen part d'una extensa nissaga de metges. FOTO: Claudi Valentí.

via suposat haver fet pràctiques amb els pares abans que altres companys de promoció. S'hi refereix, per exemple, el doctor Pere Planellas, el qual està satisfet que, gràcies al fet que el seu pare ja era cirurgià, pogués assistir a quiròfans des dels 18 anys. I això abans de començar a operar sol als 25, edat en què molts altres tot just presenciaven intervencions per primera vegada. La seva experiència s'uneix als casos d'altres joves ja esmentats que van formar-se a prop de pares o avis.

Els membres actuals de la nissaga Tarrús tenen una opinió contundent en aquest sentit. Consideren que, fins a dècades recents, fora de les famílies on ja hi havia professionals d'una determinada especialitat mèdica, costava molt d'adquirir bona formació i a un ritme superior als col·legues de classe. Tot i això, admeten –com també apunta el doctor Pascual Busquets– que els filtres actuals per a l'exercici professional, o sigui el MIR, han ajudat a homogeneïtzar nivells, cosa a què també han contribuït, tal com afegeixen, les

novetats tècniques introduïdes i a l'abast de tots els facultatius de centres públics.

Nissagues a través dels matrimonis

De tota manera, quan ens referim a nissagues mèdiques, no hem de pensar només en la transmissió de l'ofici entre pares i fills. També se'n formen, o s'amplien, a través del matrimoni. Així trobem diversos exemples de joves metges que es casen amb filles d'altres professionals, com va succeir al doctor Coll Turbau, gendre del seu col·lega professional Carreras Peralta, en una línia similar a la del doctor Ramon Sambola, cunyat del doctor Agustí Riera i Pau. Els descendents de casos com aquests acumulen, per tant, precedents en el sector per totes dues bandes. I un dels resultats és, a més, que bastants facultatius de la ciutat que han destacat i que alhora han vist com l'entorn familiar quedava estretament vinculat al món mèdic comparteixen un mateix avantpassat que, a nivell simbòlic, seria l'iniciador de la saga.

Passa una cosa així amb els Ordis i els García-Bragado. Dues filles d'Alexandre Dalmau, metge originari de Cornellà de Terri i fundador, l'any 1911, d'una de les primeres clíniques de la ciutat, a la plaça del Vi, van casar-se, respectivament, amb Pere Ordis, llicenciat en medicina natural de Crespià, i amb Vidal García-Bragado, facultatiu arribat a la capital gironina després de la Guerra Civil per exercir a l'Hospital Provincial. Tots dos matrimonis, al seu torn, van tenir algun fill metge i, a més, van compartir domicili en el mateix bloc de la plaça del Vi on Dalmau havia obert el centre sanitari de caràcter familiar i que esdevenia una referent comú.

Per una altra part, no escapa a ningú que fins a les darreres dècades del segle XX era poc habitual que les dones aconseguissin completar llicenciatures com medicina i exercir, doncs, com a doctores. Normalment se'ls suposaven altres ocupacions dins de l'àmbit sanitari. D'aquí que la situació més usual de les nissagues mèdiques formades mig segle enrere era que se celebrassin matrimonis entre metges i infermeres, auxiliars o farmacèutiques. En moltes de les famílies tractades es multipliquen combinacions d'aquesta mena, com ara, en els Muñoz o els Campistol. Tanmateix, en aquesta darrera ja apareix el cas d'un dels germans més joves nefròleg casat amb una ginecòloga, una circumstància que s'estén en generacions més recents. D'aquesta manera trobem parelles formades per metges, com ara la doctora Estrach, casada amb un doctor que va conèixer a la facultat mentre estudiava. Una mostra, d'altra banda, del marc de sociabilitat i d'origen de relacions afectives en què es converteix la universitat quan les aules passen a ser més paritàries. En altres unions, fins i tot, es comparteix la mateixa especialitat, com ara la de la doctora Bach Vallmajor i el doctor Sabrià i Rius. En els dos exemples al·ludits, a més, una part dels descendents, tant masculins com femenins, han seguit els mateixos passos que els seus progenitors.

A mesura que s'acumulen generacions que repeteixen el procés, les nissagues es consoliden i augmenta la consciència dels seus membres sobre la situació. Es veu amb orgull

«A Girona, igual que en altres ciutats, hi ha autèntiques nissagues mèdiques»

Els doctors Ordis, Mascaró, García-Bragado i Sambola formen part d'algunes de les nissagues de metges gironins. Aquesta imatge és de l'acte d'homenatge de la jubilació del metge Vidal García-Bragado.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Baró Ministral.

i com un element distintiu la possibilitat de referir-se a avis, besavis o, fins i tot, avantpassats encara més llunyans que ja exercien la professió, de vegades la mateixa especialitat i tot, tal com assenyalen els Tarrús. En aquest sentit, el nombre de generacions vinculades al sector ofereix una dada amb què comparar-se amb altres famílies.

En definitiva, doncs, reprendre els estudis i l'activitat professional dels pares constitueix un tret habitual en sectors com el de la medicina. En especial abans de la dècada dels 70 o 80, els propis condicionants econòmics i socials en l'accés a l'educació universitària o les oportunitats en l'especialització i els inicis de l'exercici afavorien la formació de famílies amb successius representants en l'àmbit que ens ocupa. I a això cal sumar-hi la tendència a les unions matrimonials entre joves amb estatus similars. Durant el darrer tram del segle XX alguns d'aquests factors han variat, sobretot arran de la plena incorporació de la dona a les facultats de medicina i al sistema sanitari públic i privat. Amb tot, a Girona, igual que en altres ciutats, hi ha autèntiques nissagues mèdiques ■■■

16. METGES I POLÍTICA

L'activitat política dels metges gironins a les administracions local i territorial

L'alcalde de Girona Pere Ordis Llach, acompanyat del bisbe Cartaïà i altres autoritats, sortint de la Catedral després de la missa del 150è aniversari dels Setges de Girona.

Any 1959. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats).

Els professionals mèdics de Girona no han defugit mai l'activitat política i han participat en diversos òrgans de govern de la ciutat i de la demarcació i puntualment més enllà. En efecte, des de finals del segle XIX –com també hem vist que succeïa a les èpoques medieval i moderna–, bastants metges han ocupat càrrecs al consistori i alguns n'han estat alcaldes durant força etapes. Mentre que en el període entre 1814 i 1856 l'anàlisi que en fa la historiadora Mònica Bosch només posa en relleu uns pocs exemples del col·lectiu vinculats a l'ajuntament local, durant el darrer tram de la centúria comprovem que justament figures rellevants dins del sector com els doctors Ametller Viñas i Furest Roca van tenir cert protagonisme polític. En concret, el primer va integrar la Junta Revolucionària de la província en el marc de la Revolució de Setembre de 1868; el segon va exercir de regidor municipal entre els anys 1883 i 1886.

Al primer terç del segle XX sobresurt una altra trajectòria, la del doctor Coll i Turbau.

Bo i evolucionant dels sectors monàrquics al catalanisme moderat de la Lliga Regionalista de Catalunya, va estar al capdavant de l'Ajuntament en tres legislatures –en concret, les de 1914-1916, 1921-1923 i 1930-1931–, cosa que el converteix en una de les persones que ha estat en més moments diferents alcalde de la ciutat durant el segle XX. Més breu va ser l'itinerari del doctor Pascual i Carbó, el qual, havent-se afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya l'any 1930, va esdevenir regidor tan sols durant l'exercici posterior. En el decurs de la Guerra Civil, en canvi, només un metge consta com a edil: el doctor Bonet Teixidor.

Alcades i regidors durant el franquisme

La contesa va marcar un abans i un després en la vida política gironina, i, si bé els protagonistes de l'etapa anterior a l'any 1936 van canviar inexorablement, el col·lectiu mèdic va continuar ben representat a les files del consistori. L'estudi que l'historiador Josep Clara dedica al personal de l'Ajuntament gi-

roní entre els anys 1939 i 1979 en proporció a dades estadístiques precises. Al llarg del període s'hi registren fins a 13 metges. Això representa un 13,6% del total i converteix el sector en el tercer amb major pes, ben a prop dels comerciants –un 14,6%– i bastant per sota dels més habituals, els industrials o empresaris –els quals acaparen un 23% dels càrrecs. Alhora es constata que el grup mèdic supera, ni que sigui per pocs punts, una altra professió liberal tradicionalment activa en el terreny polític, la d'advocat.

Per destacar alguns dels noms propis que hi ha rere d'aquests percentatges, podem referir-nos al doctor Joan Tarrús Bru, que va ser nomenat alcalde amb la comesa de presidir la primera gestora municipal poc després de l'entrada de les tropes franquistes a Girona, el febrer de 1939. La seva tasca aniria en paral·lel a l'exercici com a delegat provincial de Sanitat del doctor de Vehí de Carrera, metge i militant falangista natural de la Bisbal d'Empordà i instal·lat a la ciutat de l'Onyar. Tarrús ja havia ocupat la principal magistratura municipal l'any 1924, a més de tornar al consistori com a regidor en l'etapa entre 1927 i 1928, o sigui, en ambdós casos durant la dictadura de Primo de Rivera. Més endavant, entre 1952 i 1958, el seu fill Francesc Tarrús Estech també va ser regidor.

Un altre metge que va exercir d'alcalde durant una etapa encara més llarga va ser el doctor Pere Ordis Llach. Havent entrat a l'Ajuntament com a regidor l'any 1940 –al mateix temps que era designat president de l'Hospital Provincial– i continuar-hi entre 1949 i 1955, va encapçalar-lo com a alcalde en la dècada compresa entre 1957 i 1967.

Altres companys de professió, en canvi, simplement van ocupar llocs de regidor en diferents etapes. Per exemple, el doctor Vinyals de Font de l'any 1939 a 1946; el doctor Figueras Reixach de l'any 1946 –quan va ser nomenat també tinent d'alcalde– fins a 1952; el doctor Quintana Tajà entre 1952 i 1958; el doctor Reyner Boscacoma entre 1955 i 1961; el doctor Ordis Vila entre 1955 i 1961; el doctor Casellas Condom entre 1961 i 1967, coincidint en el mateix període amb

1

2

4

1. Lluís Quintana Tajà –a l'esquerra de la foto– el dia de la presa de possessió com a regidor de l'Ajuntament de Girona. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Quintana.

2. Coll i Turbau –dret al centre de la foto– amb altres regidors del consistori gironí, com l'arquitecte Rafael Masó. PROCEDÈNCIA: Arxiu Clínica Girona.

3. Agustí Riera i Pau –amb vestit clar– va ser president de la Mancomunitat a Girona. PROCEDÈNCIA: Fons Carles Soldevila. Arxiu Nacional de Catalunya (autor desconegut).

4. Joan Tarrús Bru va ser el primer alcalde de Girona de l'etapa de postguerra. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fotografia Unal).

La repressió franquista i el col·lectiu mèdic de Girona

**Les fitxes col·legials
dels doctors
Laureà Dalmau
Pla i Joaquim
Jubert Salieta.**
PROCEDÈNCIA:
Llibre 'Depuració de
la conducta política
i social dels metges
gironins (1939-1946)',
editat pel COMG.

Els metges, com la resta de la societat gironina, es van veure afectats pels traumàtics episodis de la Guerra Civil (1936-1939) i de la repressió desfermada amb l'inici de la dictadura franquista. Es tracta d'un període especialment convuls i en què va imposar-se el vessant més tènol dels vincles entre l'estament mèdic i la política. Estudiar-lo requereix tenacitat, determinació i voluntat de reparar un greuge històric, tal com demostra la recerca del doctor F. Xavier Carreras, recentment publicada. A través de l'estudi dels expedients de depuració conservats a l'arxiu del Col·legi

de Metges, l'autor pot resseguir com, a partir de l'any 1939, diversos professionals de Girona i comarques van ser condemnats per la seva trajectòria política o simplement per la ideologia, cosa que va portar-ne molts a la presó o a enfilars al camí de l'exili. Com se sap, les primeres víctimes del conflicte bèl·lic encetat el juliol del 1936 es deuen a l'esclat revolucionari d'aquell estiu. Entre d'altres, destaca la figura de l'antic representant de la Mancomunitat, el doctor Agustí Riera i Pau.

La victòria definitiva de les tropes dirigides pel general Franco l'abril de 1939 va desencadenar un autèntic procés de depuració. El maig del mateix 1939 les autoritats del nou règim van fer el primer moviment en aquest sentit dirigint-se a la germandat de metges de Girona per demanar-los informes confidencials sobre els millors candidats per liderar la reorganització del col·legi després de la contesa. Van assumir l'encàrrec metges que havien passat a formar part del bàndol vencedor.

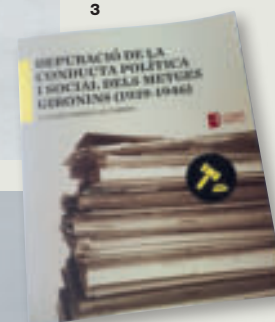
A banda de diverses iniciatives per reordenar el col·lectiu, l'octubre de 1939 es van donar ordres explícites de depurar, és a dir, d'expulsar de la corporació els col·legiats considerats desafectes per diverses raons. Es van obrir expedients i, un cop efectuades diverses inquisicions ràpides que òbviament afectaven en àmbits fora del professional o deontològic, es va resoldre sancionar 42 membres del col·lectiu. Un grup de 19 van ser directament expulsats, dels quals 9 eren residents a Girona: els doctors Bonet Teixidor, Burch Sitjar, Casadevall Fuster, Dalmau Pla, Jubert Salieta –eren dos germans, Eliseu i Joaquim–, Massa Servitja, Pascual i Carbó i Roca Pinet. La majoria van fugir del país i no van tornar fins ben entrada la dècada de 1940, moment en què van trobar-se un panorama tràgicament canviat respecte del que havien deixat enrere anys abans. Així mateix, tot i que la rehabilitació professional va ser possible gràcies als nous aires que van entrar a la junta col·legial a partir de 1945, en l'àmbit públic el mateix procés va requerir força més temps

1. Pompeio Pascual i Carbó passejant per la ciutat de Valparaiso, a Xile, país on va estar exiliat durant 9 anys.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Pascual Busquets.

2. El doctor Laureà Dalmau amb el seu fill Francesc davant del Castellet de Perpinyà, durant el seu exili a la Catalunya del Nord. Any 1945.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Dalmau Alcalde.

3

3. Portada del llibre 'Depuració de la conducta política i social dels metges gironins (1939-1946)', obra del doctor F. Xavier Carreras.
FOTO: Àngel Madrià.

2

1

1. Pompeu Pascual Busquets en una conferència presentant el programa sanitari de Convergència i Unió l'any 1982.

PROCEDÈNCIA: INSPA
(Fons Dani Duch).

2. Joan Soliguer. Any 1979. PROCEDÈNCIA:

Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-Joan Comalat).

el doctor Sánchez Babot; i, en darrer terme, el doctor Tibau Pagès entre 1967 i 1979.

En dècades recents i una vegada restaurada la democràcia, sobresurten els periples de metges de generacions posteriors. D'entrada, el del doctor Rafael Masià Martorell en les legislatures 1983-1987 i 1987-1991, durant les quals va ser regidor de Sanitat dins les files del PSC. Així mateix, el doctor Pascual Busquets, entre els anys 1987 i 1990, va ser edil per CDC, el mateix partit que representava el doctor Sarquella Mateu en ser nomenat regidor l'any 1990, moment a partir del qual i fins a 1999, segons és ben recordat, va exercir de cap visible de l'oposició al govern socialista liderat per Joaquim Nadal. Entre d'altres col·legues professionals que han integrat el ple municipal de manera ocasional, hi ha, per exemple, el doctor Soliguer Cabruja, regidor per UCD durant el bienni 1979-1980.

Més enllà del govern municipal

Per una altra banda, des de principis del segle XX, certs metges que es van implicar en

2

política municipal també van assumir responsabilitats en les institucions de govern de la demarcació. A tall de mostra, el doctor Agustí Riera i Pau va presidir la Diputació gironina coincidint amb el període de la Mancomunitat de Catalunya (1911-1924). Durant l'època franquista també van ser presidents de la Diputació altres dos membres del col·lectiu mèdic: el doctor Tarrús Bru entre 1939 i 1940 i el doctor Ordis Llach entre 1967 i 1972. A més, ambdós havien estat abans escollits alcaldes de Girona mateix. Entre aquest mandats, en concret entre 1947 i 1951, també cal fer esment a l'etapa del doctor Figueras Reixach com a vicepresident de la mateixa Diputació.

En casos més puntuals, metges de la ciutat han fet el salt a la política catalana i, excepcionalment, a l'espanyola. Deixant de banda l'experiència efímera del propi Agustí Riera i Pau com a senador durant pocs mesos de l'any 1923, cal tenir en compte que el doctor Dalmau Pla l'any 1931, afiliat a ERC, va ser escollit per formar part de la

Agustí Riera i Pau

(Sábalo de Guane, Cuba, 1876-Les Encies, les Planes d'Hostoles, 1936)

Un dels metges gironins amb un periple polític més rellevant és, sens dubte, el doctor Agustí Riera i Pau, peça clau durant els anys de la Mancomunitat, alhora que tràgic protagonista de la Guerra Civil. Va néixer a Cuba l'any 1876 fill d'uns catalans emigrats durant la Tercera Guerra Carlina. Quan tenia 8 anys, la família va retornar a Catalunya per instal·lar-se al Pont Major, on el pare, el metge Narcís Riera Illa, de Vilamarí, havia aconseguit una plaça. Va cursar els estudis bàsics al Col·lell i el batxillerat superior a l'Institut Provincial de Girona. Hi va encetar una fructífera amistat amb Francesc Cambó, que ja coneixia de Besalú, el poble dels avis materns. Va anar a Barcelona a estudiar Medicina i s'hi va llicenciar el maig de 1899.

Tot i començar el doctorat a Madrid empès pel brillant expedient acadèmic, no va completar-lo. Va passar una temporada a Barcelona, on exercia d'ajudant a la càtedra del doctor Esquerdo a l'Hospital de la Santa Creu. Casat des de l'any 1903 amb la filla d'un exbanquer català emigrat a Cuba, va decidir tornar a Girona, l'any 1905, en morir el pare i haver d'atendre la mare i les germanes solteres. D'aquesta manera, com a metge domiciliat a Sarrià de Ter, va assumir les consultes del poble i del Pont Major. Poc després, també visitava en una consulta al carrer Nou del Teatre.

En paral·lel a la seva dedicació professional, va compaginar activitats acadèmiques entre Girona i Barcelona i va formar part d'organitzacions vinculades al col·lectiu mèdic. En especial, va ser vocal adjunt de l'Associació General de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, des d'on va participar, a partir de l'any 1913, en l'organització dels Congressos de Metges de Llengua Catalana. Així mateix, va patrocinar un premi dels Jocs Florals entre els anys 1920 i 1923 i es va implicar en l'Orfeó Joventut de Sarrià de Ter, entre d'altres entitats.

Malgrat tot, destaca de manera especial la seva vocació política. Una vocació que havia arrencat

de jove al costat del seu company i amic Francesc Cambó. En l'etapa universitària va incorporar-se a les files del catalanisme conservador com a membre de la Joventut del Centre Catalanista, una entitat fundada l'any 1894 i que es va integrar a la Lliga Regionalista set anys després. Malgrat els tràgics esdeveniments viscuts a Catalunya durant la primera dècada del segle XX, Agustí Riera no va passar a primera fila política fins a les eleccions de 1911 en el marc de la circumscripció de Girona va representar la Lliga Regionalista en una coalició de dretes.

L'habilitat pels pactes el va convertir, aquell mateix 1911 en l'escollit per presidir la Diputació gironina en el marc de la flamant Mancomunitat. Va ocupar el càrrec durant tretze anys, fins a ser cessat el gener de 1924 iniciada la dictadura de Primo de Rivera. Al llarg del mandat va tenir un paper clau des de Girona. Entre d'altres funcions, sempre va formar part del Consell Permanent de l'organisme que agrupava les quatre diputacions. La popularitat li va valdre per ser escollit senador per designació reial el juny de l'any 1923, però el mandat va quedar aviat interromput també com a conseqüència del cop d'estat de Primo de Rivera. Davant de la repressió anticaltanista del règim acabat d'instaurar, Riera i Pau va abandonar la política fins a la proclamació de la Segona República, l'any 1931. Tot i el fracàs de la Lliga Regionalista en els comicis d'aquell any i la reconversió del partit, va conservar-hi un pes important, a la vegada que la polarització política l'arraconava al sector conservador.

L'alçament del general Franco el juliol de 1936 i l'esclat revolucionari posterior el van situar al punt de mira dels grups més radicals. Cambó va suggerir-li que s'exiliés igual que van fer els principals líders de la Lliga Catalana, però, a pesar de ser conscient del perill, va preferir quedar-se al costat de la família. Va acabar morint víctima de la violència descontrolada. El 27 d'agost de 1936, mentre sortia de visitar un pacient a Sarrià, uns desconeguts el van obligar a pujar a un cotxe que va fugir en direcció a Sant Gregori. El cadàver va ser trobat aquell mateix vespre en un bosc de les Encies, al terme de les Planes d'Hostoles

El doctor Agustí Riera i Pau va presidir la Mancomunitat de Catalunya a Girona.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Riera.

Pere Sarquella –al centre de la foto– durant un ple del consistori gironí. Any 1993. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Marisa Morillo).

Diputació Provisional de Catalunya i en les eleccions de l'any següent diputat del Parlament Català. Ja després del restabliment de la democràcia, altres membres del sector han assumit responsabilitats en l'administració i el govern autonòmics. Sense anar més lluny, el doctor Pascual Busquets, a part de regidor durant una legislatura, va ser cap del Servei Territorial de Promoció de la Salut a Girona (1984-1985) i delegat territorial del Departament de Sanitat i Seguretat Social (1985-1997). En paral·lel, va ser escollit diputat parlamentari per CIU entre 1984 i 1988, un càrrec que, des de l'any 1980 i fins a la seva mort prematura l'any 1982, també havia ocupat dins de les files del mateix partit el doctor Nolla Panadès.

Tot fent balanç, comprovem que l'activitat política, sense ser-ne un tret definitori, ha tingut bastanta importància dins del col·lectiu mèdic gironí des de finals del segle XIX, sobretot en relació amb els òrgans de govern locals. Al capdavant del consistori de Girona hi ha hagut diversos metges alcaldes i, alhora, bastants han estat regidors. No cal dir que la seva presència s'hauria de considerar encara més important si es tinguessin en compte els lligams familiars, és a

dir, tots els casos de nissagues amb diversos professionals mèdics que no han ostentat càrrecs personalment, però sí que ho han fet germans o cosins.

Tot i la transformació gradual de les institucions –no era el mateix entrar al consistori a finals del vuit-cents o a les primeres dècades del segle passat que fer-ho en ple franquisme o ja en democràcia–, val la pena assenyalar que uns quants han estat elegits en ocupacions que els han permès aplicar a la gestió pública assumptes i preocupacions propis del seu àmbit professional.

Anant del present a èpoques més reculades, per exemple, el doctor Masià Martorell va ser, com hem vist, regidor de Sanitat, mentre que el segon es va centrar en la mateixa àrea exercint diverses funcions dins de la delegació territorial de la Generalitat. A l'inici de la II República, el doctor Dalmau Pla també va formar part de comissions dedicades a l'àmbit sanitari dins de l'òrbita de la Diputació provisional catalana. Alhora, encara que no existís cap regidoria específica com ara, el doctor Furest va impulsar moltes millores des del punt de vista higiènic i de la salut pública quan va ser edil a la dècada de 1880 ■

Pompeio Pascual i Carbó

(Cassà de la Selva, 1897-Girona, 1977)

Com hem vist, bastants membres del col·lectiu mèdic van patir les conseqüències del desenllaç de la Guerra Civil i de la posterior repressió franquista. N'és un testimoni clar la figura del doctor Pompeio Pascual i Carbó, nascut a Cassà de la Selva. Era fill del farmacèutic del poble Robert Pascual Massanet i tenia diversos avantpassats que havien estat professionals sanitaris. Va estudiar medicina a la Universitat de Barcelona. Mentre cursava la carrera es va decantar per la pediatria i va ser acceptat als serveis d'infància de l'Hospital Clínic, si bé compaginava les classes amb l'atenció a les urgències nocturnes d'aquest centre. Una vegada llicenciat, l'any 1920 tingué una curta experiència com a metge de poble a Capmany i després va ser adscrit a la Maternitat de les Corts de Sarrià vinculada a la Casa Provincial de Caritat de Barcelona, alhora que exercia de professor a l'Escola d'Infermeres de la Mancomunitat. Malgrat tot, va preferir traslladar-se a Girona.

D'aquesta manera, es va convertir en un metge de referència per la infància gironina i en una autèntica punta de llança de la pediatria a la demarcació. Instal·lat a la ciutat de l'Onyar entre 1923 i 1936, va dur a terme una tasca molt important a l'Hospici, a la secció infantil de l'Hospital de Santa Caterina creada per ell mateix i en el conjunt de serveis dedicats a la protecció dels infants. Va encapçalar diverses lluites contra la mortalitat

infantil i la sanitat general. També va fomentar l'educació sanitària de la població i va impartir classes de puericultura als estudiants de magisteri de l'Escola Normal de Girona. En paral·lel, seguia connectat amb els avenços catalans i europeus en el camp de la pediatria.

Va participar activament en el teixit associatiu de Girona, en especial en entitats com el GEiEG o el Casino de Girona. Al mateix temps, va formar part d'iniciatives culturals i va escriure, a banda de publicacions científiques pròpies de la seva especialitat, textos de caire periodístic o històric. La mateixa empena va portar-lo a la política. Va afiliar-se a Esquerra Republicana de Catalunya i va situar-se entre els sectors més pròxims a Josep Irla. Va ser escollit regidor en les eleccions municipals del 1931, tasca que va exercir durant un breu període.

L'any 1936 va acabar ocupant el càrrec de degà de l'Hospital Provincial després de la mort de Coll i Turbau i amb pocs mesos va impulsar canvis importants en l'organització del centre. La Guerra Civil va esclatar mentre maldava per tirar endavant la institució i relançar diversos asils. Al llarg del conflicte no va dubtar a protegir persones perseguides i a donar suport als refugiats. Amb l'entrada de les tropes franquistes va decidir refugiar-se al Voló. Des d'allí va emprendre el camí de l'exili a Xile, acompanyat pels fills i per la seva esposa, Josefina Busquets, els pares de la qual ja havien estat instal·lats a aquest país sud-americà.

La família va retornar a Girona l'any 1948 quan un dels fills, Pompeio Pascual Busquets, va començar els estudis de medicina. Les seves darreres dècades de vida les va dedicar de ple a la seva professió de metge particular de nens, a oferir serveis gratuïts als infants d'alguns barris de recent formació a la ciutat i a cultivar les amistats. De tota manera, atès el nou marc polític i social de l'Espanya franquista, va actuar sempre més apartat de la vida pública. Poc temps abans de la seva defunció, el març de 1977, va poder experimentar en persona una certa rehabilitació a través de diverses conferències i publicacions

Pompeio Pascual i Carbó va ser un destacat activista cultural i polític a la ciutat.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Joaquim Jubert (foto cedida per Joan Maymí.

17. METGES, ACTIVISME CÍVIC I HUMANITARISME

Participació dels metges gironins en entitats, així com en organitzacions amb vocació filantròpica

Molts metges asseguren que un component bàsic de la seva vocació té a veure amb el servei als altres. Si això ho combinem amb la voluntat que la majoria manifesten d'involucrar-se amb la societat que els rodeja, en resulten bastants exemples de participació en el teixit associatiu i en determinats casos d'autèntica filantropia. El col·lectiu mèdic gironí del segle XX no n'és una excepció.

Vida associativa

Encara que sigui una faceta que normalment quedi en segon pla, diversos dels metges més destacats de Girona des de finals del vuit-cents han presidit associacions i entitats o han estat al capdavant d'iniciatives orientades a la ciutat. Ho han fet, és clar, en paral·lel a les associacions científiques o de tipus professional de què la gran majoria han format part, normalment vinculades a l'especialitat respectiva i d'abast tant cata-

là o espanyol com internacional. A tall de mostra, el doctor Pascual i Carbó, a banda d'entitats de caràcter esportiu, va estar molt implicat en el Casino de Girona, del qual va ser secretari. En les biografies que se li han dedicat s'explica que hi acostumava a anar havent dinat a jugar a cartes i a parlar de política. Al cap d'uns anys, però, ell mateix en feia un balanç negatiu: considerava que hi havia perdut el temps. Tot i això, el Casino constitueix una entitat amb un notable patrimoni cultural que ha arribat fins als nostres dies. És semblant el llegat que gestiona una altra organització en què un metge gironí ha tingut un paper protagonista: la Societat Filatèlica Gironina, durant molt temps presidida pel doctor Maroto Molleda, que continua essent-ne president d'honor.

Un altre facultatiu d'una generació propera a la de Pascual i Carbó que també va demostrar un compromís notable amb Girona és el doctor de Ribot de Balle. A banda d'ocupar un lloc de primer ordre dins dels Manaies des de principis de la dècada de

El Casino de Girona era un lloc habitual de trobada per al col·lectiu mèdic; en la imatge la biblioteca que el doctor Pascual i Prats va ajudar a reorganitzar. Any 1986. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Joan Segur).

Acció humanitària de metges gironins a Mali, des de l'any 2008, destí de diverses campanyes promogudes per COMG-Ajuda, una ONG vinculada al propi col·legi professional de la demarcació.
 PROCEDÈNCIA: Arxiu del COMG.

1940, va ser un dels impulsors, juntament amb més famílies gironines, del col·legi Bell-lloc del Pla fundat l'any 1965.

Els vincles amb el Rotary Club

Per una altra banda, el doctor Casellas, a més de presidir el Col·legi Oficial de Metges de la demarcació en diverses etapes dels dècennis de 1970 i 1990, també va ser un dels membres fundadors del Rotary Club de Girona l'any 1980. Segons ell mateix explicava en una entrevista a la *Revista de Girona*, l'any 2008, l'entitat matriu d'aquesta organització de gent de negocis i professionals amb voluntat de servei humanitari va ser creada originalment als Estats Units l'any 1905 i, després de les que es van reproduir a Madrid l'any 1920 i a Barcelona l'any 1922, es va decidir fer el mateix a la ciutat de l'Onyar, encara que una vegada superat el franquisme, ja que se n'havia prohibit l'activitat. Casellas es va deixar convèncer per l'industrial Josep

Ensesa i van aconseguir posar-la en marxa amb altres amistats l'any 1980. Encara en l'actualitat, el Rotary gironí promou premis a l'activitat periodística i el finançament de programes de salut –com ara un destinat a combatre la poliomielitis– i de cooperació internacional.

Tanmateix, l'humanitarisme acostuma a associar-se sobretot en contextos de dificultats. Per això, algunes de les mostres més clares de metges amb voluntat de servei es van fer visibles durant la tràgica etapa de la Guerra Civil. Com hem vist, els inicis de molts metges van produir-se en hospitals de campanya d'ambdós fronts, mentre que d'altres van haver de multiplicar la dedicació atenent a la població de la rereguarda. Il·lustra aquesta tasca, sense anar més lluny, la trajectòria del doctor Pascual i Carbó al capdavant de l'Hospital Provincial, on no va fer distincions entre bàndols a l'hora de socórrer pacients, cosa que posteriorment es

va emprar en contra seva. De tota manera, una vegada retornat de l'exili a Xile, l'any 1948, el distingit pediatre va reprendre la seva missió centrant l'atenció als més necessitats d'aleshores, els nens de famílies amb pocs recursos dels barris que, arran de la immigració d'altres zones de l'estat, creixien a la ciutat a la dècada de 1960 com el de Germans Sàbat.

A principis del segle passat i durant la Postguerra, es recorda una altra pràctica a mig camí del compromís cívic i de l'altruisme. Segons diverses fonts, uns quants metges de la ciutat s'esforçaven per establir preus populars, és a dir, reclamaven sempre honoraris que els clients poguessin assumir o, fins i tot, oferien atenció gratuïta als pacients més necessitats. En parlen, per exemple, els descendents dels oftalmòlegs Tarrús Bru i Tarrús Estech o els del metge internista Ribot de Balle.

Metges del Món a Catalunya

A les darreres dècades del segle XX, la predisposició de servei de molts facultatius s'ha concretat en els canals actuals de l'humanitarisme, és a dir, les organitzacions no governamentals. Gràcies a la figura del doctor Fonseca Máñez, pot dir-se que l'organització Metges del Món a Catalunya va començar la seva singladura a la ciutat de l'Onyar. A més, els que han d'esdevenir els futurs metges gironins també palesen interès per la cooperació internacional. Tenim l'exemple recent de la campanya solidària SOS Refugiats-UdG impulsada per l'Associació d'Estudiants de Ciències de la Salut, juntament amb altres ens vinculats a la Universitat de Girona. En el marc de l'ajuda humanitària prestada per Acció Solidària i Logística-Equip de Rescat en Emergències de Catalunya (ASL-EREC) en relació amb el conflicte de Síria, està destinada, en concret, a recollir fons per salvar persones refugiades a les costes de l'illa grega de Lesbos i contribuir al camp de refugiats d'Idomeni, a la frontera entre Grècia i Turquia ■■■

El doctor Fernando Fonseca, a més de ser un reconegut traumatòleg, també va ser un gran activista social. Any 1993. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Lluís Serrat).

Fernando Fonseca

(Casp, 1946-Barcelona, 2014)

Girona va poder gaudir fins no fa gaire d'un dels metges més actius en l'àmbit de la cooperació internacional, el doctor Fonseca Máñez. Nascut a Casp, va llicenciar-se en Medicina i Cirurgia a la UB l'any 1971. Domiciliat a la ciutat de l'Onyar des de l'any 1975, es va especialitzar en cirurgia ortopèdica i en traumatologia de la mà i reconstructiva. Exercia en diversos hospitals públics i clíniques a cavall de Girona i Barcelona. Va excel·lir en el seu camp i, entre moltes altres intervencions d'èxit, va destacar en la pionera reimplantació del braç d'un jove accidentat.

En paral·lel, es va mostrar com un professional amb un ferm compromís social i disposat a aportar els seus coneixements i expertesa als més necessitats. Després d'implicar-se en organitzacions no governamentals, l'any 2000 va fundar, des de Girona, Metges del Món a Catalunya, entitat que va presidir fins al 2008. També va ser l'impulsor d'un altre ens amb una vocació similar, l'Associació Humanitària de Solidaritat, alhora que va col·laborar amb Fotògrafs per la Pau i va ser un dels artífexs d'una productora cinematogràfica consagrada als documentals de caràcter humanitari.

Com a metge cooperant va participar en campanyes arreu del món: des de l'Àfrica subsahariana –en especial, al Txad– fins a l'Índia, Bòsnia i Hercegovina, l'Iraq, la República Dominicana, Nicaragua o Guatemala, molts d'ells territoris en guerra o delmats per llargs conflictes, on va atendre milers de víctimes. En aquesta línia, l'abril de 2003 va ser un dels primers cirurgians ortopèdics a entrar a Bagdad. Es tracta del primer pas d'una missió que va continuar amb la reconstrucció de centres sanitaris en diferents zones de l'Iraq. La seva tasca humanitària va mereixer el reconeixement institucional, entre els quals el del Col·legi de Metges o el de la Fundació Valvi. L'any 2008 va haver de retirar-se de molts projectes per problemes de salut. Víctima d'una llarga malaltia, va morir l'any 2014 ■■■

18. METGES I ESPORT

De la pràctica de l'esport en el temps de lleure a la dedicació professional

El doctor Felip Sánchez Babot ha destacat com a nedador; en aquesta imatge el veiem al final d'una travessa. Any 1996.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons Diari de Girona-Xavier Fàbrega).

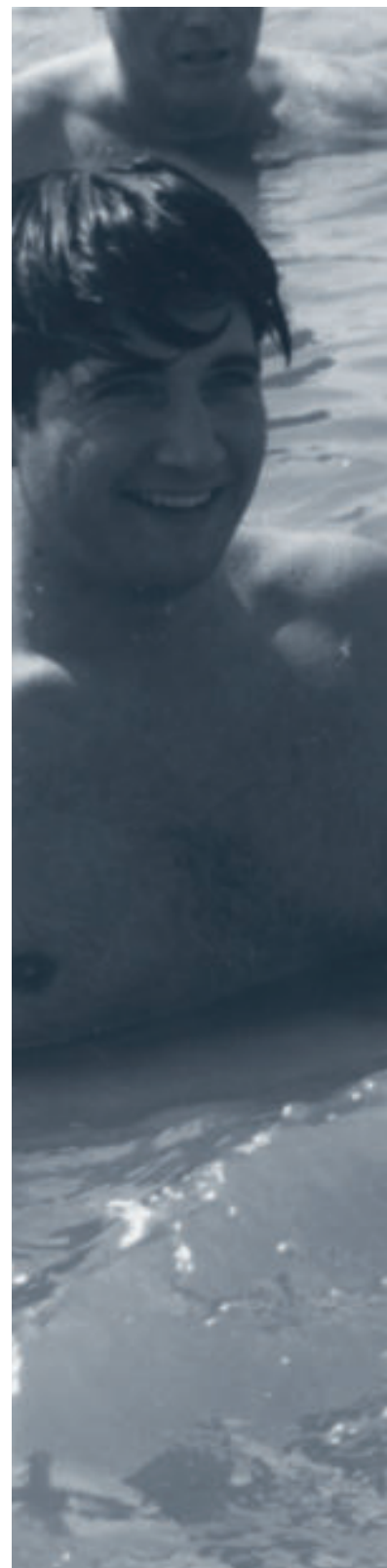
Tots els metges recomanen la pràctica de l'esport, ni que sigui caminar una estona cada dia. Un hàbit que, combinat amb una dieta equilibrada, resulta imprescindible per aspirar a una vida saludable.

L'esport es converteix, doncs, en una autèntica medicina, la millor, tal com puntualitzen moltes veus del col·lectiu mèdic. De vegades també se'n ressalten els valors que transmet o el fet que incentiva la força de voluntat. Felip Sánchez Babot ho resumeix dient que «l'esport és una escola de sacrifici». Amb tot, més enllà d'aquest discurs ara mateix relativament estès, en la història recent dels metges gironins comprovem que molts han predicat amb l'exemple.

Des de les primeres dècades del segle passat, n'hi ha que es declaren entusiastes de l'esport. De l'esport en general, de fet, perquè comprovem que s'han dedicat a modalitats molt diverses. Segons ens expliquen, alguns han combinat pràctiques força comunes com el tennis o el futbol amb altres menys

corrents com l'hoquei patins o el tennis de taula. Potser encara amb més freqüència, hi ha els que han nedat, navegat amb veler, pescat, jugat a golf, esquiat, anat d'excursió a la muntanya i sortit a córrer, uns pocs participant fins i tot en maratons ja moltes dècades abans de la febre *running*. Ho han fet, a més, fins a una edat ben avançada. Alguns també han tingut experiències de tota mena amb esports d'aventura –i, per tant, de cert risc– com el submarinisme.

Una gran majoria han reservat l'esport per a les poques estones de lleure de què han gaudit. De tota manera, alguns metges de Girona han esdevingut esportistes de nivell. Un dels primers va ser el doctor Hormeu Gardella, futbolista del FC Barcelona durant bona part de la segona dècada del segle XX. A mitja centúria el doctor Campistol Vila va formar part de la selecció nacional d'hoquei patins, esport que també va practicar el doctor Joan Escuder. I encara molts dels seus col·legues recorden les proeses del doctor Felip Sánchez Babot, més conegut com Pipe, el

1. El doctor Joan Escuder –dret, al centre de la foto– amb l'equip d'hoquei patins del GEiEG. Anys 50.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Joan Escuder.

2. Els doctors Rafel Masià –a l'esquerra, darrere l'alcalde Joaquim Nadal– i Josep M. Trull –a la dreta, amb barba– participant a la Cursa Popular del Carrer Nou. Anys 80.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Josep M. Trull.

1

2

metge de capçalera capaç de creuar nedant l'Estret de Gibraltar o el canal de la Mànega.

Finalment, altres membres del col·lectiu mèdic no han destacat de manera directa per la pràctica de l'esport, però sí que l'han fomentant involucrant-se en les principals entitats esportives de la seva ciutat. Bastants han estat vinculats en diferents graus amb el polièdric Grup Excursionista i Esportiu Girona (GEiEG), en part de la mateixa manera que han participat en altres àmbits del teixit associatiu gironí. Sense anar més lluny, el doctor Pascual i Carbó es coneix, entre moltes altres

facetes, com un dels artífexs de la secció d'atletisme d'aquesta històrica entitat a la dècada de 1920. També en va ser escollit president l'any 1934, càrrec que va ocupar fins l'esclat de la Guerra Civil. En dècades posteriors va ser-ho durant una dotzena d'anys el doctor Joan Escuder. Un cas igualment destacat, si bé tocant a un altre dels grans clubs de la ciutat, és el del doctor García del Amo, president del Girona FC entre els anys 1952 i 1956, un període semblant al que el doctor Quintana Tajà va exercir-hi el càrrec de vice-president ■■■

Salvador Hormeu Gardella

(Girona, 1894-Barcelona, 1992)

Equip de futbol d'una selecció gironina formada per jugadors del Seminari, l'Strong i Sport Girona; Salvador Hormeu va ser, precisament, un dels fundadors de l'equip de l'Strong. Any 1914-1915. PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (autor desconegut).

Entre els metges lligats a Girona i a l'esport, en concret, al futbol, destaca el doctor Salvador Hormeu. Nascut a la ciutat de l'Onyar l'any 1894, era fill dels propietaris d'una botiga de roba del carrer Nou. Va cursar el batxillerat a cavall dels Maristes i de l'Institut General del carrer de la Força. Va marxar a estudiar Medicina a Barcelona després de la prova de foc que li va suposar presenciar una operació quirúrgica del doctor Coll i Turbau, amic de la família. Compaginant-ho, com veurem, amb el futbol, es va formar com a ajudant a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona i es va decantar per l'especialització en Bacteriologia i Bioquímica, o sigui, en l'àmbit del treball de laboratori. Així va fer avenços importants en Hematologia amb contribucions, com ara, a propòsit de l'anàlisi de cèl·lules que

combaten els agents nocius o de la preparació de les primeres autovacunes.

Per altra banda, abans d'abandonar Girona, ja s'havia convertit en un dels pioners de la pràctica del futbol. Es trobava entre els fundadors de la primera formació de la capital gironina, l'Strong FBC, inicialment batejada amb el nom de Sport Girona. Amb el trasllat a la ciutat comtal es va introduir de ple en el món de l'incipient futbol professional.

Dotat d'unes condicions físiques excepcionals, va arribar a formar part del primer equip del FC Barcelona entre els anys 1913 i 1918. Jugava d'interior esquerre al costat de figures històriques com Paulí Alcàntara. Traspassat l'any 1992 a l'edat de 98 anys, a més de ser un aplicat metge analista, se l'ha de destacar com un dels primers noms propis del futbol a Girona

José Pablo García del Amo

(Torrecilla de la Orden, Valladolid, 1908-Girona, 1993)

El doctor Pablo García del Amo va ser president del Girona FC entre els anys 1952-1956.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-Joan Comalat).

No tots els metges relacionats amb l'esport van distingir-se per la pràctica d'un de concret. Alguns va ser per les tasques de direcció assumides, com il·lustra la trajectòria del doctor García del Amo. Nascut a Torrecilla de la Orden (Valladolid) l'any 1908, es va llicenciar en Medicina a la Universitat de Santiago de Compostel·la, l'any 1929. A banda d'estar adscrit a diversos centres de maternitat de Barcelona i d'exercir de professor a l'Escola de Puericultura d'aquesta ciutat, va ser becat per ampliar estudis a Kiel (Alemanya). Va instal·lar-se a Girona després de la Guerra Civil i, en concret, l'any 1941 es va donar d'alta al Col·legi de Metges de la demarcació.

Era especialista en l'àmbit de la tocoginecologia. Abans de la creació del Seguro Obligatorio de Enfermedad va ser cap de la secció de Ginecologia de l'Hospital Provincial i va actuar en el marc de l'Obra Maternal Infantil. Tenia també una consulta privada al carrer Santa Clara –més endavant es va traslladar al carrer

Sant Francesc– i visitava esporàdicament a Figueres. A partir de l'any 1956 va encapçalar, juntament amb el doctor Sabrià Aynié, l'equip de ginecòlegs de la Residència –el futur hospital Trueta–, on va aconseguir una plaça a partir de 1973. En el si d'aquest servei va formar molts futurs ginecòlegs i tocòlegs de la ciutat i d'altres indrets de Catalunya.

L'interès per l'esport i la gratitud per la seva ciutat d'adopció el van portar a presidir el Girona FC en les temporades compreses entre els anys 1952 i 1956. Tot i això malgrat ser un desconegut en l'ambient futbolístic gironí. En el darrer any de mandat de don Pablo es va aconseguir el fins aleshores cinquè ascens del club gironí a la Segona Divisió. Per una altra banda, va ser impulsor de diverses iniciatives empresarials en el sector del turisme i de l'hostaleria. El que va formar part del cercle de destacats ginecòlegs de la ciutat a les dècades centrals del segle XX, moriria l'any 1993 a Lloret de Mar a l'edat de 85 anys ■■■■

Felip Sánchez Babot

(Girona, 1924)

Si hi ha un metge gironí popular i identificat amb l'esport, es tracta, sens dubte, de Filip Sánchez Babot, més conegut com Pipe, metge de capçalera i destacat nedador. Nascut a Girona l'any 1924, és fill d'una important nissaga encara viva i vinculada a la medicina: els Sánchez Garcia-Llistosella-Babot. En va ser l'iniciador Filip Sánchez Garcia, descendent d'un ferroviari de Requena (País Valencià) que, en esdevenir guardaagulles al Congost, es va instal·lar a la capital gironina pels volts de 1875. Tres dels seus fills van ser metges i justament del segon, Filip Sánchez Llistosella –metge de Girona per antonomàsia a la primera meitat del segle passat–, prové el Filip que ens ocupa. En concret, l'avi, el doctor Sánchez Garcia va exercir fins l'any 1912, i el seu fill, el doctor Sánchez Llistosella, fins l'any

1956, moment en què el Filip que ens ocupa, el de la tercera generació, va recollir-ne el testimoni. Com ell mateix explicava en una entrevista, l'ambient familiar el va fer decantar amb naturalitat per l'ofici. Després de formar-se als Maristes de la seva ciutat natal i de Mataró, va llicenciar-se en medicina a la Universitat de Barcelona l'any 1951 –havent iniciat la carrera a Valladolid–, i poc després va instal·lar-se a Girona per agafar el relleu del seu progenitor, el qual considerava un autèntic mestre.

Al llarg de molts anys de dedicació, ha tingut milers de gironins com a pacients i, igual que els seus avantpassats, ha assumit la responsabilitat d'atendre bisbes, alcaldes i altres col·legues de professió. Al mateix temps, ha centrat molta atenció a la gent gran. No en va, va ser un dels cofundadors de la residència geriàtrica Puig d'en Roca l'any 1972. Tampoc no ha descuidat la divulgació mèdica, participant en programes radiofònics o contribuint en butlletins locals.

Lligat a la seva especialització en medicina esportiva, sempre ha estat un defensor de l'esport i n'ha demostrat la importància amb un exemple gairebé insuperable. Soci predilecte del Grup Excursionista i Esportiu Gironí (GEiEG), s'ha dedicat a pràctiques com la vela, l'excursionisme, la gimnàstica sueca i l'atletisme, per bé que, en especial, a la natació. Va demostrar ben aviat un gran domini en les proves de fons. I, des que va guanyar la primera travessia de l'estany de Banyoles l'any 1944 –tal com reconeix, organitzada per ell mateix–, va fer-se un incondicional de les curses de llarga distància en aigües obertes, cosa que el va portar des del litoral català fins als estrets de Gibraltar, el canal de la Mànega, el Bòsfor i els Dardanels. Per tot això, l'any 1985 va ser condecorat amb la Medalla d'Or al Mèrit Esportiu concedida per l'Ajuntament de Girona

El doctor Filip Sánchez Babot va ser un gran esportista i va destacar, sobretot, en la pràctica de la natació.

PROCEDÈNCIA:
INSPAI. (Fons Diputació de Girona).

Retrat de grup a l'Hostal de la Gavina de s'Agaró; a la fila de darrere s'identifiquen Josep Puig Pujades, Miquel de Palol i el doctor Laureà Dalmau. En primer terme, a la dreta, Josep Tarradellas. Any 1931. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

19. METGES, HUMANITATS I CREACIÓ ARTÍSTICA

Implicació del col·lectiu mèdic gironí en el conreu de la literatura, la pintura, l'escultura, la música, la fotografia i el cinema

Enric Mirambell va recórrer a un terme ben encertat per referir-se a molts professionals mèdics de la Girona del XX: es referia a ells com a 'metges humanistes'. Es tracta, doncs, de metges amb un interès marcat per les lletres i les arts al marge de la seva activitat professional. El mateix Mirambell n'ofereix una llista encapçalada pel que podríem considerar el primer gran metge gironí contemporani, el doctor Josep Ametller i Viñas. Hi apareixen exemples de manifestacions molt variades. Si intentem agrupar per àmbits els casos que s'hi recullen juntament amb alguns altres, observem el següent.

Sense anar més lluny, l'esmentat Ametller i Viñas formava part del cercle fundador de la *Revista de Girona* i va ser autor d'obres d'assaig, teatre i algunes composicions poètiques. El seu amic i col·lega, el doctor Pascual i Prats, també va col·laborar periòdicament en aquesta publicació de referència del panorama cultural gironí. La formació aca-

dèmica d'ambdós, el coneixement d'idiomes i l'assiduitat amb què preparaven articles de caràcter científic per a revistes mèdiques els predisposava per agafar la ploma amb altres finalitats. Un factor igualment important era la seva participació en les tertúlies que tenien lloc en diversos establiments o cases de la capital gironina, com la de la Cova de Can Viñas, la de la drogueria que hi havia hagut al carrer Abeuradors o l'encara més coneguda del cafè Norat, a la Rambla de Girona.

Laureà Dalmau i Miquel de Palol

Precisament a aquesta tertúlia del cafè Norat estava directament vinculada una altra figura cultural de relleu dins del col·lectiu mèdic gironí, el doctor Laureà Dalmau Pla. En la Girona efervescent d'abans de la Guerra Civil, a banda de casar-se amb una filla del local, va travar-hi amistat amb intel·lectuals de la talla de Miquel de Palol, de ben segur un estímul, entre d'altres projectes comuns, per escriure narracions i textos

Inauguració d'una exposició d'onze metges pintors, a la galeria de Palau. A l'esquerra, el president del Col·legi de Metges Albert Casellas. Any 1995. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Marisa Morillo).

d'altres gèneres, a banda d'articles en la premsa periòdica. El doctor Pascual i Carbó, un altre facultatiu víctima dels conflictes polítics de l'Espanya de mitjan segle XX, també va signar col·laboracions similars, igual que un coetani destacat dins del sector mèdic, el doctor Bosch Masgrau. Molts, és clar, han aprofitat espais diversos en diaris i revista per fomentar hàbits saludables o difondre temes lligats a la salut, com va fer, entre d'altres, el malaurat doctor Cornellà Canals. Mereixen un capítol apart, com veurem, els escrits de temàtica història o sobre aspectes de patrimoni.

Si ens limitem, però, a treballs de creació literària, hem de referir-nos al doctor Lluís de Vehí de Cabrera, autor de diverses novel·les –una de les quals va arribar a optar al Premi Planeta–, poemes i memòries. De fet, la memorialística és potser un dels gèneres més cultivats. Hi ha uns quants metges gironins que, arribats a una certa edat, s'han decidit a posar

per escrit els records de la seva vida professional o altres experiències. A banda de les publicades pel mateix de Vehí, podem citar les preparades, i aparegudes en dos llibres, pel doctor Balbín. Un col·lega seu en medicina forense, en canvi, el doctor Bardalet ha proporcionat vivències de tota mena en la seva trajectòria professional que han servit de base en llibres escrits per altres autors.

Pintura i arts plàstiques

L'interès per la literatura i l'escriptura en general de molts metges gironins continua amb el que mostren per la pintura i les arts plàstiques. Molts reconeixen haver-se dedicat a pintar durant estones lliures. Els motius varien en cada cas. A tall de mostra, sembla que l'odontòleg J. Boniquet va interessar-se per l'art en entrar en contacte amb el grup artístic Mar i Cel de Sitges. En una altra línia, s'explica que Carreres Duran es dedicava a immortalitzar paisatges dels afores de Madrid com els jardins

Escultura del doctor Josep M. Trull.
FOTO: Josep M. Trull.

Laureà Dalmau Pla

(Agullana, 1886-Girona, 1969)

La trajectòria de Dalmau Pla, a banda del drama de la Guerra Civil i l'exili, il·lustra el significat del terme 'metge humanista'. Es tractava d'un dels set fills d'uns flequers d'Agullana. Va cursar el batxillerat a Girona esperonat pels mestres que en valoraven la intel·ligència i dedicació. Va anar a estudiar la llicenciatura de Medicina a Barcelona, on compaginava les classes amb una feina en una farmàcia. L'any 1909 va intentar cursar el doctorat a Madrid, però diverses circumstàncies no li van permetre completar-lo. Va començar el seu exercici com a metge de capçalera a Vilajuïga. Quatre anys després va venir a viure a Girona.

Des d'aleshores Dalmau Pla va dedicar-se a la medicina general, va captar una àmplia clientela i va col·laborar amb destacats professionals de la ciutat durant el primer terç del segle XX, per exemple, en el butlletí del Col·legi de Metges.

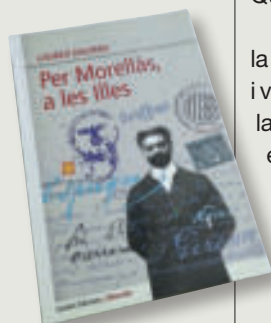
En paral·lel, va compartir inquietuds literàries amb molts joves d'aquella etapa anterior de la Guerra Civil. Casat amb Laura Norat, filla del Cafè Norat de la Rambla, va ser amic de

Miquel de Palol o Josep Tharrats. Tots formaven part d'una generació d'activistes que volien fer despertar la capital gironina. Dalmau Pla hi va contribuir amb narracions –algunes encara inèdites–, composicions poètiques que li foren premiades en els Jocs Florals, obres de teatre i nombrosos articles a la premsa i en publicacions culturals. D'algunes en fou el promotor, com ara la revista *Catalanitat* (1910-1911), endegada juntament amb l'escriptor Miquel de Palol.

Mogut per la política, va ser un dels fundadors a Girona del Centre Nacionalista Republicà durant la dictadura de Primo de Rivera. L'any 1931, arran de la proclamació de la II República, va ser nomenat membre de la Diputació Provisional de Catalunya, on va participar en comissions centrades en l'àmbit sanitari. Aquest ens havia de conduir al projecte d'Estatut finalment redactat a Núria. Afiliat a Esquerra Republicana, en les eleccions del 1932 va ser elegit diputat del Parlament català. Els fets del 6 d'octubre de 1934 els va viure a Girona, on el van detenir i empresonar amb altres dirigents polítics i companys de partit.

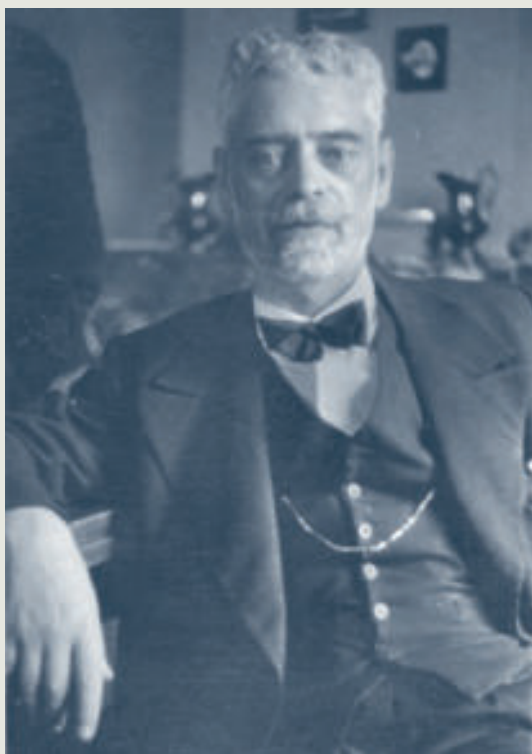
Durant els anys de la Guerra Civil era director de l'Hospital Provincial de la capital gironina. En el darrer tram del conflicte va haver-se d'exiliar a la Catalunya del Nord. Es movia entre Perpinyà i les Illes, al Vallespir, ben a prop del seu poble natal. Durant aquella etapa que es va estendre fins l'any 1948, quan va decidir voluntàriament tornar a l'Estat espanyol, el seu fill, Francesc Dalmau Norat, col·laborava amb el bàndol aliat des d'Anglaterra lluitant contra l'avanç del nazisme.

Retornat a Catalunya, es va dedicar a l'exercici privat de la medicina. I, alhora, experimentava amb impotència un autèntic exili interior que el mantenia allunyat de la literatura i la política; és a dir, bona part del que, com altres de la seva generació, l'havia apassionat abans de la guerra. Li arribà la mort l'any 1969, no sense haver-se planyut d'una etapa amb una vida gairebé vegetativa per les raons exposades. Aleshores, però, es van fer les primeres passes cap a la rehabilitació de la seva figura

El doctor Laureà Dalmau Pla va ser l'autor del llibre 'Per Morellàs, a les Illes', editat per Curbet Edicions.

PROCEDÈNCIA: Família Dalmau Alcalde.

Els metges i la música

Joan Tarrús i de Vehí és oftalmòleg i un gran apassionat per la música. FOTO: Claudi Valentí.

En les generacions més joves de metges gironins continua viu l'entusiasme per les arts, tal com il·lustra la trajectòria del doctor Tarrús i de Vehí en el camp de la música. Joan Tarrús és nebot de Francesc i Narcís Tarrús Galter; nét del doctor Francesc Tarrús i Estech i besnét de Joan Tarrús i Bru. Però el pare va trencar amb la destacada tradició familiar d'oftalmòlegs i ell la va reprendre. Jaume Tarrús Galter, el seu pare, no veia bé els colors perquè tenia un problema de daltonisme i es va dedicar a les matemàtiques influenciat per Lluís Santaló –reconegut matemàtic–, amic del seu avi Francesc. Joan Tarrús, en canvi, després de fer medicina de seguida es va sentir atret per l'oftalmologia. El 'primer Tarrús', el seu besavi, va morir quan ell tenia 5 anys però diu que el té molt present. El recorda com una persona admirable, molt apassionada per la feina, igual que el seu avi Francesc. El seu avi matern, Lluís de Vehí de Cabrera, era pediatre. Va ser cap de servei al Trueta i va muntar una escola de pediatria. Havia escrit alguna novel·la i llibres de memòries. Creu que la seva manera d'entendre la medicina també li ve d'ell.

Joan Tarrús reconeix que és feliç fent la seva feina i que amb totes les hores que s'hi passa, «alguna cosa de passió hi deu haver», però també explica que la música ha estat molt important a la seva vida, fins al punt que es va plantejar seriosament de dedicar-s'hi. Va estudiar el grau superior al Real Conservatorio de Madrid i al Conservatori de Barcelona i té el títol de direcció d'orquestra i composició. Ara la feina no li deixa gaire temps lliure, però explica que quan arriba a casa, si pot, toca el piano i compon. Diu que no es penedeix de la decisió i explica que «de la medicina el que més t'agrada al final és el tracte amb la gent i veure que hi ha una necessitat que s'ha de resoldre. Això t'enganxa molt», conclou.

Actualment Joan Tarrús treballa al Trueta com a adjunt d'oftalmologia, que compagina amb activitat privada a la Clínica Onyar i la seva consulta a la plaça Josep Pla. Va estudiar a la UB fins al 1992 i l'any 1993 va acabar el MIR i se'n va anar a fer residència a Madrid. Combina la seva activitat professional amb les classes a la UdG, on és coordinador de l'assignatura d'oftalmologia a la Facultat de Medicina.

El doctor Tarrús és conscient de la importància de la formació i actualització constant. Fa poc ha assistit a un congrés a Madrid on els han explicat les possibilitats de millora en aspectes com la degeneració macular: «Estem aconseguint alguna cosa amb nous fàrmacs, però el procés degeneratiu de l'envelliment és un tema pendent», explica. Diu que un altre dels reptes dels propers anys és simplificar les cirurgies, els tumors i malalties víriques. «Els propers 20 anys crec que veurem superats els virus i els càncers», afirma Joan Tarrús i afegeix que «per l'envelliment queda més temps, però també hi arribarem.»

El fet que el seu pare no es dediqués a l'especialitat va fer que en part hagués de començar de nou tot i formar part de la potent nissaga dels oftalmòlegs Tarrús. Malgrat això, amb els seus oncles i cosins hi col·labora i hi té una bona relació. Els veu sovint i es troben també un cop l'any el dia de Santa Llúcia, quan és tradició l'organització d'un sopar amb tots els oftalmòlegs gironins // RITA PERÉ

del Palau d'Aranjuez, gairebé a manera de teràpia per a la nostàlgia: li recordaven les fonts de la vall de Sant Daniel. D'altres, en canvi, sembla que més aviat ho consideraven una forma d'esbarjo, d'alliberar cabòries després de setmanes de feina esgotadora i buscar la tranquil·litat que proporciona el contacte amb la natura. A més, el repertori no s'acaba amb natures mortes, aquarel·les o olis d'entorns naturals de la demarcació, sinó que alguns han centrat el seu vessant artístic en l'escultura, com el doctor Juncà Llurba, capaç de traslladar les mans hàbils de cirurgia al terreny artístic, igual que el seu col·lega, el doctor Trull. Sigui com sigui, els resultats aconseguits per alguns d'ells han estat ben interessants, cosa que els ha portat, per exemple, a exposar en més d'una ocasió, tal com va fer el doctor Casellas Condom.

Bona part dels metges entusiastes del dibuix i la pintura de la primera meitat del segle passat combinaven aquesta passió amb una altra disciplina artística: la música. El mateix Carreras Duran va ser compositor de sardanes i un amant de les audicions de música com el seu pare, el doctor Carreras Peralta. De tota manera, l'etiqueta de melòman queda reservada pel doctor Bordàs Salellas, nascut a Girona, si bé instal·lat a Barcelona, on va destacar com a pianista i compositor, alhora que mantenia un contacte directíssim amb el Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

Finalment, trobem exemples de metges gironins que han fet certes aportacions al món de la fotografia i del setè art. Després de la participació de l'inquiet doctor Figueras Torrent en els primers experiments cinematogràfics de les dècades inicials del segle XX, el citat Bordàs va dedicar-se, entre moltes altres pràctiques, a la fotografia –habilitat que va aplicar igualment al terreny professional– i a la producció cinematogràfica. El món del cinema de Girona, però, té un nom propi procedent del col·lectiu mèdic, el doctor Bosch Mollera [Més informació a la peça del costat] ■■■

El doctor Jordi Bosch Mollera, al seu despatx. Any 1993. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Tavi Nonó.

Jordi Bosch Mollera

(Girona, 1927-Llambilles, 2002)

Jordi Bosch Mollera va néixer a Girona l'any 1927. Era fill del reconegut tisiòleg Bosch Masgrau. Es va llicenciar en Medicina a la Universitat de Barcelona l'any 1950 i hi va completar el doctorat vuit anys després. En una etapa posterior es va diplomiar en Broncologia en una universitat de París, així com en malalties respiratòries del treball.

Així doncs, va especialitzar-se en un àmbit molt similar al del pare i també va iniciar la trajectòria fora de la ciutat natal abans de tornar-hi. D'entrada, va ser designat director clínic de la Ciutat Sanatorial de Terrassa i director de sanatoris de l'àrea de Barcelona, alhora que professor honorari de l'Escola Nacional de malalties de tòrax. De tota manera, l'any 1962 va ingressar com a cirurgia de tòrax a l'Hospital de Santa Caterina de Girona i, des de l'any 1980 fins a la jubilació, hi va exercir de metge consultor pneumòleg. A banda

de membre de l'American Thoracic Society i de l'American College of Chest Physicians, va ser acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Doctors de Barcelona, València i Múrcia. L'any 1993 la Generalitat de Catalunya li va atorgar la Medalla de Plata de la Creu Roja i la medalla a l'esport.

En paral·lel a la dedicació professional, es va distingir com a fotògraf i cineasta. Se'n conserven mitja dotzena de pel·lícules que enriqueixen el fons cinematogràfic gironí, com ara, una dedicada a

les inundacions a la ciutat l'any 1962, una altra a la pràctica del piragüisme a l'Onyar i algunes més a tradicions locals. Tot plegat al marge de cintes d'altres temàtiques i d'uns pocs films comercials. En aquest àmbit, a més, entre 1964 i 1968 va presidir l'Associació Fotogràfica i Cinematogràfica de Girona. Bosch Mollera va morir l'any 2002 a Llambilles després d'una destacada trajectòria professional com a pneumòleg, compaginada, entre d'altres aficions, amb el cultiu del setè art ■■■

20. METGES, CONSCIÈNCIA HISTÒRICA I PATRIMONI

L'interès dels professionals mèdics pel passat del col·lectiu i de la societat en general i per la conservació del patrimoni

Els metges gironins són un col·lectiu amb consciència històrica. Potser encara en una proporció major que textos literaris, es conserven articles i treballs d'història signats per facultatius de Girona. Com és lògic, prevalen els emmarcats en la seva mateixa ciutat i, d'entrada, reapareixen autors ja esmentats a propòsit del conreu d'altres gèneres. Per exemple, el doctor Ametller Viñas escriu, al marge de les composicions literàries, una considerable obra historiogràfica. En aquest cas concret, a més, hi sobresurt un tema certament d'especialista com són les relacions entre els reis d'Aragó, l'Església i Itàlia durant el segle XV. De tota manera, la majoria de treballs de col·legues seus, editats en publicacions com la *Revista de Girona*, versen sobre la història local gironina i els elements més emblemàtics del patrimoni que acull.

De fet, la salvaguarda d'edificis històrics i altres béns semblants és una tasca a la qual han dedicat esforços diversos metges. Sense

anar més lluny, el doctor Pascual Prats va vetllar pel patrimoni bibliogràfic local participant en la catalogació del ric fons del Casino de Girona i, a principis de segle, va integrar –igual que el seu amic el doctor Ametller Viñas després de ser escollit president d'una entitat dedicada al foment de les Belles Arts–, la comissió de monuments de la demarcació, a la vegada que va esdevenir conservador del Museu Arqueològic provincial ubicat a Sant Pere de Galligants. Gràcies a la seva empenta, es van redactar informes d'espais i peces singulars que requerien protecció com els Banys Àrabs de Girona, el claustre de Sant Domènec de Peralada o l'escultura gòtica coneguda com Sant Carlemany. Encara a propòsit del monestir benedictí al costat del riu Galligants, destaquen les aportacions a càrrec del doctor Figueras Reixach, facultatiu que dona nom als jardins de la banda oriental del cenobi.

Així doncs, no sorprèn que al butlletí del Col·legi Oficial de Metges de Girona (COMG) de les dècades de 1960 i 1970

Els doctors Ametller Viñas i Pascual i Prats van participar en el foment del Museu Arqueològic situat al monestir de Sant Pere de Galligants. La foto és dels anys 1900-1925. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Josep Maria Reigt Martí).

Narcís Figueras Reixach

(Girona, 1893-1977)

El doctor Figueras Reixach va estar molt vinculat a Sant Pere de Galligants i hi tenia una casa ben a prop, en una zona actualment convertida en els jardins que duen el seu nom. Anys 1960-1965. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Antoni Varés Martinell).

La conservació d'elements patrimonials de primer ordre de la ciutat com Sant Pere de Galligants deuen molt a la generositat de metges com el doctor Figueras Reixach. Nascut a Girona l'any 1893, es va llicenciar a la Facultat de Medicina de Barcelona l'any 1920. L'any 1932 ja el trobem instal·lat definitivament a la ciutat de l'Onyar, on va exercir sempre com a metge de capçalera. Tenia la consulta a la Rambla de la Llibertat.

En l'àmbit polític, provenia de la dreta tradicional anterior a la Guerra: tenia relació amb la candidatura del Front Català d'Ordre el febrer de 1936 i va ser elegit compromissari per la Lliga aquell mateix any. Durant la dictadura franquista va estar vinculat a l'Ajuntament de Girona entre els anys 1946 i 1952. L'any 1948 va ser designat primer tinent d'alcalde i en l'etapa entre 1947 i 1951 vicepresident de la Diputació.

Per una altra banda, va destacar pel seu mecenatge en l'àmbit del patrimoni religiós de la ciutat. I és que, per exemple, va finançar un nou altar de la Verge del Remei inaugurat l'any 1935 a l'església del monestir de Sant Pere de Galligants, així com l'escultura de Sant Narcís que hi ha a la fornícula de la capella dedicada a aquest sant a l'església de Sant Feliu, una imatge que s'hi va col·locar l'any 1949 substituint-ne una altra desapareguda l'estiu de 1936 amb l'esclat de la Guerra Civil.

El doctor Narcís Figueras Reixach es va jubilar per edat l'any 1963 i un temps després va ser escollit col·legiat d'honor del Col·legi Oficial de Metges de Girona. Fins a la seva defunció, que va esdevenir-se l'any 1977, també va presidir la secció de metges jubilats de la mateixa institució col·legial ■■■■

abundin els reportatges sobre peces artístiques, jaciments arqueològics i enclavaments històrics de les comarques gironines que eren visitats de manera regular pels col·legiats. Uns quants, com ara el doctor Campistol Vila, van crear una associació coneguda com els Amics del Romànic, dedicada a aquestes excursions culturals i a la defensa del patrimoni. El mateix doctor i col·legues seus com el doctor Sabrià Aynié aprofitaven igualment viatges a territoris més llunyans com Egipte per admirar-ne les meravelles monumentals i difondre-les entre el públic gironí.

Metges i historiadors

Amb tot, en ressaltar la consciència històrica dels metges de Girona pensem sobretot en l'interès que sempre han demostrat per conèixer l'evolució del mateix col·lectiu, en especial, per estudiar-ne els avantpassats més il·lustres. Cal admetre que moltes pàgines d'aquests volums es deuen a la fecunda producció d'autors com Benet Julià i Josep M. Pla i Dalmau; tocòleg, el primer, i farmacèutic, el segon. Ambdós professionals del sector sanitari van acumular un gruix considerable de llibres i articles dedicats a la història de la medicina i als metges de la ciutat i de les comarques de Girona. Julià es va dedicar, fins i tot, a la recerca d'arxiu bo i resseguint la traça de figures mèdiques –així com dels manuscrits que se'n conserven– dels períodes medievals i moderns, mentre que de Pla i Dalmau sobresurt una sèrie de contribucions als butlletins del COMG batejades amb l'eloqüent títol de 'Fílums galènics', en què describia moltes de les nissagues de metges que ja s'havien format a la capital gironina abans de la dècada de 1970.

Més recentment, altres facultatius, com Laura Marquès –i prematurament traspassats com Jordi Pujiula–,

1

2

3

1. Pompeo Pascual acompanyat de Josep Canal i del doctor Josep M. Massanas en una sortida als Àngels. Anys 60. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Pascual.

2. Diversos carrers de Girona han estat batejats amb el nom de metges il·lustres, com ara Gaspar Casal, un carrer a tocar de l'antic Hospital de Santa Caterina.

3. Làpida sepulcral, de l'any 1921, dedicada a Guillem Colteller. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).

han consagrat investigacions o han traçat síntesis entorn al col·lectiu i a la història de les institucions sanitàries de Girona. Pensem, a tall de mostra, en el preparat amb motiu del 50è aniversari de l'Hospital Josep Trueta per Josep Roig, Joan Baró i Purificación Merino. Alhora, s'han actualitzat biografies de metges il·lustres de la ciutat i fa ben poc, gràcies a una recerca ja glossada de Francesc Xavier Carreras, s'ha penetrat en una etapa certament complexa del col·legi mèdic de la província com és la marcada per la Guerra Civil i el primer Franquisme. Tot això, al marge de les necrològiques que, en especial durant el darrer terç del segle XX, havien tendit a donar peu a una secció específica dins dels butlletins col·legials. Resulta interessant, a més, que historiadors que, si bé originaris de Girona, no formaven part del sector, com Jaume Vicens Vives, rebessin una atenció equiparable en el moment de la seva defunció.

La memòria històrica del col·lectiu

Sovint, però, l'interès per la història de la medicina a Girona, pels antecessors més brillants, no s'ha quedat només en textos escrits, sinó que s'ha materialitzat en iniciatives diverses orientades a alimentar la me-

Josep Roig, Purificación Merino i Joan Baró van ser els autors del llibre 'De la Residència a hospital d'alt nivell', que es va publicar l'any 2006 amb motiu dels 50 anys del Trueta. FOTO: Francesc Viñeta.

mòria del sector i a fer reviure –o recrear– algunes institucions històriques pròpies. Així, l'any 1921, en el marc del IV Congrés d'Història de Metges de Llengua Catalana, celebrat en aquella ocasió a la ciutat de l'Onyar, es va aprofitar per rescatar de l'oblit i enaltir la figura de Guillem Coltell, un metge local que va distingir-se per haver estat al servei dels reis d'Aragó durant el darrer terç del segle XIV. Se'n va arribar a encarregar la reproducció d'una làpida sepulcral –amb l'epigrafià dissenyada per Rafael Masó– que va exposar-se un bon temps al Saló de Sessions de l'ajuntament, si bé ara es troba a l'entrada del Museu d'Història de la ciutat.

Dècades més tard, l'any 1961, es van organitzar uns actes-homenatge commemorant el segon centenari de la mort de l'il·lustre Gaspar Casal, nascut –de manera circumstancial– a Girona a finals del segle XVII i traspassat a Madrid l'any 1759, o sigui força abans que Rudolf Matas, el cèlebre cirurgià nord-americà –i d'arrels gironines– que va ser recordat en un altre esdeveniment semblant l'any 1978. En una línia similar, la recuperació de la figura del doctor Pascual i Prats, força decennis després del seu traspàs, va donar pas a uns premis científics i, des de l'any 2002, a una fundació impulsada pel mateix COMG orientada a captar fons per a projecte solidaris. Altres distincions també evoquen noms irrepetibles de la medicina gironina com els flamants premis Bonastrucça Porta per al reconeixement de la trajectòria professional de metges i equips mèdics de la demarcació.

Per una altra banda, del mateix Pascual i Prats va sortir la idea de batejar una de les primeres seues col·legials al carrer de la Força amb el nom medievalitzant de *Domus Medicorum*, tot evocant l'antiga corporació mèdica de la ciutat. En paral·lel, passada la Guerra Civil, va revitalitzar-se la centenària confraria de Sant Cosme i Damià, en aquell moment amb el propòsit principal d'organitzar conferències científiques que permetessin la formació continuada i la renovació dels professionals sanitaris de Girona i província ■

Benet Julià Figueras

(Sant Feliu de Guíxols, 1913-Girona, 2010)

El doctor Benet Julià pronunciant una conferència a la Casa de Cultura de Girona, l'any 1992. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Jordi Picazo).

Un dels investigadors més prolífics de la història de la medicina a la ciutat de Girona ha estat el doctor Benet Julià Figueras. Era fill de Sant Feliu de Guíxols, on va néixer l'any 1913, si bé els trasllats per motius professionals del pare —era tècnic de banca— van portar la família a Girona en dues etapes fins a acabar-s'hi establint. Encara que la intenció dels progenitors era que es formés en comptabilitat, va comprovar aviat que volia estudiar medicina. Va viure una etapa de formació realment complicada i marcada de ple per la Guerra Civil: va començar i acabar la carrera a Barcelona especialitzant-se en ginecologia. Però entremig va ser mobilitzat i es va enfrontar a la realitat de la pràctica mèdica tant en centres de la rereguarda com del front militar.

Acabat el conflicte i havent passat per un camp de concentració, va caure malalt de tifus. Va poder-se recuperar i l'any 1943 va començar a exercir com a metge de capçalera i, poc després, de tocoginecòleg a la seva ciutat d'adopció.

Visitava en una consulta al carrer del Carme, per bé que també va entrar una temporada al servei de maternitat de l'Hospital de Santa Caterina i de diverses clíniques de la ciutat, com ara l'Aliança. Finalment, es va convertir en un dels fundadors de la Residència Sanitària de la Seguretat Social, on va aconseguir una plaça i va actuar de cap del Servei de Tocologia.

Fos com fos, el doctor Julià encarna l'arquetip de metge humanista, és a dir, dels que han brillat en diversos àmbits culturals més enllà de consultoris i quiròfans. Va dedicar-se intensament a la història de la medicina, amb articles apareguts en diverses publicacions. Anava als arxius històrics per exhumar documentació inèdita; i això també el va portar a fer aportacions sobre el passat de la seva vila natal, Sant Feliu de Guíxols. A banda de la història, l'atreien el dibuix i la pintura, art que normalment cultivava en passejades amb amics per la demarcació. I és que viatjar era una altra de les seves passions ■■■

21. METGES I CONTACTES INTERNACIONALS

Estades i vincles del col·lectiu mèdic gironí amb centres de l'estranger

L'avanç de les ciències exigeix la renovació permanent i, per tant, el diàleg constant entre els investigadors i els professionals. D'acord amb aquesta lògica, els metges gironins han estat històricament atents a les novetats assolides en el camp mèdic arreu d'Europa i del món occidental. De retruc, han contribuït a la projecció i als contactes internacionals de Girona.

D'entrada, tal com hem apuntat, en el currículum formatiu de bastants facultatius de Girona, igual que a la resta del col·lectiu espanyol, hi ha un apartat comú: el de les estades d'especialització a l'estranger, un complement bàsic a d'altres dinàmiques habituals com la participació en sessions científiques, en congressos d'àmbit internacional i la publicació en revistes amb impacte fora de les nostres fronteres.

Els destins escollits per aquestes estades han variat al llarg del segle XX, encara que a un ritme similar a la universitat de graduació

majoritària, segons hem vist, fins a la dècada de 1970, gairebé sempre la Universitat de Barcelona. De tota manera, si calgués assenyalar un país de referència seria, sens dubte, França. Al marge de la singular relació encetada al segle XVI entre els estudiants gironins i la universitat de Montpeller, des de l'època de Pascual i Prats, la gran majoria han cursat programes de postgrau i pràctiques específiques en clíniques de París especialment reconegudes en les respectives especialitats. És el cas, sense anar més lluny, de l'esmentat Pascual Prats, així com dels doctors Carreras Peralta i Carreras Duran, Coll i Turbau, Dausà Olivé i Bosch Mollera. En dates més recents, també va anar a ampliar estudis a la capital francesa el doctor Jubert Gruart.

Entre els pocs que, abans del darrer terç del segle passat, van especialitzar-se en altres indrets hi ha el doctor García del Amo, becat per cursar un postgrau a Kiel (Alemanya), el doctor García-Bragado, que també passà un temps al país teutó especialitzant-se en cirurgia, o el doctor Moret

Branyas, el qual, un cop titulat en traumatologia, va ampliar la formació en hospitals d'Itàlia i Alemanya, a més de França.

La referència als països anglosaxons

Això no obstant, des dels decennis de 1970 i 1980, el focus de referència per les noves ge-

neracions de joves metges catalans, en general, i gironins, en particular, s'ha traslladat als països anglosaxons, de manera especial als del continent nord-americà. En donen fe les trajectòries de professionals altament reconeguts en l'actualitat com el doctor Ramon Brugada. En realitat, va seguir els

El doctor Joaquim Jubert durant la seva estada a París, a l'Hospital de la Salpêtrière, espai fundacional de la neurologia. Any 1962.
PROCEDÈNCIA: Arxiu Joaquim Jubert.

Josep M. Massa Servitja

(Girona, 1901-Barcelona, 2000)

Encara que sigui, en origen, per raons traumàtiques com altres coetanis obligats a exiliar-se a Sud-amèrica, la trajectòria del doctor Josep M. Massa Servitja posa en relleu la petja dels metges gironins a l'exterior. Nascut a Girona l'any 1901, era fill de l'uròleg Joaquim Massa i Corney de Salt. Va obtenir la llicenciatura en Medicina a la Universitat de Barcelona l'any 1923, dos anys abans de doctorar-se a Madrid. Es va especialitzar en urologia com el pare i a la dècada de 1930 tenia oberta una consulta al carrer Nord on tractava malalties de l'aparell genital i urinari. Va ser nomenat cap del servei d'Urologia de l'Hospital Provincial de Girona, alhora que escollit per presidir la Societat Catalana d'Urologia acabada de crear. També es trobava entre el grup de metges fundadors de la Clínica Girona l'any 1934.

La Guerra Civil va canviar-li la vida com molts altres de la seva generació. Durant el conflicte va actuar de tinent metge provisional en l'àrea de la seva especialitat a l'Hospital Militar de Vallcarca, així com a la unitat de cirurgia urogenital que va intervenir al Front de l'Ebre. Amb el desenllaç de la contesa va haver d'exiliar-se. Va passar un any a França abans d'aconseguir arribar a Veneçuela. Des de la capital d'aquest país sud-americà va impulsar *Laboratorios Leti*, una iniciativa empresarial sorgida a Cuba de la mà d'un altre metge exiliat i dedicada a l'elaboració de productes biològics. L'any 1988 va retornar definitivament a Catalunya i va deixar a Caracas un fill que va recollir el testimoni dels laboratoris per donar-los un nou impuls a partir de la producció de fàrmacs genèrics. El doctor Massa Servitja va morir l'any 2000

El doctor Rafael Masià, en una imatge de l'any 1998 al Trueta, va especialitzar-se a la State University de Nova York durant la dècada de 1970.
PROCEDÈNCIA: INSPAI
(Fons Miquel Ruiz).

passos d'altres col·legues de més edat que ja havien anat als Estats Units als anys 1970 i 1980, com ara, els doctors Masià Martorell o Bosch Genover, el qual va arribar-hi havent estat ja a Anglaterra uns anys abans. En aquell moment es començava a assentar, doncs, la preferència per l'entorn acadèmic de parla anglesa, tal com també assenyala l'estada que el doctor Sala Montero va fer a Oxford.

Així mateix, altres col·legues no han limitat el pas per universitats internacionals a l'etapa de la formació, sinó que han participat en sessions científiques periòdiques organitzades en centres estrangers o han actuat de professors visitants, en aquest cas, en indrets força diversos. Quant al primer aspecte, abunden els metges gironins i d'altres punts de la demarcació que, recollint el testimoni dels predecessors dels segles XVII i XVIII, han acudit amb regularitat als seminaris que es duen a terme a la universitat de Montpeller. En tenim constància, per exemple, a propòsit dels doctors Reyner Bosacoma, Campistol Vila o López Alumà, segons aquest darrer reconeix, malgrat dificultats puntuals amb l'idioma.

A propòsit dels acadèmics visitants, el doctor Sabrià Ayné, ja a la dècada de 1970, va ser convidat a impartir conferències i cursos al Rotunda Hospital de Dublín o a la Universitat d'Alexandria (Egipte). Més recentment, el doctor Bosch Genover, a banda del periple viscut en els anys de joventut a què abans alludíem, ha aconseguit una plaça de professor convidat a la universitat suïssa de Berna.

Un enriquiment professional

Sigui com sigui, què han aportat aquestes estades a la medicina i a la societat gironines en general? A nivell personal, és evident que han permès als implicats acumular experiències de tota mena, brillantar els currículums i enriquir els respectius coneixements i aptituds professionals. Sense anar més lluny, el doctor Sala Montero, en l'estada ja esmentada que va fer al John Radcliffe Hospital vinculat a la universitat anglesa d'Oxford, va quedar impactat per les tècniques i avançades recerques que s'hi duïen a terme en matèria de cardiologia i en què va poder inspirar-se en una etapa posterior com a facultatiu de la Residència Sanitària de la Seguretat Social de Girona.

De tota manera, també es deuen a aquestes estades contribucions fonamentals per al conjunt del col·lectiu mèdic gironí. Destaquen els models d'organització de la professió ja vigents a la França de la dècada de 1870 que el doctor Pascual i Prats va poder conèixer i importar per sembrar la llavor del Col·legi Oficial de Metges de Girona amb certa promptitud respecte d'altres territoris de l'Estat. En una línia similar, i fent un salt fins a principis del segle XXI, també és coneguda la circumstància que el pla d'estudis implantat a la flamant Facultat de Medicina de la Universitat de Girona es basa en precedents que els seus impulsors, entre els quals el doctor Ramon Brugada, van poder conèixer de primera mà a Holanda i a diverses universitats nord-americanes. En definitiva, la medicina a Girona ha evolucionat connectada amb l'exterior i ha crescut gràcies a les estades i als lligams travats a l'estranger pels professionals mèdics, en especial, els més joves ■■■

**El pediatre
Josep Campistol.**

Any 1991.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-
Anna M. Carreras).

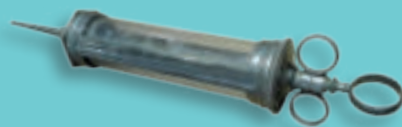
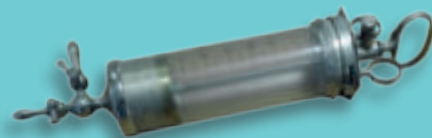
Josep Campistol Vila

(Girona, 1922-2009)

Entre els pediatres més reconeguts de Girona, el doctor Campistol Vila exemplifica els vincles internacionals que des de molt temps enrere han cultivat els metges gironins, especialment amb la Universitat de Montpeller. Nascut l'any 1922 en el si d'una família de pastissers que tenia un establiment al carrer Nou, l'any 1940 va començar els estudis de medicina a la Universitat de Barcelona. I és que s'havia adonat que no sentia cap atracció pel negoci familiar. En acabar la carrera l'any 1947 va entrar d'intern de Pediatria a l'Hospital Clínic col·laborant amb el doctor Máximo Soriano. Tres anys després va obtenir el doctorat i es va convertir aleshores en el doctor més jove d'Espanya.

L'any 1951 va establir-se definitivament a Girona on va obrir una consulta al carrer Santa Clara, posteriorment traslladada a la Gran Via de Jaume I. Va atendre-hi una quantitat ingent d'infants —encara en vida calculava haver acumulat més de 60.000 històries clíniques. Això no li va impedir seguir vinculat a l'àmbit acadèmic i continuar formant-se. I és que va alternar durant molts anys la participació en les sessions clíniques de la Càtedra de Pediatria de la Universitat de Barcelona, durant un temps a les de l'Hospital Sant Pau de la mateixa ciutat comtal i, en especial, al Servei de Pediatria de la Facultat de Medicina de la Universitat de Montpeller. Refermant aquest vincle tradicional de Girona amb la capital del Llenguadoc, s'hi va desplaçar cada primer dijous de mes fins i tot després de jubilar-se.

Va contribuir a difondre la ciència mèdica entre la societat gironina per mitjà de cursets, taules rodones i conferències sobre pediatria i puericultura, algunes de les quals coorganitzades amb el doctor Pompeo Pascual. Al mateix temps, a banda de practicar diversos esports —va destacar com a jugador d'hoquei patins—, es va interessar per la conservació del patrimoni cultural i va fer aportacions a la premsa escrita local, per exemple, sobre riscos com l'obesitat infantil o el pes excessiu de les motxilles ■■■

TESTIMONIS

168	Concepció Bach	262	Família Ribas
170	Antonio Balbín	266	Família de Ribot de Balle
172	Família Banchilleria	270	Família Riera
176	Narcís Bardalet	274	Família Roch
178	Família Bosch Genover	278	Rosa Ros Rahola
182	Carme Busquets	282	Família Sabrià
184	Família Campistol	286	Joan Sala
188	Família Dalmau Alcalde	288	Família Sambola
192	Joan Escuder	292	Família Sarquella
194	Maria Teresa Estrach	296	Família Solà
196	Lluís Fina	298	Família Tarrús
198	Joaquim Franquesa	302	Família Tibau
200	Família García-Bragado	306	Josep M. Trull
204	Família Garcia Marquès		
208	Joaquim Jubert		
210	Família Juncà		
214	Família López Alumà		
216	Família Maroto		
220	Família Mascaró		
224	Família Masià		
228	Josep M. Massanas		
230	August Moret		
232	Família Muñoz		
236	Joan Oliveras		
238	Família Ordis		
242	Josep M. Pascual Figueras		
244	Família Pascual		
248	Família Planellas		
252	Mariàngels Puigdevall		
254	Família Quintana		
258	Família Reyner		

TRACTE DE DONA A DONA

TEXT > RITA PERÉ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

«Quan vaig començar a treballar trobava horrorós que un ginecòleg no conegués la dona que havia assistit al part, pensava que eren metges amb molt poca sensibilitat», recorda Concepció Bach –la Conxi– i reconeix que ara que calcula que ha assistit uns 5.000 parts li comença a passar que mares amb cotxets la saluden efusivament pel carrer i no recorda qui són. El tracte amb les dones i la relació propera amb aquestes diu que és el que més li agrada de la seva especialització. «Quan em prenen el pèl em diuen que no em podré jubilar perquè no sabré què fer», diu. La doctora Bach no tenia metges a la família, i diu que la vocació li va sortir més endavant perquè en un inici es va decantar a fer medicina només perquè «a Girona començava a funcionar la universitat i jo volia marxar a Barcelona». Mentre estudiava al Clínic, va conèixer el seu futur marit, que era estudiant de l'Autònoma i que era el fill del doctor Joan Sabrià, cap de ginecologia del Trueta durant 13 anys. «Al meu sogre li agradava molt ensenyar i d'aquí que m'especialitzés en la ginecologia», explica. Es defineix com una ginecòloga clàssica en el sentit que: «Fer el mico, la banyera, penjar-se d'una corda... aquestes coses no em convencen gaire.»

Ha dedicat la seva carrera a atendre embarassos de risc i a la detecció d'anomalies i malformacions prenatales; junt amb el seu marit han format un tàndem professional absolutament apassionat per la seva feina i que ha fet grans aportacions en la investigació de la diagnòsi prenatal no invasiva.

Actualment, Concepció Bach visita a la seva consulta de Joan Maragall, però la ma-

jor part de la seva carrera l'ha fet al Trueta. Recorda que quan va entrar a l'hospital de resident, l'any 1975, allà «t'hi senties com a casa», explica que s'hi respirava un ambient molt familiar. Recorda que els metges feien 24 hores de guàrdia i que es treballava molt amb les llevadores i les infermeres. «Elles feien tornos de 8 hores i amb el canvi de torn deies 'avui anirem bé' o deies 'avui anirem malament', segons qui et tocava. N'hi havia algunes com la Nuri Mateu, la Núria Jimeno, la Neus Sacot... amb qui tot funcionava, igual que infermeres; moltes, molt trempades.»

Les interrupcions de l'embaràs

El Trueta era un hospital de referència i és on es van començar a fer interrupcions d'embaràs. «No tots els metges estaven d'acord en fer-ho», recalca, i diu que tot plegat ho feia bastant complicat: «Ho havies d'exposar prèviament a tot l'equip, donant informació i detalls sobre el dia i hora previstos. Llavors es respectava el dret a decidir del professional i per exemple alguns anestesistes no et volien ajudar. Per part del col·lectiu femení no hi solia haver problemes perquè en el fons les dones ens sabíem posar al lloc de les pacients... però amb els homes era diferent». També sobre aquest tema explica que a nivell personal li va tocar viure de prop situacions molt traumàtiques per les quals no estava preparada. «Quan és a casa dels altres, tots estem molt acostumats que si hi ha una malformació estigui acceptat intervenir. Però quan et passa a tu no és el mateix. I com a professional has de poder ajudar en aquest procés dolorós», explica. És per això que quan s'hi va trobar va contactar

Concepció Bach

Vallmajor és nascuda a Girona l'any 1951. Ningú de la seva família era metge, però en canvi a la família política «tothom és metge». Quan estudiava al Clínic va començar a sortir amb el que és el seu marit, el doctor Josep Sabrià i Rius, ginecòleg i fill de Joan Sabrià i Ayné, cap de ginecologia del Trueta entre els anys 1973 i 1986. L'any 1974 es van casar i tenen dos fills ginecòlegs que treballen a Barcelona: en Joan –Sant Joan de Déu– i l'Enric –Sant Camil. La Conxi va entrar de resident al Trueta l'any 1975 junt amb el seu marit, quan el cap de servei del Trueta era el seu sogre. Sempre s'ha dedicat més a l'obstetrícia i a portar gestacions d'alt risc. Amb el doctor Sabrià han fet possible que el Trueta fos pioner en proves de diagnòsi prenatal no invasiva per descartar anomalies cromosòmiques en el fetus mitjançant un *screening* bioquímic i ecogràfic. El 2014, l'ICS va comprar l'última actualització del programa informàtic que han dissenyat, i actualment el fan servir la majoria d'hospitals de l'Estat espanyol.

«Abans, una partera de més de 30 anys ens la miràvem de reüll, la gent tenia els fills molt més jove que ara»

NOTA: Trobareu més informació a les pàgines 282-285 sobre la nissaga de la família Sabrià.

amb la doctora Maria Teresa Pi Sunyer –actualment a la Vall d’Hebrón–, que havia fet la seva tesi doctoral sobre el suport al dol. La feia venir un cop cada 15 dies per reunir-se i atendre les embarassades amb problemes, fer xerrades... i entre les dues van implementar un innovador suport psicològic post interrupció d’embaràs.

«Des que vaig començar fins avui, sembla mentida com han canviat les coses», s’exclama la Conxi i apunta que «abans, una partera de més de 30 anys ens la miràvem de reüll, la gent tenia els fills molt més jove que ara». Destaca també el gran canvi que va suposar per la ginecologia l’arribada dels immigrants de països africans els anys 90: «Ens vam trobar costums absolutament diferents. Vam haver-nos d’obrir de ment. Per exemple, referent a la manera de parir, no

tenia res a veure; aquelles dones parien a la gatzoneta i no feien cas de les taules de part. Ens sorprenia molt i ens van fer aprendre moltes coses!»

Els canvis costen

Respecte als avenços i canvis en aparells de la professió, diu la Conxi que «va molt per modes, a la meua època els fórceps no s’utilitzaven i es feien ventoses. Ara la ventosa ni s’ensenya a fer servir». Com a canvi important recorda que l’any 1975, quan el doctor Sabrià pare era cap de servei, es van comprar els primers monitors per monitoritzar el part, el que ara es diuen ‘corretges’. Es venia d’escoltar amb una trompeta que es posava sobre la panxa i a l’altra banda hi posaves l’orella, explica, i riu quan recorda que «no era fàcil fer coses noves en aquella època... les llevadores més veteranes deien: ‘aquests dos ja són trempats però són molt empenyadors amb aquestes coses noves que fan’.»

La Concepció Bach i el seu marit van ser pioners a Girona i Espanya en el cribratge de la síndrome de Down. A principis dels 90, quan el doctor Sabrià fill va ser cap de servei al Trueta va desenvolupar un programari que mitjançant les dades de la dona, les informacions que donava l’ecografia sobre el plec nual i alguns indicadors bioquímics, donaven un resultat de probabilitat d’alteracions sense haver de fer l’amniocentesi. «Abans d’això, es considerava que només tenien risc de la síndrome de Down les dones més grans de 35 anys, que només eren el 5% de la població gestant, i a qui es feia la prova invasiva, però no es detectaven els casos en dones més joves», explica. «El meu marit és qui més es va dedicar al programa informàtic, però jo el posava a prova cada dia i informava sobre les mancances que tenia i les possibilitats de millora», diu.

Tot i els avantatges que aportava, des de l’hospital es creia que era una despesa innecessària fins que la Conxi explica que «van tenir la sort» que es detectés un ‘down’ a una infermera de la casa i això va fer que se’ls tingués més en compte i s’apostés per la seva investigació ■■■

VENTURES I DESVENTURES D'UN METGE FORENSE

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Madrieny de naixement i gironí d'adopció, Antonio Balbín Pechuán pertany a una de les generacions de metges formades després de la Guerra Civil sota el signe de l'austeritat i la disciplina. Als seus 94 anys, conserva una memòria excel·lent que li permet evocar tota mena d'experiències que tenen en comú la seva passió per la medicina i per la vida. Fins i tot recorda la casa amb disset habitacions i vuit balcons on vivia de petit al carrer Alberto Aguilera de Madrid. «Al xamfrà hi havia una lleteria decorada amb dibuixos de nens que xuclaven unes gomes que a l'altra banda acabaven a les mamelles de dues vaques suïsses. No em feia gaire gràcia, més que res perquè quan comentava que vivia allà sempre em deien: 'Ah, sí, on hi ha aquells nens mamant de la vaca!'». El seu pare, Juan Balbín Villaverde, ja era metge, com també ho és un dels seus fills, Jesús Balbín Valentí, que exerceix d'estomatòleg. Malgrat la influència paterna, en triar carrera va tenir certs dubtes. «Em cridava l'atenció l'arquitectura i tenia aptituds per al dibuix. Tot i que el pare m'animava a seguir el seu camí, també em deixava llibertat d'elecció, però vaig decidir-me per la medicina perquè a arquitectura hi havia unes proves eliminatòries molt dures», confessa entre rialles.

Compaginava els estudis universitaris amb la formació clínica i operatòria a l'Hospital Provincial de Madrid, decantant-se sempre pel vessant quirúrgic. Després va fer moltes oposicions. «En aquells temps, era el camí habitual per poder situar-te profes-

sionalment», assenyala. En llicenciar-se, va ingressar al Cuerpo de Sanidad Militar, passant per diferents destins –fins a tres vegades van enviar-lo a Àfrica: en dues ocasions a Villa Sanjurjo, protectorat d'Espanya al Marroc i una tercera a Villa Cisneros, al Sàhara espanyol– fins a especialitzar-se en cirurgia i traumatologia a l'Hospital Militar Gómez Ulla de Madrid. Del pas per Àfrica en destaca dues anècdotes: «A la legió hi havia un gegant negre que a la més mínima ocasió et donava unes bufes terribles i moltes vegades trencava timpans. Hi havia una prostituta molt jove i mona, li deien la Plexiglàs, que tenia totes les malalties de transmissió sexual conegudes i causava més baixes que un morter del 81.»

Un poble de mala mort

Balbín va arribar a Girona el 1957 i durant gairebé trenta anys va ser cirurgià de l'Hospital Militar. Membre del Cuerpo Nacional de Médicos Forenses, va desenvolupar quasi tota la seva activitat a les comarques gironines, primer a la Bisbal i després a Girona ciutat. També va treballar amb la Seguretat Social, sempre com a traumatòleg. «A més, vaig actuar en la medicina privada en les seves diferents modalitats», apunta. La seva impressió inicial de Girona va ser molt pobre: «Els carrers estaven deserts, no hi havia res, era un poble de mala mort. Ni un bar ni una cafeteria, només el bar de l'estació de Renfe». Malgrat això, el comandant mèdic González Ontañón, amb qui anava a nedar i

Antonio Balbín

Pechuán (Madrid, 1922) va estudiar els set anys de què llavors es componia la carrera de Medicina a la Facultad de San Carlos de la capital espanyola. La seva formació clínica i operatòria a l'Hospital de Madrid es va orientar des del principi en el vessant quirúrgic. Després de fer unes quantes oposicions, va ingressar al Cuerpo de Sanidad Militar i es va especialitzar en cirurgia i traumatologia a l'Hospital Militar Gómez Ulla de Madrid. En arribar a Girona el 1957, va ser cirurgià durant quasi trenta anys a l'Hospital Militar, a més de fer de forense i exercir de traumatòleg. Casat amb Virginia Valentí, té tres fills i vuit néts. No es va jubilar del tot fins als 72 anys i des d'aleshores dedica bona part del seu temps a fer tertúlies amb els amics, llegir novel·les i pintar a l'oli. Ha escrit dos llibres –*Venturas y desventuras de un médico forense* i *Memorias de un gerundense de adopción*– en què parla de la seva vida i les seves vicissituds personals i professionals.

jugava a frontó a la Devesa, va introduir-lo a la societat gironina. De seguida va fer amics i tant ell com la seva dona, Virginia Valentí –la va conèixer jugant al tennis al Club Apóstol Santiago i estan casats des de fa 57 anys–, van començar a sentir-se còmodes a la ciutat. «Girona primer em va semblar una ciutat adusta situada en una província bellíssima, però a poc a poc va anar penetrant a la meva ànima i la vaig acceptar amb satisfacció com la residència de la meva vida», resumeix Antonio Balbín.

Durant molts anys, va compatibilitzar les consultes a l'ambulatori i les operacions quirúrgiques a la residència sanitària amb la feina de cirurgià a l'Hospital Militar. «He treballat molt. La feina m'agradava, tot i que la responsabilitat era molt gran», observa. «Operava de tot i estava de guàrdia permanent a qualsevol hora, caps de setmana i festius inclosos. La Guàrdia Civil proporcionava molts malalts i com que quasi tots estaven casats i amb molta família podia fer cirurgia

«Girona primer em va semblar una ciutat adusta situada en una província bellíssima, però a poc a poc va anar penetrant a la meva ànima»

pròpia de la dona i de la infància i no només la limitada a la patologia quirúrgica del jove que hauria fet si només hagués assistit la tropa», assenyala.

Sempre pendent del telèfon

Pel que fa a la feina de forense, destaca que sempre havia d'estar localitzable: «A l'estiu llogàvem un apartament a l'Estartit i quan em buscaven per temes forenses venia la Guàrdia Civil. Llavors només hi havia el telèfon fix i n'havia d'estar molt pendent», subratlla. Un dels casos més truculents que recorda es va produir a mitjan dècada dels vuitanta: «Al costat de l'autopista cap a Barcelona, a uns 25 quilòmetres de Girona, es van trobar per casualitat dues grans bosses de plàstic que contenien restes humanes. Hi faltava el cap, una cama i un braç; el cos, que pertanyia a una dona d'uns 40 anys, l'havien fragmentat amb una serra. Quinze dies després, també a prop de l'autopista però en aquest cas en

direcció a Figueres, es va trobar un altre sac amb restes del mateix cos, però no s'arribava a completar el cadàver. Malgrat tots els nostres esforços, no vam poder identificar la dona i el crim va quedar impune.»

Un altre cas força desagradable va tenir lloc als anys 70 a l'Hospital Militar, on sovint atenia víctimes d'accidents de trànsit o amb armes de foc. «Un suboficial que ja havia donat algunes mostres de desequilibri mental va intentar suïcidar-se i, amb un gran ganivet, es va fer un tall espantós als genitals. Amb molta paciència i molts punts vam poder reconstruir totes les parts i anatòmicament va quedar prou bé, encara que lògicament va quedar anul·lada la funció reproductora.»

«Primer em vaig jubilar de forense, després de metge militar i després a la Seguretat Social», recorda Balbín, que fins als 72 anys va continuar operant a la Clínica Girona. Des de llavors, destina bona part del temps a llegir, pintar a l'oli i fer tertúlies amb els amics mentre prenen un tallat ■■■

PIONERS DE LA SALUT DENTAL

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

L'Albert Banchilleria, un gironí del carrer de la Barca, va començar el seu camí professional a la consulta del doctor Armengol, un dels pocs dentistes que hi havia als anys 40 i 50 en una Girona que no s'acabava de decidir entre ser un poble o una ciutat. Hi va arribar d'adolescent imberbe, amb només catorze anys, per ser-ne l'aprenent i iniciar, segurament sense saber-ho, una nissaga relacionada amb la salut bucal que encara avui continua viva. Allà va començar a forjar-se una carrera com a protètic dental, una tasca que, com passava amb els dentistes contemporanis, també era minoritària. Aquesta disposició dels fets, que incloïa d'altra banda una quantitat generosa de pacients, dibuixava un paisatge molt competitiu a nivell de mercat, en què els dentistes, més enllà de valorar si un protètic sobresortia per la seva feina, tenien en compte, sobretot, el que més els convenia econòmicament.

La poca conservació dental de la gent de l'època comportava aprendre a batzegades. La majoria dels pacients arribaven a la consulta afectats pel malson bucal coetani: la piorrea, que comportava l'extracció de la dent i la possible aplicació d'una pròtesi. L'Albert va començar a comprovar aquest paradigma amb el senyor Armengol, però després ho va constatar al seu domicili, on tenia un laboratori per a la construcció d'unes peces que enviava al mateix Armengol i a d'altres dentistes gironins com els doctors Audouard o Siqués, i més tard en un petit taller en el carrer Bonaventura Carreras Peralta que estava

engalanat amb un rètol de missatge genèric però enigmàtic, 'Banchilleria', on també projectava els coneixements que havia adquirit durant el seu itinerari formatiu realitzant petites intervencions bucals als familiars i coneguts.

Tant en un lloc de treball com en l'altre hi va posar els peus Emili Banchilleria, fill de l'Albert, qui va temptejar el sector transportant els treballs elaborats als dentistes i fent tasques de buidatge de motllos i de disseny dels aparells. No es pot dir que el seu vincle amb l'àmbit dental es gestés arran d'una imposició familiar, sinó que més aviat li va arribar perquè el destí així ho havia maquinat: l'habitació de l'Emili comunicava amb el taller i això incentivava, entre d'altres coses, unes primeres partides amb improvisades boles de cautxú o resina.

La primera escola professional

L'etapa a l'obrador del pare, que va compaginar amb l'institut, va esdevenir per a l'Emili la primera escola professional, com una classe avançada abans d'afrontar una especialitat mèdica que va cloure com l'estudiant més brillant de la promoció. A la Escuela de Estomatología de la Universidad Complutense de Madrid hi va arribar procedent de Valladolid, on va finalitzar la llicenciatura en Medicina, i ja des del primer dia de pràctiques va intuir la rellevància que havia tingut l'aprenentatge al taller del pare. No es tractava d'una sensació vagues, ja que posteriorment ho va corroborar amb classes

«L'etapa a l'obrador del pare, que vaig compaginar amb l'institut, va esdevenir per mi la primera escola professional, com una classe avançada abans d'afrontar una especialitat mèdica»

particulars que impartia als amics, molt desorientats a l'hora de procedir al buidatge de les impressions, o amb la cessió d'una fotocòpia dels apunts del mateix Albert a un catedràtic de la facultat que, encuriolit, li va demanar contemplar les notes.

Gran amic del seu company d'estudis Ramon Llistosella, reputat protètic nascut a Platja d'Aro i amb una important trajectòria professional a Madrid, el doctor Banchilleria no només va destacar en coneixements protètics, sinó també en inquietuds. Quan només havien transcorregut uns mesos de pràctiques ell i un company granadí van llogar un pis a Pinto i el van convertir en la seva primera consulta, un espai auster compost per una butaca de segona mà i quatre cadires mal comptades a la sala d'espera. Les agitacions autodidactes no van acabar aquí: a l'animada Gran Via madrilenya, i de la mà del mateix company andalús, hi van impulsar l'aleshores única consulta dental d'urgències nocturna de la capital, un servei que van tirar endavant al primer pis d'un teatre on, en horari diürn, hi exercia un altre metge estomatòleg.

La passió de l'Emili per aquella professió era tan gran que també va quedar palesa entre les parets universitàries. Escollit delegat en diversos cursos, va decidir incrementar l'escàs nombre d'usuaris que es tractaven a l'Escola d'Estomatologia tot revolucionant el sistema d'admissió de pacients. Dit i fet, en Banchi, com així el coneixien i el coneixen els col·legues, es va palplantar davant del degà amb una promesa sense embuts: doblar el nombre de pacients. Els seus auguris no van afinar del tot i es van quedar curts, ja que al cap d'uns mesos s'havia arribat a triplicar els usuaris gràcies a la implicació de tots els professionals.

De Madrid a Girona

Amb les bones vivències de Madrid a la memòria va arribar a la plaça Marquès de Camps de Girona amb una idea molt clara de la consulta que ambicionava. En això hi va tenir molt a veure la concepció visionària que des de sempre ha acompanyat el doctor Banchilleria, un tarannà que el va fer retornar a la seva ciutat amb intencions innovadores: d'una banda, va instal·lar el primer orto-

El cognom **Banchilleria**, a Girona, manté un ferm llaç amb la salut bucal des de fa molts anys. El primer en iniciar aquest itinerari va ser l'Albert, professional autodidacte que va fer carrera com a protètic dental amb peces que posteriorment es col·locaven a consultes de dentistes com els doctors Armengol, Audouard o Siqués. Abans d'obrir un petit taller en el carrer de Bonaventura Carreras Peralta realitzava les manufactures en un espai habilitat a casa seva, un racó genuí i màgic per als ulls del seu fill Emili, qui va començar a jugar amb unes boles improvisades fetes amb cautxú o resina. Després de cursar Medicina a Valladolid, **Emili Banchilleria** (Girona, 1943) es va especialitzar en estomatologia a Madrid, on va arribar amb una llarga experiència adquirida prèviament al taller del pare. No només va ser un alumne brillant, també va ser pioner: va obrir un parell de consultes juntament amb un company de promoció i va agitar un fins llavors endormiscat sistema d'admissions de l'Escola d'Estomatologia abans d'arribar a Girona, on va revolucionar el sector amb convicció. D'aquesta passió se'n va amarrar la seva filla **Mònica** (Girona, 1973), qui manté dempeus la consulta de la plaça Marquès de Camps amb una gran exigència professional i una total dedicació al pacient.

pantomògraf que va trepitjar la demarcació gironina, un instrument avui imprescindible a qualsevol consulta; de l'altra, va ser pioner a la província a l'hora d'estipular un sistema de visites per hores que, inicialment, va provocar que algun pacient sense pòsit de paciència acabés marxant abans de temps.

Els canvis no només es palpaven de portes endins. Adquirien, també, una transcendència global. Des del punt de vista de tractaments, el doctor Banchilleria va anar a cavall de dues etapes: una de més arcaica on regnaven les extraccions, les pròtesis amovibles i una dolorosa anestèsia intralligamentosa cultivadora de malsons; i una altra de més desenvolupada i precisa que va començar a treure el cap amb l'anestèsia troncular i una pròtesi fixa menys pretensiosa però més estètica que substituïa l'or primer per la resina i, anys més tard, per la ceràmica. Totes aquestes tècniques convivia amb altres modificacions cridaneres, com ara el treball a quatre mans, que es desenvolupava mitjançant una butaca pionera que integrava tots els estris i permetia un procediment fins llavors desconegut: exercir assegut mentre el pacient restava estirat i, segurament, sorprès.

L'Emili, que a part d'estimular la renovació odontològica a les comarques gironines també la va liderar, essent un bolcat president de la Junta Provincial del Col·legi d'Odontòlegs, va anar derivant amb els anys cap a l'ortodòncia. El canvi de trajectòria, gestat als anys 80, es fonamentava en dos motius: un, per la voluntat inherent de conèixer totes les disciplines del seu sector; l'altre, per la mà trencada que tenia a l'hora de tractar amb els menuts, llavors els principals pacients.

La tercera generació

Qui també tracta amb nens, i amb adults, és la Mònica Banchilleria, la tercera generació de la nissaga. Es podria dir que pare i filla han seguit uns camins molt paral·lels. Com l'Emili, la Mònica es va nodrir des de ben petita de l'essència professional que es respirava a la família, i després de palpar les primeres sensacions en el taller de l'avi va confirmar l'idil·li amb el que acabaria essent la seva professió a la consulta del pare, on els

estius, i juntament amb les seves germanes, s'esmunyia per entretenir-se amb els materials odontològics.

De totes les filles, la Mònica va ser la que va quedar més absorta amb aquell món. Això la va ajudar a escollir un futur acadèmic que va transcórrer al Campus de Bellvitge de la UB, on va estudiar odontologia. Com l'Emili, que durant la seva etapa acadèmica s'havia beneficiat dels coneixements adquirits al laboratori de l'Albert, la seva filla també ho va fer dels sabers que brollaven a casa, on va conèixer-ne de primera mà els secrets.

En certa manera, es podria concloure que la figura del pare, per a la Mònica, ha estat la d'un mestre, però no tant en un sentit tècnic, sinó d'actitud. Un referent en la manera de fer, en el tracte amb el pacient. I és que des que l'Emili va arribar de Madrid i es va establir a Girona va impulsar una filosofia de consulta propera, cíclica i global que, a dia d'avui, es manté i no deixa d'evolucionar amb el lideratge de la filla.

La darrera estació d'aquesta progressió, que al seu torn està composta de diferents subespecialitats, és l'odontologia preventiva, la disciplina que precisament abandera l'última integrant de la nissaga. Des de fa

tres anys, la doctora Banchilleria tracta les connexions que vinculen els problemes de la boca amb altres patologies que poden ser transversals, una tasca que combina, també com va fer el pare, amb el treball ortodòntic. De moment, els pacients es miren amb cert recel aquest tractament fonamentat amb la prevenció, però això no fa decaure els ànims de la Mònica, convençuda que aquest és el camí a seguir de la mateixa manera que el seu pare, anys enrere, no va dubtar en sacsejar l'arcaica odontologia de les contrades.

L'Anna, una altra branca mèdica

L'Emili i la Mònica no són els únics que treballen de cara als pacients. La germana gran, l'Anna (Girona, 1970), va estudiar Medicina entre Pamplona i Barcelona i va orientar la seva carrera cap a la Medicina Pericial, camp en el qual va tenir com a gran mestre el traumatòleg lloretenc Joan Soliguer, amic de la família. De la mà del metge selvatà, la doctora Banchilleria s'ha convertit en una de les primeres professionals de la província en especialitzar-se en aquest camp, una comesa que ha desenvolupat seguint el full de ruta predilecte del llinatge: primer de tot i abans que res, el pacient ■■■

«Des del punt de vista de tractaments, vaig anar a cavall de dues etapes: una de més arcaica on regnaven les extraccions, les pròtesis i una dolorosa anestèsia, amb una altra de més desenvolupada i precisa que va començar a treure el cap amb l'anestèsia troncular»

ENTRE LA VIDA I LA MORT

TEXT > **JORDI NIERGA**

FOTOGRAFIA > **RAFEL BOSCH**

Hi ha qui no la mira ni tan sols amb recel durant tota la seva vida, però en Narcís Bardalet va voler observar la mort de tu a tu quan només tenia set anys. L'àvia del seu amic Alfonso Farrerons, aquella dona que els preparava berenars entre l'impàs que separa un xut de pilota i una malifeta, s'havia acomiadat amb el rostre pàl·lid i immòbil, una visió que no va parar de repetir-se a l'interior del seu caparró inquiet, un autèntic brollador de perquès.

Després d'aquella imatge, Narcís va quedar aterrit. Els somnis, les preguntes i l'afloreament de sensacions estranyes, poc sanes, van ser recurrents fins que va decidir tirar pel dret i donar sortida a aquella obsessió malaltissa. Un veí del poble havia mort electrocutat i ell va demanar al seu avi, aleshores jutge de pau, si podia assistir a l'autòpsia del traspasat, una sol·licitud que va ser acceptada sempre i quan comptés amb la presència del mateix antecessor, sorprès per la petició. De la mateixa manera que la imatge de l'àvia del seu company de fatigues va ser determinant, la d'aquell home també, però en sentit antagònic: sorprès i fascinat, va sortir de la sala convençut que volia ser metge. «La mort emborratxa», diu ara, encara embriagat per la misticitat del concepte.

La seva reacció no va ser fruit d'un deliri adolescent. Després d'una infància feliç que contenia el pas per les Escuelas Nacionales de Sils i l'internament a la Salle de Figueres, va enfilat rumb a Barcelona per tirar endavant un propòsit nou al niu familiar, ja que ni el seu pare, químic, ni la mare, mestressa de casa, tenien vinculació amb el món sanitari, tot i que sí li havien inculcat, juntament amb els avis, una sòlida formació humanista

molt encadenada amb els valors que requeria un professional del ram.

A la ciutat comtal va fer colla amb altres metges gironins com Xavier Serrat, Jordi Gironès o Carles Ponsatí, amb qui compartia pis, apunts i confidències mentre els anys succeïen i el portaven de Bellaterra fins a l'Hospital del Mar, deixant les tardes per a l'Institut Dexeus, on va alimentar la seva altra passió professional: la pediatria, que li ha permès ser un dels metges –que es poden comptar amb els dits de la mà– que alternen la medicina legal i infantil a Espanya. «Els nens petits no parlen, els morts tampoc». Tant antitètic com irrefutable.

Admiració per Lluís de Vehí

El camí es va iniciar amb la vida, redundàncies a banda. El doctor Bardalet va arribar al departament pediàtric de l'Hospital Josep Trueta en plena efervescència pel MIR, un centre carregat d'il·lusions on també hi havia la doctora Planell o els doctors Sin, Titus, Berguedà o Santana. Va ser una època d'aprenentatge, d'amistats i també d'admiració, com la que li generava el seu cap de servei, Lluís de Vehí, amb qui el destí li tenia reservades tres interseccions vitals: va ser el seu pediatre, després el seu superior i, finalment, va ser el cos que va haver de reconèixer al cap d'uns anys en un aixecament de cadàver a Garrigoles.

El mateix de Vehí el va animar a fer el pas cap a la medicina forense. Un pas feixuc, de molts colzes i d'oposicions costoses que finalment va derivar a Estella, a Navarra, on hi va arribar jove, inexpert i envoltat d'un context tenyit per la sang del terrorisme. Una

Narcís Bardalet

Viñals (Sils, 1953) té bons records d'aquelles estones d'infant viscudes a la plaça de l'Estació de Sils. Ja des de ben petit compaginava la vida enjogassada de qualsevol menut amb una fascinació per la mort que va començar essent gairebé malaltissa però que va acabar derivant en una autèntica passió. La seva llarga trajectòria en l'àmbit de la medicina legal, iniciada a una Navarra tenyida pel terrorisme i finalitzada com a doctor i director de l'Institut de Medicina Legal i Forense de Girona, l'ha compaginat amb la pediatria, especialitat que va conèixer al Dexeus i que encara continua desenvolupant avui des de Figueres, on resideix. Escoltant-lo, un es para a pensar que els seus dos camps professionals no són tan oposats com sembla. Que la vida i la mort es complementen, vaja. «Els nens petits no parlen, els morts tampoc», assenyala amb un convenciment ferm, irrompible.

anècdota col·locada amb concisió al seu caix de records així ho exemplifica: va arribar el primer dia al jutjat amb un bloc de notes, un bolígraf i un fonendo i en va sortir amb un ofici redactat pel magistrat, que li va recomanar treure's el permís d'armes immediatament. «Encara el tinc, i l'arma també, però no l'he fet servir mai.»

Al nord d'Espanya s'hi va estar un parell d'anys i mig molt profitosos abans de fer el salt cap als partits judicials d'Olot, on es va estar un any, i de Figueres, on va treballar conjuntament amb el forense Roger Lacaci en nombrosos assumptes nascuts d'un còctel geogràficament entrellaçat: costa, turisme i duana, d'una banda, i delictes, detinguts i víctimes, de l'altra.

Durant anys tots els casos van formar part d'una concepció rude de la medicina forense que es duia a terme, la majoria de vegades, en cementiris lúgubres, insalubres i en moltes ocasions sense electricitat, la qual cosa dotava d'inutilitat la serra mecànica que cedia el Ministeri i obligava en Narcís a obrir el crani del cos de forma manual. «Era una medicina forense de l'època de guerra», assenyala amb rotunditat poc dissimulada,

«La primera autòpsia que vaig fer va ser la d'un nadó que s'havia mort electrocutat en fer pipí en una manta tèrmica quan dormia, mentre que l'última la vaig efectuar al cadàver del germà d'una gran amiga meva»

abans d'agafar empena per narrar l'enorme evolució del sector.

Des de sales dignes i equipades fins al sorgiment dels instituts de medicina legal o la gran revolució de l'ADN. Són moltes les pinzellades de progrés que s'han anat assolint amb el temps, petites victòries que a la província van viure un dels seus particulars moments àlgids el 2002, quan es va crear la divisió de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya que el mateix Bardalet va presidir fins el 2015. Una etapa, aquesta, paral·lela amb altres vivències com la vicepresidència en el Col·legi de Metges de Girona, on va coincidir amb el seu amic Albert Casellas; les classes impartides a la Universitat de Girona o a la Universitat Internacional de Catalunya o la seva consulta pediàtrica de Figueres, on continua exercint.

De la manta tèrmica al capriciós destí

La primera autòpsia que va fer va ser la d'un nadó que s'havia mort electrocutat en fer pipí en una manta tèrmica quan dormia, mentre que l'última, que sempre li havia fet ballar el cap, la va efectuar al cadàver del germà d'una gran amiga seva. «La vida em va sorprendre», explica. Aquell va ser un punt i final desagradable a una trajectòria que li ha servit per tractar la mort amb metàfores tauromàquiques: «Ens hi hem d'arrambar sense deixar-nos agafar i clavar-li l'estocada quan és precís, però sempre mirant-la de cara.»

Mirant-la de cara. De la manera que ell ha afrontat els innumerables interrogants que han passat per les seves mans. Casos mediàtics com el reconeixement de la farmacèutica d'Olot Maria Àngels Feliu, el cos embalsamat de Salvador Dalí o les visites a Antonio Tejero. O casos colpadors, com el paisatge devastador que va deixar el tsunami de Tailàndia de 2004, i també recargolats, com les autòpsies d'un matrimoni holandès que, durant la vigília de Nadal de 2010, va matar el fill disminuït i després es van suïcidar agafats de la mà al Fluvià. «La vida és complicada», deixa anar abans de descobrir el secret de l'enteresa: «Els forenses som vitalistes. Em prenc un cafè, em fumo un puro i com nou» ■

MOLT MÉS ENLLÀ DELS RECONeixEMENTS

TEXT > SÍLVIA PLANAS DALMAU

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Catedràtic de medicina de la Universitat de Barcelona, Medalla d'Or de la Canadian Association for the Study of the Liver, Recognition Award de l'European Association for the Study of the Liver i de la Societat Colombiana d'Hepatologia, Premi Investigació Clínica de la Fundació Lilly, Premi August Pi i Sunyer, Premi a l'Excel·lència Professional per part del Col·legi de Metges de Barcelona, doctor Honoris Causa de la Universitat de Tolosa i premi a la millor comunicació en més de 10 congressos. Aquesta és la resumidíssima llista de mèrits del doctor Jaume Bosch Genover, especialista en hepatologia, nascut a Girona el 10 d'agost de 1947, fill del doctor Carles Bosch Reitg –especialista en cor i pulmons– i descendent de la nissaga de metges Genover de Sant Privat d'en Bas. Malgrat que admet que els reconeixements sempre arriben tard, està content d'haver pogut treballar sempre del que més li agradava.

El pes de l'herència familiar, amb tres generacions de metges Genover a la seva família materna, només el van fer decidir a ell i al seu germà Xavier –metge cardiòleg a l'Hospital Clínic de Barcelona– a fer Medicina, mentre que els seus altres dos germans s'han dedicat a l'arquitectura.

Però a casa sempre havia sentit històries de metges: «El meu oncle avi operava apendicitis a la taula de la cuina de les cases, on arribava amb la tartana i l'euga», recorda. Segurament per això, quan van acabar els anys d'estudi a l'Institut Vell de Girona i va ser l'hora de triar i de matricular-se en una

carrera, es va decantar per medicina. En Jaume recorda, però, que els seus pares li havien dit en alguna ocasió que es dedicués a l'enginyeria, «que tindria menys feina que no pas fent de metge», però a ell no li feia cap gràcia. I tampoc li van fer especial gràcia els primers anys de la carrera, ja que ell, adepte al vessant més científic de la medicina, creia que moltes de les explicacions dels professors amagaven ignorància: «Quan ens explicaven la matèria de patologia mèdica sonava tot a màgic i a mi m'agradava més una medicina més científica. Vaig tenir una crisi tremenda i vaig estar a punt de deixar-ho. Moltes de les coses que ens explicaven estaven agafades amb fils i amagaven molta ignorància», reconeix.

La part emocional de la medicina

De mica en mica, però, va recuperar la confiança en la medicina –va rebre el premi al millor graduat de la Facultat de Medicina la Universitat de Barcelona de la promoció del 1970–, sobretot quan veia el procés per arribar als diagnòstics. «En aquella època, tot era clínica: molta observació i molta interrelació de conceptes per arribar a un diagnòstic. Ara ha canviat força el procés i hi ha molts menys errors, però s'ha perdut aquest vessant d'observació, igual que ha perdut importància la part emocional», assegura el doctor Jaume Bosch. En aquest sentit, afirma que «un bon metge ha de saber veure que no té una malaltia al davant, sinó un malalt, que és una persona i que

«El meu oncle avi operava apendicitis a la taula de la cuina de les cases, on arribava amb la tartana i l'euga»

aprecia molt si el metge sap valorar a parts iguals la tècnica i les emocions.»

Per a en Jaume Bosch, l'ofici de metge té una gran part de generositat, que és precisament el que falta a vegades en alguns professionals actuals que, segons ell, posen una barrera amb el pacient. «Hi ha metges als quals els fa por desenvolupar aquesta part emocional amb el malalt, perquè no és agradable haver de compartir el dolor amb els pacients, però em sembla que aquesta actitud és de ser poc generós», diu.

De 1970 a 1973 va ser metge resident i metge becari a l'Hospital Clínic, especialitzat en medicina interna, organisme del qual va esdevenir metge adjunt el 1975. «A l'examen final de la carrera, l'última pregunta que em van fer va ser: 'vol quedar-se aquí de resident?'. I així va ser com vaig començar la meva residència a l'hospital. En aquella època vivia allà, estava de guàrdia cada nit i vaig aprendre molt», recorda en Jaume.

Inquiet per a viatjar i veure món

La inquietud per conèixer món i el que hi havia més enllà de les fronteres el van empenyer a ell i a un amic a preparar-se per marxar als Estats Units. «Em vaig cansar d'aquella vida i amb un amic vam voler anar a l'estranger. Ho teníem tot preparat per marxar als EUA. Érem bons estudiants i semblava que res podia fallar. Però el dia que havíem d'anar al consolat nord-americà a fer l'examen per marxar no ens el van deixar fer perquè dúiem un imprès fet a màquina i s'havia de fer a mà», explica. Després del disgust inicial, van canviar de destinació i se'n van anar una temporada a Anglaterra, on el seu amic es va quedar. En Jaume, però, va tornar a Barcelona perquè al Clínic estaven creant una unitat de fetge i aquesta era la disciplina que a ell li agradava. D'aquesta època en guarda molt bon record: «Fèiem guàrdia cada cinc dies i després teníem quatre o cinc dies de vacances, que aprofitàvem per anar a esquiar amb els companys. Ens agradava fer de metges i no ens importava ni el que guanyéssim ni les hores que hi dediquéssim.»

El 1980 va aconseguir el que s'havia proposat anys abans i no havia aconseguit enca-

«Els premis serveixen per a recompensar una mica l'ego, però sempre arriben tard. Farien més il·lusió quan estàs començant la carrera, que és quan tens molta energia»

ra: marxar als Estats Units. Va anar a fer una beca postdoctoral a la Universitat de Yale sobre hemodinàmica hepàtica i s'hi va estar fins al 1982. «Vaig ser el primer de marxar als Estats Units amb aquesta beca. Allà hi vaig viure uns anys molt bons, que es contraposaven molt amb l'època viscuda a Anglaterra, on ens tractaven a coces. Però vaig tornar perquè m'entusiasmava el que s'estava fent a Barcelona en aquell moment», relata. Allà va viure una anècdota curiosa arran del cop d'Estat del 23 de febrer de 1981. «Els meus companys, quan vaig arribar a la feina el dia següent del cop d'Estat, em miraven estrany. Després em van explicar que era perquè havien vist als diaris el titular: 'El general J.M. Bosch [Jaime Milans del Bosch] ocupa els carrers de València amb els tancs' i es pensaven que era un familiar meu», recorda rient el doctor Bosch. Arran d'aquest fet, i de la situació política a l'Estat espanyol, aquell mateix dia li van arribar tres ofertes de feina. Ell, però, va decidir tornar a Barcelona.

Tot el coneixement que va adquirir en aquesta etapa el va poder aplicar tres anys després, quan va crear el Laboratori d'Hemodinàmica Hepàtica de l'Hospital Clínic i en va esdevenir el cap. Amb el temps, aquesta unitat s'ha convertit en capdavantera en aquesta matèria en l'àmbit internacional i és un referent de la recerca en aquesta disciplina. Segons el doctor Bosch, «aquesta unitat ha estat capaç de fer-se gran i de fer gran el laboratori.»

El prestigi d'aquest centre va situar-lo al capdavant dels experts en medicina al nostre país. Aquest fet el va portar a fer el pas a la gestió científica pública i va ser designat coordinador del Programa de Salut i Farmàcia del Pla Nacional d'I+D de la Comissió Interministerial de Tecnologia i Ciència del Govern espanyol per al període 1995-1999. Aquesta experiència el va portar a necessitar un descans i una desconexió de la medicina al nostre país per poder seguir endavant. I aquí va arribar el moment més dolç de la seva trajectòria professional, tal com ell mateix descriu. «Després d'haver estat cinc anys fent el Pla Nacional de Ciència i Tecnologia em vaig agafar un any sabàtic i

vaig tornar a Yale, ara per fer de professor de medicina. Quan vaig tornar d'allà, després d'haver estat pràcticament un any allunyat de la realitat –d'agost del 1999 a gener del 2000–, vaig tornar amb idees fresques i amb una nova manera de fer. Després d'aquest parèntesi és quan he estat més creatiu a la feina i sens dubte el millor moment de la meua carrera ha estat quan vaig tornar d'Amèrica l'any 2000», sentència.

Aquell mateix any va esdevenir cap de la Unitat de Fetge de l'Hospital Clínic, càrrec que va ocupar fins al 2003. Des del 2002 és consultor sènior en temes hepàtics a l'Hospital Clínic i, entre 2006 i 2015, va ser director científic del Centre d'Investigació Biomèdica a la Xarxa de Malalties Hepàtiques i Digestives del Ministeri de Ciència i Innovació. La seva carrera com a metge ha estat igual de prolífica que la seva tasca com a investigador i com a docent, que li ha valgut nombroses distincions arreu del món. Ell, però, reconeix que els premis sovint arriben massa tard. «Els premis serveixen per a recompensar una mica l'ego, però sempre arriben tard. Farien més il·lusió quan estàs començant la carrera, que és quan tens molta energia. A l'estranger t'ho reconeixen més aviat. Allà és més difícil mantenir-se que començar, i aquí és al revés.»

Ser útil després de la jubilació

Des del 2015 és professor convidat a la Facultat de Medicina de la Universitat de Berna. Ha encetat aquest nou camí perquè ara, malgrat que estigui jubilat, té ganes de seguir fent aportacions al món de la medicina. «Ara tinc 69 anys. A l'hospital, quan tens 65 anys et treuen els càrrecs directius. A la Facultat de Medicina puc ser catedràtic fins als 70 anys i ja només em queda un any. Tot i això, et deixen ser professor emèrit tres anys més. Però ja fa un temps que vaig començar a mirar què fer, perquè em vull continuar sentint útil. Per això he agafat una plaça de professor convidat a la universitat suïssa de Berna, perquè allà no tens data de caducitat», bromeja el doctor Bosch, que afirma que sempre ha fet el que més li agradava. «I he tingut la sort que m'han pagat per fer-ho», conclou satisfet ■■■

Jaume Bosch Genover (Girona, 1947) és hereu dels metges garrotxins Genover i del doctor gironí, especialista en cor i pulmons, Carles Bosch Reitg. Es va llicenciar en medicina i cirurgia a la UB l'any 1970, on es va doctorar en la mateixa disciplina tres anys més tard. El 1985 va fundar el Laboratori d'Hemodinàmica Hepàtica de l'Hospital Clínic de Barcelona, unitat que va dirigir fins al 2012. Des del 2000 és hepatòleg consultor sènior a l'Hospital Clínic; des del 2002, catedràtic de medicina a la Universitat de Barcelona, i des del 2006 és director científic del CIBER de Malalties Hepàtiques i Digestives. Actualment és professor convidat de la Universitat de Berna. Ha tingut una activitat

científica destacada, centrada en la investigació de la hipertensió portal i els trastorns hemodinàmics associats a malalties hepàtiques. En el camp de la gestió científica ha estat coordinador del Programa de Salut i Farmàcia del Pla Nacional d'I+D (1995-1999) i de la Xarxa Nacional d'Investigació en Hepatologia i Gastroenterologia. També ha estat president de la Societat Catalana de Digestologia (1995-1997),

president de l'Associació Espanyola per a l'Estudi del Fetge (2013-2015) i membre del Comitè de Direcció de la European Association for the Study of the Liver (1982-1985), entre altres.

Xavier Bosch Genover (Girona, 1951) es va llicenciar també en medicina i cirurgia, en aquest cas a la UAB el 1975. Posteriorment, es va especialitzar en medicina interna i en cardiologia i el 1986 es va doctorar en medicina per la Universitat de Barcelona. Actualment és el director de la Unitat de Cures Cardíacques Agudes del Servei de Cardiologia de l'Institut Clínic Cardiovascular de l'Hospital Clínic de Barcelona i és

també professor associat de la UB. Té una llarga experiència en recerca al Servei de Cardiologia de l'Hospital de Sant Pau, a la Unitat Coronària de la Universitat de Montreal i al Servei de Cardiologia de l'Hospital Clínic i a l'Institut d'Investigacions Biomèdiques August Pi i Sunyer. Ha participat en 41 projecte de recerca oficial, en 8 dels quals com a investigador principal. Actualment és membre de l'European Society of Cardiology i de la Sociedad Española de Cardiologia, entre altres entitats. Del 2007 al 2009 va ser president de la Societat Catalana de Cardiologia i del 1997 al 2003 editor en cap de la *Revista Española de Cardiologia*.

LA LLUITA CONTRA EL DOLOR

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Sense cap antecedent familiar al món de la medicina –el seu pare era ferroviari i la seva mare tenia una merceria a Sant Jordi Desvalls–, Carme Busquets ha acabat convertint-se en una de les principals especialistes en el tractament de patologies doloroses de difícil resolució. Les dues ulleres que fa servir, unes per mirar de prop i les altres per mirar de lluny, poden servir per exemplificar la seva capacitat per adaptar-se a cada situació. És una qualitat imprescindible per tirar endavant la gestió diària al capdavant de la unitat del dolor de l'Hospital Clínic, però també per ajudar els pacients a trobar la millor manera de recuperar el seu benestar físic, social i emocional.

Quan va arribar el moment de triar especialitat, va decantar-se per l'anestèsia en considerar que era «una especialitat molt atractiva i amb molt de futur», explica abans de recordar que el doctor Joan Baró, cap del servei d'anestèsia del Trueta, li va demanar que treballés a l'hospital gironí. El setembre del 1985 va posar-hi en marxa una unitat del dolor, conscient que en aquells moments «hi havia una mancança; ningú no s'encarregava del tema simptomàtic del dolor. Se subministraven antibiòtics i els pacients amb dolor de càncer es tractaven específicament, però hi havia un buit del qual ningú s'encarregava», recorda. Llavors, a la Vall d'Hebron tot just començaven a funcionar els tractaments amb fàrmacs i amb tècniques per pal·liar el dolor i li van demanar que aplicés aquests mètodes al Trueta. «Durant quatre anys, de 1981 a 1985, vam anar preparant el terreny, fins que es va obrir la unitat del dolor», relata. En mirar enrere s'adona que s'ha avançat

molt: «En començar pràcticament no hi havia ni morfina per subministrar per via oral, només una solució de Brompton, que era l'hospital britànic de referència. Eren fórmules magistrals que es feien a la farmàcia de manera artesanal», subratlla. El contrast entre aquella època en què gairebé no disposaven de fàrmacs i l'actual, en què «les nombroses investigacions realitzades fan que s'hagi evolucionat molt i disposem d'un autèntic arsenal terapèutic, tècniques i professionals ben entrenats en aquest camp», la porta a reflexionar sobre l'evolució de la societat: «Ara la gent no vol patir; ens hem tornat una societat molt hedonista i ens ho hauríem de fer mirar un mica», conclou la doctora.

L'experiència del patiment

En aquest sentit, apunta que al principi «el 50% dels pacients eren oncològics, després van anar baixant i ara pràcticament no n'hi ha cap. Han aparegut els pal·liativistes, que a partir del model dels hospitals britànics s'han encarregat del pacient oncològic. A més, els seus tractaments han evolucionat espectacularment i es pot dir que quasi els fan a la carta. Existeix un consens a nivell mundial per a l'ús d'opioides que s'ha de revisar, tot i que tothom està d'acord que, si cal, s'han d'utilitzar sense restriccions, per exemple, en el dolor postoperatori, en les grans intervencions doloroses». Admet les dificultats de mesurar el dolor. «És una experiència i varia en funció de cada persona. Tu la viuràs d'una manera i jo d'una altra; és molt variable i depèn del lloc, del moment, de les experiències viscudes... Amb el mateix mal i la mateixa intensitat, la mateixa persona en diferents circums-

Carme Busquets Julià (Sant Jordi Desvalls, 1951) va estudiar primària al col·legi del seu poble i secundària a Girona: els dos primers anys al Cor de Maria i els altres dos a l'institut Vicens Vives. Després va formar part de la primera promoció del Col·legi Universitari de Girona, l'embrió de la UdG, on va cursar primer de físiques. Malgrat que va aprovar totes les assignatures, també va adonar-se que aquella carrera no li acabava de fer el pes i el curs següent es va matricular a medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona. Després de passar pels hospitals de Sant Pau i del Mar, va fer el MIR a Sant Sebastià; al cap d'un any, en comprovar que la medicina interna tampoc no l'apassionava, va especialitzar-se en anesthesiologia a la Vall d'Hebron. Posteriorment, va treballar 28 anys a l'Hospital Josep Trueta i, des de fa vuit anys, és responsable de la unitat del dolor de l'Hospital Clínic de Barcelona. És l'actual secretària del Col·legi de Metges de Girona.

tàncies i èpoques notaria el dolor de maneres diferents», observa Busquets. Malgrat això, opina que en determinades ocasions «les persones han d'entendre que de vegades cal patir». És el cas del dolor musculoesquelètic, sobretot. «Hem de conscienciar la gent que ha de treballar i participar. Si una persona està obesa, s'ha d'aprimar, li cal fer exercici». Per això, es mostra satisfeta pels canvis d'hàbits experimentats els darrers anys. «Últimament hi ha molta gent que fa coses: córrer, anar amb bici, anar al gimnàs, pujar muntanyes... són costums saludables». Ella mateixa dóna exemple cada cap de setmana: «Faig senderisme amb l'ADAC. Portem un entrepà i fem vint o trenta quilòmetres... ens hi passem bona part del dia. Recordo que una de les últimes excursions va ser al Cap de Creus i quina tramuntana que hi bufava!»

Com que l'Hospital Clínic queda força a prop de l'estació de Sants, agafa cada dia el TGV per anar i tornar de Girona a Barcelona. Entre la feina a l'hospital i els desplaçaments

«Hem de conscienciar la gent que ha de treballar i participar. Si una persona està obesa, s'ha d'aprimar, li cal fer exercici»

no li queda gaire temps per fer res, afirma, però ja fa més de dos anys que és secretària del Col·legi de Metges de Girona. La perspectiva dels anys, l'experiència adquirida en tasques mèdiques i de gestió encaminades a millorar la qualitat de vida dels pacients, fan que pensi que de vegades «no valorem la sort que tenim de viure a Catalunya, a Europa. Hi ha països on les dones continuen parint al carrer, on no tenen antibiòtics, ni vacunes, ni aigua potable. La sanitat que tenim és equiparable a la de Canadà i Anglaterra. Som uns privilegiats», conclou. Sempre li ha agradat el tracte amb els pacients, tot i que els afectats pel dolor «són els més complicats que tenim». No per casualitat, li agrada recordar una frase de John Bonica, el primer gran algòleg del nostre temps: «El dolor millor tolerat és el que tenen els altres». Conscient d'això, Busquets adverteix que no hi ha fórmules màgiques: «Fem el que podem i si no podem treure el dolor almenys procurem que sigui tolerable» ■■■

EL DOLÇ OFICI

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

A Girona era coneguda la pastisseria dels avis Campistol, situada al carrer Nou. Josep Campistol Vila semblava destinat a despatxar-hi des que va néixer, al número 14 de l'antiga plaça del Gra –avui carrer de Sant Francesc–, el desembre de 1922. Però la pastisseria no va ser sant de la seva devoció: «Fer medicina –escriu Jordi Vilamitjana en un extens reportatge sobre el metge pediatre– era una forma de no haver d'acabar fent pastissos de nata». No sabem quants pastissos de nata ni quantes merengues amb cor de maduixa hauria servit el doctor Campistol si hagués continuat l'ofici dels pares, però segurament ratllarien les més de 200.000 hores d'atenció pediàtrica, sense comptar el temps de lectura i escriptura d'articles i conferències, realització de treballs, organització de mil i una activitats al voltant de l'ofici i al voltant d'allò que ve després de l'ofici. Campistol va compaginar els últims anys d'exercici amb l'organització de sortides i activitats dels metges jubilats del Col·legi de Metges, tasca que avui continua la seva vídua, Assumpció Plana, juntament amb una colla de metges de Girona.

Enric Mirambell, cronista oficial de la ciutat de Girona i amic declarat del pare Campistol, parlava així d'ell en un dels seus articles al *Diari de Girona*, poc després de la seva mort: «Les visites del doctor Campistol sempre foren un bàlsam (...) el vèiem tan segur, tan imposat en la matèria, amb tants recursos per afrontar qualsevol situació que només de veure'l explorar el petit i escoltar les seves explicacions et treia totes les cabòries». D'aquesta manera, Mirambell reflectia el record i l'agraïment al seu amic

però també la importància de la humanitat cap als pacients, una humanitat gairebé tan guaridora com la medicina mateixa.

Així també, el doctor Josep Cornellà, recordava el seu col·lega i mentor en una emotiva carta que va publicar al mateix diari. Se n'acomiadava tot repassant la petja vital de l'eminent pediatre: «Avui, quan enterrem les teves despulles, no et puc dir 'adéu'. Avui he de dir-te 'a reveure'. Si, per una part, per la fe, penso en aquest retrobament en aquest món de pau del qual ja gaudeixes, també sé que, per tota la llavor sembrada, el teu mestratge seguirà donant fruits durant molts anys.»

No s'equivocava el doctor Cornellà, amb qui, segurament, ja es deu haver retrobat en una franca abraçada. I és que un mestre no mor mai –això també podríem dir-ho del mateix Cornellà, qui va saber-ne prendre'n clarament el bon exemple. Un mestre no mor mai perquè planta la llavor del coneixement als seus alumnes.

La petja del doctor Campistol Vila

Com a pare, el doctor Campistol també va deixar petja, tal com ens explica el seu fill Pere: «Un excel·lent pare. Es preocupava molt per tots, tot i estar absorbit per la medicina. Era molt treballador, fins i tot de gran feia urgències domiciliàries. Ell ens va ensenyar a donar-ho tot i formar-nos contínuament. El doctor Pompeio Pascual i ell van entrar la pediatria aquí, a Girona. Una tasca que va continuar molts anys. Amb 86 anys encara visitava. Fins als 85 encara anava a la Universitat de Montpeller amb uns doctors amics de Barcelona». És evident que

«El doctor Pompeio Pascual i el meu pare van entrar la pediatria aquí, a Girona. Una tasca que va continuar molts anys; als 86 encara visitava»

Pere Campistol Plana

va néixer el 17 de juny de 1955 a la casa familiar del carrer de Santa Clara de Girona. Fill de l'eminent i estimat pediatre gironí Josep Campistol Vila, el mitjà dels germans Campistol és metge estomatòleg, especialitzat en odontologia. El fundador i director de la clínica dental que du el seu nom, situada a la carretera de Barcelona, ja compta amb més de 30 anys de dedicació a l'ortodòncia. Gairebé 15 anys d'estudi inicial –entre la carrera de medicina, l'especialitat, un postgrau i un màster– el van capacitar acadèmicament per exercir, però és dels que pensa que l'ofici vol formació contínua i per això no ha deixat d'aprendre i de compartir les seves inquietuds amb els seus col·legues de professió. Exerceix i pensa exercir «fins que no pugui més», com va fer el seu pare. I com el seu pare i germans, el doctor Campistol és un home actiu i de caràcter, un apassionat de l'ofici. El gran, Jaume Campistol i Plana –pediatre– és, des de fa poc, director general de l'Hospital Clínic de Barcelona. Ell i el petit dels germans, Josep Maria Campistol i Plana –nefròleg– són considerats entre els deu millors metges d'Espanya en les seves respectives especialitats segons el Monitor de Reputació Sanitària (MRS), un estudi que recull les valoracions de metges i pacients d'arreu de l'Estat espanyol.

«Fa il·lusió veure la progressió positiva del pacient. Jo gaudeixo amb la feina i la feina em correspon. Per això espero treballar com el meu pare, fins als 90 anys»

per als seus fills també va ser un exemple de vida, de treball i de perseverança, d'explosió constant de talent i d'amor per la feina i la família. «Treballa de la manera més honrada possible i mira als ulls a la persona que atens. No: Ningú és perfecte i mai en sabràs prou». Aquest és un dels consells que el seu segon fill recorda que li donava.

Un consell que ha pres vida en l'ofici dels tres germans Campistol. Cadascun des de la seva especialitat ha excel·lit i excel·leix no només pel talent sinó per aquesta guspira de passió per l'ofici: «Fa il·lusió veure la progressió positiva del pacient. Jo gaudeixo amb la feina i la feina em correspon. Per això espero treballar com el meu pare, fins als 90 anys», diu Pere, el mitjà dels germans. Per aquest alt propòsit, el d'exercir fins que el cos li aguanti, ha comptat sempre amb el suport de la seva dona, Elena Agustí Coderch, i amb els seus dos fills: el noi, en Pere, que sembla que seguirà les passes del pare, i la noia, l'Anna, que ha triat el camí del periodisme i la comunicació. Ell no els ha instat mai a escollir cap estudi en concret –tampoc ell ni cap dels seus germans van tenir pressió de ser metges. Als seus fills tan sols els ha aconsellat que «facin el que facin, ho facin perquè els agrada. Si una cosa agrada, per més poca feina que hi hagi, la faràs bé i donarà sentit a la teva vida». La passió per la feina, per la feina ben feta, és això. I això destil·len les paraules que avui hem sentit del fill odontòleg del doctor Campistol Vila.

Una família 'casada' amb l'ofici

El doctor Pere parla amb orgull del seu pare, traspassat l'any 2009, dels seus fills i dels seus germans. Diu que potser ell no és el més indicat per capitanejar aquesta entrevista, en un deix que se ceneix bastant al tarannà dels germans del mig. Ens parla del seu germà gran, Jaume –pediatre, especialitzat en neurologia infantil i que a Girona visita setmanalment a la consulta del carrer de Jaume I– i dels seus quatre fills: la Patrícia, la Clàudia, en Jaume i l'Elena. Del germà petit, en Josep Maria –nefròleg i director general del Clínic– i els seus tres fills: la Muriel, la Míriam i l'Eduard. De com tots

tres germans Campistol Plana, casualment, són casats amb dones que també comparteixen formació en el camp de la salut. La seva muller, l'Elena, va estudiar la carrera de protèsica i el va ajudar durant els primers anys a la consulta; la dona del gran, Rosa Maria Mas, és infermera, i Ana Torres, esposa del germà petit, és ginecòloga. La dels Campistol, ens atrevim a dir sense segones, és una nissaga 'casada' amb l'ofici.

Des de l'any 1985, quan el doctor Pere Campistol va obrir la consulta a la carretera de Barcelona, han canviat molt les coses: franquícies de clíniques dentals a cada cantonada, asseguradores arreu, i, fins i tot, –i això és el pitjor– una plèthora de professionals que diuen que ho són però que la mala praxis els fa sospitosos d'ignorar a l'engròs qualsevol codi deontològic: «Abans, per obrir una clínica dental havies de ser metge. Ara, només fa falta tenir diners... i així anem. Després –referint-se als casos d'estafes sonades en el sector– preguntava als pacients que qui els ho havia fet, allò, que qui els havia atès, amb quina periodicitat... I ells no sabien contestar-me». El 'qui', la figura personificada amb noms i cognoms, és important; el 'qui' assumeix la responsabilitat d'una feina ben feta i de traduir-la al pacient amb el respecte que es mereix. A aquest panorama s'hi suma l'actual conjuntura socioeconòmica i la mercantilització del sector i, en aquest sentit, el doctor Campistol reconeix una davallada en la clientela en els darrers anys.

Recorda amb nostàlgia quan les cues per ser atès en una de les seves quatre cadires arribava fins al final del carrer. Avui, pensa que una possible via per activar l'afluència és diversificar i oferir especialitats com ara els d'un conservador, un protesista, un periodontista... No s'arronsa perquè té corda i perspectiva per anys. I és que pocs podrien comptar les més de 60.000 fitxes de pacients, entre nens i adults, que acumula la seva clínica. Un nombre que es pot assimilar a la quantitat de nens que va visitar el seu pare, xifra que esparvera i que és reflex del ritme i el volum de treball de la genètica Campistol. «Obríem fins i tot dissabtes, molt a pesar dels de casa. Però era la manera de poder

El metge pediatre Josep Campistol Vila, en una imatge dels anys 90.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fons El Punt-
Manel Lladó).

atendre tothom, molta gent no podia venir entre setmana.»

El seu pare no parava: és coneguda la seva faceta d'esportista, nadador, jugador de ping-pong, futbolista, tennista i jugador també de l'equip nacional d'hoquei patins i del GEiEG al Girona CH. Entusiasta de l'esport, el doctor Campistol Vila era un fervent defensor de la pràctica esportiva i la recomanava a tots els seus pacients com la millor medicina. I sembla que també ha

encomanat aquesta necessitat als seus fills i aquests als seus. Pere Campistol, per exemple, ens explica del seu fill que, a banda de ratllar l'excel·lència acadèmica –segueix la tradició familiar de col·leccionar matrícules d'honor–, encara té temps d'anar a l'encalç de totes les onades del món. El doctor Pere Campistol no fa surf com el seu fill, però continuarà practicant tot l'esport que pugui «mentre els ossos m'aguantin», diu amb 61 anys.

Els creuers didàctics en família

Finalment i per damunt de tot, l'avi Campistol va saber aprofitar cada minut de la seva vida, si més no aquesta era una de les seves dèries: viure intensament i fer-ho amb els seus. Per il·lustrar-ho, ens explica que organitzava viatges amb tota la família. Sovint en creuers, «perquè així ens tenia a tots recollits i no ens podíem escapar» diu, somrient, el fill Pere. Preparava unes fitxes de continguts sobre el viatge i, en acabat, ja de tornada, passava examen als néts sobre el que havien après del viatge. Recompensava, evidentment, els coneixements adquirits. Fins aquest punt arribava la seva voluntat didàctica. A més, no es volia perdre ni un bocí de cada experiència. Fins i tot, segons recorda el seu fill mitjà, el van haver de frenar en un dels últims viatges a la península del Sinaí, quan amb més de 80 anys i una salut minvada, volia pujar durant quatre hores per camins escarpats. «Li vam prohibir pujar i ens va fer morros durant quatre dies. Perquè hauria volgut venir. Perquè no es volia perdre mai res. Ho vivia tant, ho sentia tan intensament i volia passar tantes hores amb nosaltres, que no viure aquella experiència amb la seva família li semblava una injustícia.»

Josep Campistol, d'aquesta manera, es revelava com un estimulador constant, com un home que estimava la vida i que per això va voler servir-la amb força d'arrel fins a l'últim segon. Finalment, tot i haver trencat amb la tradició familiar de la pastisseria, els doctors Campistol han sabut perpetuar, gràcies al mestratge del pare, el dolç amor per la medicina ■■■

POLÍTICA, LITERATURA I UNS TOCS D'ÈPICA

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Poques nissagues de metges gironins presenten una trajectòria paral·lela a la medicina tan plena d'històries polítiques i literàries, d'esdeveniments que van més enllà de l'anècdota per aportar uns indiscutibles tocs d'èpica. L'avi i l'oncle van tenir una vida tan singular que Ramon i Antoni Dalmau, nascuts en una època força menys convulsa i, per tant, més centrats en l'exercici de la medicina, gairebé se senten obligats a puntualitzar que, malgrat les experiències acumulades en altres camps, Laureà i Francesc Dalmau eren, per sobre de tot, «metges íntegres, persones humanistes i humanitàries. Sempre els hem tingut com a models i ens van ensenyar que primer és la persona i després la malaltia», afirmen els dos germans. Tot va començar el 1886, a Agullana, amb el naixement de Laureà Dalmau. Fill del flequer del poble, Pere Dalmau, i de Rafaela Pla, les seves qualitats per a l'estudi van permetre que superés en pocs anys el batxillerat a Girona i, posteriorment, compaginés els estudis de medicina a Barcelona amb la feina en una oficina de farmàcia al Portal de l'Àngel. El 1909 va iniciar els estudis de doctorat a Madrid, però no va acabar-los perquè va començar a exercir a Vilajuïga i, quatre anys després, a Girona, on sempre va fer de metge de capçalera amb el parèntesi forçós dels deu anys d'exili en finalitzar la Guerra Civil. Es va casar amb Laura Norat, filla del cafè Norat de la Rambla.

El seu bagatge intel·lectual i una inqüestionable intuïció clínica li van proporcionar un important prestigi professional. A més de

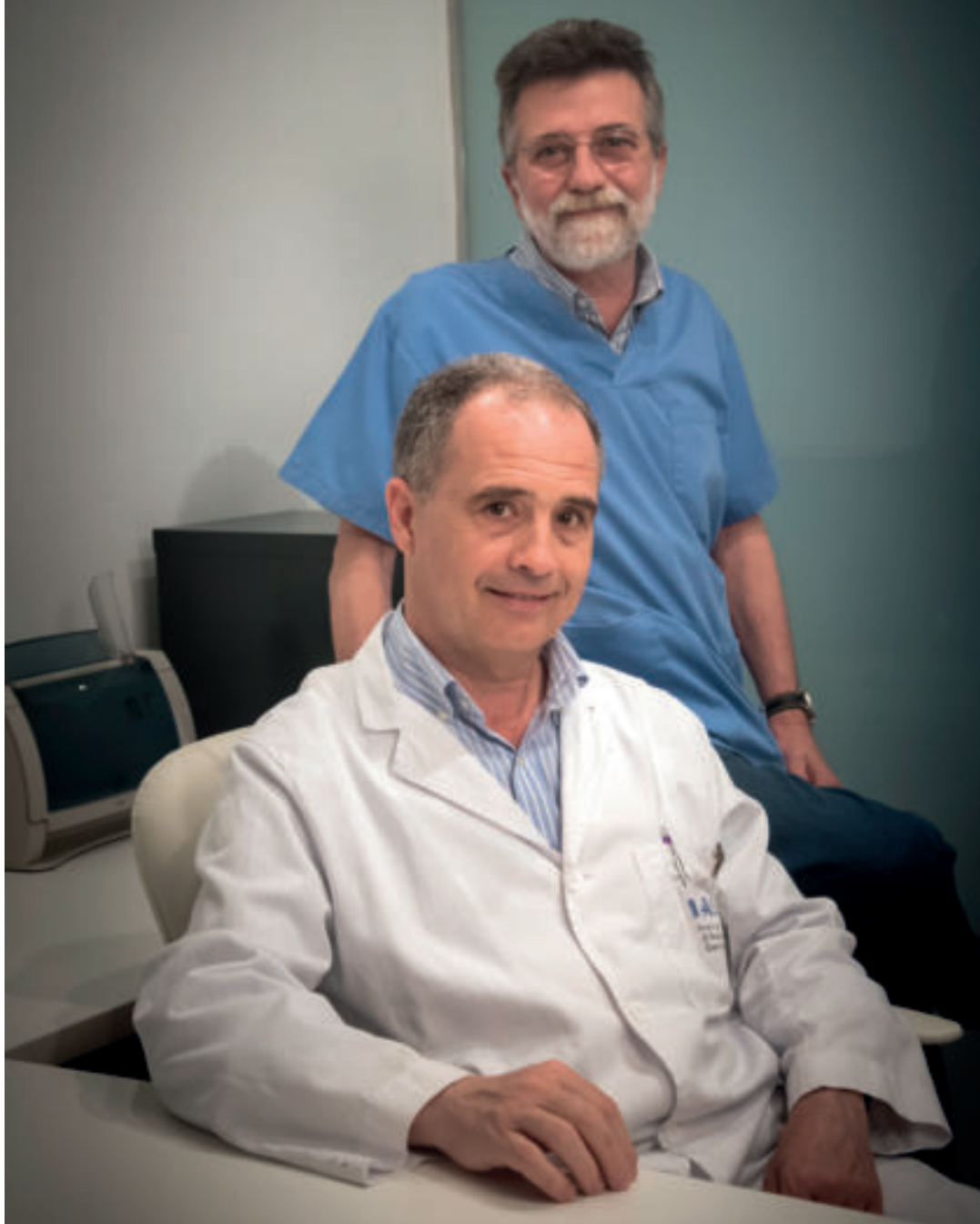
col·laborar al butlletí del Col·legi de Metges, protagonitzava activitats literàries i polítiques. Va ser un dels integrants del Grup de Girona, que justament es reunia al cafè Norat i el formaven membres tan il·lustres com Miquel de Palol o Josep Tharrats. En aquella època, Laureà Dalmau va escriure unes quantes poesies que van ser premiades a diferents Jocs Florals. El 1908 va publicar la narració *Cercant la fossa* i deu anys després va estrenar un drama en vers, *Sacrilegi*, al Teatre Municipal.

Ponent a l'Estatut de Núria

No tot era medicina i literatura, però. El 1930, Dalmau va fundar a Girona el Centre Nacionalista Republicà. Gairebé vint anys abans, juntament amb Miquel de Palol, havia creat el setmanari *Catalanitat* (1910-1911). Des de 1931 va militar a ERC i va ser elegit diputat per Girona a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1932. A més d'intervenir en les comissions de Sanitat i d'Assistència Social, va ser ponent de l'Estatut de Núria i va col·laborar a *Vibració*, un setmanari catalanista republicà. En esclatar la Guerra Civil, Dalmau era director de l'Hospital de Santa Caterina. La victòria de les tropes franquistes va obligar-lo a exiliar-se a la Catalunya del Nord, on va viure deu anys a Morellàs i les Illes abans d'acollir-se a un indult i tornar a Girona.

Quaranta-cinc anys després de la seva mort, l'abril del 2014, l'Ajuntament va dedicar-li una escultura de bronze, obra de Tomàs Pons, que el representa a mida natural i és

«En esclatar la Guerra Civil, el nostre avi era director de l'Hospital de Santa Caterina. La victòria de les tropes franquistes va obligar-lo a exiliar-se a la Catalunya del Nord, on va viure deu anys a Morellàs i les Illes»

Laureà Dalmau va fer el batxillerat a Girona i la carrera de medicina a Barcelona. Va exercir quatre anys a Vilajuïga i després a Girona, on també desenvolupava activitats literàries i polítiques. Guanyador de diversos Jocs Florals, va fundar el Centre Nacionalista Republicà. A la Segona República va ser diputat al Parlament de Catalunya i durant la Guerra Civil va dirigir l'Hospital Provincial de Girona; a la fi del conflicte bèl·lic va viure exiliat a la Catalunya del Nord. En tornar a Girona, el 1949, va fer de metge fins a jubilar-se. Francesc Dalmau també va fer el batxillerat a Girona i va començar a estudiar medicina a Barcelona, però la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial van estroncar-li la carrera i no va poder acabar-la fins al 1949 a Montpeller. Va fer de metge a Montpeller i a Perpinyà fins que, el mateix 1949, va tornar de l'exili i va exercir a Breda, Palafrugell i Palamós. Va ser diputat al Parlament de Catalunya (1980-1984) i alcalde de Palamós (1983-1985). Ramon i Antoni Dalmau van fer la primària al Bruguera i la secundària al Vicens Vives. Tots dos van estudiar medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona. En Ramon, especialista en oncologia mèdica, màster en salut pública i en medicina tropical, és cap clínic del servei de Salut Internacional de l'Hospital de Santa Caterina. L'Antoni és estomatòleg al Gabinet Mèdic de Diagnosi i Tractament de Girona.

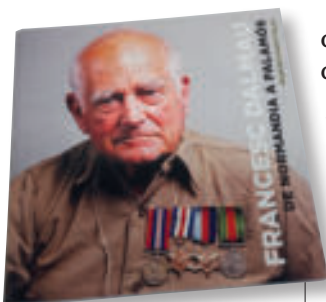
molt a prop de l'antic hospital, just al davant de la Casa de Cultura. I el 2013 Curbet Edicions va publicar *Per Morellàs a les Illes*, un llibre cabdal per conèixer millor Laureà Dalmau i la seva visió de la guerra i l'exili.

El seu fill Francesc de seguida va tenir clar que també volia ser metge i no va trigar gaire a demostrar, com el pare, un innegable compromís polític. Quan estudiava a Barce-

Ramon Dalmau
Alcalde (Girona, 1959)
i **Antoni Dalmau**
Alcalde (Girona, 1960)
són néts de **Laureà**
Dalmau Pla (Aguilana,
1886-Girona, 1969) i
nebots de **Francesc**
Dalmau Norat (Girona,
1915-Palamós, 2003).

lona va fundar la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya i va ser empresonat després de prendre part en els fets del sis d'octubre de 1934, un moviment insurreccional del govern català contra la inviolació conservadora del règim republicà. Durant la Guerra Civil, que el va obligar a interrompre els estudis, va fer de metge en diferents fronts. La derrota republicana va provocar el seu exili a Montpeller, on va intentar reprendre la carrera de medicina. Preocupat per l'estat de la seva mare i la seva germana Laura, va tornar a Girona a principis de la dècada dels 40 i va ser detingut per les autoritats franquistes, que primer el van empresonar al castell de Sant Ferran de Figueres i després a Reus, Madrid i Algesires, d'on va fugir nedant fins a Gibraltar. L'arribada a territori britànic va tenir conseqüències inesperades: es va traslladar a Londres i, com a soldat de la British Army, va participar al desembarcament de Normandia i a altres batalles de la Segona Guerra Mundial, i va obtenir fins a quatre medalles. La victòria aliada li va permetre tornar a Montpeller i acabar medicina. Poc després va exercir de metge a l'hospital Saint Charles de Montpeller i, més tard, al centre hospitalari Mariscal Jofre de Perpinyà.

En aquella època va ser metge d'Antoni Rovira i Virgili, expresident del Parlament de Catalunya. El 1949 va tornar a terres gironines i set anys després es va casar amb Rosa Maria Oriol. Com a metge de família, va treballar a Breda, Palafrugell i Palamós, on es va instal·lar a meitats de la dècada dels 50. Durant els anys 60 i 70 va ser el metge personal de l'escriptor Josep Pla. També va ser diputat al Parlament de Catalunya per ERC entre 1980 i 1984 i alcalde de Palamós entre 1983 i 1985. «L'oncle en va fer mil i unes. Tenia un tarannà de flegma anglesa i anava al seu aire», comenta Antoni Dalmau. «No tenia horaris i quan acabava d'atendre pacients a la consulta, oberta a totes hores i per a tothom, podia presentar-se perfectament a casa d'algun malalt en plena matinada», afegeix. També era força despistat. «En certa ocasió va receptar-li un Ford a un pacient amb qui estava xerrant

A dalt, portada del llibre 'De Normandia a Palamós'. A baix, escultura en bronze de Laureà Dalmau, obra de Tomàs Pons, instal·lada a la plaça de l'Hospital de Girona. FOTOS: Àngel Madrià.

de cotxes. Quan va anar a la farmàcia li van dir que allò per l'assegurança no li podien passar», relata Ramon Dalmau entre rialles. «L'avi també en tenia de bones», recorda el seu germà Antoni. «En certa ocasió, una senyora el va aturar al pont de Pedra quan anava d'urgències. Li va dir que li feia mal el coll i ell li va dir que tenia pressa, que agafés hora de visita i ja l'atendria. Però ella insistia. 'No sé si em pot donar alguna cosa', li va demanar. I l'avi va respondre: 'Sí, tanqui els ulls i obri la boca, que li miraré el coll'. Quan va fer-ho, l'avi se'n va anar i la va deixar allà palplantada.»

Dos germans ben avinguts

Fills de Laura Dalmau Norat i d'Eugeni Alcalde, Ramon i Antoni Dalmau van prendre el cognom de la mare després que el pare morís d'accident quan tenien 21 i 20 anys i ja estudiaven medicina a Barcelona. «Va ser un sotrac important i ens vam haver d'estrenyar el cinturó i ajudar la mare», expliquen. Malgrat que es porten un any de diferència, van anar junts a la universitat a conseqüència d'un canvi de pla d'estudis que es va fer a primària. «En Ramon és més gran i va fer cinquè, que era l'ingrés a batxillerat. Jo també vaig fer cinquè, però em van dir que fer *Enseñanza Experimental Básica* equivalia a primer de batxillerat; la mare no s'ho va creure, perquè a més fèiem coses molt diferents. A tercer de batxillerat, però, em van passar a quart i vam coincidir a quart, cinquè, sisè i COU, tot i que en classes diferents», recorda l'Antoni.

Els dos primers cursos de medicina es van allotjar a la residència Frailes del Espiritu Santo i després en un pis amb tres companys, primer al carrer Major de Sants i després al carrer de la Legalitat, al barri de Gràcia. En Ramon, que acabaria especialitzant-se en oncologia, estudiava a l'Hospital del Mar i l'Antoni, que finalment es decantaria per estomatologia, a l'Hospital de Sant Pau. L'Antoni, que des del 1988 treballa al Gabinet Mèdic de Diagnosi i Tractament de Girona, va ser prèviament dentista del CAP Santa Clara durant quatre anys; abans va fer dos anys de medicina general a Tossa de Mar; també va resseguir, en certa forma, els passos de l'oncle

1

2

3

- 1. La família Dalmau amb l'avi Laureà a la dreta. Girona, any 1962.** PROCEDÈNCIA: Família Dalmau Alcalde.
- 2. Francesc Dalmau.** PROCEDÈNCIA: INSPAI (Fons Joan Comalat).
- 3. Retrat de Laureà Dalmau. Anys 1920-1930.** PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (autor desconegut).
- 4. Eugeni Alcalde, amb vestit clar, en un acte del Col·legi de Metges a Camprodon. Any 1956.** PROCEDÈNCIA: Arxiu del COMG.

4

en començar l'especialitat a Montpeller i treballar de cirurgia maxil·lofacial a Perpinyà. A Tossa hi va conèixer la seva dona, Maria Audivert Arau, que és farmacèutica. En el cas d'en Ramon, va treballar tres anys d'interí a la Seguretat Social i es movia per tota la demarcació. Després es va treure una plaça de metge d'urgències al Santa Caterina, on va especialitzar-se en oncologia. El 2004 va fer un doble màster de salut pública i medicina tropical. Actualment és cap clínic del servei de Salut Internacional de l'Hospital de Santa Caterina. El seu fill petit, Roger Dalmau Pairó, ha iniciat els estudis d'odontologia el curs 2016-2017. Tant en Ramon com l'Antoni es van afartar de fer suplències per a l'oncle Francesc quan era metge a Palamós. «De vegades ens avisava a les dues o les tres de la matinada», recorden. «Era alcalde de Palamós i diputat i se li acumulava tot», el justifiquen.

Un heroi de pel·lícula

La forta vocació mèdica i política de Francesc Dalmau no va impedir que dugués una vida pròpia d'un heroi de pel·lícula, plena de gestes èpiques que mereixerien ser traslladades al cinema. De moment, l'historiador Francesc Marco n'ha escrit una biografia, *De Palamós a Normandia* (Fundació Josep Irla, 2015), en què reconstrueix els principals episodis d'una existència marcada per la Guerra Civil i l'exili. En tornar a casa, el juliol del 1940, reclamat per la família, Dalmau va ser empresonat pel règim, primer al castell de Sant Ferran de Figueres i més tard a Reus, Madrid i Algesires. En aquesta darrera població, va aconseguir escapar-se del camp de presoners de Punta Carnero. L'evasió encara té més mèrit si es té en compte que va haver de nedar els més de 8 quilòmetres que separen Algesires de Gibraltar. Un cop al penyal, va demanar asil polític al govern del Regne Unit i es va allistar a l'exèrcit britànic per lluitar en la II Guerra Mundial. Com a membre del Pioneer Corps, va participar al desembarcament de Normandia amb els aliats i va ser condecorat amb diverses medalles. «Des del punt de vista de l'historiador no cal exagerar res, perquè els fets són per ells mateixos impactants», assegura l'autor de la biografia ■■■

GAUDIR DE LA VIDA DE METGE

TEXT > MANEL MIR HURTADO

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Joan Escuder va néixer l'agost de 1940, nou mesos després que el seu pare, Damià Escuder, tornés a casa –ho remarca posant l'accent en aquests nou mesos– havent passat una temporada en un camp de concentració. Sis anys abans havia nascut el seu germà gran, a qui van posar de nom Damià, com el pare. El doctor Escuder acostuma a dir que el seu germà va ser un producte de l'avantguerra, mentre que ell ho va ser de la postguerra. Damià Escuder fill va viure entre Barcelona i Girona mentre estudiava la carrera de Ciències Químiques a la ciutat comtal, alhora que s'anava implicant en qüestions polítiques contràries al règim franquista. Va ser detingut per la seva participació en els Fets del Palau i va ser condemnat a tres anys, part dels quals els va passar a Carabanchel i a Sòria.

El seu pare va treballar com a comptable a l'editorial Dalmau Carles Pla i va fer de corrector a la impremta Curbet, on van editar la revista *Presència*. A més, va ser el primer a publicar articles en català al butlletí del GE-iEG, que ell mateix dirigia. Damià Escuder pare també va destacar com a futbolista del Girona en la millor època dels partits a Vista Alegre. Allà va coincidir amb Domènec Balmanya, que després se'n va anar al Barça. Quan va deixar el futbol es va dedicar al tennis i va arribar a ser campió de Girona.

Tot i la duresa de la postguerra, una època de privacions i estretors, Joan Escuder recorda que va passar una infantesa normal: anava a col·legi, sortia a jugar a fora de casa i feia vida al carrer, a la plaça, al riu Onyar,

als parcs... La seva etapa escolar va començar a l'escola Prat de la Riba, va continuar al col·legi Verd i va acabar al Grupo Escolar –ara escola Joan Bruguera. Segons explica, no es notava gaire la diferència entre les conviccions republicanes de la seva família i les idees que mostraven els mestres de l'escola pública; molts d'ells ja hi eren abans de la guerra.

Vocació primerenca?

Quan tenia només quatre anys, algú va preguntar al petit Joan què volia ser de gran, i ell va exclamar que seria metge. Naturalment no pot recordar-ho, però és així com després li van explicar. Els pares anaven justos de diners, de manera que el futur metge va haver de finançar-se part dels estudis. La carrera durava set anys, i ja al segon curs es va espavilar per guanyar diners: un oncle de la seva mare que era metge el va fer entrar amb una beca a la secció de Pneumologia de l'Hospital de Sant Pau i dos cursos més tard va començar a treballar amb un pneumòleg. Posteriorment va arribar a exercir a la Seguretat Social, a Barcelona, sense haver acabat la carrera; de tant en tant, algun metge del Sant Pau que tenia plaça a la sanitat pública li demanava si el podia substituir. A més, ajudava un altre professor a llegir els electrocardiogrames –en treia 100 pessetes per cadascun–, i també va treballar per a la Fundació Jaume Espona, d'on cobrava 1.000 pessetes cada dos mesos. Fins i tot va fer de representant farmacèutic.

El doctor **Joan Escuder Lladó** va néixer el 2 d'agost de 1940 al carrer del Carme de Girona. Que ell sàpiga, no hi ha cap familiar anterior que s'hagués dedicat a la medicina. Fill de Damià Escuder i Amor Lladó, el pare treballava de comptable a la impremta Dalmau Carles Pla, mentre que la mare va ser mestra a Sant Julià de Ramis, abans i després de la guerra. Dels seus pares, el jove Joan Escuder va aprendre el catalanisme i a ser republicà. Però a casa seva qui va viure més intensament l'oposició al règim franquista va ser el seu germà gran, Damià, que va ser empresonat per la seva participació en activitats polítiques. Escuder va començar a fer de metge substituït a Barcelona mentre encara estava acabant la carrera; tot just tenia vint anys. No vol recordar el temps que fa que exerceix, però el que sí té clar és que amb 76 anys no pensa en la jubilació perquè continua gaudint de la feina. Mentrestant, va a classes d'Història de l'Art i s'ha guanyat una bona reputació com a cuiner.

Entre una cosa i l'altra va adquirir certa independència econòmica del seu pare. Estudiava com podia, però el problema era assistir a les classes. Se'n va saltar moltes però no li va costar treure's la carrera. Un cop acabada, va continuar vivint i treballant a Barcelona fins al 1970; llavors tenia trenta anys.

El doctor Escuder no ha calculat mai el temps que fa que exerceix de metge. Sosté que quan una persona li diu que fa quatre anys, dos mesos, tres setmanes i dos dies que no fuma, vol dir que encara no s'ha tret el vici del cap. Això de calcular quant fa que treballa, ell ho compara amb comptar el temps que gaudeix de la vida. Deu ser per això que no té pressa per jubilar-se.

Ja se sap que estar en una consulta privada és diferent d'atendre pacients en un ambulatori. Joan Escuder explica simplement que,

«Quan una persona et diu que fa quatre anys, dos mesos, tres setmanes i dos dies que no fuma, vol dir que encara no s'ha tret el vici del cap»

en la privada el metge no s'ha d'ajustar als protocols. Creu que els protocols serveixen per saltar-se'ls, i que el metge bo és precisament el que se'ls salta. Posa com a exemple un pacient que es queixa del genoll i al qual li fan proves sense que se li vegi res: radiografia, TAC, ressonància magnètica... I al final li diuen que sí, que s'ha d'operar. «Coi, salta't el protocol i vés directament a la ressonància, no facis perdre el temps al pacient», exclama.

Escuder és un home inquiet que no s'està de fer allò que li agrada. Tot just fa set anys que va deixar de jugar a hoquei, els últims anys participava amb el GEiEG als campionats de Catalunya i d'Europa de veterans. El fet d'haver estat president del GEiEG durant dotze anys va venir heretat del seu pare, que havia format part de la junta. Igualment, ningú no s'hauria d'estranyar de veure'l a la UdG, però no pas impartint classes sinó com un alumne més d'Història de l'Art. Només hi va algunes hores i a més no és ni de bon tros l'únic alumne adult, però sí que és dels que s'examinen. Segons explica, n'hi ha que només van a escoltar, però per a ell cursar una carrera és alguna cosa més que assistir a conferències.

Un metge als fogons

Tampoc no es pot passar per alt que Joan Escuder es dedica a la cuina; no només això sinó que a més té fama de ser un bon cuiner. Ell mateix s'inventa els seus propis plats i procura no fer-los mai de la mateixa manera. A més de ser el que cuina a casa, la seva reputació culinària se l'ha guanyat amb els sopars que organitza cada mes per als amics del Casino de Girona; ell no vol dir noms, però destaca que entre els comensals hi ha un jutge del Tribunal Suprem, un exdirector de la Caixa de Girona, polítics, dos metges, dos advocats, el president del GEiEG, un economista, enginyers, l'expropietari del restaurant La Font... Cada vegada que els convoca acompanya la invitació amb un rodolí.

A partir de les receptes que ha anat creant i recopilant en diversos àlbums de fotos, té intenció d'escriure un llibre de cuina. Però ho farà quan plegui de metge, perquè amb el ritme de vida que porta no té temps ni d'escriure'l de mica en mica ■■■

UNA TRAJECTÒRIA A DUES BANDES

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Per posar una mica de color en aquella Girona dels anys 50 i 60 tenyida amb escala de grisos, la Maria Teresa Estrach es refugiava a la desapareguda Acadèmia Coquard del carrer de l'Auriga. Allà hi treballaven els seus pares, en Joaquim i la Maria, tots dos professors, i allà s'hi desplaçava cada dia des de la plaça de l'Oli per estudiar la formació primària i per treure profit, també, de les hores mortes que es balancejaven entre classe i classe.

Recorda que la primera passa al centre va ser, si més no, cridanera: acostumada a parlar en català a casa, encara rememora amb concreció les primeres paraules en llengua castellana que va sentir, un context al principi indesxifrable que es va anar normalitzant amb la rutina al mateix temps que incrementava una devoció d'essència antagònica per les matemàtiques i la literatura, les seves assignatures predilectes que va continuar gaudint durant l'ensenyament secundari a l'Institut de Girona.

La indefinició acadèmica va durar fins que la vocació científica va trucar a la porta amb convicció. Aquest fet va esdevenir un còctel prou concloent per encaminar el rumb universitari de la Maria Teresa cap a la medicina, sector fins llavors desconegut entre les diferents generacions de la família.

Arribada a Barcelona

De la Girona endormiscada d'aquella època va arribar a una Barcelona que mai acabava d'aclucar els ulls. Ho va fer amb 17 anys i

amb la ferma decisió d'estudiar una carrera que aleshores aplegava al voltant d'un miler d'alumnes durant el primer curs. Eren temps de canvis i de sensacions. «Com una muntanya que s'havia d'anar pujant de mica en mica», diu la doctora Estrach mentre recorda, amb èmfasi especial, aquelles jornades maratonianes davant dels apunts que havia d'afrontar per tirar endavant els primers cursos. La consolidació d'una colla universitària, on hi havia rostres com el del desaparegut Carles Margarit, pioner del trasplantament hepàtic a Espanya, va alleugerir la situació. La camaraderia va ser tant ferma que, fins i tot, va donar lloc a un amor que va acabar a l'altar, ja que entre les parets facultatives hi va conèixer el seu espòs, el doctor Alberto Fernández-De Sevilla, amb qui ha tingut dues filles, una de les quals, la Mariona, també s'ha guarnit amb la bata de metge.

També durant aquests anys universitaris va conèixer el seu cicerone professional, el que la va dirigir cap a un món vinculat a la pell. La de Joaquim Piñol no es tractava d'una figura qualsevol. Ell va ser qui va renovar i modernitzar la Càtedra de Dermatologia i qui va encomanar una passió per aquesta branca que Estrach va saber fer seva des del primer moment fins ara, quan es refereix a la seva disciplina mèdica sense poder evitar un tarannà entusiasta.

Diu que és una especialitat completa i carregada de vessants, des del clínic o el focalitzat en l'anatomia patològica passant per el quirúrgic o recerca. Ho detalla mentre

La doctora gironina **Maria Teresa Estrach** (1950) va passar bona part de la seva infància i joventut a l'Acadèmia Coquard de Girona, on els seus pares eren docents. Rodejada de llibres, lliçons i valors com la responsabilitat o la perseverança va començar a forjar una carrera que es va acabar de concretar a la Universitat de Barcelona, on es va especialitzar en dermatologia. A l'Hospital Clínic de la ciutat comtal hi ha consolidat una trajectòria professional polifacètica. Més enllà del seu treball a la consulta, amb una tasca rellevant com a cap de Servei de Dermatologia inclosa, la metgessa gironina també ha excel·lit en l'àmbit acadèmic –docent, catedràtica i degana de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona– i el de la recerca, amb més d'un centenar de treballs publicats en revistes nacionals i internacionals i la participació en més d'una quinzena de projectes d'investigació.

repassa amb certa nostàlgia la trajectòria immediatament posterior als anys universitaris: després de fer l'especialització i una tesi es va quedar al Clínic, on hi ha desenvolupat tota la seva carrera assistencial i acadèmica. «No m'he mogut gaire», comenta mig enriolada.

De fet, no li ha calgut desplaçar-se per captar la progressió del ram. Des del gegant centre barceloní ha contemplat amb mirada sempre atenta els passos fermes i llargs de la dermatologia. Aquella disciplina descriptiva i propera que disposava el paper, el llapis

«Joaquim Piñol va ser qui va renovar i modernitzar la Càtedra de Dermatologia i qui em va encomanar la passió per aquesta branca»

i el microscopi damunt la taula d'un despatx auster, ha anat derivant cap a una metodologia molt més avançada, tot i que també «menys personal», on sobresurten aparells precisos com el dermatoscop, el microscopi confocal i l'ecògraf o eines que permeten realitzar diagnòstics immediats a la consulta.

Des del Clínic, un centre «molt competitiu», recalca, ha resseguit una trajectòria omplerta de bifurcacions. Més enllà de la consulta, on ha conegut malalts de voluntat fèrria, la doctora Estrach també ha destacat com a investigadora en l'àrea d'oncologia i hematologia. El tractament dels limfomes de pell, branca que ja va aparèixer en la seva tesi doctoral, ha estat l'especialitat que l'ha acompanyat durant un recorregut que ha anat enfilant esglaons –de resident fins a cap del Servei de Dermatologia (2007-2015)– amb la perseverança per bandera.

Maria Teresa és una persona voluntariosa. Ho reconeix mentre descriu una llarga trajectòria acadèmica d'essència capicua que es va iniciar a l'Acadèmia Coquard, on impartia classes estiuenques de matemàtiques durant els seus anys de joventut, i que s'ha consolidat com a docent, catedràtica i degana de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, on ha protagonitzat una carrera brillant que li ha permès convertir-se en membre numerària de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans o de la Reial Acadèmia de Medicina, entre d'altres distincions.

Parla d'aquests reconeixements amb la boca petita i amb paraules d'agraïment cap als pares, els encarregats de forjar les bases d'una professional incansable que ha publicat més d'un centenar de treballs en revistes nacionals i internacionals i que ha participat en més d'una quinzena de projectes d'investigació. Cap on es decanta la balança, cap a la medicina pràctica o acadèmica? «Una pregunta difícil, per davant de tot sóc metge, però en el meu cas la vida acadèmica pesa molt», respon després de rumiar-s'ho, abans de concretar els plans de futur d'una vida amb més temps lliure i on les estones amb les nètes i les desconnexions a la Costa Brava agafen força ■■■

EL DERMATÒLEG QUE HAURIA POGUT SER ADVOCAT

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

«Dels setanta als vuitanta anys encara pots dur una bona vida. A partir d'aquí tot és propina», diu Lluís Fina en preguntar-li pel seu estat de salut després d'un ensurt que ha superat sense problemes. La seva memòria també funciona a la perfecció: recorda molt bé que estudiar medicina no va ser exactament una decisió vocacional. «Sempre ho he posat molt en dubte, això de la vocació. Qui ho sap, als disset anys, el que vol?», es pregunta. En el seu cas, els antecedents familiars van decantar una elecció que li feia seguir els passos del besavi i l'avi per part materna i, també, del pare, Ramon Fina de Caralt (1900-1954), que era de la Bisbal d'Empordà i va exercir com a pediatre i metge de medicina familiar a Figueres. «En acabar la carrera el pare va treballar a Vidreres, però un amic de Sant Llorenç de la Muga li va dir si volia fer-hi de pediatre. Després va anar a Figueres. Tenia una consulta al carrer de la Jonquera i era molt reconegut», destaca. «És evident que la tradició familiar em va influir», admet abans de puntualitzar: «Em fa l'efecte que si m'ho hagués proposat hauria sigut un bon advocat.»

Com que sospitava que el seu fill Carles havia heretat el costum de dubtar de certes decisions fins i tot després d'haver-les pres, quan va acabar la carrera va concertar-li entrevistes amb cinc catedràtics «perquè parlessin amb ell, que ja havia anat a un càmping a fer de metge. José María Giménez Camarasa, gran amic meu i llavors dermatòleg a l'Hospital del Mar, em va dir que el meu fill no havia de fer de metge perquè

no en tenia prou ganes. Després d'allò, va decidir ser economista.»

L'època més divertida

Molts anys abans, Lluís Fina i el seu germà Eduard, dos anys més gran, van estudiar junts a Barcelona. «Estàvem a la residència Jaume Balmes, al final de la Rambla. Era la més barata que vam trobar, perquè després de la guerra i amb dos fills el pare no tenia gaires diners», recorda. «Va ser l'època més divertida de la meua vida. Havíem d'aprofitar tots els racons d'una habitació que en dèiem l'ONU perquè era la *número uno*. N'hi havia un que sempre es posava a tocar la guitarra i a cantar ranxeres i un altre que ens animava a fer una travessa de dues *peles*». Al cap de tres anys van traslladar-se a la residència Sant Jordi, a l'antiga plaça de Calvo Sotelo, i un any després «a la pensió de la senyora Rosita al carrer Muntaner. Mai he tornat a menjar una sopa, verdura i dos plats per sopar!», exclama.

Els estudis li van anar bé: el 1956 va acabar sense problemes els sis anys de carrera. «L'havíem començat 500 alumnes i l'any que tocava només la vam acabar 50», remarca. En llicenciar-se va fer el servei militar, una activitat gens aliena a la família perquè «molts Fina de la Bisbal eren militars». Malgrat això, va fer «la mili ordinària, sense cap mena d'endoll. Primer em van dir que aniria al Govern Militar de Barcelona, però al final em va tocar a Lleida. Un any i mig passat bàsicament a la farmaciola. El *Fumando espero* de la Sarita Montiel el vaig veure cinc vegades de pur avor-

Lluís Fina Puig

(Figueres, 1933) és fill, nét i besnét de metges. Tant el besavi, Pedro Puig Jutge, com l'avi, Eduard Puig Soler, i el pare, Ramon Fina de Caralt, van precedir-lo en una professió que també va ser l'elegida per un dels seus fills, tot i que, després d'acabar la carrera, Carles Fina Carreras (1964) va estudiar a ESADE i actualment és economista. Lluís Fina va fer la primària i la secundària a la Salle –Els Fossos, en diuen els figuerencs– i després de fer l'examen d'Estat va matricular-se a la Universitat Central de Barcelona, igual que el seu germà Eduard (1931-1982). Després de fer el servei militar a Lleida es va especialitzar en dermatologia. Durant tota la vida professional es va centrar en les malalties de la pell combinant la feina a la Seguretat Social –primer a Girona i després a Figueres– amb les consultes privades al carrer Sant Pere de Figueres, on va exercir fins als 70 anys. Entre 1982 i 1986 va ser president del Col·legi de Metges de Girona.

riment», confessa. Després va especialitzar-se en dermatologia a Barcelona. «Els exàmens eren molt forts». Va decantar-se per aquesta opció seguint els consells del pare. «Em va animar a fer-ho perquè a Figueres només hi havia un dermatòleg. Li vaig fer cas i la vaig encertar», assegura. Va obrir una consulta al carrer Sant Pere i quan li va ser possible va treballar per a la Seguretat Social. «La primera substitució la vaig fer a Girona, al carrer Santa Clara, però em vaig adonar que anava a Girona a visitar gent de Figueres que també es desplaçava a Girona. Li vaig comentar al director que a Figueres teníem un edifici on hi havia especialitats i que podrien donar-me la plaça de dermatòleg», relata.

Quan va començar a treballar com a dermatòleg tractaven sobretot les malalties de la pell, «però cada cop s'ha tendit més a la prevenció, amb cremes antisolars i hidratants», apunta. En aquest sentit, recorda un catedràtic que sempre deia: «Si em demanen crema els la recepto, però si fos per mi els diria que es posessin una bona capa d'oli verge i se la traguessin al cap d'un quart d'hora». Amb tot, Fina considera que els productes i les tècniques, amb el làser i la cirurgia, han avançat moltíssim. «La gent cada cop està més conscienciada, tot i que potser es medica massa i de vegades es passen a l'altre extrem, com per

exemple en certes operacions de nas o altres intervencions que només tenen una finalitat estètica», afirma. Segons ell, el factor genètic és molt important, ja que «hi ha persones que sempre han tingut la pell sana i altres que la tenen de tercera o quarta categoria, molt tocada, molt fina». En tot cas, adverteix que «prendre massa el sol i fumar són els dos grans enemics de la pell.»

Mentre exercia, va ser durant quatre anys (1982-1986) president del Col·legi de Metges de Girona. «Havia presidit la comarcal de Figueres i em van dir que seria vicepresident, però el president de llavors, en Josep Maria Nolla, es va morir a la carretera d'un infart de miocardi i el vaig haver de substituir», explica. Malgrat «les trifulgues amb Madrid, derivades del fet que vam fer valer que volíem l'Estatut», té un bon record d'aquella etapa, que el 2001 va ser recompensada amb una estàtua i la distinció de Col·legiat d'honor.

«En contra de l'opinió dels que diuen que si no exerceixen estan morts, des que estic jubilat em sento molt bé», diu. Almenys tres cops a la setmana juga a golf a Navata, llegeix molt, continua interessant-se pels quadres i per l'art en general, va a conferències, passeja... I a l'estiu, amb la seva companya Carme, van a Llançà, on tenen una casa. «No m'avorreixo, sempre tinc coses a fer», conclou ■■■

«La primera substitució la vaig fer a Girona, al carrer Santa Clara, però em vaig adonar que anava a Girona a visitar gent de Figueres que també es desplaçava a Girona»

JOAQUIM FRANQUESA

UN METGE AMB BIBLIOTECA I FONENDOSCOPI

TEXT > **MAR BOSCH OLIVERAS**

FOTOGRAFIA > **CLAUDI VALENTÍ**

Si voleu saber el temps que fa a qualsevol lloc del planeta, només li heu de preguntar al doctor Franquesa. O com són els carrers de Minnesota. També us parlarà dels ets i uts de la dinastia dels Trastàmara, com era el nus amb què es lligaven les sandàlies els romans escampats per aquestes terres abans que s'inventessin els seus contorns, i dels seus contorns també us en parlarà, que de geopolítica en sap un niu. D'Homer a Plató, de Dickens a Moravia i quasi tots els americans, de tot el cinema que no heu vist i que ell us recomanarà, desplegant sempre amè el seu esperit bonhomíós i enciclopèdic, amb una veu quasi teatral, pensada i sorneguera.

No hi ha dia que no mostri l'interès per algun escrit, alguna curiositat nascuda d'una conversa. No és en va, tampoc, que els llibres gairebé l'hagin fet fora de casa i que n'hagi donat una gran i valuosa part a la Biblioteca Carles Rahola. Però no volem exagerar, no només viu entre llibres i preuats volums antics, també ho fa entre quadres immensos, peces de ceràmica, escultures i l'olor de l'oli sobre la tela quan s'ha assecat i la vida li transcorre. Perquè es va enamorar d'una noia de caràcter, d'impactants ulls verds i d'un traç destríssim per l'art que encara avui barregen amb la vida quotidiana.

Actualment, viuen a tocar de la plaça Sant Agustí però van traslladar-se a Montjuïc durant un temps, quan als pares els sembla que als fills els cal espai per créixer bé. Però no van trigar a tornar a baixar a Girona i instal·lar-se just davant l'ajuntament, en un petit estudi a

la plaça del Vi. No els calia espai per estar bé, però a la nova llar de Santa Clara hi van estar millor. A la casa Franquesa, així és com s'anomena l'edifici modernista de la família, obra de l'arquitecte Eugeni Campilloch, hi han viscut tres generacions: des dels avis Mercè Feliu i Joaquim Franquesa Barceló –il·lustre advocat– fins als pares Carme i Francesc, aquest, funcionari de la Cambra de Comerç.

Quan va ser l'hora de fer el servei militar –va ser a l'Hospital Militar de Saragossa– el doctor Franquesa va passar de ser el 'Polaco' a dir-se 'Don Joaquín', per l'estima que es va guanyar amb la seva manera de fer i de tractar les persones, simplement «com persones –diu ell–, sense tractar els malalts com soldats, en una època en la qual fer el contrari allà dins era el més habitual». No és en va que Tirso Vázquez, el capità metge sentenciés: «*Soldados como usted querría yo, Don Joaquín*». Cosa a la qual ell va contestar, amb l'eloqüència i serenitat gairebé burleta que el caracteritza: «*Yo soy muy covarde, capitán, me defiendo como Platón, con diálogos. Si puedo razonar con alguien, en cambio, me siento muy valiente*». I no ho deia pas per dir, això. Explica que estant de servei, es va presentar a l'hospital un soldat gitano brandant un ganivet que no era precisament per untar mantega. M'imagino aquell jove soldat-metge, alt, prim i d'ombrívols ulls prominents, aproximar-se al soldat amb ganes de sang. El cas és que el va convèncer per deixar l'arma i calmar-se que, com deia Plató: «No hi ha cap home tan covard a qui l'amor no faci valent». El que sí que podem afirmar és que en aquesta experiència i en totes les que van venir després, el fet d'exercir la professió així, enraonadament, ha estat el seu tret distintiu durant més de quaranta anys.

Recorda amb força els nou mesos primers d'exercici de la professió. «Nou mesos, com una gestació», ens fa notar. Va ser l'any 1975 a Germans Sàbat, cobrint una substitució d'un metge que se'n va anar a l'Àfrica. Recorda també tot l'aprenentatge durant els gairebé vuit anys que va estar-se a la Unitat de Diàlisi de la Clínica Girona. Parla del doctor Pascual amb molta admiració i el defineix com un *Doctor House* de l'època: resolutiu, brillant, de vehemència radical, gairebé dic-

Era l'any 1948 quan **Joaquim Franquesa Salvador**, únic fill de Francesc Franquesa Feliu i Carme Salvador Cama va néixer a l'habitació dels pares, a la pujada de Sant Martí número 2 de Girona. Va viure-hi fins als 14 anys i explica que, des del balcó, veia les anades i vingudes de militars de la Falange, instal·lada als baixos de l'edifici. Va estudiar medicina a la Universitat de Barcelona, tot i que ell volia ser arquitecte. Tanmateix, va aprendre a estimar els seus estudis, que tot coneixement li és llaminer. Ha exercit a Girona durant més de quaranta anys, quaranta-dos, per ser precisos. Casat amb l'artista gironina Roser Oliveras Oliver, viu a la casa Franquesa del carrer Santa Clara i és pare d'un fill, en Francesc, que ha heretat la seva presència i la mirada clara de la seva mare. Ara farà pocs anys que s'ha jubilat i que ha deixat la consulta i els pacients per portar una vida més tranquil·la, entre llibres, cafès, diaris, maquetes i viatges arreu del món, a través de Googlemaps. Gran aficionat al Girona FC, està al cas de tots els partits al camp o bé escoltant-los per la petita ràdio que es treu, com un tresor, de la butxaca dels texans.

tatorial. I riu, recordant alguna anècdota del doctor Ramón, de qui va aprendre tant, de qui va aprendre-ho tot de medicina interna. Però va tenir més referents durant l'exercici dels primers anys: del doctor Jordi Mitjà, gran reumatòleg, va aprendre molt d'immunopatologia, però també va fiançar-se en la certesa que el respecte al malalt era la base de l'ofici. D'això n'era un mestre el doctor Mitjà. I el doctor Josep M. Pascual, de qui recorda el metre noranta i unes mans immenses amb les quals diagnosticava amb precisió mil·limètrica les malalties cardíques: «Ell ha estat el millor auscultador sobre la capa de la terra», sentència emocionant-se per moments. I què n'ha après de tots, què ha estat per ell l'ofici viscut als diferents centres de Salut on ha estat –des de Figuerola fins al CAP de Can Gibert del Pla– ho resumeix en unes paraules contundents: «No vull sentir parlar de vocacions ni d'actes humanitaris. Avui un metge és un tècnic del cos, amb la consciència que té una persona a qui ha d'alleujar. Alleujo. I si mai he tingut una màxima és la de no tenir pressa en fer un diagnòstic o en derivar. Un metge és un tècnic del cos i no gaire res més». I afegeix: «Quan una cosa surt bé algú pot dir-te que viu gràcies a tu. Però quan una cosa surt malament, tapa les mil que has fet bé.»

Finalment, si bé ens confessava al principi que va començar la carrera sense vocació, en acabat ha demostrat amb arguments però també amb tants exemples del dia a dia que «quan hi estava pel mig –referint-se a tots els anys de professió– vaig adornar-me que ser metge era el que havia desitjat tota la vida.»

I així, reflexionant sobre el paper de la medicina en la societat actual, sobre el compromís vital d'aquests homes i dones amb bata blanca i fonendoscopi, sobre ètica en general i deontologia en particular, vam haver de posar punt i final a la conversa, el meu oncle i jo. Pel temps, bàsicament. Perquè es precipita a l'hiperespai quan s'enraona amb algú capaç d'això i d'explicar amb la mateixa dicció, fonda i precisa, que és calb perquè una ventada se li va endur la cabellera, tot passant per un dels preciosos ponts que sobrevolen l'Onyar ■■■

QUAN LA MEDICINA ES PORTA ALS GENS

TEXT > SÍLVIA PLANAS DALMAU

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Lluny queda, per a ell, aquell avi que es movia amunt i avall amb tartana per arribar als masos del voltant de Girona i guarir les persones que necessitaven dels seus serveis. Alexandre Dalmau era metge, cirurgià i propietari d'una petita clínica al número 4 de la plaça del Vi, oberta el 1930 i tancada durant la postguerra, un lloc on posteriorment el seu nét, Ferran García-Bragado, va jugar durant tota la seva infància al costat dels seus cosins i fent servir les pinces mèdiques com a instrument de joc. Ferran García-Bragado Dalmau no va arribar a conèixer mai el seu avi matern i tot el que sap d'ell són les històries que la seva mare i la seva àvia li van explicar. Però la sang de metge corria per les seves venes pels dos costats. La genètica no podia fallar. El seu pare, Vidal García-Bragado, també era metge i va arribar a Girona després de la Guerra Civil, quan va guanyar una plaça de cirurgià a les oposicions que havia convocat la Diputació de Girona el 1944 per exercir a l'Hospital Provincial, l'antic Hospital de Santa Caterina, que s'havia quedat pràcticament sense metges arran de la guerra. Procedent de la localitat de Cebreros, a Àvila, era fill de Vidal García, veterinari, i Inocencia Bragado. Era el tercer de vuit germans, el gran dels quals, Franco García, va ser també un destacat metge cirurgià de renom a Osca.

Recorda els seus anys com a nen amb un somriure i l'enyorança de poder jugar a pilota a la plaça del Vi, un paisatge que a dia d'avui sembla fantàstic. Vivia amb els seus pares i el seu germà al segon pis d'aquell edi-

fici de la clínica de l'avi en el qual la seva àvia vivia al pis principal.

Un dels seus primers contactes amb el que podríem dir-ne medicina va ser a la cuina de casa seva. «Allà jugàvem a fer experiments de química. Recordo un dia que vam barrejar sodi amb aigua i tot va començar a volar i vam haver de sortir corrents», explica rient. Aquest interès per descobrir i experimentar era part de l'herència del seu pare i de l'avi Alexandre, igual que molts dels objectes que en Ferran recorda veure per casa. Un manòmetre antic per mirar la pressió o un recipient on es posaven les xeringues, fet de cristall i de vidre, que tenia unes potes i s'aixecava, són dos dels que rememora amb més intensitat. «Em cridaven molt l'atenció», relata.

El pare feia de cirurgià i traumatòleg

Els dissabtes i els diumenges a casa seva «patienten» la feina del pare. «No sortíem a passeig fins que ell tornava», recorda en Ferran. El fet que el doctor Vidal García-Bragado fos dels pocs cirurgians que hi havia a Girona a mitjan segle XX feia que hagués d'estar disponible pràcticament les 24 hores. En qualsevol moment l'avisaven i havien de córrer a l'hospital a visitar algun malalt. «A vegades l'acompanyava a l'Hospital de Santa Caterina. M'ho passava molt bé. Tenia molt bona relació amb les monges que llavors hi havia allà, m'agradava l'ambient d'aquell edifici i m'agradava veure com el meu pare ajudava la gent», explica. «Al meu pare li tocava fer tant de cirurgià com de traumatòleg en aquella

«A la cuina de casa jugàvem a fer experiments de química. Recordo un dia que vam barrejar sodi amb aigua i tot va començar a volar i vam haver de sortir corrents»

època, perquè a Girona eren tres o quatre cirurgians només. Ara en un sol equip de cirurgia són vint persones i el treball en equip és molt important. Llavors ell treballava sol», explica en Ferran, que lloa la «valentia» del seu pare, entre altres coses per haver marxat a estudiar a Alemanya per especialitzar-se en cirurgia en una època en què era complicat fer-ho.

En Ferran va passar per tres escoles de la ciutat –«de petit petit» al Montessori «quan estava al costat de la via del tren»; als Maristes, «dos o tres anys», i després al Joan Bruguera– abans d'anar a l'institut, el Vicens Vives. Era el petit de tres germans i a casa seva mai

van pensar que ell volgués ser metge. «De fet, quan vaig acabar l'institut encara no tenia clar què volia ser. Recordo que em van posar la corbateta i em van fer anar a la Universitat de Barcelona per fer l'examen d'universitari i llavors va ser el moment en què vaig tenir la impressió que m'estava jugant el futur. Hi havia coses que tenia molt clar que no volia ser, com matemàtic, químic o advocat, i al final vaig seguir l'estela familiar», assegura. El seu germà gran s'havia decantat per l'advocacia i el mitjà, per l'enginyeria de camins.

En els primers cursos de medicina en Ferran es va adonar de la importància que tenia l'experiència en un ofici com el que ell havia

**1. El doctor Vidal
García-Bragado
visitant uns malats
a l'Hospital de
Santa Caterina.**

PROCEDÈNCIA: Arxiu
família García-Bragado.

**2. El doctor
Alexandre Dalmau.**

PROCEDÈNCIA: Arxiu
família García-Bragado.

1

escollit. «No oblidaré mai un dia que vaig acompanyar el meu pare a atendre un malalt i ell, només de veure'l, va adonar-se que aquell home tenia una gangrena gasosa, que és un quadre molt sever. Em va impactar molt perquè va explicar a la família que l'operarien però que es moriria. Vaig pensar 'ostres, que dur', perquè era un malalt que 48 hores abans feia una vida completament normal i això és molt dramàtic», relata.

Tot i que el primer cop que va entrar en una sala d'operacions amb el seu pare es va marejar, en Ferran volia especialitzar-se en cirurgia, sobretot «per similitud amb el meu pare». Malgrat això, l'atreia tot el que comportava la medicina interna i, sobretot, l'equip de professionals que hi havia d'aquesta especialitat a la Vall d'Hebron, encapçalat pel doctor Tornos i amb els doctors Vilardell i Guàrdia. «Medicina interna era una especialitat que feia discórrer molt, feien falta molts coneixements i fer molt d'exercici deductiu, i m'atreien molt aquests exercicis de raonar, analitzar els símptomes i anar al laboratori. A més, allà hi havia un equip de medicina interna molt didàctic i molt brillant, i per tot plegat em vaig decantar per aquesta branca», comenta. El doctor García-Bragado té clar

que «com a metge no pots posar l'automàtic, has d'aplicar interès i curiositat als coneixements que tens». Com a metge internista, podia compaginar aquests elements.

Va començar l'exercici mèdic com a metge resident en medicina interna el 1976 a la Vall d'Hebron de Barcelona. Quatre anys més tard, va passar a ser metge adjunt del Servei de Medicina Interna, càrrec que va ocupar fins al 1987. Llavors, va fer el salt com a cap del Servei de Medicina Interna de l'Hospital Universitari Virgen del Valme de Sevilla. «Hi van haver diversos factors que em van empènyer a canviar de ciutat. El primer és que m'havia casat i tenia un fill petit. Barcelona és fantàstica quan ets solter i sense horaris però, a la que se t'ordena la vida, et passes el temps anant de casa a l'hospital i de l'hospital a casa. En segon lloc, en aquells moments el clima laboral a l'hospital no era especialment bo, estava enrarit. I en tercer lloc, un amic meu, amb qui jugàvem junts a l'equip de futbol de la Vall d'Hebron, havia anat a Cadis en una plaça de cap de servei i em va dir que havia sortit una plaça a Sevilla i que m'hi presentés», exposa el doctor, que remarca, però, que va prendre la decisió definitiva 24 hores abans

que s'acabés el termini per optar a la plaça que va acabar guanyant.

De la seva època al capdavant d'un equip de quaranta persones a Sevilla en guarda molt bons records i considera que en va aprendre molt. Tot i això, ell reconeix que sempre li havia fet il·lusió poder exercir a casa, a Girona, perquè, com ell admet, «la nostra pàtria és la nostra infantesa». El 1993 li van fer una oferta per ser cap del Servei de Medicina Interna de l'Hospital Josep Trueta de Girona i va acceptar. Des de llavors, ara fa 23 anys, ha estat al capdavant del servei a l'hospital de referència gironí i ha ampliat la seva tasca assistencial amb la docència i la investigació, en la qual ha destacat amb diversos assajos internacionals i amb recerca sobretot en l'àmbit de la medicina tromboembòlica.

Els malalts també han canviat

Un dels canvis principals en aquestes més de dues dècades d'exercici de la professió a Girona és la superespecialització de la medicina. «Jo vaig venir primer com a cap de Medicina Interna i Especialitats i després de cadascuna de les especialitats se n'han fet serveis», explica, i afegeix que els malalts també han canviat molt. «Ara trobem malalts que tenen malalties avançades i diverses patologies a causa de l'edat. Això fa també que mentre abans tots els malalts eren autònoms, ara ens trobem amb gran part dels pacients que són dependents», afirma.

Aquest no és l'únic canvi des que va començar a exercir. La relació entre metges i malalts i la relació entre pacients i la mort ha canviat de manera abismal des dels anys 70. «Abans el metge era una persona molt respectada i venerada, que tenia una relació paternalista amb els pacients. El metge prenia decisions i el malalt ni les contestava. Això ha anat canviant molt i jo mateix he viscut aquest canvi. Ara el metge és sovint vist com un funcionari més. També, ens trobem amb malalts molt més informats i amb preses de decisions que són més compartides», comenta el doctor, que té una actitud oberta cap als canvis i els veu amb bons ulls, ja que considera que «és bo per al malalt que hi pugui dir la seva.»

Segons el doctor García-Bragado, un dels grans canvis de la societat actual, sobretot la urbana, és el fet que s'ha allunyat la mort de les cases, tal com ho demostren diverses estadístiques que indiquen que el 50% dels catalans mor als hospitals. «Quan vaig començar a fer guàrdia a la Vall d'Hebron les persones amb 70 o 80 anys que tenien un infart o una feridura les enviàvem a casa i la família no protestava. Perquè a l'hospital li haguéssim fet el mateix que li podien fer a casa. Però clar, abans a totes les cases hi havia una dona cuidadora, una mare, una jove o una filla que se'n podia fer càrrec i aquests malalts no ingressaven. Ara el metge no s'atreveix a enviar un malalt així a casa. La mort és una cosa que ha desaparegut de les llars però penso que l'hospital no és un lloc per anar a morir», explica el doctor, que recorda com la seva àvia va morir al llit de casa seva i com el seu pare també va morir a casa.

El doctor Ferran García-Bragado té tres fills, però cap dels tres ha seguit la tradició familiar i no s'han dedicat a la medicina. «La meva dona, que és infermera, volia que la filla petita es dediqués a la medicina, però ella un dia li va dir: 'Saps què, mare? És que jo vull ser mare també', i no s'hi ha dedicat. Suposo que de veure'm a mi tot el dia amunt i avall els n'hi he fet treure les ganes», afirma rient el doctor, conscient que potser quan ell es jubili es posarà el punt final a la nissaga familiar dels doctors García-Bragado i Dalmau ■■■

2

Vidal García-Bragado

va néixer a Cebreros (Àvila) el 1906. Va estudiar a la Universitat de Saragossa i es va especialitzar en cirurgia general i traumatologia. Posteriorment, es va formar en cirurgia a Alemanya i, quan va acabar la Guerra Civil, es va treure oposicions de metge a l'Hospital Provincial de Girona, on va desenvolupar part de la seva carrera. També va exercir com a doctor a la Clínica l'Aliança. Va morir l'any 1991. Va tenir tres fills: Alexandre, Antoni i Ferran.

Ferran García-Bragado

Dalmau (Girona, 1952). Es va llicenciar en medicina i cirurgia a la UAB el 1976 i allà mateix, tres anys més tard, es va doctorar en medicina i cirurgia amb la qualificació d'excel·lent. Especialista en medicina interna, va començar la seva tasca el 1976 com a metge resident de medicina interna a l'Hospital Universitari Vall d'Hebron. De 1980 a 1987 va treballar com a metge adjunt del Servei de Medicina Interna en aquest hospital i, de 1987 a 1993, va exercir com a cap del Servei de Medicina Interna de l'Hospital Universitari Virgen del Valme de Sevilla. Des de 1993 és el cap del Servei de Medicina Interna del Trueta. Ha combinat la seva tasca com a metge amb la docència de l'assignatura de patologia mèdica a la UAB i a la Universitat de Sevilla. Des de 1994 forma part de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Casat amb Maria Dolores Ferrando, té tres fills: Ferran, Beatriu i Cristina.

PASSIÓ PER A LA DERMATOLOGIA

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

«La dermatologia ens ho dona tot i nosaltres també li ho donem tot». Josep Maria Garcia Marquès i Laura Marquès, pare i filla, coincideixen a destacar la passió que senten per la seva especialitat, l'entusiasme amb què afronten dia rere dia una feina que els permet «treballar molt a gust i córrer món per veure com funciona en altres països», expliquen. Malgrat que no hi havia cap metge a la família, la mare de Garcia Marquès –originàriament Marquès Garcia– era molt persuasiva i va acabar convencent el seu fill perquè estudiés aquesta carrera. «Li feia molta il·lusió que em fes metge; en ser un estudi biològic, si tens un mínim esperit científic i d'investigació sempre agrada; a més, és una feina que mai no s'acaba. Quan acabes la carrera comences a estudiar de debò i no pares fins que te'n vas d'aquest món», comenta el pare de la nissaga. Després de passar-se uns anys fent de metge general, va optar per especialitzar-se en dermatologia seduït per les explicacions dels professors José María de Moragas i José María Giménez Camarasa. «Eren dos deus absoluts», afirma. «Feien apassionar-te. Ho explicaven tot d'una manera que deies: 'això és el que vull fer'», recorda. En el cas de la seva filla, tot i que tenia clar que volia ser metge, en arribar el moment de triar especialitat dubtava entre pediatria i dermatologia. «El pare em va vendre molt bé la dermatologia i la mare, que era anestesista, també em deia que la meva personalitat s'adaptava molt millor a la dermatologia, de manera que vaig acabar fent-los cas. Però com que m'agraden

els nens ho combino i sobretot sóc dermatòloga pediàtrica», apunta Laura Marquès.

Després de treballar deu anys a l'hospital Sant Pau de Barcelona, el pare va tornar a Girona el 1982. Juntament amb Enric Llistosella, van obrir el Centre Dermatològic Girona, primer a la plaça Marquès de Camps i des de fa 27 anys al carrer del Riu Güell. Garcia Marquès alterna les consultes al centre privat amb la feina a l'Hospital de Santa Caterina. La seva filla, que va néixer el mateix any que ell va tornar a Girona, va estudiar sis anys de medicina a l'Hospital Clínic a Barcelona i, després de fer el MIR, va triar l'especialitat de dermatologia a la Clínica Universitària de Navarra. Quatre anys després, va començar a treballar en una tesi doctoral, ja publicada, sobre malformacions vasculars i tumors de sang congènits que es produeixen des de la infància. Juntament amb altres experts, ha demostrat l'eficàcia dels tractaments amb rapamicina tòpica associada al làser en pacients amb síndrome de Sturge-Weber, una patologia congènita neurocutània que es caracteritza per una malformació vascular capil·lar.

Medicina interna, cirurgia i estàtica

Actualment, pare i filla treballen al Centre Dermatològic Girona, que disposa d'un equip multidisciplinari especialitzat en lesions pigmentades, dermatologia pediàtrica, dermatologia cosmètica-estètica, làser i cirurgia. «Treballem junts dos dies a la setmana. Cadascú té els seus pacients, però ens fem moltes con-

«A la meva mare li feia molta il·lusió que em fes metge; en ser un estudi biològic, si tens un mínim esperit científic i d'investigació sempre agrada; a més, és una feina que mai no s'acaba. Quan acabes la carrera comences a estudiar de debò i no pares fins que te'n vas d'aquest món»

Josep Maria Garcia Marquès (Girona, 1954) va començar l'educació primària al col·legi Bruguera i la va acabar a l'Annexa. Després va estudiar batxillerat a l'institut Vicens Vives i medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona, formant part de la primera promoció que va fer tota la carrera en català. Va especialitzar-se com a dermatòleg a l'Hospital Sant Pau de Barcelona; després de deu anys treballant-hi, va tornar a Girona, on des de llavors alterna les consultes al centre privat amb la feina a la Seguretat Social, concretament a l'Hospital de Santa Caterina. La seva filla, **Laura Marquès Martín** (Girona, 1982), va fer la primària i la secundària a la Salle. Després de completar els sis anys de la carrera de medicina a l'Hospital Clínic de Barcelona, va triar l'especialitat de dermatologia a la Clínica Universitària de Navarra. A banda del centre privat, treballa tres matins a la setmana a l'hospital de Palamós i quatre dies al mes a l'hospital transfronterer de la Cerdanya, essent l'única dermatòloga de tota la comarca. La seva mare, Glòria Martín Felius (1956-2008), també va ser metge, igual que el seu home, Víctor Carmona, especialista en emergències, i els seus sogres: Rosa Ribot, pediatra, i Daniel Carmona, metge de família.

sultes l'un a l'altre», comenten. «La nostra especialitat té tres vessants molt importants: la medicina interna –la majoria de les malalties que surten a la pell vénen del sistema immunitari i dels sistemes metabòlics–, la quirúrgica i l'estètica. La cirurgia hi té molt de pes, principalment en l'àmbit tumoral, amb extirpacions i reconstruccions sobretot a la cara, tocant una mica el món de la cirurgia plàstica», apunten. «La gent acostuma a venir preocupada per temes dermatològics, mèdics. El que més els interessa és comprovar que no tenen res greu. Després, si podem fer bé la feina i deixar-los la menor marca possible, evidentment ho agraeixen. També hi ha clients que demanen Botox, pílings o tractaments per rejuenir-se, però representen un percentatge petit», precisen.

El contacte amb els pacients els permet «veure tot el ventall d'edats, des de la patologia tumoral, més típica en persones grans, de més de 70 o 80 anys, que els ha tocat tota la vida el sol, fins a adolescents amb acne o nadons d'un mes amb problemes a la pell. És molt variat; és de les especialitats que en un dia podem posar un ventall de diagnòstics més ampli», apunta Garcia Marquès. «De fet, és l'especialitat que té més terminologia mèdica específica, amb més malalties», especifica Laura Marquès. «La gent, quan els dius que ets dermatòleg, es pensa que cures cremades, però d'això se n'ocupen els metges d'urgències. La gent no s'imagina que pot haver-hi tantes i tantes malalties a la pell», afegeix.

«L'evolució en els tractaments ha estat espectacular i va després de l'evolució en el descobriment de les causes de les malalties. Una tan comú com la psoriasi, per exemple, quan jo vaig començar es deia que la produïen els queratinocits, però fa vuit o deu anys es va descobrir que és una malaltia del sistema immunitari. Se'ns han girat absolutament tots els conceptes, la dermatologia és una cosa viva, evolutiva», destaca el pare.

«Tant les velles com les noves generacions hem d'estar permanentment actualitzades», diu la filla. «Cada dia hem d'anar mirant coses; ara tenim internet, que facilita molt la feina, però també hem d'anar a

congressos, continuar la formació i estar en contacte amb altres dermatòlegs, perquè mai no deixes d'aprendre», assevera.

Visions complementàries

Sovint sorgeixen dubtes que promouen el debat. «No estem sempre d'acord, per sort», remarca el pare. «Això és perfecte, perquè en surten coses maques. I la visió d'un home amb experiència com jo o d'una noia molt ben formada com la Laura es complementa molt bé», assegura. «Dos i dos a medicina no sempre fan quatre. Això ho vaig aprendre del pare. Sembla que hagi de ser molt fàcil i és molt difícil, perquè la mateixa malaltia pot ser molt diferent en cada organisme, en cada persona. Per això has de trencar-t'hi el

cap. Ara tenim cada cop més mitjans; no només fem servir l'ull, sinó també un tipus de lupa, el dermatoscopi, que ens ajuda molt», comenta la Laura. «Sovint t'endús els casos fora de la feina, a casa, al cotxe. He posat un munt de diagnòstics a l'autopista. Vaig donant voltes al cap fins que dic: ja ho tinc!», explica el pare.

Garcia Marquès està «molt orgullós» que la seva filla hagi seguit els seus passos. «Estic molt content que treballem junts. No sempre és senzill, però. Tenim dues maneres diferents de veure el món i d'entendre les coses», puntualitza. I ella ho corrobora: «A l'hora de prendre la decisió no tot eren avantatges. El fet que també sigui dermatòleg i la gent el conegui a ell, pot ser un inconvenient. La seva manera de fer i de ser és molt bona i ha tingut èxit, però jo no sóc una doble del meu pare, sóc diferent, i de vegades això juga en contra meva». Malgrat tot, Garcia Marquès observa que la professionalitat i el talent de la seva filla l'ajuden a guanyar-se la confiança dels pacients. «És molt bona, premi extraordinari de la facultat de medicina del Clínic», destaca. «Simplement significa que vaig treure molt bones notes», respon ella. «Més de vint matricules d'honor», rebla ell. «Ha estudiat molt i ha llegit molt; a més, té molt bona mà pels pacients. Des que va entrar a treballar amb mi li he anat passant gent i quan me'ls trobo sovint em diuen: 'Escolta, estem encantats amb la teva filla i no tornarem pas amb tu'». Laura Marquès també dedica lloances al seu pare: «És bon dermatòleg i molt bon cirurgià, opera molt bé. Si m'hagués de treure alguna cosa no aniria pas als Estats Units», afirma.

Medicina preventiva

«La gent cada cop està més conscienciada que cal prevenir», apunten pare i filla. «Si veuen que una piga es transforma i els comença a picar vénen ràpidament. Això és bo per a tots, perquè enganxem les coses molt al principi, que és quan es poden curar bé», sostenen. «Darrerament ha augmentat molt la incidència de la dermatitis atòpica en nens petits. El nostre estil de vida fa que els nens cada cop estiguin menys en contacte amb la

natura i que tot sigui més asèptic», comenta ella. «Cada cop hi ha més elements químics i això fa que el sistema immunitari canviï», remarca ell. I afegeix: «En contra del que s'ha escampat pel carrer, llevat de casos molt específics, als nens de menys d'un any no se'ls hauria de posar cap crema, ni tampoc cap filtre solar fins a partir dels dos anys. Però als nens petits els empastifen de dalt a baix sense pensar que els estan aplicant un producte que porta una vintena de substàncies químiques. El cos ja té les seves defenses. Amb els anys aprens que les coses han de tendir a la simplicitat» conclou.

La piga de la núvia

«Com que tothom sap que sóc dermatòloga, gairebé sempre que ens trobem amb grups d'amics, en dinars i sopars, em fan consultes sobre algun problema que tenen a la pell. Fins i tot demanen tanda!», exclama Laura Marquès. «Com que la gent ho té molt a mà, sempre sorgeixen dubtes i preguntes. Fa dos estius, en un casament que vaig anar, fins i tot la núvia es va aixecar el vestit i em va ensenyar una piga», relata. «Amb el temps aprens a no fer aquesta mena de visites», intervé Josep Maria Garcia Marquès. «Les visites de passadís no s'han de fer mai», insisteix, convençut que els metges han de treballar «amb la bata blanca posada, perquè representa un 30% de l'èxit de qualsevol terapèutica». En aquest sentit, la seva filla sempre deixa clar que fora de la consulta no es poden fer diagnòstics precisos. «Sempre els dic que s'ha d'explorar, que vinguin a la consulta i ens ho mirarem millor. Et poden ensenyar una cosa del braç, però potser aquesta cosa ve de l'intestí, o del peu, i s'estén al braç. Si només mires això del braç et pots equivocar o pots fer un tractament que sigui erroni», remarca.

«La nostra especialitat inclou les malalties de transmissió sexual i això genera moltes anècdotes», comenta el pare. «Avui dia la preocupació màxima que tenim en aquest tipus de malaltia és el VIH i les patologies derivades del papil·loma. Sempre recomanem que les parelles vinguin juntes i rebin la informació en comú», subratlla ■■■■

«La manera de fer i de ser del meu pare és molt bona i ha tingut èxit, però jo no sóc una doble d'ell, sóc diferent, i de vegades això juga en contra meva»

QUAN LA MEDICINA ERA UN ART

TEXT > RITA PERÉ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Diu el doctor Jubert que quan els pocs supervivents de la generació dels 60 pleguin, s'extingirà una determinada manera d'exercir la medicina. Tot i que ha exercit de professor universitari i ha impartit cursos de formació: seminaris, doctorat, màsters... reconeix que s'ha quedat amb poca gent que el segueixi. Amb una visió del món i la professió lúcida, intel·lectual i experimentada, reconeix que la seva manera de treballar té poc a veure amb l'actual. «A mi m'agrada seguir practicant el vell ofici de l'anamnesi –interrogació llarga i detallada–, de l'exploració clínica amb les velles eines de neuròleg, dedicar-li al pacient el temps necessari: hores. Ara l'ofici es basa en la diagnòsi per la imatge i les proves complementàries», diu.

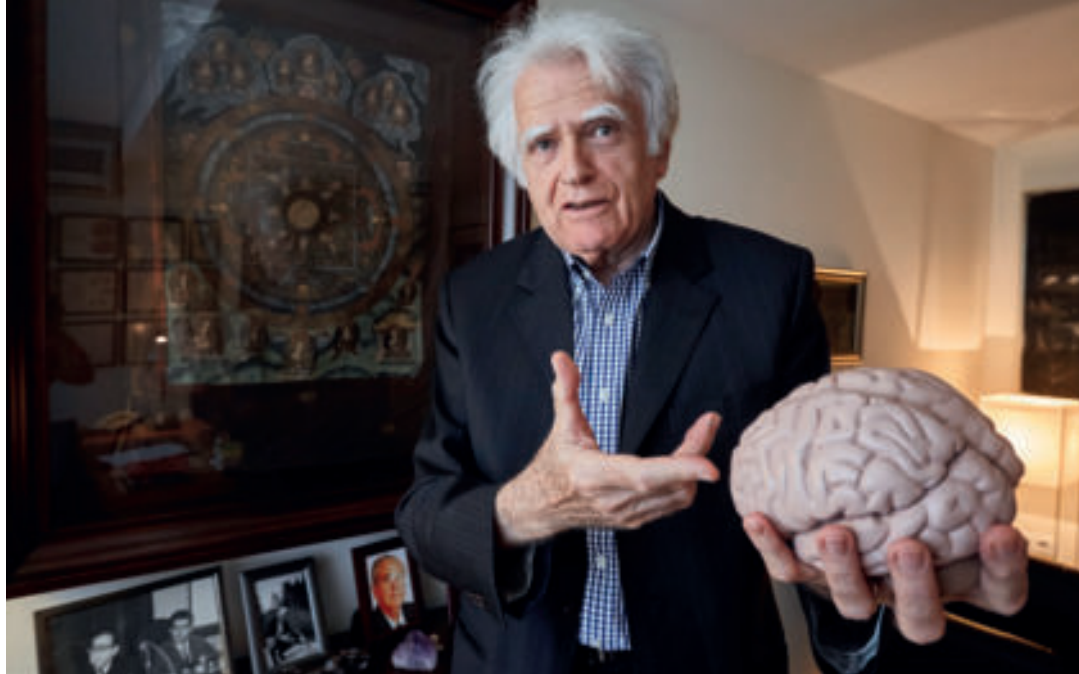
Manifesta que tot i que ha viscut la seva carrera professional amb gran passió, en cas de poder començar de nou «no estudiaria medicina». Diu que abans «era més un art que una ciència, però avui és bàsicament una professió científica o tècnica». La visió romàntica que el va portar a triar els estudis de medicina no sols fou d'origen literari, també hi influencià la figura que representaven els metges en aquell temps: «Abans el metge era una persona de referència, les famílies hi confiaven, anaven a consultar-li tot. A casa, el metge de capçalera era el doctor Mariano Pascual, el 'senyor metge'; n'hi havia pocs i eren venerables», explica. «De fet –puntualitza– no sóc metge: tinc el títol de metge; tinc el títol de neurologia, de psiquiatria, de neuroradiòleg, però la professió és una forma d'estar al món, d'ocupar aquest temps que va del no-res al no-res. Un títol no fa el professional, tal com un hàbit no fa el monjo». Va iniciar els estudis

l'any 1955. Llavors eren 7 anys de carrera que començaven amb un any en comú amb totes les carreres científiques. Al seu curs eren pocs –uns 50– i de la província de Girona només va coincidir amb Saurina, metge de Camallera i de Bàscara. «Era una època on la universitat estava fortament polititzada. Jo estava implicat amb alguns moviments polítics i sovint no anava a classe, coneixia alguns professors el dia de l'examen». Recorda també la universitat com un lloc ple de personatges pintorescos, professors capritxosos, aprovats generals i anècdotes estrafolàries. «A partir de tercer curs vaig oposar a intern del Clínic, primer a patologia general i després a psiquiatria. Els interns obtenien els historials clínics dels malalts ingressats, acompanyàvem al catedràtic quan passava visita envoltat de la cort celestial d'adjunts, caps de sala, infermeres, monges i alumnes interns», explica Jubert. «Apreniem l'ofici i estudiàvem pel nostre compte, no per als exàmens». El gran aprenentatge el va fer durant aquesta etapa amb qui considera el seu mestre: el doctor Josep M. Espadaler i Medina, neuròleg. «Gràcies a ell vaig optar a una beca a París i després vaig estar a Montpeller». Mostra l'afecte que li té a la seva consulta, on hi ha penjat un retrat seu.

«A principis dels 60 només hi havia un neuròleg a Girona, el doctor Albert Casellas, que tenia tot un imperi que ens vàrem haver de repartir»

L'arribada a Girona

A principis del 1964 es va establir a Girona. «En aquell moment només hi havia un neuròleg a Girona, el doctor Albert Casellas, que tenia tot un imperi que ens vàrem haver de repartir», explica Jubert. De l'arribada a Girona recorda que el metge de la família Mariano Pascual i l'oculista Joan Tibau li van aconsellar d'anar a saludar tots els al-

Nascut a Cassà de la Selva el 1938, el doctor **Joaquim Jubert Gruart**, neuròleg, ja fa 13 anys que s'hauria d'haver jubilat, però no té cap intenció de deixar d'exercir. Fill de Lluís Jubert Cabruja i Anna Gruart Horta, ha residit sempre a Girona. L'any 1955 va començar a estudiar medicina a la Universitat de Barcelona. Va voler ser metge atret per una visió romàntica adquirida a partir de la lectura de *Cossos i ànimes*, de Marxence Van der Meersch. Implicat en l'agitació clandestina i política de l'època, les classes magistrals li oferiren un escàs atractiu; on aprengué l'ofici, manifesta, fou en les grans sales de l'Hospital Clínic, al peu de les capçaleres dels llits dels malalts ingressats i fent guàrdies en un dels dos únics serveis d'urgències que hi havia a Barcelona. L'any 1962 es llicencia en medicina junt amb 110 companys –només 8 dones– i es traslladà a París gràcies a una beca del govern francès que li permeté treballar a l'Hospital de la Salpêtrière, lloc fundacional de la neurologia. Després de fer una nova estada com a becari a Montpeller, l'any 1964 s'establí a Girona, en una consulta a la plaça del Gra, després al costat del Mercat i a la plaça Marquès de Camps i, actualment, davant de «l'estació de França», com diu ell mateix.

tres metges, un a un. A la dècada dels 60 només hi havia 70 metges a la ciutat. Calia anar-los a anunciar que obries un despatx perquè ells t'hi enviessin pacients. «De seguida vaig tenir clientela», recorda Jubert.

Sempre va treballar en consulta privada fins que va compaginar-ho, durant pocs anys, amb una plaça de neuropsiquiatria a la Seguretat Social. Va començar a visitar a l'ambulatori de Santa Clara, l'únic que hi havia a la ciutat. Li tocava l'àrea de la Cerdanya i el Ripollès. Tots els malalts havien de baixar fins a Girona per visitar-se i ell tenia dret a ingressar els que ho necessitaven a la Residència Álvarez de Castro. De la Residència recorda un cas de tètanus en una època que no hi havia tècniques d'hibernació. Gràcies a una gran implicació de tot l'equip d'infermeres i una monja van salvar el malalt: «Les infermeres anaven a buscar gel a casa seva. Aquells dies i nits de lluita vaig mantenir llargues converses amb una monja que es va implicar molt; uns anys després vaig saber que havia sortit de monja arran de les converses que vam tenir llavors», recorda. Aquest va ser un cas d'èxit, però arran d'una mala experiència va deixar de visitar a la Seguretat Social: «Vam tenir un cas de catatonía febril. L'únic tractament en el seu moment, anestesià el malalt, no es va aplicar perquè a la Residència no hi havia ni

metges de guàrdia, ni urgències, ni anestesisistes de guàrdia. A les nits només hi havia les monges. La pacient va morir i aquella mateixa nit, en calent, vaig trucar al doctor Ribas, director de l'Institut Nacional de Previsión per dir-li que plegava.»

Jubert relata que després de la mort de Franco es va haver de revisar tota la situació sanitària en detectar-se un important dèficit assistencial i de llits. «El gran model era l'anglès, el Sistema Nacional de Salut», puntualitza. Es crearen nous hospitals, ambulatoris, places per a metges especialistes... Hi va haver un gran canvi. Es van desmantellar els psiquiàtrics; el de Salt, per exemple: «Quan van arribar-hi metges de fora es van posar les mans al cap; era un lloc d'internament de per vida, amb els malalts molt mal cuidats, indíagnoticats, sense tractament... El president de la Diputació, Arcadi Calzada, em va demanar uns informes. Vaig descobrir-hi de tot: violències extremes, que allò era un prostíbul, que es violaven internes, que s'ingressava gent en contra de la seva voluntat...», relata. Arran de les investigacions, es va destituir el director i el centre es va revisar i reestructurar completament. Tot ha canviat substancialment, evidentment per millorar. Fer de metge avui, continua essent un ofici apassionant, però diferent pel que fa a les eines», conclou Jubert ■

A QUATRE MANS

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

El doctor Juncà és un home atent i amb ganxo, de les persones que abrigallen amb complicitat propera, tot i la impressió que fa quan ens rep, amb la seva bata blanca i el seu posat seriós. En arribar, ha disposat que qui li fa l'entrevista s'assegui al seu lloc, el que sol ocupar el metge. Una butaca de pell gastada, tova i còmoda. D'aquesta manera, pare i filla s'han assegut a les cadires on s'estan habitualment les dones i els seus acompanyants i experimenten una mica què se sent quan els passen consulta. La perspectiva, diuen, els agrada i tots dos somriuen amb els ulls, en un gest familiar i amable, de pasta de metge de casa.

Al cim de la taula hi té les coses que un metge sol tenir al cim de la taula de la seva consulta i una figureta d'un mussol. «És símbol de saviesa, això», els dic, tot assenyalant la bestiola, que sembla fixar-s'hi molt. Espero treure'n alguna declaració sobre la importància del coneixement però ell em diu que és un record. «Me'l va regalar una pacient que semblava que d'entrada tenia molt mala sort, però que al final va ser tot el contrari». El doctor Juncà, aleshores, explica la història d'aquella dona, una de les moltes pacients de la seva consulta amb històries al darrere, i s'aixeca adreçant-se a l'armariet dels fons de l'habitació. N'obre les portes i podem veure pilons i pilons de records de pacients, la majoria records de bateig amb dedicatòria i anissos. Guarda cadascun d'aquells objectes –que normalment solen desaparèixer per art de màgia de les cases, de la nosa que fan– pel record d'un bon part, perquè cada angelet, cada ninot, és el signe d'una història que havia acabat bé.

Per parlar del seu pare, Lluís, explica una anècdota amb localització geogràfica: Recorda com si fos avui el que el seu pare li va dir a la Plaça de Catalunya de Barcelona, una frase que n'ha fet guia de vida: «Sigues savi, fill, però sobretot sigues humà». Precisament aquesta humanitat abocada al tracte amb el pacient és la que ha menat el tarannà del seu ofici, i també la que ha sabut encomanar –quasi per osmosi– a la seva filla gran, que assegura, com el seu pare, que li encanta la gent, el tracte amb la gent. Potser és per això que ell, ja de ben jove, va descartar dedicar-se a la radiologia, tal com hagués volgut el seu tiet, Josep Llurba, especialista destacat en la matèria. Aquest tiet –ens explica a tall d'anècdota– va encarregar una tasca un punt malèvola al doctor Broggi: que li fes avorrir al jove Enric la sang i la víscera. Potser així, pensava, s'afartaria de cosir budells i es decantaria per la radiologia, exercint-la al seu costat. Però res més lluny que això. El cèlebre doctor Broggi, una de les eminències en cirurgia general més gran que ha donat aquest país, va fer-li estimar encara més l'entranya humana. A més, va fer-li veure que s'havia de dedicar a la ginecologia, veient com veia la guspira d'il·lusió que sorgia en ell cada vegada que s'havia d'anar a atendre un part al Clínic. Així va ser com el doctor Juncà no va prendre el camí «d'electricista» –així és com anomena amb tot l'afecte als radiòlegs– i va decantar-se pel que és encara avui.

A banda del doctor Broggi, de qui destaca també la seva enorme humanitat, el doctor Juncà recorda el doctor Víctor Conill com un dels seus grans referents. D'ell també va aprendre molt, tot i que va haver de contra-

«Recordo com si fos avui el que el meu pare em va dir a la Plaça de Catalunya de Barcelona: 'Sigues savi, fill, però sobretot sigues humà'»

Enric Juncà Llurba

(1929) va néixer a Ulldemolins (Tarragona). Banyolí com son pare, viu a Girona, ciutat on continua exercint. Fill de Teresa Llurba i de Lluís Juncà, és casat amb Carme Franch, amb qui ha tingut tres fills i una vida plena de complicitat i companyonia amb la medicina. Amb 87 anys, ja en fa 16 que es va retirar de la Seguretat Social però encara exerceix a la consulta del carrer Francesc Ciurana. Durant els primers anys va fer d'ajudant del doctor Sabrià, reputat ginecòleg. Ha fet de conseller de la Clínica Girona fins fa ben poc i ara és vicepresident dels jubilats del Col·legi de Metges, tasca que combina amb l'escultura.

Carme Juncà –Mamy pels amics– és la gran dels germans i l'única dels tres que ha seguit el relleu del pare. Nascuda el dia de Reis de 1957, ja va sentir-se atreta per l'ofici des de petita. Va estudiar medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona i va escollir la mateixa especialitat que el pare. Abans d'estar a l'Hospital del Mar i de fer un munt de substitucions a Centres d'Atenció Primària del Maresme, va realitzar una estada a Sierra Leone. Casada amb un cirurgià, actualment es dedica al diagnòstic prenatal a la Clínica Girona i a la consulta ginecològica entre Girona i Puigcerdà. Viu a cavall de la Tor de Querol –Cerdanya francesa– i Girona i, per si no fos prou, li queda temps per vigilar la salut ginecològica de les empleades de la Nestlé, des de 1994.

dir-lo quan se'n va anar a exercir a Girona, contra la voluntat del seu mestre, a qui li hagués agradat que es quedés a la capital catalana. «Però Barcelona era massa freda per a mi. Jo sempre m'he sentit bé a Girona». A Girona, va fer d'ajudant del doctor Sabrià pare, de qui guarda un bon record i de qui destaca la seva enorme humanitat i un talent desbordant: «Ell feia la millor tocologia de tot Girona». Encara conserva el bisturí que li va regalar i un grapat de bons moments i d'aprenentatge.

De la música a la medicina

És curiós pensar en termes de genètica i com influeix aquesta en fer-nos tirar per un camí o altre a la vida. Sembla ser que en el cas dels membres d'aquesta família, també porten els respectius oficis a la sang i que tots fan el que saben fer més bé. Artistes, gent de lletres, metges, tant se val. Els Juncà són bons en el que fan perquè ho fan per vocació i cap imposició els ha barrat el pas per ser-ne. En temps reculats, parlem dels avis i besavis de la Carme, els Juncà eren coneguts a Banyoles per dedicar-se a la música. L'orquestra Els Juncans feia les delícies de les orelles dels banyolins. L'avi Lluís va ser el primer de canviar d'instruments i deixar els que feien música pels que ajudaven a guarir les persones. Després d'ell, el seu fill Enric va seguir-li les passes, però no els seus germans: l'un, enginyer, i l'altra, bibliotecària. De la mateixa manera, els germans de la doctora Juncà han triat camins ben diferents. No sense haver estat testejats, per part del pare, per si servien per la medicina. Per ell, la ginecologia és el millor del món. I l'ofici concretat en l'obstetrícia adquireix el punt àlgid d'una vocació que l'omple i el fa sentir ple d'energia. Per això volia saber si els seus fills podrien arribar a sentir el mateix. A la Carme, per exemple, la va fer assistir més d'una vegada a un part –un part que preveia senzill, és clar– i ja quan tenia catorze anys va veure clarament que la seva nena gran, que fins i tot «quan era un tap petit» ficava cullerada als assumptes de la consulta, s'acabaria dedicant a la medicina. «Aquesta –diu ell referint-se a la seva filla gran– va sortir

«A Girona, vaig fer d'ajudant del doctor Sabrià pare, de qui guardo un bon record; tenia una enorme humanitat i un talent desbordant: feia la millor tocologia de tot Girona»

de quiròfan i discutia encara el que havíem fet». Li va agradar. I al pare li va agradar que li agradés. No va passar el mateix amb son germà, que, espectador d'un part –que també preveia senzill– va caure rodó per terra. Ell, en canvi, va triar el camí de l'art i a través de l'art va mostrar a son pare què era un part per a ell. «Tornant d'aquella experiència que li va xocar tant, va portar-me un quadre que havia fet ell. Fantàstic –afirma amb orgull. En vermell, blanc i negre. Allò era el que havia vist al quiròfan: el meu fill no havia de ser metge, havia de ser artista.»

En parlar del seu fill, ens explica que ell mateix també té un vessant artístic, que cultiva més des que està parcialment retirat. És en l'escultura on realitza el seu costat creatiu i ho fa més que bé, segons explica la seva filla, que recorda que quan ella estudiava tenia ben entravessada l'assignatura d'obstetrícia, fins que el seu pare li va donar un cop de mà providencial: li va fer una pelvis de plastilina. «De plastilina vermella. Sembla que la veig», aclareix amb devoció. Amb el model que son pare havia esculpit amb destresa –i tendresa–, ella va poder entendre com funcionava aquell engranatge que se li resistia a nivell teòric i va poder passar de sobres l'assignatura. «Té un talent especial a les mans», diu ella de son pare. Potser molt emparentat amb el talent que té amb el bisturí. Ell aclareix, però, que no tot en cirurgia –ni en escultura tampoc– és tenir bones mans, és a dir, bona tècnica. L'ofici consisteix en molt més. «Tot és al cap. Has de saber molt bé el que fas i no dubtar». Assegura que per operar no n'hi ha prou en ser bo o tenir un bon equip: calen les condicions òptimes i per això pot afirmar amb orgull que, per exemple, durant tants anys no ha tingut mai cap denúncia. I això no ho pot dir tothom. «Si es fan les coses ben fetes, no s'ha de tenir por de res» Aquesta sembla ser una de les màximes que té presents alhora de treballar.

Com a cirurgià, assegura també que és una persona que en certa manera li agrada el risc. Però ha de ser un risc controlat, ell ha de saber-se dominador de la situació. Per explicar-nos per què va deixar la cirurgia ens remet al seu amor per l'esport. I és que el

El doctor Lluís Juncà, el pare de l'Enric, treballant al seu despatx. Anys 60.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Juncà.

doctor Juncà sempre ha estat també un bon esportista i, entre altres esports, ha practicat molta bicicleta de muntanya i esquí, per exemple. Va provar fins i tot el submarinisme, per sorpresa de la seva filla. Té molt present una immersió concreta al Cap de Creus, com s'inclinava la llum del sol entre l'aigua i la travessava, i es perdia en les profunditats. Ell gairebé ho fa, també. Va perdre el nord dins de l'aigua i per poc es queda sense oxigen. Quan va ser dalt de la barca, fent la descompressió, va anar prenent consciència del perill mortal que havia corregut, del poc control que havia tingut sobre la situació sense adonar-se'n i va decidir que mai més tornaria a submergir-se. «Hagués estat un d'aquells que troben surant bocaterrosa», afirma amb rotunditat. «De la mateixa manera», confessa, «vaig deixar el bisturí fa quatre anys. M'hi jugava molt més que la meua vida. M'hi jugava massa.»

Li hagués agradat que la seva filla li prengués el relleu en aquest sentit, ens explica sense recança. Ella reconeix que continua sentint el cuquet de la cirurgia i no descarta tornar-hi algun dia, però ja seria cirurgia menor. A ella,

des de sempre, ser cirurgià li havia semblat el més normal del món, un ofici com qualsevol altre perquè era el que havia vist a casa. Però tota la confiança que li tenia des de la proximitat, l'ha anat perdent amb el temps i ara reconeix que li costaria posar-s'hi i que entén el respecte que genera l'especialitat del seu pare. D'altra banda, viu amb passió el camí que ella ha escollit, el que la vida li ha portat. El diagnòstic prenatal, i no només perquè ho digui son pare, és el seu punt fort i un vessant que pot exercir a la ciutat que l'ha vist créixer, Girona, i també prop de la frontera i del seu espòs, amb qui comparteix, a més, l'amor per la medicina. Explica que ell, sabent el seu interès genètic per la cirurgia, la cridava a qui-ròfan quan podia ser testimoni d'alguna operació que li pogués interessar. «Molt romàntic, tot plegat», diu ella amb la seva blanca i elegant franquesa. Perquè la Carme Juncà, la Mamy, ha fet seves la saviesa i la delicadesa del seu pare, així com el sentit de l'humor, que no hi entén de gènere i que, sense saber com, fa néixer confiança a les dones que els vénen a veure i que els omplen les lleixes i els calaixos de grapats i grapats d'agraït pensament ■■■

L'ARTILLER QUE VOLIA SER DIGESTÒLEG

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Francesc López Alumà porta dos aparells per combatre la sordesa i, a vegades, pateix llacunes de memòria, però als 97 anys és ben capaç de recordar que el seu pare era de Montilla (Còrdova) i que va estudiar per capellà, «per tenir una mica de cultura», al Seminari de Girona, la ciutat on va conèixer la seva mare i on va treballar de funcionari a la Cambra Agrícola. També recorda molt bé l'impacte de la Guerra Civil: «Em repugnava haver d'anar-hi, però vaig tenir la sort que vaig passar per Sant Sebastià i des d'allà em van destinar a altres punts del País Basc. Va ser relativament tranquil». Era artiller i, per tant, mai no va entrar directament en combat. «Ho veia tot de lluny», aclareix, i remarca: «Aquella gent que feia la guerra no m'agradava i quan vaig poder tornar a Catalunya ja venia amb la idea que em faria metge.»

Les dificultats econòmiques van obligar la seva família a fer «molts sacrificis» perquè pogués estudiar medicina a la Universitat Central de Barcelona. «Estava de dispendiar amb una tia àvia al carrer de les Corts, a tocar la plaça d'Espanya», comenta López Alumà, que amb el seu esforç va aconseguir llicenciar-se un any abans del que li hauria correspost. «En lloc de sis anys vaig trigar-ne cinc», destaca. Durant el curs només tornava a casa «per Nadal, per Setmana Santa i a l'estiu». Quan va acabar la carrera, la seva primera feina va ser la substitució d'un metge de poble a tocar de Barcelona. «Dedicava els matins a anar a les cases dels pacients, on feia el que podia. A la tarda feia consultes a casa del metge»,

explica. En tornar a Barcelona, es va especialitzar en l'aparell digestiu a l'Hospital de Sant Pau. «M'agradava i, a més, m'havien dit que a Girona obririen la Clínica l'Esperança i em donarien feina. Però abans de tornar em vaig quedar a Barcelona, a l'Aliança, per entendre una mica de raigs X, ja que era molt important per a la meva especialitat», subratlla.

Pels volts del 1946, va tornar a Girona. «Un dia em vaig empipar amb els de la Clínica l'Aliança, perquè no acabava de funcionar gaire bé i, per exemple, les radiografies les feia qualsevol». El cas és que a Girona pràcticament no hi havia cap altre especialista d'aparell digestiu i no va tenir cap problema per trobar feina; al principi, treballava a la Seguretat Social i per atendre els pacients es desplaçava a casa del malalt. «I més tard al carrer Nou, on feia radiografies per a l'assegurança, i al cap de poc de temps a Santa Clara, on la gent venia a visitar-se», explica. Des del 1948, quan va obrir la Clínica Esperança, va treballar-hi simultaniejant la feina amb la de la consulta privada, primer a la casa dels pares, al carrer Mercaders, i després a Juli Garreta. «Vaig combinar les dues feines fins que em vaig jubilar. Als 75 anys de la clínica i als 70 de la Seguretat Social perquè m'hi van obligar», concreta.

A banda de les ocupacions esmentades, durant molts anys no va tenir inconvenient a treballar cada dilluns a l'antic Hospital de Santa Caterina. «Hi anava de forma voluntària. Malgrat que no cobrava res, era molt enriquidor perquè venien companys que s'interessa-

Francesc López

Alumà (Girona, 1919) va cursar l'educació primària als Maristes i el batxillerat a l'Institut Vell, situat al carrer de la Força. L'esclat de la Guerra Civil va frustrar, en primer terme, la seva entrada a la universitat. Obligat a enrolar-se a l'exèrcit, va viure el conflicte al nord d'Espanya, especialment al País Basc. En acabar la guerra, quan va poder tornar a Catalunya, ja tenia molt clar que volia ser metge i va cursar cinc anys de carrera a la Universitat Central de Barcelona. Posteriorment, es va especialitzar en l'aparell digestiu a l'Hospital de Sant Pau i va treballar uns anys a la Clínica l'Aliança de Barcelona. En tornar a Girona, va alternar la feina com a digestòleg a la Seguretat Social amb una consulta privada, primer al carrer Mercaders i després al de Juli Garreta. Entre 1964 i 1970 va ser president del Col·legi de Metges de Girona. Un dels seus dos fills, en **Carles López Oliu** (Girona, 1954), també és digestòleg.

ven pel que feia», relata. Segons ell, «hi fèiem força ciència, a l'hospital. Eren trobades en què compartíem informació i preocupacions i intentàvem aplicar tècniques noves». De tant en tant, amb el doctor Verdaguer de Mieres, anaven «a fer ciència a l'Hospital de Montpel·ler. I això que no enteníem gaire el francès». Gràcies a les visites a França va aprendre a fer laparoscòpies. «Llavors no existien els TAC ni les radiografies, i aquesta tècnica permetia explorar el fetge o la bufeta sense haver d'operar». Conserva un bon record de l'etapa com a president del Col·legi de Metges, entre 1964 i 1970: «Va ser el primer cop que es va elegir la junta de forma democràtica i ens aveníem molt. El problema era que havíem d'estar lligats a Madrid i allà feien el que volien; els escrivia una carta queixant-me i m'engegaven a fer punyetes», recorda.

Un fill metge

Tretze anys abans de presidir el Col·legi de Metges, al 1951, López Alumà es va casar amb Maria Carme Oliu (1929-2013). «El seu avi i el seu besavi havien sigut metges de Castell d'Aro», comenta. Un dels fills del matrimoni, en Francesc, és enginyer de telecomunicacions i actualment regenta una fàbrica de cervesa artesana. L'altre, Carles López Oliu, és digestò-

leg com el pare i, com ell, va fer l'especialitat a Sant Pau. Actualment, treballa a l'Hospital de Santa Caterina de Salt. «Quan aquest centre encara era a Girona, en Carles va introduir-hi les endoscòpies», comenta López Alumà. Pare i fill van coincidir uns quants anys a la consulta privada de Juli Garreta. «Ell feia coses que jo ja no hi arribava, treballava molt bé», apunta el pare. I també assenyala la diferència de mitjans: «Ara sembla que sigui impossible fer medicina sense l'ajuda de proves com TAC, ressonàncies magnètiques o endoscòpies. En la meua època, deixant de banda les laparoscòpies, únicament ens basàvem en la història clínica, l'exploració i les radiografies i si ho vèiem molt complicat calia obrir i operar». A la seva feina de metge va veure «una mica de tot», des de gent que tenia molèsties i se li inflava una mica la panxa fins a casos realment greus, com càncers o cirrosis. Insisteix en la necessitat de menjar sa i equilibrat i evitar factors de risc com el tabac, però apunta: «De vegades tot depèn de l'atzar. Els no fumadors també poden tenir algun factor genètic que els pugui afectar l'aparell digestiu». L'apassiona llegir diaris i sovint, al llit, rellegeix Josep Pla. També mira futbol per la televisió i surt cada dia a passejar. «Alguna cosa he de fer mentre espero a anar-me'n», diu amb ulls juganers ■■■

«Ara sembla que sigui impossible fer medicina sense l'ajuda de proves com TAC, ressonàncies o endoscòpies. En la meua època, deixant de banda les laparoscòpies, únicament ens basàvem en la història clínica, l'exploració i les radiografies»

DE LA DIGESTOLOGIA ALS RADIODIAGNÒSTICS

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFAEL BOSCH

Hi ha vocacions que depenen menys de l'entorn més proper que dels estímuls externs. Alberto Maroto Miró, cap d'Estadística a Girona, mai no s'havia imaginat que el seu fill es dedicaria a la medicina, però Julián Maroto Molleda, que amb l'esclat de la Guerra Civil va veure interromputs els seus estudis de batxillerat, va seguir els consells del seu padrí de Barcelona, que era metge dentista, i després de fer l'examen d'Estat va decidir que en lloc de gestionar xifres volia guarir malalties. «Els primers anys a la Universitat Central em vaig enganxar molt a la medicina», assegura. Vivia a casa d'uns oncles a la Gran Via i tornava a Girona cada dos o tres mesos. Fins que al cap de cinc anys van traslladar el pare a Barcelona com a cap provincial d'Estadística «i van posar pis allà i m'hi vaig quedar», explica. Justament llavors començava un pla nou, que afegia als sis cursos habituals un de pràctiques medicoquirúrgiques de pediatria i ginecologia a l'Hospital Clínic. «En ingressar a la facultat van unificar el primer i el segon d'abans, de manera que en un mateix grup hi havia el pla nou i el vell. Eren classes massa atapeïdes, amb més de 400 persones; hi havia gent que s'havia de quedar dreta o s'asseia a les escales. Això els primers dies, perquè després molts deixaven d'anar a classe», aclareix.

Al cap d'un mes de llicenciar-se en medicina i cirurgia, quan feia una substitució a Sant Adrià del Besós, un dels primers casos que va tractar va ser una febre tifoide. «Aquella nit no vaig poder dormir pensant en el

que podia passar-li al pacient», relata. Per sort, tot va anar perfectament i l'estada a Sant Adrià li va servir «per agafar una mica de rodatge». Posteriorment, va especialitzar-se en patologia digestiva a l'Hospital Sant Pau. «Llavors no hi havia MIR i vaig estar un any fent classes i pràctiques. Em va agradar molt i vaig demanar si em podia quedar a treballar a l'hospital; era una especialitat polivalent: hi havia radiòleg, el que tractava el recte, psicòleg, el que feia gastroscòpies, que eren complicades i molestes perquè s'utilitzaven tubs semirígids... aprenies de tot, al costat dels metges», destaca. Aquest aprenentatge li va anar molt bé per ocupar una plaça de digestòleg a l'hospital Sagrat Cor, que es trobava en procés de renovació. «M'hi vaig estar set anys. A més de la consulta externa amb el doctor Gallart Esquerdo, feia l'historial, l'exploració, raigs X, exploracions radiològiques programades, endoscòpies, visites a malalts ingressats a les sales... Hi anava a les vuit del matí i m'hi estava fins a les dotze o la una de la nit», remarca. Abans va estar un any intern al Clínic a les ordres d'Agustí Pedro Pons. «Era el millor metge que hi havia a Barcelona, amb una intel·ligència privilegiada. En aquella època no disposàvem dels mitjans d'ara i calia tenir molta intuïció i molta perseverància i fer exploracions contínues.»

Julián Maroto va tornar a Girona el 1956. «Treballava per a la Seguretat Social a Santa Clara i vaig obrir un consultori particular a la plaça del Gra, on havia treballat el doctor Castany. Durant un any sencer també anava a

«El doctor Agustí Pedro Pons era el millor metge que hi havia a Barcelona, amb una intel·ligència privilegiada. En aquella època no disposàvem dels mitjans d'ara i calia tenir molta intuïció i molta perseverància»

Julián Maroto Molleda

(Girona, 1925) va estudiar la primària als Maristes i el batxillerat a l'Institut Vell abans de matricular-se de medicina a la Universitat Central de Barcelona. En acabar la carrera, va fer un any de pràctiques a l'Hospital Clínic. La seva primera feina va ser una substitució com

a metge de medicina interna a Sant Adrià del Besós i poc després va especialitzar-se en patologia digestiva a l'Hospital de Sant Pau, on va treballar un any i mig abans de traslladar-se a l'Hospital Sagrat Cor. Set anys després, el 1956, va tornar a Girona, on va compaginar la feina per a la Seguretat Social

amb la consulta privada, primer a la plaça del Gra i després al carrer Joan Maragall. Tot i jubilar-se de la medicina pública als 70 anys, va continuar treballant a casa fins als 83. Un dels seus fills, **Albert Maroto Genover** (Girona, 1958), va fer la primària al col·legi Masmitjà i la secundària a la Salle.

També va estudiar medicina a la Universitat Central de Barcelona. Llicenciat com a metge i cirurgià, va fer el rotatori a l'hospital Josep Trueta, llavors Residència Álvarez de Castro. Després d'especialitzar-se durant quatre anys al servei de radiodiagnòstic de l'Hospital Clínic, va tenir la seva primera

feina, de menys d'un any, a l'Hospitalet de Llobregat. L'any 1987 va ocupar de forma interina una vacant al servei de radiodiagnòstic de l'actual Hospital Josep Trueta, on encara treballa i ha fet des d'interí fins a cap de servei.

Barcelona per atendre la clientela particular en un consultori prop de la Catedral. Quan es va instal·lar definitivament a Girona, el 1957, es va casar amb Irene Genover, filla del notari Jaume Genover. «Vam quedar-nos un pis al carrer Joan Maragall i vaig tancar la consulta de la plaça del Gra», informa. La nova consulta disposava d'un modern aparell de raigs X que li va fer servei fins que es va jubilar. «De fet vaig plegar perquè es va espatllar l'aparell», confessa. «Era molt bo, un Siemens que tenia televisió, amplificador d'imatge i tots els avenços. Un metge em va dir que estava boig, que en lloc d'un aparell de raigs X m'havia comprat un Rolls-Royce! La veritat és que em va costar molts esforços pagar-lo, però valia la pena, perquè podia fer la medicina més moderna. Llàstima que se'm va avariar i no hi havia recanvi d'una peça; calia posar un sistema nou digital i vaig decidir plegar», afegeix. Li va saber greu, perquè tenia clientela i li agradava la feina. Durant els seus anys d'exercici va tractar més d'11.000 pacients, inclosos els de la Seguretat Social; després de Santa Clara va treballar al CAP Güell. Recorda haver tingut com a pacients tots els membres d'alguna família, des dels avis fins als néts. Més d'una vegada va haver de recórrer a la contundència per convèncer els malalts que havia d'intervenir-los. «N'hi havia un que patia un atac d'apendicitis i li vaig dir que calia operar-lo immediatament. Em va dir que no podia ser, que tenia feina, i li vaig dir que ell mateix, que o deixava la feina o se n'anava directe al cementiri.»

Una especialitat emergent

Quan va arribar l'hora de triar carrera, un dels seus quatre fills, Albert Maroto Genover, també va acabar decantant-se per la medicina. Del seu pas per la Universitat Central en recorda: «La facultat estava molt massificada, amb classes de 500 alumnes o més. Vist amb perspectiva era una bogeria; parlem del curs 1975-1976, a les acaballes del règim». El sisè curs era pràctic i Maroto va fer el rotatori a la Residència Álvarez de Castro. En elegir especialitat va optar pel radiodiagnòstic. «Tenia alguna cosa a veure amb el que feia el pare però era més ampli», comenta. En

qualsevol cas, sempre ha mostrat un interès especial per les malalties abdominals, que s'han convertit en la part central de la seva activitat. «A mesura que passa el temps tot s'ha complicat molt i les especialitats s'estan subespecialitzant, de manera que si realment vols ser efectiu i eficient has de tenir àrees de dedicació», subratlla. «Suposo que el pare hauria preferit que fes digestiu i a l'entorn familiar la meva decisió va xocar una mica, però el temps m'ha donat la raó, perquè vaig triar una especialitat emergent que ha tingut una explosió», assenyalava. «El canvi ha sigut enorme. Quan vaig començar els radiodiagnòstics eren proves complementàries; ara ja són les centrals: sense les proves d'imatge pràcticament no s'entén el maneig de la majoria de les malalties.»

Albert Maroto va fer l'especialitat durant quatre anys a l'Hospital Clínic. El pas de menys d'un any per l'ambulatori de l'Hospitalet de Llobregat va precedir la tornada a Girona. «Hi havia una vacant al servei de radiodiagnòstic de l'Álvarez de Castro. El 1987 vaig ocupar la plaça de forma interina i des de llavors he fet tots els papers de l'auca: des d'eventual i interí fins a assolir la plaça per concurs-oposició i arribar a cap de servei de forma interina. L'evolució posterior ha estat de confluència de diferents institucions i ara

«Suposo que el pare hauria preferit que fes digestiu i a l'entorn familiar la meva decisió va xocar una mica, però el temps m'ha donat la raó, perquè vaig triar una especialitat emergent que ha tingut una explosió»

El doctor Julián Maroto va ser tinent mèdic a la Marina Espanyola. Any 1950.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Maroto.

el nostre servei és la direcció clínica territorial de l'ICS, l'IES i l'IDI; formo part de l'equip directiu d'un servei que és al Trueta, a Santa Caterina i a radiologia del CAP Güell», informa. Paral·lelament, treballa al Gabinet Mèdic de Diagnosi i Tractament de la plaça Josep Pla, i també ha estat al servei de TAC de la Clínica Bofill i després de la Clínica Onyar. Durant deu anys ha format tècnics en radiodiagnòstic a l'Escola Universitària de la Salut i l'Esport de Salt. A més, ensenya a fer proves d'imatge vinculades a especialitats mèdiques a la Facultat de Medicina de Girona, de la qual n'és professor associat des de la seva creació el 2009.

Albert Maroto va formar part durant dotze anys de la comissió deontològica del Col·legi de Metges de Girona, els quatre primers de secretari i els altres vuit com a president. «Ens devem al jurament hipocràtic, però la principal renovació dels codis té a veure amb un canvi de paradigma en la relació metgemalalt: cal passar del paternalisme del metge a una situació en què les decisions siguin més compartides. És complicat, perquè la posició mai no és igualitària; el metge té els coneixements tècnics i ha de saber conjugar-les amb les expectatives i necessitats del pacient. La competència en l'exercici de la medicina ha d'anar acompanyada d'una millora del tracte amb el malalt», opina.

«L'Albert és molt constant i estudios, es va treure el doctorat amb un premi extraordinari», destaca Julián Maroto, també orgullós dels seus altres tres fills: Julià, prehistoriador i paleontòleg; Santi, economista, i Ramon, fotògraf. Gran amant de la música, i superats el 90 anys, el pare de la nissaga és un col·leccionista empedreït. Segells, monedes, clauers, morters, rellotges, postals antigues de Girona, medalles commemoratives... «Ho col·lecciono tot», admet.

Un bàlsam per a l'esperit

«La medicina sempre és una comunicació amb el pacient», defensa Julián Maroto, convençut que «una persona és un cos i una ànima i també s'ha de curar la part moral. He vist molts casos que surten millorats perquè els has sabut escoltar», afirma. «Deixar

El doctor Albert Maroto Genover treballa a l'Hospital Josep Trueta des de l'any 1987.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Maroto.

que t'expliquin les seves dificultats i els seus problemes de vegades ajuda més que la medicina. El pacient vol el tracte que tu voldries, una mica de bàlsam per a l'esperit; si deixes que el malalt parli sense presses de les seves coses, que es desfogui, sovint aconsegueixes que només amb això ja es trobi millor. Moltes malalties no són orgàniques», afegeix Maroto pare. La seva manera de tractar els pacients ha originat més d'una anècdota. El seu fill Albert en recorda una que va convertir-se en recurrent: «El vincle que el pare creava amb alguns pacients era tan fort que, malgrat que acabava de visitar-los a finals del matí, al migdia li trucaven per acabar de comentar aspectes del tractament i ell continuava la visita al telèfon tota l'estona que calgués. De vegades s'hi passava mitja hora!», exclama. «Amb els malalts s'ha de tenir molta paciència», opina el seu pare. «N'hi ha que donen la llauna o són una mica impertinents, però és important escoltar-los i després fer-los una exploració exhaustiva. No com ara, que es mira l'ordinador i ni es mira la cara del pacient. Li deixen dir quatre coses, encarreguen radiografies, TAC, anàlisis, i li diuen que torni quan tinguin els resultats. S'ha perdut molt la convivència», lamenta ■■■

CINC SEGLES, NOU GENERACIONS

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

La memòria històrica ens fa recular molt enre per trobar l'embrió documentat dels Mascaró. Concretament, cal viatjar fins a Vilobí d'Onyar per trobar la figura de Salvi Mascaró Coversí, un cirurgià que, segons deixa intuir un llibre, procedia d'una nissaga amb altres experiències en el ram. El fill d'aquest, Miquel Mascaró, va continuar la tradició establint-se a Cassà de la Selva i ampliant la família amb uns descendents que van heretar, cadascun d'ells, un bisturí del seu progenitor: en Joan va exercir a Tunísia i va tenir un nét, Joan Bautista, que va ser metge reial al país africà; en Miquel va arribar a ser cap de Cirurgia de l'Hospital Reial de Viana de Pamplona després d'haver guarit les ferides en el cos de carabiners reials; en Benet va exercir amb el pare a la consulta cassanenca i en Josep es va traslladar a Argelguer.

Aquest últim va tenir quatre fills repartits ens dues núpcies diferents. El gran, fruit del primer matrimoni, va ser l'Antoni, nascut a Camprodon i desplaçat a Lleida, on va encaminar la seva trajectòria cirurgiana. És en el segon enllaç amb Margarita Cros, però, quan la nissaga Mascaró viu una bifurcació territorial gestada a partir de l'estirp de dos dels seus tres fills: en Silvestre, nascut a Lladó igual que el seu germà petit Pere, també metge, personifica la branca gironina del cognom, mentre que en Josep presideix l'extensa genealogia barcelonina.

Com va fer més tard el seu germà Josep, en Silvestre va iniciar els estudis a Cervera i més tard es va desplaçar a Barcelona per obtenir el batxillerat en cirurgia, una primera parada fonamental per poder ser aprovat per la Facultat de Medicina i, conseqüentment,

rebre el títol. Després d'una època com a rector del *Diario de Ciencias Medicas*, el fill gran dels Mascaró Cros es va instal·lar en una casa a Lladó, on origina un notori itinerari com a metge. És precisament aquí on es confirma, novament, el vincle inherent que té el llinatge amb la medicina. Allà hi van néixer quatre fills amb destins dispars: l'infortuni es va fixar amb en Josep, el gran, que va morir a Barcelona als catorze anys mentre seguia els passos acadèmics del pare; el segon, en Joan, va perllongar la nissaga a Banyoles; l'Anicet, que va esdevenir una eminència oftalmològica, reconegut per l'escriptor José Saramago, va sobresortir especialment a Lisboa, on va inaugurar l'Institut Mascaró, va crear un sistema de lectura per a cecs anterior al braille i va pujar el seu fill Anicet Víctor, també oftalmòleg referent; i el petit, en Joaquim, a qui la inquietud el va portar a voltar món després d'haver estat metge de l'Armada.

Llinatge banyolí

Qui es va quedar a les contrades gironines, en Joan, ben aviat va ressaltar com una promesa del ram. Després d'un batxillerat a Figueres es va llicenciar a la Facultat de Medicina de Barcelona amb un expedient immaculat que, a part de les optimistes qualificacions, caminava en paral·lel amb el Premi Extraordinari de Llicenciat de la Universitat Literària de Barcelona, reconeixement que descobria una ment culta i il·lustrada més enllà del bisturí.

No va tardar gaire en abandonar el bullici barceloní. El 1863 va obrir consulta a Banyoles i es va convertir en el metge director del balneari de la Font Pudosa, un càrrec que va compaginar amb la consulta personal

i amb un perfil camaleònic no només entrellaçat amb l'àmbit laboral, atès que també va ser delegat provincial de Sanitat durant l'epidèmia de còlera o fundador de la Societat Espanyola d'Higiene (1982) i del Col·legi de Metges de Girona (1894), sinó també amb el sector públic, arran d'una faceta política que va derivar en etapes com a edil i al capdavant de l'alcaldia banyolina entre 1919 i 1920.

Qui sap si fruit d'un acte de senzillesa argumental, el destí el va emparellar amb una filla del doctor local Josep Castanyer, amb qui va tenir un fill, Josep Mascaró, que va encetar la sisena generació de la família. Ho va fer molt determinat per la feina del pare al balneari, ja que després de llicenciar-se a Barcelona es va doctorar en Hidrologia a Madrid dos anys després i es va vestir de pioner a l'hora de guanyar les oposicions de Metge Director de Banys, una distinció que va marcar el seu rumb: primer, com a interí a balnearis de Banyoles, Capmany, Ribes de Freser, Santa Coloma de Farners i Sant Hilari Sacalm, i més tard, ja de manera fixa i seguint les passes de l'antecessor, dirigint durant molts anys la Font Pudosa.

Passional i entregat a la professió, atri-buts que van enaltir la seva figura entre els pacients, en Josep també va sobresortir en l'àmbit acadèmic. Un dels seus estudis iniciàtics, un treball sobre la topografia mèdica de Banyoles que lluia com a introducció un poema del seu amic mossèn Cinto Verdager, va ser premiat per la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona amb la Medalla d'Or. «*Es indudablemente y sin discusión la mejor topografía médica que se ha presentado desde muchos años acá...*», resava el veredict de la institució.

Deixant de banda els pilars professionals, hi havia una altra passió que ocupava el seu temps: la descoberta dels orígens familiars. Va ser així, remonent els documents de parròquies i consistoris, com va reconstruir el vincle mèdic que edificava la nissaga, un arbre amb una munió de branques que va tenir continuïtat amb el naixement del seu fill Joan Mascaró Roura, format a Barcelona i influenciat per una Guerra Civil que el va derivar a Cadis per examinar-se de les darreres assignatures, tot i que finalment es va

La longevitat de la nissaga dels Mascaró ens fa viatjar fins al segle XVII per trobar la figura de Salvi Mascaró, un cirurgià resident a Vilobí. És el primer de qui es guarda documentació vinculada amb la medicina, però no és l'únic. El seu fill Miquel, metge de Cassà, va tenir quatre descendents també del ram: en Joan, que va exercir a Tunísia; en Miquel, que ho va fer Pamplona; en Benet, que es va quedar a Cassà, i en Josep, que va fer carrera a Argelaguer. Aquest últim va ser pare, també, de futurs metges: l'Antoni, que es va desplaçar a Lleida; en Pere; en Josep, que va iniciar una llarga nissaga paral·lela a Barcelona, i en Silvestre, que va fer el mateix des de Lladó, on van néixer en Josep, mort als 14 anys; l'Anicet, una eminència oftalmològica a Portugal; en Joaquim, un metge de l'Armada rodamón, i en Joan, establert a Banyoles. Precisament al costat de l'Estany s'hi van educar en **Josep Mascaró Castanyer**, reputat metge Director de Banys i pare d'en **Joan Mascaró Roura**, qui va ser director de Santa Caterina des del 1958 fins al 1977. Ell va tenir dos fills dedicats al ram: en **Josep Maria**, especialista en cardiologia i aparell respiratori i destacat metge d'empresa, i en **Jaume**, expert en malalties infeccioses. Van ser la vuitena generació, una per sobre de la que representen la **Isabel**, filla d'en Josep Maria, i la **Glòria**, filla de Glòria Mascaró.

acabar llicenciant a la capital catalana amb resultats excel·lents.

Joan Mascaró Roura

Ell, que va ser la cara de la setena generació mèdica de la família a Girona, es va acabar de formar a la Universidad Complutense de Madrid amb una tesi doctoral sobre la patologia renal com a gran colofó. Especialitzat en cor i pulmó, tot seguit va retornar a Girona per treballar a l'Institut Nacional de Previsió i ser posteriorment director de l'Hospital de Santa Caterina des de 1958 fins al 1977, quan es va jubilar després d'un llarg camí en el qual va establir molt bona relació amb els doctors Ordís o García-Bragado, qui el va operar d'un problema intestinal sota l'atenta mirada del seu gran amic Moisès Broggi.

Era una ment encuriosida, la seva. Potser per això l'any 1955 es va adonar que amb l'arribada de la primavera els veïns dels arrossars de Pals i l'Escala emmalaltien amb el 'mal de l'arròs', una epidèmia que va identificar amb els doctors Covaleta i Pumarola i que va exposar en forma de resultats al butlletí del Col·legi de Metges. Aquesta institució, precisament, el va nomenar Col·legiat d'Honor l'any 1993 mentre un baf pòstum imperava a l'atmosfera: traspasat uns dies abans, el doctor no va poder llegir el treball autobiogràfic que havia elaborat, per la qual cosa va haver de ser el seu fill Josep Maria l'encarregat de posar veu a uns pensaments farcits d'agraïments: a August Pi-Sunyer; a Pere Nubiola i Agustí Pedro Pons, de l'Hospital Clínic de Barcelona; i a Carles Jiménez-Díaz, de la Universidad Complutense de Madrid, així com per al seu pare, qui li va inculcar «unes idees i creences» des de «les proximitats del llac de Banyoles.»

Que en Josep Maria Mascaró Juandó llegís el text no va ser una decisió merament emotiva. Format a la Facultat de Barcelona, es va especialitzar en cardiologia i aparell respiratori abans d'ampliar els seus coneixements a Montpel·lier i Copenhaguen, la qual cosa ja deixava entreveure un tarannà amb poques fronteres. En efecte, i després de forjar-se professionalment durant els estius a Llançà i el Port de la Selva, en Josep Maria va

desenvolupar una carrera frenètica dividida en tres fronts: des de Girona, va exercir a la seva consulta privada i també com a metge especialista en cor i pulmó al Centre d'Especialitats Güell fins a la seva jubilació, període en el qual van ser constants les visites al seu referent, el doctor Jordi Soler-Soler, de l'Hospital Universitari Vall d'Hebron, a qui li consultava els casos més complexos; com a metge d'empresa, d'altra banda, va excel·lir a companyies com Iberia o Telefónica, mentre que també va treballar durant una colla d'anys a l'Aeroport de Girona després d'haver destacat en la medicina aeronàutica.

Casat amb la també metgessa Isabel Casanovas, companya de curs del seu germà Jaume i del seu cosí Ferran Mascaró i una de les primeres professionals en especialitzar-se en psiquiatria infantil, van tenir dos fills. Un dels petits, Isabel Mascaró i Casanovas, va fer bons els auguris de la nissaga i va seguir el rumb del fonendo i la bata blanca. Després d'estudiar la carrera a Reus va realitzar l'especialitat de pediatria –via MIR– a l'Hospital Josep Trueta, l'avantsala d'una estada de dos anys a l'Hospital d'Ipswich, on actualment exerceix el seu marit, el pediatre Alfredo Vargas. Ja de tornada, l'Isabel va treballar en el CAP de Banyoles i en medicina privada a la Clínica Bofill durant vuit

anys, just abans d'esdevenir metge adjunt del Departament de Pediatria del Trueta, càrrec que ocupa avui, i dedicar-se a les sotsespecialitats d'al·lèrgia i pneumologia pediàtrica. Ella representa la novena generació mèdica de la família, un honor que comparteix amb Glòria Carbonell Mascaró, filla de la Glòria Mascaró i el pediatre Martí Carbonell que, actualment, aporta els seus coneixements en un ambulatori de Terrassa.

En un salt temporal enrere s'hi ubica el seu oncle, Jaume Mascaró Juandó, llicenciat a la Facultat Central de Barcelona després d'una formació primigènia a l'Acadèmia Coquard i a l'Institut de Girona. Fervent admirador de la tasca del seu pare, a qui acompanyava durant les visites domiciliàries, en Jaume va ser metge adjunt de medicina interna a l'Hospital de Santa Caterina i cap de secció de la mateixa disciplina al Trueta, on va excel·lir com a expert en malalties infeccioses. De fet, el seu currículum va ser tan rellevant que el va convertir en protagonista de ponències i congressos d'arreu del món, destacant especialment en el camp del VIH. Gran apassionat per la fotografia i el mar –va ser president del Club Nàutic de Sant Feliu de Guíxols–, tenia un velar de ferro, el 'Gudrum II', que va portar a navegar fins poc abans de la seva mort, quan tenia 67 anys ■

D'esquerra a dreta, els doctors Josep Mascaró Castanyer (Banyoles, 1869-1916), Joan Mascaró Roura (Banyoles, 1907-Girona, 1993) i Jaume Mascaró Juandó (Girona, 1945-2013). PROCEDÈNCIA: Arxiu família Mascaró.

DE LA MEDICINA DE POBLE A LA BIOLOGIA CEL·LULAR

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Un clàssic metge de poble, un cardiòleg i un investigador en biologia cel·lular. Les formes en què avi, fill i nét s'han aproximat a la medicina són completament diferents, però els components de la nissaga dels Masià no només comparteixen professió i cognom. Més enllà de l'evidència que tots tres són metges i tenen en comú una clara voluntat de servei, resseguir els seus passos permet constatar que han optat per fer de la ciència una forma de vida. Cadascú en el seu àmbit, els tres Masià són un magnífic exemple que el principal motor dels bons metges és la passió.

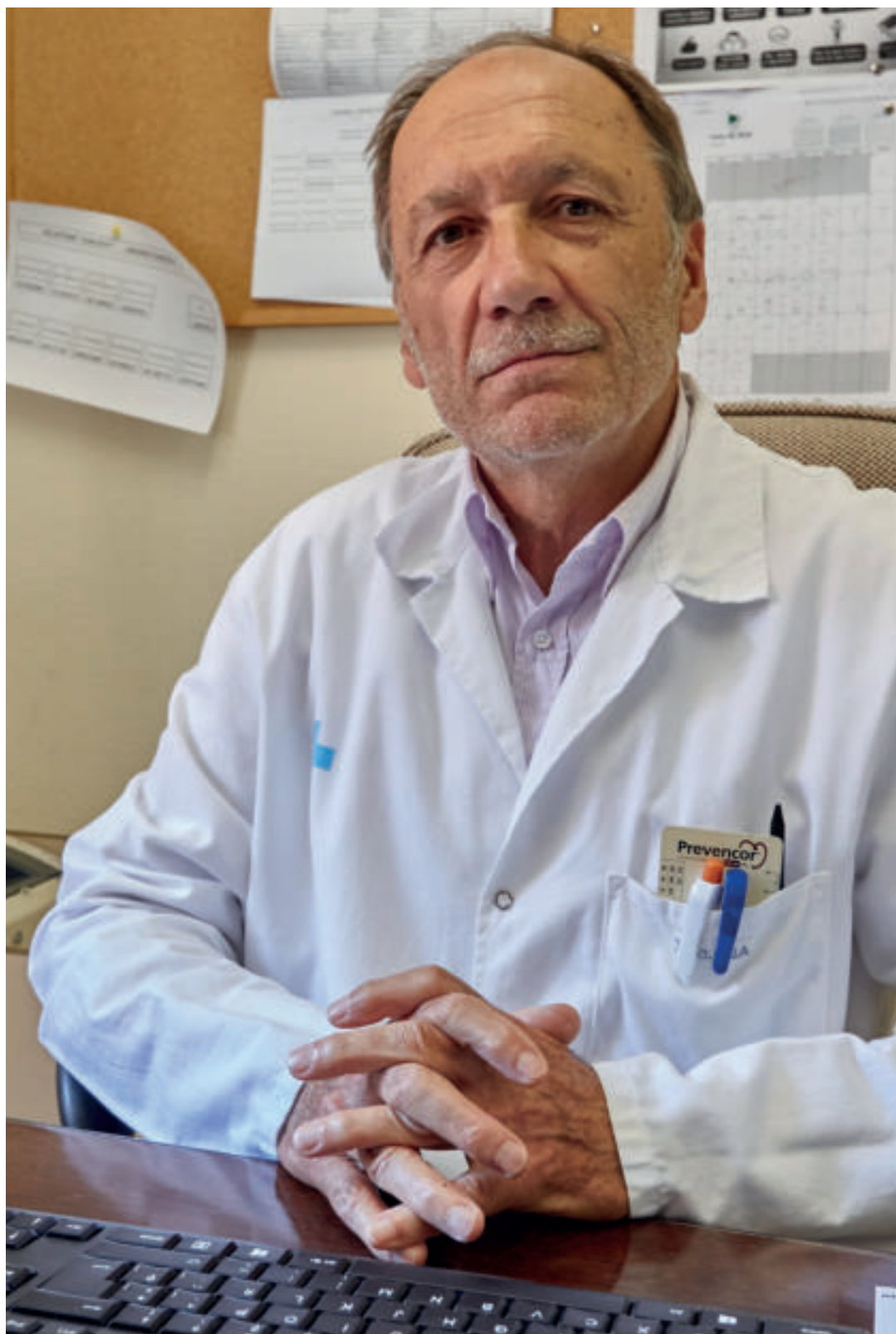
Fill d'un militar que, després de ser acusat de revoltar-se contra la república, va ser condemnat a mort –al final se'n va salvar i es va passar tres anys empresonat–, Rafael Masià de Ros combatia inicialment pels nacionals, però durant la guerra va canviar de bàndol. En finalitzar el conflicte bèl·lic, va poder concloure la carrera de medicina a Barcelona i, després de començar a treballar a Darnius com a metge de poble, va conèixer Mercè Martorell Jordà, amb qui va acabar casant-se. Fruit del seu matrimoni, l'any 1944 va néixer Rafel Masià Martorell. Tres mesos després van anar a viure a Santa Eugènia, concretament a la part de dalt de l'empresa d'embotits Serra i Mota. «En aquella època el pare feia de metge de Salt i tenia un local llogat al carrer Major. També veia malalts de la Seguretat Social», explica Masià Martorell. Quan tenia set anys, el 1951, es van traslladar a Sant Narcís. «Al pont del Dimoni, davant del Col·legi Groc. El pare

es desplaçava amb moto, amb una Lutícia, per anar a veure els pacients. També tenia una consulta particular a casa mateix», recorda. «En aquells temps estava de guàrdia les 24 hores, encara no hi havia metges de guàrdia», subratlla Rafel Masià.

Un tafaner a la cuina

«Quan jo era molt petit gairebé ningú no tenia telèfon, però ens en van posar un per a rebre trucades dels pacients. El diumenge anàvem a la platja amb el pare i la mare es quedava a casa per atendre el telèfon», explica. Quan arribaven de la platja, Rafael Masià es trobava rere la porta una pissarra amb totes les anotacions de la seva dona. «De vegades també venien directament a casa per avisar que hi havia algú malalt. El pare hi anava de seguida. Tot era molt sacrificat», observa Masià fill. De tota manera, apunta, el seu progenitor treballava amb alegria. «Alguna vegada l'acompanyava a les cases que visitava i sempre es mostrava xerraire. Preguntava què tenien per dinar, ficava el nas a la cuina... El coneixia tothom. Havia vist néixer els néts i morir l'avi de moltes famílies, que d'altra banda era el normal en aquella època», afegeix Rafel Masià abans d'assenyalar: «Els metges de poble com els d'abans ja no existeixen. Ara hi ha els CAP i el metge no va quasi mai a casa, és una història diferent». El seu pare no es va jubilar fins als setanta anys. Durant l'últim tram de la seva carrera professional, va deixar la consulta de Salt per anar a treballar a l'ambulatori de Santa Clara.

«Quan jo era molt petit gairebé ningú no tenia telèfon, però ens en van posar un per a rebre trucades dels pacients. El diumenge anàvem a la platja amb el pare i la mare es quedava a casa per atendre el telèfon»

Rafael Masià de Ros (Figueres, 1912-Girona, 1990), **Rafel Masià Martorell** (Darnius, 1944) i **Ricard Masià Serra** (Girona, 1978) són els tres membres d'una nissaga en què avi, fill i net comparteixen la passió per la medicina. El precursor de la nissaga, Rafael Masià de Ros, que havia fet el batxillerat a la Salle de Figueres, va haver d'interrompre els estudis de medicina a Barcelona a causa de la Guerra Civil. Quan va acabar la carrera, va exercir a Darnius, a Salt i a Girona. El seu fill, Rafel, va fer la primària al Col·legi Groc i el batxillerat a l'institut del carrer de la Força; després de cursar medicina a Barcelona va treballar com a metge substitut a Viladecans i a Lloret de Mar. També va ser metge d'urgències a l'Hospital Clínic. Posteriorment, es va passar set anys a Nova York, primer fent medicina interna i després cardiologia, abans de treballar-hi com a cardiòleg. En tornar a Girona, va exercir a la unitat de cures intensives del Trueta entre el 1978 i el 2011, essent director mèdic de l'hospital els dos últims anys. Va ser regidor de Salut a l'Ajuntament gironí entre 1983 i 1991. El seu fill, Ricard, va estudiar primària a l'Annexa i secundària al Sobrequès. Després de cursar un programa especial de medicina i investigació a la Washington University de Saint Louis va fer la residència quatre anys més al General Hospital de Boston, on ara és especialista en anatomia patològica i biologia cel·lular.

Al batxillerat, Rafel Masià es va decantar per les lletres, pel grec i el llatí, però en arribar al preuniversitari va decidir que volia fer medicina. «Sempre m'han agradat les humanitats, però a l'últim moment vaig canviar d'opinió. Per estudiar medicina calia fer el preuniversitari de ciències i em va costar molt; de fet, vaig haver de repetir curs», confessa. Finalment, però, l'any 1962 va començar la carrera a la Universitat Central de Barcelona. «El primer curs vaig viure en un pis d'una tia meva al carrer Ferran Puig, al barri del Putxet; els altres cinc cursos vaig allotjar-me a l'Hospital de Sant Pau, a una residència d'estudiants muntada per la Fundació Cambó», recorda. «La universitat era a l'altra punta de la ciutat, però vivia en un ambient hospitalari», destaca. Al tercer curs va superar unes oposicions per fer d'alumne intern. «Feia el que fan els residents, una mica de tot. El 1968, a l'estiu, vaig tenir la meva primera feina oficial: substituir durant un mes el metge de Viladecans. Era una feina de màxima responsabilitat, però em va anar molt bé perquè ja tenia rodatge a l'hospital. Després vaig fer una altra substitució a Lloret de Mar, on vaig estar intern tres mesos; a l'estiu, amb tots els turistes, vaig aprendre moltes coses», comenta. Posteriorment va guanyar unes oposicions per fer de metge d'urgències a l'Hospital Clínic, on va treballar més d'un any abans de decidir-se a marxar als Estats Units. «Corria l'any 1970 i estava fart d'en Franco i de les circumstàncies polítiques. Era membre del consell d'estudiants i més d'una vegada vaig haver de córrer davant dels grisos. Tot plegat era molt asfixiant, encara afusellaven gent», destaca. La seva decisió d'anar-se'n també va coincidir en el temps amb la mort del seu germà Carles, víctima d'una leucèmia als 24 anys, quan tot just havia acabat la carrera d'arquitectura. «Va ser molt dur per a tots», apunta.

Uns anys fantàstics a Nova York

El juliol del 1970 va arribar a Nova York després d'haver superat les proves organitzades per un organisme del govern nord-americà que captava metges estrangers. «Havia practicat l'anglès durant uns mesos a Lloret,

El doctor Rafael Masià Martorell és un reconegut cardiòleg.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI.

«Van ser uns anys fantàstics. Passar de Franco i d'una educació catòlica, apostòlica i romana a la vida a Nova York, que t'obria el món d'una manera increïble, era un canvi espectacular»

i mentre treballava al Clínic també vaig fer classes privades», explica. Quan va superar les proves va triar Nova York com a primera opció. El van acceptar. Primer va anar-hi sol i la seva dona –Montserrat Serra, a qui havia conegut a Barcelona– va afegir-s'hi poc després. En total, es va passar set anys a la State University of New York, a Brooklyn. «Primer vaig fer tres anys de medicina interna i després dos anys de cardiologia com a especialitat i dos més que em vaig quedar treballant de cardiòleg a l'hospital», concreta. «Van ser uns anys fantàstics. Passar de Franco i d'una educació catòlica, apostòlica i romana a la vida a Nova York, que t'obria el món d'una manera increïble, era un canvi espectacular. Hi havia la guerra del Vietnam i molts problemes de drogues i crims, però les possibilitats eren enormes, sobretot en el camp de la medicina. Allà es pensava molt més que aquí; valoro molt aquells anys de formació», assegura.

Al final, però, va decidir tornar a Catalunya. «No tenia feina assegurada, però s'albirava la democràcia i tot era molt engrescador», evoca. Van arribar a Girona el 1977, deu dies després que el seu fill Carles, actualment periodista, nasqués a Nova York. La unitat de cures intensives de l'Hospital Trueta obria una planta de cardiologia i va guanyar la plaça; poc després, l'abril del 1978, van obrir la

unitat de cures intensives, on va romandre fins al 2011, quan es va jubilar. Primer va ser cap del servei de medicina intensiva i des del 1985 del servei de cardiologia, «que de fet ja funcionava des de feia set anys», precisa. Els dos últims anys abans de jubilar-se va ser director mèdic del Trueta. Entre 1980 i 2012 també va tenir una consulta privada al carrer de Francesc Ciurana. A més de ser regidor de Salut a l'Ajuntament de Girona entre 1983 i 1991, el 1992 va ser director mèdic de la subseu olímpica de Banyoles. Entre 2005 i 2009 va dirigir el pla director de malalties cardiovasculars. També va ser un dels fundadors de Gicor, una entitat que va presidir des de la seva creació, el 1986, fins al 2008. Durant els últims anys ha estudiat alemany. I també filosofia a la UdG. Li agrada qüestionar-se les coses, practicar l'escepticisme. «No ens ho hem de creure tot, ni tan sols els dogmes mèdics. Tenim dret a qüestionar-nos el que ens diuen, la gent es pot equivocar», raona.

La tercera generació

Ricard Masià Serra, nascut a Girona el 1978, va estudiar la primària a l'Annexa i la secundària al Sobrequés. «Quan tenia setze anys ja va dir que volia anar a estudiar als Estats Units. Pencava molt i tenia les idees molt clares, sempre va demostrar unes grans aptituds», remarca el seu pare. Finalment se'n va anar als disset anys, després de ser número 1 del COU a Catalunya. El seu destí va ser la Cornell University a Ithaca, a l'estat de Nova York. «Com que medicina és un postgraduat, primer va haver de fer una llicenciatura i va triar biologia», relata el seu pare. Durant aquells primers anys en Ricard va començar a interessar-se per la recerca en biologia cel·lular i va escriure els primers articles científics. Com que treia molt bones notes, va aconseguir beques per estudiar a la Washington University in Saint Louis, a Missouri, on durant set anys va fer dos programes especials de medicina i investigació. En graduar-se, va fer quatre anys de residència al Massachusetts General Hospital de Boston, on actualment és especialista en anatomia patològica i biologia cel·lular.

«El més important per cuidar-se el cor i la salut en general és dur un bon estil de

vida des de la infància. L'estil de vida és més important per a la prevenció que totes les pastilles del món», afirma el cardiòleg Rafel Masià, que abans de jubilar-se recomanava als seus pacients que deixessin el cotxe al garatge i anessin a treballar a peu «encara que haguessin de caminar quatre quilòmetres». No es limitava a donar consells, però. Predicava i encara predica amb l'exemple. Va córrer maratons fins als cinquanta anys i ara dedica unes quantes hores setmanals a nedar i anar amb bicicleta. «També camino molt; sempre que puc pujo escales i vaig caminant a tot arreu», explica Masià, que es desespera quan veu que la majoria dels pares «porten els fills al col·legi amb cotxe i després els fan practicar esport a la tarda». No desaprofita l'ocasió per recordar «el que tothom sap però poca gent fa: no cal menjar massa, ni fumar, ni per descomptat abusar de l'alcohol». Segons ell, «els nanos no haurien de beure coca-coles ni menjar rebosteria industrial. Cal una alimentació més sana i variada, les begudes ensucrades haurien d'estar prohibides», opina. Malgrat que la majoria de la població té força clar què cal fer per cuidar-se, «a la pràctica costa molt, perquè en els últims anys la gent ha adquirit un estil de vida sedentari», lamenta ■■■

Rafel Masià de Ros, l'any 1941, en un retrat d'estudi.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fotografia Unal).

UN HUMANISTA SENSIBLE

TEXT > ÀNGEL MADRIÀ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Quan contactem amb el doctor Josep M. Massanas ens cita a casa seva, al carrer Joan Maragall, just davant del col·legi Masmitjà. Ens diu que està a punt de fer 94 anys, però es nota que té el cap molt clar i una memòria envejable. Em parla de la família de la meva dona amb detalls precisos: va ser-ne el metge de capçalera durant molts anys. Ens citem per uns dies posteriors. Ens rep, molt amablement, en el pis que feia de consulta privada, just al costat del seu domicili. És un espai no gaire gran, amb un rebedor, una sala d'espera, un petit despatx ple de llibres i la sala de visites, que és on tenim la conversa. És una estança pràcticament buida: una pica per rentar les mans i una taula amb un parell de cadires. La sala la presideix un oli de Francesc Torrascasana.

El doctor comença parlant de l'home, de la matèria i de la bomba atòmica: «Tota la matèria és pura energia. Nosaltres som energia pura, no som res més que això». Però ens posem a descabdellar la seva vida: «Vaig néixer a la plaça de la Independència, sobre la Marina. A l'escola, primer vaig anar al Bruguera i quan vaig tenir 4 anys em varen portar als Maristes. El batxillerat, però, el vaig fer a l'Institut Vell. Sempre estava entre capellans; per tant sóc ateu pur [riu]. Després d'anar a jesuïtes, *hermanos* i a l'escolania del Mercadal amb mossèn Forns... he de ser ateu pur.»

Després dels anys d'infància i joventut envoltat de sotanes i escolanics fa el salt a Barcelona per fer la carrera de Medicina: «A Catalunya hi havia una sola universitat, la Central, a la plaça Universitat i la facultat de Medicina era al Clínic. Vaig començar la carrera el 1941 i vaig acabar-la el 1948. Abans eren 7 anys i encara recordo alguns companys de

Girona: en Reyner, en Solà, en Campistol, en Tibau... Érem molt pocs. *Llavons* era acabada la Guerra i la universitat era un filtre difícilíssim: de 100 alumnes només n'aproven 4 o 5. Jo li deia al meu pare: 'Pare, és molt difícil això'. Ell em contestava: 'O és a Barcelona o no estudies'. I vaig estar-hi 7 anys.»

Un cop acabada la carrera, l'any 1948, comença la seva vida professional: «Quan vaig acabar vaig preparar-me per l'especialitat de dermatologia i vaig anar intern a la Clínica Peyrí de dermatologia, a l'Hospital Clínic; però en acabar, a Girona, totes les places estaven ocupades. Hi havia 4 o 5 dermatòlegs i ho tenien tot ocupat. *Llavons*, per guanyar-me la vida, vaig fer de *Médico Civil Contratado del Ejército Español*; vaig fer milícies: érem oficials de complement i cobrava 600 pessetes al mes. Després, com que no hi havia places oficials vaig fer de metge de capçalera». Però, l'any 1950, amb l'ajuda del seu pare, obre consulta al carrer Santa Clara en una casa que fa cantonada amb el carrer de l'Obra i s'hi està fins que es trasllada a la casa actual. Ho explica així: «Vaig estar visitant a la consulta de Santa Clara fins que vaig fer aquesta casa. Els meus sogres estaven ben situats i ens van dir: 'Per què no us feu una casa?' És com si ens haguessin dit: 'Per què no aneu a la lluna?' Però ens van dir: 'Ja us ajudarem'. I vam comprar aquest solar. Tot això eren camps, no hi havia res, ni el col·legi Masmitjà; res de res, una fàbrica aquí davant i una bòvila. Tot eren hortes. Vaig anar a l'ajuntament i els vaig dir: 'Vull fer una casa'. Em van dir que no podia ser, que com a mínim 4 pisos. I llavors vaig buscar gent que volgués fer la casa amb mi. Vaig trobar en Siqués, el dentista; en Joan Botanch, l'advocat...

Josep M. Massanas Vidal va néixer a la plaça de la Independència de Girona, el 7 d'octubre de 1922. És fill de Josep Massanas Bussot i de Mercè Vidal Verdaguer, ambdós de Palafrugell. El pare era el gerent de l'empresa Uralita a Girona. L'avi matern, Romuald Vidal Mateu, també de Palafrugell, era metge i conegut com 'El rei de les pulmonies': «L'avi, de fet, no era metge, no era res més que un 'curandero', com tots els metges del seu temps. Era republicà federal». El doctor Massanas és casat amb Roser Vacarissas Folch (Barcelona, 1928) i han tingut dos fills: la Mercè (Girona, 1953), que és psicòloga i logopeda i viu i treballa a Barcelona; i en Marcel (Girona, 1958-1978), que va morir en un desgraciat accident mentre feia el servei militar. Té una néta, l'Emma.

En aquest moment de la conversa repassem unes revistes *Gavarres* i *Girones* que li hem portat. En un *Gavarres* hi ha un reportatge sobre Pompeio Pascual, i ens diu sobre el pediatre: «El coneixia molt... i tant! Durant un temps, cada diumenge, anàvem junts a caminar cap als Àngels, a Sant Miquel... pràcticament va ser el meu pare polític». En una de les fotos hi surten, precisament, en Peio, en Pere Canal i el doctor mateix. També hi ha el seu fill Marcel, que llavors era un nen de 6 o 7 anys. El doctor recorda amb precisió la sortida: «Això era el camí de la casa de les Figues cap als Àngels. Aquell dia el meu fill em va dir: 'Papà em deixes portar una destrat?'». Massanas s'emociona i, després d'uns segons, demana continuar la conversa.

Li comento que amb 94 anys conserva una memòria envejable: «El cervell és un ordinador, de fet un ordinador és una còpia del cer-

«Abans el metge era conseller, ho era tot. Era un amic de la família, ajudava en tot»

vell. Si hi ha una bona circulació tot funciona molt bé, al cap... El cos humà és física i química pura. No hi ha res més que això». Parlem de la mort, de la religió i li dic que em sembla un home molt pragmàtic: «Després d'aquí aniré a la incineradora... com que sóc fredollic [riu]. És pot ser alguna cosa més que racionalista? La resta són imaginacions, la religió és un invent humà: l'home ha creat Déu!»

Parlem de com ha evolucionat la medicina, de quin és el futur... «Jo vaig agafar encara el temps d'abans de la gran evolució; el gran canvi van ser amb la penicil·lina. Després de la Guerra es va començar a fer servir la penicil·lina i això va allargar molt la vida. He vist morir molts companys de tuberculosi! A Girona sempre hi havia 50 o 60 morts de tifus cada any; no hi havia aigua potable, bevíem l'aigua dels pous. Ara s'ha perdut la part humana del metge. Abans tot era diferent perquè no es coneixia res; la medicina de veritat va començar els anys 60 i 70, tot era curanderisme pur.»

Acabem la conversa i li pregunto si ha sigut feliç: «Com a metge, sí. Però he patit perquè veia patir la gent. Quan estudiàvem ens recomanaven que abans de fer una especialitat dominéssim la medicina general. Quan vaig venir a Girona em vaig posar de dermatòleg, però com que no tenia prou feina vaig fer medicina general i he vist morir molta gent. He vist malalties greus i feien patir, patia amb ells. Ara, he tingut la sort que he pogut contemplar la vida molt de prop: he vist néixer, he vist morir, he vist emmalaltir... Llavors el metge era conseller, ho era tot. Era un amic de la família, ajudava en tot». Però el record d'un fill mort en plena joventut no s'oblida: «A la vida he estat feliç però, home, he perdut un fill: això no s'esborra mai. La meua il·lusió sempre ha sigut passar desapercebut, com la meua senyora que també és molt discreta. La medicina aquí a Girona era molt tancada, jo vaig mirar de no ser mai de cap capelleta.»

El doctor Massanas va tancar la consulta l'any 2012 amb 90 anys i tot el material mèdic va anar a Mali. Abans de marxar el fotògraf pren unes imatges del doctor i quan ens acomiadem diu: «El que em sap greu és que no s'hagin pogut quedar més estona». Li diem que ens veurem aviat amb un llibre per a ell ■■■

EL METGE QUE FA DEU

TEXT > RITA PERÉ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Diu amb convenciment que el dia que es va jubilar, l'any 2007, va tenir la sensació de no haver treballat mai. Li ha apassionat la seva feina des que va començar a exercir-la i està convençut que va ser la vocació el que el va dur a ser metge, malgrat la llarga nissaga que hi havia a la família: ell és el que en fa 10. A casa seva guarda documentació diversa i llibres dels deu doctors que van precedir-lo. Un exemple són els títols de medicina, dels quals destaca alguns detalls, com del que data del 1700 aproximadament i que detalla que el metge «ha de jurar la defensa del dogma de la Immaculada Concepció», així com «ajudar els pobres igual que els rics» i també a «no admetre l'absurd principi que el poble és àrbitre de canviar la forma de govern establerta.»

Explica que els llibres que guarda tenen anotacions personals que retraten cada època i com era la professió en cada moment. «Un explica que va atendre un soldat que venia de Cádiz i que anava cap a París caminant», relata. Un altre anota que «una barca de moros va segrestar uns pescadors de Palamós i que ell va curar-ne un d'ells». Un dels Moret, que era cirurgià, escriu que «cobra una sangria i una afaitada», fet que s'explica, diu, perquè durant una època els metges eren molt ben considerats, però els cirurgians tenien molt mala fama perquè se'ls considerava alguna cosa semblant a uns carnisers. Això va canviar amb l'anestèsia que, segons el doctor Moret, és una de les grans revolucions de la medicina. Abans, explica, s'anestesiava amb òxid nítrós –que també es coneixia com a *gas hilariente* perquè feia riure– i el que passava per exemple al dentista és que la gent reia

però el dolor el tenia igual. Després es va començar a anestesiar amb èter, que s'aplicava amb un aparell –*hombredan*– que dosificava la substància amb una esponja, a la qual el metge anava afegint gotes gairebé a ull. Els despertars d'èter, explica, eren molt molestos i provocaven vòmits i malestar.

Moret va començar a operar ajudant el seu pare a l'Aliança, quan encara estudiava. Ell ha estat traumatòleg en una època on no hi havia especialitats i «es feia de tot, des de maxil·lofacials a toràcic, esquena...», però en elquemés va especialitzar-se en escoliosis –desviació de la columna. Va dissenyar i patentar una taula per corregir desviacions de les lumbars i la va vendre a alguns hospitals. Cada any, marxava 15 dies a un hospital de Normandia on actualitzava els seus coneixements amb el doctor Cotrel, director de l'Institut Calot.

Cirurgià de la plaça de toros

Va ser cirurgià de la plaça de toros durant 30 anys, des del 1962 fins que la van tancar. Anava a totes les *corridos* i coneixia tots els toreros, dels quals diu que «són un món a part en tots els sentits». Recorda que «quan operava, havia de posar un policia a la porta perquè si no allà entrava tothom: família, aficionats...», però reconeix que així com en un inici el lloc de treball era bastant precari, al final hi havia una infermeria que estava molt bé i amb un bon equip; compartia l'espai amb el doctor Amado –medicina vascular– i Jesús López Santos –anestesista.

Els companys d'especialització –traumatologia– de la seva generació van ser: Joan Jaile, Mariano Soler Fisas i Antonio Balbín.

«Els toreros són un món a part en tots els sentits. Recordo que quan operava, havia de posar un policia a la porta perquè si no allà entrava tothom: família, aficionats...»

També hi havia, recorda, el doctor Ribot –medicina general–, el doctor Bassaganyas, els doctors Xavier i Josep Maria Muñoz, el doctor Benet Julià o el doctor Campistol (pediatre dels seus fills), i molts altres dels quals va aprendre medicina. D'altres amb qui va tenir molta amistat també van ser Albert Casellas, Abelardo Mor Mur, Narcís Solà o Vicenç Reyner. Amb aquests últims van fundar plegats la Clínica Girona. «Quan vaig arribar a Girona a treballar ells l'havien acabat de comprar i em vaig sumar a l'equip», explica, i recorda que «llavors la clínica només tenia 13 o 14 habitacions i la vam obrir quan encara hi havia els paletes treballant; estaves operant i hi havia obrers pels passadissos». Recorda que van tenir l'ajuda de Fèlix Ibáñez Marzo, administrador de la clínica.

A finals dels 70, l'entrada de les pantalles als quiròfans va revolucionar la cirurgia. Facilitava molt les intervencions i accelerava el

procés de control. Abans, explica Moret, s'allargava molt la intervenció perquè havies de posar una pròtesi i anar a fer una radiografia; quan et revelaven la radiografia, miraves si havia quedat bé o no, i si no havia anat bé, doncs a tornar-hi. La televisió als quiròfans, junt amb l'anestèsia i la millora d'alguns materials quirúrgics, valora que van ser els canvis i millores més destacats per a la medicina. Explica que al principi de treballar, les plaques i cargols per aguantar una fractura eren de diferents materials, i això produïa una osteòlisi –destrucció de l'os–. Fins que una casa alemanya va començar a fabricar un acer especial i les intervencions van millorar molt. Es va especialitzar en el tractament de l'escoliosi i com a última solució del tractament es col·locava una barra metàl·lica al llarg de tota la columna, i això comportava

intervencions de 6 a 7 hores, en les que l'habilitat i qualitat de l'anestesista estaven molt presents.

D'anècdotes i records de pacients en té molts. I tot i que diu que li falla la memòria, narra amb detall alguna història que mereix ser explicada, com la d'un treballador de les obres de l'Onyar que li va arribar al quiròfan amb algunes costelles trencades, la pelvis també trencada, braços, cames... El doctor Moret el va començar a operar per les cames i tot de cop l'anestesista li diu que el pacient havia fet una aturada cardíaca. Com que tenia el bisturi a la mà, el doctor va reaccionar ràpid fent un tall sota les costelles i, agafant el cor amb la mà per fer-li un massatge cardíac, el va salvar. Guarda versos i cartes de pacients com a record d'una llarga trajectòria professional que diu que li ha donat moltes satisfaccions i que tanca una destacada nissaga de metges de Girona ■

August Moret Branyas

va néixer el 6 de juliol del 1932 al carrer de Besadó, al Barri Vell de Girona. Integra la desena generació seguida de metges. Els Moret van ser metges de Peratallada, Pals, Palamós, Llagostera i Girona. El seu avi, August Moret de Ciurana, va ser alcalde i metge de Llagostera i el seu pare, Joan Moret i Roura, va ser director de la Residència Álvarez de Castro –actual Hospital Josep Trueta–, president de l'Institut Nacional de Previsió a Girona i també va treballar a la Clínica l'Aliança. El pare havia estudiat al Collège, on el portaven amb tartana des de Llagostera. D'aquella època, havia sentit dir que el seu avi anava a passar visita per les masies amb tartana i que portava dos cavalls, quan un es cansava, el canviava i agafava l'altre. Va estudiar als Maristes de Mataró i va acabar la carrera l'any 1958. Va treballar un temps a Madrid, on es va especialitzar en traumatologia; després va estar visitant i treballant per Europa durant 3 anys gràcies a una beca. Va passar per hospitals d'Itàlia, Alemanya i França, fins que va tornar a Girona l'any 1962, on va treballar a la Residència Álvarez de Castro, l'Aliança i la Clínica Girona. La seva primera dona va ser Carmen Llosas, traspassada l'any 1986; recentment s'ha tornat a casar amb Maria Isabel Madruya, amb qui viu a Calonge. Té tres fills.

UNA NISSAGA QUE NO PARA DE CRÉIXER

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Quan encara era un nen i, a la dècada dels 60 del segle XIX, Francisco Muñoz Bueno jugava a les ribes del Guadalhorce a Archidona (Málaga), probablement mai no es va imaginar que estudiaria medicina a Barcelona i acabaria convertint-se en el precursor d'una nissaga que, 150 anys després, s'ha ramificat de tal manera que és una de les més nodrides de Girona. A Muñoz Bueno, que va simultaniejar els estudis de metge amb la feina d'auxiliar de farmàcia, tampoc no li devia passar pel cap que poc després d'obtenir el títol universitari, en ingressar a la sanitat militar, el destinarien a Cuba i participaria en batalles navals que li servirien per excel·lir com a metge i rebre unes quantes medalles. Però el cas és que aquell nen andalús, aquell metge humanitari, aquell soldat heroic, va acabar enamorant-se de Girona i, sense ser-ne conscient, va iniciar un dels llinatges de metges més nombrosos de les nostres comarques. Tot va començar per atzar, això sí. Quan estava casat amb Assumpció Arbat –filla del metge saltenc Enric Arbat– i vivien a Sabadell, el van destinar fins a tres vegades a l'Hospital Militar de Girona, del qual acabaria sent director. A Girona es va fer molt amic del doctor Joan Casadevall Rosés; era el pare d'Anna Casadevall, que molts anys després es casaria amb un fill de Muñoz Bueno.

La tercera estada a la ciutat dels quatre rius, que es va iniciar el 1912, es va allargar set anys, fins que Muñoz es va jubilar i va fixar la seva residència a Barcelona, on els seus fills Josep Maria (1900) i Jacint (1902)

estudiaven medicina. Les ganes de ser a prop dels fills van ser determinants perquè Muñoz Bueno, enamorat del camp i les muntanyes gironines, decidís viure a la ciutat comtal, on va morir el 1931.

El Dédalo i la Clínica Sant Narcís

Influïts per la professió del pare i de l'avi per part de mare, Josep Maria i Jacint Muñoz Arbat van decidir estudiar medicina. Malgrat que va patir el tifus, en Josep Maria va acabar la carrera amb vint anys i es va guanyar una aurèola d'estudiant excepcional. En certa manera, va seguir els passos del pare: després de fer oposicions per ingressar al cos mèdic de l'Armada, el 1921 va ser destinat al Dédalo, el primer portaavions espanyol, i va prendre part a la campanya d'Àfrica.

L'any 1924 va abandonar l'Armada i, juntament amb el seu germà Jacint i altres metges, van fundar una clínica a Santa Coloma de Gramenet. Al cap de quatre anys es va casar amb Anna Casadevall –germana del traumatòleg Javier Casadevall–, amb qui van tenir onze fills: dos a Santa Coloma, tres més a Barcelona i la resta a Girona, on es van traslladar el 1934. Juntament amb Manel Bofill, Josep Maria Muñoz va fundar la Clínica Sant Narcís, que ràpidament va adquirir renom en introduir a Girona noves concepcions quirúrgiques. També hi col·laborava el seu germà Jacint, que es va casar amb la llevadora Paquita Camprubí i treballava a la clínica l'Aliança; el 1930 havia guanyat la plaça d'auxiliar de la càtedra de ginecologia i obstetrícia de la

Universitat de Barcelona i, entre altres càrrecs, va ser cap de servei de ginecologia de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau. Quan el 1936 va morir un dels fundadors de la Clínica Girona, el cirurgià Francesc Coll, Josep Maria Muñoz va ser convidat a substituir-lo. Va acceptar la proposta i, en uns anys marcats per la Guerra Civil, es va guanyar la

fama de treballador incansable. Per la seva banda, Jacint Muñoz va dirigir el servei tocolginecològic de l'Hospital Provincial i va ser nomenat president de la secció gironina de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. Més endavant, el desig de dotar Girona d'un centre quirúrgic on poguessin desenvolupar àmpliament les seves tasques

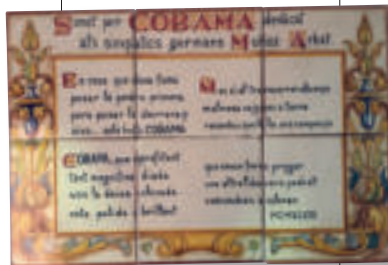
professionals va dur als dos germans a obrir la Clínica Muñoz. Primer es van plantejar emplaçar-la al carrer d'Auriga, però finalment es van decantar per la Gran Via de Jaume I. Va funcionar del 8 de desembre del 1948 al 28 de desembre del 1993.

La Clínica Muñoz

Els dos germans van convertir la clínica en un centre ideal per exprimir al màxim les seves aptituds. En Josep Maria feia de cirurgia i traumatòleg, i en Jacint, de ginecòleg. Durant molts anys, els serveis d'administració i infermeria van ser assumits per les monges de Sant Josep. «Dues d'elles, la mare Maria López i la Maria Cobo, eren l'ànima de la clínica i van aguantar tots els anys amb el pare i l'oncle», comenta Pere Muñoz Casadevall, que va treballar al centre juntament amb els seus germans Xavi, Josep Maria i Assumpta. «Ens hem ajudat sempre. Quan es va tancar la clínica ens va saber greu, però sempre quedaran els records», afirma.

Un dels més tristos, sens dubte, és la mort prematura de l'oncle Jacint. «Només tenia 58 anys i va treballar quasi fins al darrer moment. Va morir al cap de tres dies de l'últim part: va fer una suada impressionant i va patir un infart», recorda. «En aquella època només vivien per treballar», reflexiona Pere Muñoz, que juntament amb Juan Bautista Amado Tobia va posar en marxa el servei de cirurgia vascular al Trueta quan l'hospital era dirigit per Carles Puig. «Al pare mai no el vaig veure fer vacances, ni dissabtes ni diumenges», comenta. «Vivien la clínica com si fos la seva casa; el tracte humà del pacient suplia les mancances tècniques», destaca l'angiòleg Enric Manuel Rimbau Muñoz, fill d'Anna Maria Muñoz Casadevall. «Vaig començar a treballar-hi els estius, fent radiografies o aprenent a posar un guix. En acabar la carrera hi vaig preparar el MIR mentre atenia alguna urgència. Pràcticament sense adonar-me'n, vaig acabar sent un metge més de la família. M'és impossible imaginar-me fent una altra feina. Encara recordo l'olor de cafè acabat de moldre que feia la clínica quan travessaves el portal. Continuo prenent molt

A la pàgina de la dreta, els germans Jacint i Josep M. Muñoz Arbat, amb altres metges, davant de la Clínica Muñoz, a l'avinguda Jaume I de Girona. PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

A dalt, ceràmica amb un sonet dedicat als germans Muñoz Arbat. A baix, una espasa de Francisco Muñoz. FOTOS: Pere Muñoz Casadevall.

de cafè i intentant fer la feina amb el caire humà que ens varen ensenyar a casa nostra, a la nostra clínica», assegura Enric Manuel Rimbau Muñoz.

Josep Maria Muñoz Arbat va tenir onze fills i el seu germà Jacint només una filla, però l'expansió de la nissaga no respon en absolut a aquesta proporció: a la branca d'en Josep Maria hi ha fins a disset persones amb professions relacionades amb la medicina; a la d'en Jacint, quinze. Els fills d'en Josep Maria que són o han sigut metges o tenen professions afins, de cognoms Muñoz Casadevall, són: en Xavier (1929-2008), traumatòleg i cirurgia general a l'Hospital Trueta, llavors Residència Álvarez de Castro; en Josep Maria (1932), tocoginecòleg a l'Álvarez de Castro i a l'Hospital Militar; en Joan (1933), farmacèutic a Tiana; l'Assumpta (1936-2016), infermera a la Clínica Muñoz; en Pere (1941), angiòleg i cirurgia vascular i general al Trueta, i la Fina (1947), medicina interna, metge d'urgències i de serveis crítics a l'Hospital Sant Pau de Barcelona. Pel que fa als néts, l'Anna Maria Muñoz Casadevall té dos fills relacionats amb la medicina: Maria Manuel Rimbau Muñoz (1965), nefròloga, i Enric Manuel Rimbau Muñoz (1964), angiòleg i cirurgia vascular a l'Hospital Son Dureta de Palma de Mallorca, casat amb Maria Lluïsa Llull Mas metgesa del treball de l'inspecció mèdica. En Josep M. Muñoz Casadevall té dos fills vinculats a la professió: Josep Maria Muñoz Vives (1964), traumatòleg a l'Hospital d'Andorra i casat amb Gemma Garcia Parés, psiquiatra al mateix hospital, i Marta Muñoz Vives (1966), infermera a l'Hospital del Sant Esperit de Santa Coloma de Gramanet. Per la seva banda, una filla de Joan Muñoz Casadevall, la Cristina Muñoz Jiménez (1975), és farmacèutica a Teià i és casada amb el també farmacèutic Andreu Vilardell. Un fill de l'Assumpta Muñoz Casadevall, en Miquel Solé Muñoz (1974), és òptic a Teià i és casat amb l'òptica Saida González. Finalment, un fill de la Teresa Muñoz Casadevall, l'Albert Batista Muñoz (1979), és pediatre a l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona i és casat amb Olga Hladun, metgessa de família.

Francisco Muñoz

Bueno (Archidona, 1860-Barcelona, 1931) és el precursor d'una de les nissagues de metges més àmplies i singulars de Girona. Després d'estudiar medicina a Barcelona, va ingressar a la sanitat militar i va ser destinat a Cuba, on va romandre fins a la fi de la guerra el 1898. Un any després es va casar amb Assumpció Arbat, filla del metge saltenc Enric Arbat, i van viure a Sabadell. Posteriorment va ser destinat fins a tres cops a l'Hospital Militar de Girona. Dos dels seus fills també van ser metges.

Josep M. Muñoz Arbat (1900-1958) i **Jacint**

Muñoz Arbat (1902-1982) van estudiar el batxillerat a Girona, on llavors el seu pare dirigia l'Hospital Militar, es van llicenciar en Medicina a Barcelona i es van doctorar a Madrid. L'any 1948, els dos germans van obrir la Clínica Muñoz a Girona. Dels onze fills de Josep Maria Muñoz, quatre –**Xavier** (1929-2008), **Josep Maria** (1932), **Pere** (1941) i **Fina Muñoz Casadevall** (1947)– són o han sigut metges, un –en Joan (1933)–, farmacèutic i una altra, l'Assumpta (1936-2016), infermera. Anna M. Muñoz Casadevall té dos fills metges i una filla farmacèutica. Josep M. Muñoz Casadevall té un fill metge i una filla infermera. Joan Muñoz Casadevall té una filla farmacèutica. L'Assumpta Muñoz Casadevall té un fill òptic. Així mateix, la filla de Jacint Muñoz Arbat, Montserrat Muñoz Camprubi (1936) és infermera i té dos fills metges, un farmacèutic i una filla infermera.

La filla de Jacint Muñoz Arbat, Montserrat Muñoz Camprubi (1936), és infermera i ha tingut molt a veure amb l'espectacular creixement de la nissaga. Un dels seus fills, Albert Manuel Rimbau Muñoz (1959), és farmacèutic i analista a Girona i és casat amb Maria Mercè Serra Rigau, farmacèutica a Vilablareix. Un altre fill, Jordi Manuel Rimbau Muñoz (1960), neurocirurgià i cap del servei de Neurocirurgia de l'Hospital Germans Trias de Badalona, és casat amb la metgessa Montse Milla Guitart. Un tercer fill, el metge Pere Manuel Rimbau Muñoz (1964), és cap del servei d'Urgències del Trueta i és casat amb Núria Masnou Burrallo, metgessa intensivista de la Unitat de Transplantaments d'Òrgans del Trueta. Finalment, la seva filla Montse Manuel Rimbau Muñoz (1969) és infermera a l'hospital de Santa Caterina de Salt i és casada amb Pau Montoya Roldan, metge de família de l'IAS; una de les seves filles, l'Agnès (1994), estudia farmàcia i una altra, la Montserrat (1997), infermeria.

Els petits lingots de Pompeio Pascual

Josep Maria Muñoz Arbat, que durant la Guerra Civil va ser cap de cirurgia de l'Hospital de Santa Caterina, assistia indistintament els dos bàndols i va tenir molts problemes amb tots dos. «Una vegada, els republicans

es van enfadar perquè havia tingut cura d'un nacional i el volien matar, però el metge i polític Pompeio Pasqual va aconseguir que el deixessin tranquil dient-los que era un metge que guaria pacients», relata Pere Muñoz. Poc després, Pascual es va exiliar a Xile i Josep M. Muñoz el va ajudar a pagar el viatge. En tornar a Catalunya, el 1948, com a mostra d'agraïment, Pascual li va dur petits lingots i monedes d'or. Durant la Guerra Civil, Josep M. Muñoz va viure una anècdota truculenta al Santa Caterina. L'explica Pere Muñoz: «Juntament amb Mariano Pascual portaven un malalt amb *camilla* i van sentir un avió que bombardejava Girona; es van posar sota la *camilla* i poc després va caure una bomba a l'hospital. Va matar l'home de la *camilla* i ells dos es van salvar». La llitera providencial i la intervenció salvadora de Pascual poden fer pensar que el seu pare sempre tenia bona sort, però no era ben bé així: «En acabar la Guerra, els franquistes el van considerar roig perquè havia curat republicans i li van fer pagar. El pare, que estava a punt de fer 40 anys, volia fer oposicions per ser cap de sala de l'hospital. Fins llavors, una de les condicions per optar al càrrec era tenir menys de 60 anys, però van esperar que en fes 40 i van canviar la norma: només podien ser cap de sala els menors de 40», conclou Pere Muñoz ■■■

FIDEL A UN COMPROMÍS DE 9 MESOS

TEXT I FOTOGRAFIA > GERARD BAGUÉ

En passejar per la casa i la consulta de Joan Oliveras sorprèn la quantitat de quadres d'autors gironins que pengen de les parets: de Domènec Fita, de Josep Niebla, d'Emília Xargay i, sobretot, de Josep Perpiñà. Sobre aquest darrer, deixa anar un comentari inquietant: «És que canviàvem quadres per nens». De seguida ho aclareix. El pintor, que ha tingut sis fills, acostumava a pagar-li les visites ginecològiques de la seva dona en espècies, com es feia antigament. No té avantpassats metges, tot i que pot retrocedir irònicament fins a una tia monja que era infermera a l'Uruguai. Els pares tenien un taller de mecànica per fer ceràmica al poble de Palau-sacosta, quan encara no havia estat engolida per Girona. Una altra branca familiar tractava amb fusta. La seva vocació prové, simplement, de la convicció que «ajudar la gent podia ser divertit», per això va costar-li tres anys que el pare se'l prengués seriosament. Fins llavors, el feia anar cada estiu al taller i li va fer treure el títol de delineant.

Va estudiar la carrera de medicina a Pamplona, per la recomanació d'un enginyer del taller familiar que devia ser simpatitzant de l'Opus. Va obtenir el títol, que expedia la Universitat de Saragossa, l'agost de 1966. Dos anys després acabava l'especialitat d'obstetrícia i ginecologia. Va començar fent de metge de servei a l'Hospital de Sant Pau. «Vivia i menjava a l'hospital i cobrava dos rals». Un cop per setmana, acompanyava el gran ginecòleg Riera Bartra

Joan Oliveras i Bagué

(Palau-sacosta, 1943) està casat amb Mercè Masmitjà Oliveras i té una filla llicenciada en dret, Glòria, que el pare confia que s'incorpori a portar la gestió del Centre de Tractament i Diagnosi. Ha tingut consulta a Girona des de 1969. Actualment visita a l'entresòl del número 78 de l'avinguda de Jaume I, al Centre de Tractament i Diagnosi (CTD). Té tres col·laboradores, especialistes en ginecologia i adjuntes de l'Hospital Josep Trueta de Girona, que Joan Oliveras anomena «les meves pubilles»: Anna Borrell, Cristina Adrados i Ester Vila. Quan plegui, elles continuaran amb la seva clientela, tot i que adverteix que ja en tenen tanta com ell. «Sap greu que quan els metges pleguen, els pacients es dispersen i no se n'aprofita ningú», explica. El CTD ha donat acollida a d'altres professionals mèdics i agrupa set especialitats en un espai de gairebé 400 m².

a l'Hospital de la Vall d'Hebron, un monstre assistencial on naixien entre 70 i 100 nens a cada guàrdia. No va ser fins al 1969 que va obrir consulta a Girona, en un quart pis sense ascensor del carrer de la Salle que feia esbufegar de valent les embarassades quan pujaven l'escala. Encara anava dos dies per setmana a Sant Pau. Recorda les fatigoses anades i vingudes conduint un 600, quan encara no hi havia autopista. La consulta va passar després al carrer del Pare Claret i més endavant, a l'actual emplaçament, a l'avinguda de Jaume I. Defineix les tres ginecòlogues que actualment col·laboren amb ell com a professionals d'una gran sensibilitat, cosa que al seu parer no té res a veure amb el sexe: «Hi ha dones barroeres, que potser pel fet de ser dones que tracten altres dones s'estalvien la delicadesa que requereix aquesta feina». Reconeix que la medicina s'està feminitzant i que hi ha moltes pacients que demanen ser visitades per una dona.

Sempre pendents del telèfon

Joan Oliveras és molt conscient de la importància de la tecnologia i el reciclatge, per això acudeix amb regularitat a congressos arreu del món. Això no està renyit amb una crítica a l'excessiva tecnificació i deshumanització de la medicina actual. «Cal mirar el malalt als ulls, donar-li conversa, mirar d'entendre el que t'explica. No ets només un tècnic que demana proves. La medicina és molt humana». Recorda que abans els ginecòlegs havien d'estar sempre pendents dels

«Cal mirar el malalt als ulls, donar-li conversa, mirar d'entendre el que t'explica. No ets només un tècnic que demana proves. La medicina és molt humana»

parts de les pacients, molts caps de setmana tancats a casa al costat del telèfon. L'aparició del busca els va facilitar la vida, però el doctor Oliveras, quan rebia l'avís, havia de trucar a les tres clíniques per a les quals treballava –l'Esperança, la Bofill i la Girona– perquè no sabia on hi havia la urgència. El telèfon mòbil els va permetre acabar de guanyar més llibertat.

Un ginecòleg per força s'acostuma a viure amb normalitat aquest moment màgic i meravellós de portar un nou ésser al món, tot i que el doctor Oliveras admet que sempre que sent l'esclat dels plors de la criatura es queda molt tranquil, com si fos el senyal

de la feina ben feta. En casos excepcionals, després del plor ha hagut d'actuar amb celeritat per evitar la mort de la mare a causa d'alguna complicació greu. De vegades, salvar la mare comporta deixar-la estèril i no és fàcil comunicar aquesta decisió. Encara és més dur anunciar a una mare que el cor del fill que hauria de néixer al cap de poques setmanes ja no batega.

El doctor Oliveras és obertament contrari als parts domiciliaris. Ha vist molts naixements aparentment normals que s'acaben complicant. Parir en una clínica dona tranquil·litat. «Ja sé que hi ha qui diu que hem convertit els embarassos en malalties, però la mortalitat ha baixat en picat». Tampoc no és gaire partidari del part sense anestèsia: «A algú se li acut anar al dentista i dir que no li posin anestèsia perquè al seu avi li feien així?». Creu que el futur de l'obstetrícia privada passa per tenir un o dos ginecòlegs de guàrdia a les clíniques que es dediquin a fer tots els parts, i si algú vol tenir el seu metge, l'hauria de pagar a part de l'assegurança. «Els metges joves no estan gaire per fer parts a la medicina privada. Has d'agafar un compromís amb la partera que no pots abandonar fins que ha parit. Estan mesos hipotecats i no els paguen prou.»

Un ginecòleg de llarga trajectòria té un ric anecdotari. Explica que ha arribat a fer tretze parts d'una mateixa dona, un d'ells de bessonada. També relata amb cert orgull el cas d'una malalta de Figueres que acabava d'avortar i a la qual va poder diagnosticar unes febres de malta per l'olor de palla molla que li feia la suor. Recorda també amb un somriure burleta una pacient que li van enviar, tota mudada, amb un suposat tumor al ventre i que en realitat era una brutal acumulació de porqueria al llombrícol. Li va treure la crosta de ronya xopant-la amb alcohol. Quan els familiars esperaven aterrits el seu veredict, els va dir: «A casa meva, d'això en dic merda!». Van marxar alleugerits, però no van tornar més. Com tot metge forjat en la racionalitat i el mètode científic, no creu en la homeopatia, tot i que reconeix que «com que hi ha molt d'hipocondríac, sempre hi ha algú que s'acaba curant» ■

UROLOGIA, POLÍTICA I REVOLUCIÓ HOSPITALÀRIA

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Enmig de la calma que regna a Cornellà del Terri hi va néixer l'Alexandre Dalmau, fill d'una família de terratinents que va decidir modificar el rumb rural del llinatge i vestir la seva trajectòria amb la bata i el fonendoscopi. Aquests elements el van acompanyar en els diferents compassos professionals que van dibuixar el seu itinerari. Primer, va evidenciar el seu tarannà afable i proper en una consulta al Pont Major, que va ser l'avantsala de la seva arribada al número 4 de la neurològica plaça del Vi de Girona, on va fundar l'any 1930 una de les primeres clíniques de la ciutat. Es va convertir en un dels primers metges en realitzar operacions quirúrgiques a la demarcació.

Abans d'aquesta faceta pionera, el doctor Dalmau s'havia format a l'antic Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona en un moment en el qual la concepció de la medicina allargava l'essència del segle XIX i depenia més de l'exploració física que d'uns raigs X que començaven a entreveure's. De fet, l'evolució del sector la va començar a conèixer a la seva pròpia Clínica Dalmau, un últim pis amb mitja dotzena d'habitacions on va treballar amb horaris eters i amb la inestimable mà dreta del seu ajudant Julio San.

A l'edifici presidit per la petita clínica hi van residir altres nissagues mèdiques com la García-Bragado o els Ordis, aquests últims representats pel matrimoni entre Antònia Dalmau, filla de l'Alexandre, i el metge Pere Ordis, de can Piferrer de Crespià, tot i que ja des de ben petit els estudis el van portar a

la Garrotxa i al Gironès. Després de passar pel Collell, amb només nou anys va arribar a Girona per estudiar el batxillerat, una trajectòria prematura que el va obligar a esperar-se un any per poder ingressar a la Facultat de Medicina de Barcelona on, també, es va formar el seu germanastre Agustí Ordis i Vila, otorinolaringòleg que va fer carrera a una consulta del carrer Nou de Girona i al vell Hospital de Santa Caterina. Estudiant d'expedient brillant, en Pere va iniciar un doctorat a Madrid dirigit pel cèlebre Gregorio Marañón fins que la Guerra Civil va trucar a la porta amb brusquedat. El bel·licisme el va fer tornar a terres gironines per anar, al cap de poc temps, a divulgar el seu saber científic a peu de trinxera, on va viure un cru i accelerat intensiu com a metge cirurgià.

Amb l'experiència quirúrgica a la butxaca que li van brindar les circumstàncies, el doctor Ordis es va desplaçar novament a Barcelona per especialitzar-se en urologia. Ho va fer a cavall de dues eminències del ram, els catedràtics Salvador Gil-Vernet i Antoni Puigvert, que li van oferir una formació de primer nivell indispensable per accedir, més tard i a través d'unes oposicions, a l'antic Hospital de Santa Caterina, on va ser el professor de sala fins pràcticament la seva jubilació. Aquest treball a l'hospital de beneficència gironí li va aportar prestigi i el va compaginar amb l'exercici privat de la seva professió, tot i que aquesta no va ser l'única combinació que va haver de dur a terme en el seu horari condensat.

L'any 1930 el doctor Alexandre Dalmau va fundar una petita clínica a la plaça del Vi de Girona. L'espai va guanyar certa transcendència, ja que va ser un dels primers llocs de la província en què es van realitzar operacions quirúrgiques. La Clínica Dalmau presidia un edifici de vocació, també, residencial. En un dels seus pisos hi vivia el matrimoni format per Antònia Dalmau, filla d'Alexandre, i **Pere Ordis** (1913-2000), un metge nascut a Crespià que més enllà de destacar en l'especialitat d'urologia i en la direcció de l'Hospital Provincial de Santa Caterina també va fer carrera en la política: primer com a alcalde de Girona i més tard com a president de la Diputació. Ell tenia un germanastre, l'otorinolaringòleg Agustí Ordis i Vila, que també forma part d'una nissaga que ha acabat cloent en **Miquel Ordis**, el fill del mateix Pere. Especialitzat en urologia, el representant de la darrera generació mèdica dels Ordis va formar part de la nova concepció hospitalària que va protagonitzar l'Hospital Josep Trueta durant els anys setanta, una etapa que va compaginar amb la docència i amb la seva consulta de l'avinguda Jaume I.

Seduït des de sempre per la política, el senyor Ordis es va afiliar a la Falange i a finals dels anys 40 va entrar a l'Ajuntament de Girona com a regidor del terç corporatiu, una època que va caminar en paral·lel al seu nomenament com a director del Santa Caterina. A partir d'aquí, la trajectòria pública va ser ascendent. Escollit també secretari de Sanitat de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS, la gran responsabilitat consistorial li va arribar el 1957, quan va ser elegit alcalde de Girona enmig d'una eferescència del moviment *desarrollista* espanyol que va aplicar en l'àmbit local amb l'impuls de la *Gran Gerona*, gestada amb més de 25.000 m² de superfície edificada i l'annexió de Sant Daniel, Palau-sacosta i Santa Eugènia de Ter. Quan el 1967 fou rellevat del càrrec, va presidir la Diputació de Girona fins al 1972, any en què va abandonar l'altell polític per retornar plenament a l'activitat mèdica.

En certa manera, Ordis va conviure, ja fos des del quiròfan o des de la sala de plens, amb l'evolució de la urologia, un camp incipient i pioner a l'hora de desbrancar-se d'una cirurgia general aleshores inflexible. Formar part d'una especialitat recentment constituïda s'edificava com un repte majúscul, però la seva formació amb els mestres Gil-Vernet i Puigvert, juntament amb els vincles que mantenia amb les Escoles d'Urologia d'Espanya i França, els centres referents en aquell moment, el van convertir en un metge destacat del seu camp.

Un suport per al seu fill Miquel

De fet, el seu retorn a les tasques professionals va coincidir amb els passos del seu fill Miquel en el món de la medicina, la qual cosa explicaria que la decisió d'arraconar la política no es degués a un desgast, sinó a una possible i ferma voluntat d'esdevenir un suport per al futur metge de la família, qui va néixer en un indret, si més no, premonitori: a un dels habitatges que hi havia a l'edifici presidit per la Clínica Dalmau.

La vocació científica del fill gran va començar a lluir amb llum pròpia durant l'època del batxillerat, després d'haver es-

«Els malalts no són el 702-A o el 634-B, sinó que es personifiquen amb en Josep o en Lluís, persones que viuen en un poble concret. Subratlla, en definitiva, que el tracte humà pot arribar a curar qualsevol cosa»

tudiat a l'Escola Joan Bruguera. Llavors en Miquel havia habilitat un petit laboratori a l'antiga sala d'esterilització de l'extinta clínica casolana, on gaudia de valent amb els experiments de l'assignatura de química rodejat de becs de Bunsen, pipetes i, fins i tot, d'alguna petita explosió sense transcendència que es guarda en el bagul de les anècdotes ocorrents d'aquells anys.

Després de prioritzar l'aspecte humanístic que porta inherent la medicina per davant d'un itinerari acadèmic enfocat cap a l'enginyeria agrícola, en Miquel va arribar a Barcelona per iniciar els estudis universitaris. Allà, va copsar que molts dels catedràtics professaven una concepció de la professió a mig camí entre el prestigi i l'egolatria, tot i que també hi havia posicionaments més neutres com el del doctor mèxic-estatunidenc Victor Politano, que en una ponència a la ciutat comtal va deixar anar una frase que se li va incrustar a la memòria: *«No es malo que el enfermo crea que el cirujano es Dios, lo malo es que se lo crea el cirujano»*.

A Barcelona va seguir les passes del seu pare i es va formar a la Fundació Puigvert de la mà d'Antoni Puigvert, qui es va convertir en el seu cicerone a l'hora encaminar-lo cap a un àmbit d'urologia que ja havia temptejat abans de llicenciar-se. Aleshores, l'especialitat havia evolucionat amb tècniques cada vegada més concises, com les endoscòpies o les primeres intervencions en cirurgia transuretral, una autèntica revolució coetània que va servir d'avantsala a d'altres avenços rellevants com les ecografies, les ressonàncies magnètiques o uns medicaments antibiòtics i tractaments d'infeccions urinàries revolucionaris.

Vinculat a la Fundació Puigvert

En Miquel va arribar a Girona després d'una estada de dos anys i escaig a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, centre al qual va continuar vinculat mitjançant la Fundació Puigvert, on s'aproximava un cop a la setmana per consultar l'aplicació de tècniques noves o els casos específics del seu dia a dia a la consulta. A la seva terra, primer va trepitjar els edificis de l'Hospital de Santa Ca-

terina i la Clínica l'Aliança, en el que va ser un pas previ per entrar, a l'any 1974 i aferrat a les oposicions, com a cap de servei d'urologia de l'actual Hospital Universitari Dr. Josep Trueta, abans anomenat Residència Sanitària Álvarez de Castro.

Aquells anys 70 no eren del tot convencionals. El Trueta es trobava immers en un context transcendent que es bifurcava en dos camins antagònics: fer un pas endavant cap a la nova concepció mèdica que començava a treure el cap o mantenir el model carincló dels últims lustres. L'enigma d'aquell futur incert el va resoldre la generació entrant composta, entre d'altres, pel mateix Ordís, pels cardíologs Rafel Masià i Jaume Mascaró, per l'hematòleg Josep Maria Vilà, pel traumatòleg Joan Soliguer o pel digestòleg Joan Antoni Font Pascual, que més enllà de la il·lusió i la raixa que portava implícita la joventut tenien un altre tret comú, la formació en medicina hospitalària, que va esdevenir substancial per teixir una estructura jerarquitzada dels serveis.

Convençuts, les noves fornades van apostar per un arquetip que rellevava el treball individual per les aspiracions col·lectives, un projecte de futur que s'entreveia com a ferm garant de prestigi i bones pràctiques. En el cas del doctor Ordís, va compaginar el període en aquest renascut Trueta amb la tasca com a professor a l'Escola d'Infermeria de la Universitat de Girona i amb el treball a una consulta privada a l'Avinguda Jaume I que parla per si mateixa.

Austera, ordenada amb certa sobrietat i amb la predominança d'elements de la vella escola –un bolígraf i un bloc de notes– en el lloc on es podrien ubicar aparells rabiosament tecnològics, en Miquel hi reviu moments i passa balanç de la seva trajectòria abans de tancar la porta definitivament. És des d'aquest indret, el seu espai, on explica que ha après moltes coses. Diu que els malalts no són el 702-A o el 634-B, sinó que es personifiquen amb en Josep o en Lluís, persones que viuen en un poble concret. Subratlla, en definitiva, que el tracte humà pot arribar a curar qualsevol cosa ■■■

Pere Ordís Llach, a l'esquerra de la imatge, en una visita a la farmàcia de l'antic Hospital de Santa Caterina, quan era president de la Diputació de Girona. Any 1968.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Narcís Sans Prats).

AMB LES MANS AL COR

TEXT > ÀNGEL MADRIÀ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

El doctor Pascual em rep a casa seva, un distingit i noble casal del Barri Vell que havia estat dels Agullana. A primera vista ja es veu que li agrada l'art perquè de les parets hi pengen molts quadres. Comença parlant dels orígens de la seva família cassanenca: «Can Pascual de les Robes –tal com diu ell–, era una casa al començament del carrer del Cementiri. El meu besavi Domingo Pascual va tenir dos fills: en Roberto i en Pepito; en Pepito es va dedicar a les robes i en Roberto va ser farmacèutic, a Cassà. En Domingo morí jove i la seva dona –Elvira Massanet– va muntar una botiga de roba, can Pascual de les Robes, i el meu avi Pepito es posà al front de la botiga. En Roberto, farmacèutic, tingué dos fills metges: en Pompeu i en Domingo. I en Pepito també tingué dos fills metges: en Josep Maria i en Mariano, el meu pare i el meu oncle», explica el doctor.

Recorda que la seva etapa escolar va ser dispersa: «Quan tenies 3 anys et portaven a les Monges del poble, amb la madre Francisca, fins als 5 anys. Després als *Hermanos*, però hi vaig estar poc: dos anys amb l'*hermano* Salvador i un parell més amb l'*hermano* Pere. Com que a Cassà no feien el Batxillerat, el senyor Rutllant ens va fer els primers cursos a casa seva. Heribert Rutllant va ser depurat, com altres mestres, i no va poder exercir. Va haver de guanyar-se la vida muntant una acadèmia. Jo vaig fer-hi tres cursos, fins als 12 anys. I a partir de quart de Batxillerat vaig anar al Col·lell.»

D'aquesta escola el doctor en parla com un període negre de la seva vida: «Allò no em va agradar gens. El col·legi el portava el clero regular, no era de cap ordre religiós. El bisbe deia: 'Tu que tens dos dits de front te'n vas al Col·lell a ensenyar història, tu ensenya-

ràs llatí...'. Teníem el reglament idèntic que al seminari: ens aixecàvem, ens rentàvem la cara en un lavabo seguit com si fos un bassi, anàvem a l'església a resar, després esmorzàvem... i ens deien missa cada dia, però tinc bons records d'alguns professors: n'hi havia un de Cassà que era el senyor Gubau... tenia ànima de capellà, però tenia tres dits malformats de naixement i no el van deixar ser capellà. Feia de professor de matemàtiques, era excel·lent: el millor professor que vaig tenir al Col·lell. També recordo els cassanencs mossèn Àngel Fusté i mossèn Caldes. Després, vaig fer un any de Preuniversitari a Girona perquè al Col·lell ja no el feien», conclou Pascual.

Del Col·lell a Barcelona

I després del Col·lell va a Barcelona, amb 16 anys, a fer la carrera de Medicina: «El pare no em va dir mai res de fer Medicina, però jo em vaig veure immers en aquell ambient de casa i em va semblar molt bé; pensa que la vida del meu pare a Cassà era la vida d'una persona de prestigi, ell se sentia realitzat... li enamorava la medicina. Vaig seguir aquest camí i entro a estudiar al Clínic. Em vaig estar en una pensió durant els set anys de carrera. L'any 1964 vaig acabar Medicina amb 23 anys». Després va fer l'especialització de Cardiologia: «Em vaig estar 6 mesos a la Residència. Era una enorme baluerna infrautilitzada. La portàvem tres residents... en Fernando García Alba, que ja és mort, l'Eladio Oliva –tots dos van ser ginecòlegs perquè allà havíem de fer molts parts– i jo. Quan vaig marxar hi va entrar en Narcís Negre. Allò va ser una gran experiència. Recordo que hi va haver un accident de tren que va descarriar i ens van portar 25 ferits de cop!»

Josep Maria Pascual Figueras (Cassà de la Selva, 1941) és fill del doctor Josep M. Pascual Pujol de Cassà de la Selva lloc on el seu pare va exercir de metge des de l'any 1930 fins al 1985. La seva família és una baula més de l'extensa nissaga dels metges Pascual originària del veïnat de Llebrers de Cassà. Pascual Figueras està casat amb la professora de biologia de la UdG Marissa Molinas, originària de la Bisbal d'Empordà. Han tingut tres filles: la Núria, la Irene i la Constança, però cap d'elles s'ha dedicat a la medicina; per aquesta via, doncs, es talla una branca de la nissaga. Tenen tres néts: la Joana, l'Afra i l'Eloi.

«El pare no em va dir mai res de fer Medicina, però jo em vaig veure immers en aquell ambient de casa i em va semblar molt bé; pensa que la vida del meu pare a Cassà era la vida d'una persona de prestigi, ell se sentia realitzat»

Després de 6 mesos a la Residència que el van bregar en molts camps, se'n va al Clínic de Madrid per influència d'un amic del pare: «A Madrid hi vaig anar, en principi, a un servei de Medicina Interna però el meu pare em va dir: 'Jo vull que facis oposicions a metge titular', que és el que era ell. Mentrestant a Madrid vaig fer aquestes oposicions i vaig obtenir els títols de Medicina Interna i Cardiologia. Llavors, si jo no anava a ocupar una plaça, la perdia. La vaig demanar i em va tocar l'única vacant de tota la província: Vilajuïga. Allà m'hi vaig passar un any. Vaig estar-hi molt bé.»

Després d'aquesta experiència empordanesa se'n va a Llagostera aconsellat per un familiar, en Peio Pascual Coris: «Va passar el següent: es va morir en Domingo Pascual Carbó –un cosí del seu pare–, i en Peio, el seu fill, em va dir: 'Escolta, jo estic aquí tot sol'. Com que no era titular li podia venir un altre metge a ocupar la plaça. I em va dir: 'Escolta, vine tu' i vaig agafar la plaça de Llagostera durant cinc anys, del 1968 al 1973». Mentre era a Llagostera es casa amb Marissa Molinas i obre la consulta privada de cardiologia a Girona: «Em vaig casar el 1970 i vaig venir a viure a Girona, durant aquests anys combinava

la feina de Llagostera amb la consulta privada. Però es va produir una vacant, una plaça de cardiòleg, al Seguro Obligatorio de Enfermedad (SOE). Vaig deixar la plaça de Llagostera i vaig agafar la d'especialista de cor i pulmó del SOE. Visitava al CAP de Santa Clara i en aquest centre hi vaig trobar altres col·legues: en Josep M. Mascaró, en Bosch Reig... Pensa que la cardiologia, quan vaig acabar la carrera, era una especialitat que s'estava consolidant. Dins de la Medicina Interna, la cardiologia va ser de les primeres. Quan vaig arribar a Girona els cardiòlegs eren en Cornella i en Bosch Reig; després es va incorporar en Freixa, de Molló; més tard va entrar en Vilaplana i abans que jo, l'Escuder. També s'hi va incorporar en Roman, d'origen granadí i establert a Banyoles, i una pneumòloga, la M. Teresa Casamitjà, avui jublada però que encara exerceix», explica Pascual.

Després d'aquesta etapa al Santa Clara es creen les especialitats al Güell: «Llavors Santa Clara va deixar de tenir especialistes perquè es va crear el Centre d'Especialitats Güell, lloc on ens van traslladar. Però al cap d'un temps vaig veure que s'estava desmembrant: quan hi havia una vacant no la reposaven... Volien que tothom anés al Trueta. Jo em vaig avançar i me'n vaig anar al Santa Caterina, això devia ser cap a l'any 1999. Recordo que visitava en uns barracons, en un pati de l'antic hospital, estàvem molt a precari. Quan jo deia a un malat 'tussi', tossia el del barracó del costat. Llavors vam estrenar l'hospital nou a Salt... i aquí fins la jubilació, l'any 2006. De fet, em vaig reenganxar un parell d'anys més, fins al 2008. La consulta la vaig tenir fins als 71 anys, era l'any 2012 quan la tanco definitivament.»

Durant la conversa se li nota que té una gran passió per la cardiologia: parla del Servei de la Unitat Coronària de Cardiologia del Trueta que van posar en marxa –arran de la mort de Josep Pallach, que després d'un infart el van portar del Trueta a Barcelona i va morir pel camí– els doctors Masià i Sala i amb els quals va col·laborar; parla dels extraordinaris avenços que ha viscut durant l'exercici de l'especialitat; de les tècniques d'imatge; de l'ecocardiografia; dels primers transplantaments; del Sintrom, que diu que es un verí per matar rates... i acaba amb aquestes paraules: «És apassionant» ■■■

DE LLEBRERS AL MÓN

TEXT > MANEL MIR HURTADO

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Els Pascual de Llebrers, veïnat de Cassà de la Selva, formen una de les nissagues de metges més antigues i més nombroses de les comarques de Girona. Si ens atenim a la detallada documentació proporcionada pel doctor Pompeu Pascual Busquets, els orígens familiars es remuntarien als temps de la reconquesta, al segle XIII, i més endavant als fets de la Guerra dels Remences, al segle XV. Però, ja que es tracta d'una nissaga mèdica, començarem parlant del primer metge, Josep Pascual i Clarà (1775-1868). Els seus pares, Josep Pascual i Estrach i Maria Clarà i Mataró, havien tingut dos fills més: Teresa i Domingo. Tots vivien al mas de Llebrers, però es van traslladar a Vulpellac després de l'arribada de les tropes napoleòniques a Cassà. Finalitzada la guerra, els pares havien mort, i els fills van retornar al seu poble.

En Domingo, que era l'hereu, va decidir que el seu germà estudiés al Seminari de Girona. En Josep va acabar els estudis però el bisbe li va dir que per poder ser ordenat sacerdot havia d'abjurar de les seves idees liberals. Davant d'aquesta disjuntiva, va renunciar a ser capellà. Com que a la casa pairal no hi havia prou feina per a tots dos, l'hereu li va oferir pagar-li una carrera, i en Josep va decidir que seria metge.

Josep Pascual va anar a estudiar a Cervera, on hi havia l'única Facultat de Medicina de Catalunya. Les altres havien estat tancades com a conseqüència del Decret de Nova Planta de Felip V, que va culminar el procés de càstig iniciat el 1714 envers Barcelona i que la va deixar sense institucions ni estudis universitaris. En acabar la carrera, l'any 1829, es va instal·lar a Cassà de la Selva. A

partir d'aquell moment ja sempre més hi ha hagut metges a la família. Pascual i Clarà es va casar amb Margarida Vidal i Teixidor. El matrimoni va tenir tres fills: Domingo (1832), Carme (1835) i Eusebi (1845). Els dos nois estudiarien medicina, mentre que la noia es va casar amb un propietari de Santa Coloma de Farners que a més era barber.

Domingo Pascual i Vidal (1832-1880) es va llicenciar en medicina i cirurgia a Barcelona als 24 anys. Va ser metge a Cassà, on feia moltes visites lluny del poble; com a mitjà de transport tenia un cavall i un títburi. Justament va ser quan va anar a la fira de Sant Andreu de Torroella de Montgrí, l'any 1867, per comprar un nou cavall, que va conèixer la que seria la seva esposa, Elvira Massanet i Prat, que era mestra.

En Domingo era un home d'idees liberals. Sostenia que les tres plagues del poble eren la ignorància, la misèria i la malaltia. Va tenir alguns enfrontaments amb l'alcalde, ja que no es quedava callat quan creia que s'estava cometent alguna injustícia. Ell mateix va ocupar més tard l'alcaldia de Cassà. Va morir el 9 de desembre de 1880, als 48 anys, d'una tuberculosi pulmonar. La seva vídua, Elvira Massanet, i els dos fills, Robert i Josep, van quedar en una situació econòmica difícil, però ella va obrir una escola de costura i un cosidor que va esdevenir botiga de robes, coneguda com a can Pascual de les Robes. Als quatre anys d'enviudar, l'Elvira es va casar amb el seu cunyat Eusebi, germà petit d'en Domingo.

Eusebi Pascual i Vidal (1845-1930) va estudiar Medicina per continuar la tradició familiar. Va exercir a Hostalric, Llagostera i

«La nissaga Pascual és de les més antigues de les comarques gironines: va començar al veïnat de Llebrers (Cassà de la Selva) en plena era napoleònica»

El doctor Pompeu Pascual Busquets, amb la seva esposa, Anna Maria Sala.

Cassà, però se'n va cansar i va decidir enrol·lar-se en la marina mercant. Va viatjar a Marsella, l'Havana, Nova Orleans i Charleston.

En el seu últim viatge, va decidir instal·lar-se a Cuba, on va fer de metge a prop de l'Havana. Allà va conèixer Àngela Mateu, cubana filla d'uns catalans afincats a Cuba, amb qui es va casar i van tenir tres fills: Al-

fredo, Antonio i Mercedes. Però Àngela va morir molt jove com a conseqüència d'una tuberculosi pulmonar. Amb el temps, Eusebi Pascual va tornar a Catalunya acompanyat dels tres fills, i es van instal·lar a Cassà de la Selva. El seu germà Domingo havia mort feia poc i ell es va casar amb la vídua, Elvira. Però els problemes de convivència van fer que el matrimoni durés poc: passat un temps van decidir separar-se. Més tard, la seva filla Mercedes es va fer monja, Alfredo es va casar i Antonio va tornar a Cuba. L'Eusebi es va quedar sol a Girona, on es va moure en ambients de tertúlies entre professionals de prestigi. Va morir el 1930, als 85 anys.

Roberto Pascual, farmacèutic

Esmementem Roberto Pascual i Massanet (1870-1943), fill del metge de Cassà Domingo Pascual. Quan havia de començar els estudis universitaris, el seu pare ja havia mort, i el seu padastre Eusebi el va instar a fer Farmàcia perquè era una carrera més curta i econòmica. Es va casar amb Paula Carbó i Dausà (1872-1856), una dona molt religiosa. Era un home d'una bondat extraordinària i tolerant amb tothom, però molt estricte amb els estudis dels seus fills, Pompeio i Domingo. Quan van haver de començar el batxillerat, els va inscriure a l'Institut de Girona, alhora que els fa ver anar interns als Maristes. De l'Institut en guardarien un gran record d'alguns catedràtics, però dels Maristes no tant per les misses obligatòries del matí, les confessions, les amenaces i els càstigs sovint físics.

Domingo Pascual i Carbó (1898-1969) es va llicenciar l'any 1921 i es va instal·lar a Llagostera com a ajudant del doctor Martínez Huete, gran amic de la família. Però va viure els seus pitjors temps amb l'esclat de la Guerra Civil. Cap al final de la guerra, el seu germà Pompeio es disposava a marxar cap a França i ell volia fer el mateix, però en Pompeio s'hi va oposar argumentant que ell mai no s'havia ficat en política activa. Domingo es va quedar, però amb la dictadura de Franco va haver de fer front a un seguit de depuracions.

Més enllà de ser inhabilitat per ocupar càrrecs polítics o sindicals, el més greu va ser la depuració mèdica. A l'agost de 1941, un jutge va proposar al Col·legi Oficial de Metges de Girona que se li apliqués una suspensió per cinc anys de l'exercici a la província de Girona i inhabilitació perpètua per exercir a Llagostera i a trenta quilòmetres dels voltants. L'argumentació de la sanció pot semblar risible, però el càstig va resultar ser molt dur. Tanmateix, Domingo no es va arronsar i va optar per l'aventura industrial. Va fundar una empresa on venia taps especials, serretes d'injectables i joguines. Aquesta activitat la va compaginar amb l'exercici de la medicina a partir del 1945, quan li van restituir la titularitat de Llagostera.

Pompeu Pascual i Coris (1929-2016), fill de Domingo Pascual i Carbó, va ser metge de Llagostera durant 36 anys. Va estudiar medicina a Barcelona a partir del 1948, i després d'especialitzar-se en urologia es va casar amb Maria Gifre i Rodríguez (1933), amb la qual va tenir sis fills. A part de ser una institució mèdica a la seva Llagostera natal, Pascual i Coris va destacar per la seva dedicació a diverses disciplines artístiques. També va presidir el Casino Llagosterenc del 1974 al 1982 i del 1987 al 1997. Va alternar la medicina rural amb la seva passió pel dibuix i la pintura, i va publicar tres llibres de poesia. Va morir a Llagostera el 20 de febrer de 2016.

El primer pediatre de la nissaga

Pompeu Pascual i Carbó (1897-1977) va ser el primer pediatre de la nissaga. Va estudiar a la Facultat de Medicina de Barcelona i després de fer oposicions va ser nomenat alumne intern pensionat de l'Hospital Clínic amb un sou de 500 pessetes anuals. Acabada la carrera, l'any 1920, hauria pogut fer-se un bon futur professional a Barcelona, ja que entre altres càrrecs va ser nomenat metge intern de la Casa de Maternitat i Exposits de Barcelona. Tanmateix, va preferir traslladar-se a Girona, ciutat que li tenia el cor robat des dels seus estudis de batxiller.

L'any 1923 es va casar amb Josefina Busquets i Serra (1901-1982), nascuda a Xile, filla de pares catalans instal·lats en aquell

La història dels Pascual de Llebrers es remunta fins al segle XIII, però la nissaga mèdica, propiament, va començar l'any 1830 amb el doctor Josep Pascual i Clarà, i encara perquè aquest va renunciar a fer-se capellà malgrat haver completat els estudis al Seminari. Els seus dos fills, Domingo i Eusebi Pascual i Vidal, també van ser metges, tot i que van seguir trajectòries diferents. Els següents van ser els néts de Domingo, els germans **Pompeu i Domingo Pascual i Carbó**, els quals viurien de manera molt diversa els estralls de la Guerra Civil; el primer es va exiliar a Xile nou anys i el segon va patir el drama de les depuracions de metges en la postguerra. Els fills respectius dels dos germans van continuar amb la nissaga també per camins diferents. Tots dos van viure la professió entre els últims anys del franquisme i l'adveniment de la democràcia, però **Pompeu Pascual i Busquets** es va implicar en la política fins al punt de ser regidor municipal a Girona, diputat al Parlament i delegat de Sanitat. En canvi, Pompeu Pascual i Coris va viure els 36 anys de carrera com a metge de Llagostera. Parlem finalment de **Pompeu Pascual i Sala**, fill de Pascual i Busquets, que va estudiar una pediatria molt més avançada que els seus antecessors i que actualment desenvolupa la seva activitat a la Clínica Girona.

país. A partir de llavors va fer de pediatre a Girona, compaginant-ho amb activitats socials, culturals, esportives i polítiques. Entre les més destacades, va ser directiu del GEiEG i cofundador de la revista *Victors*, de continguts científics, literaris i artístics. Fins que va arribar la Guerra Civil. L'any 1930 s'havia afiliat a Esquerra Republicana, i més tard va ser empresonat durant els fets d'octubre de 1934 per ser membre actiu del partit, de manera que en acabar la guerra va decidir marxar a Xile amb la seva dona i els seus dos fills, Pompeu i Elvira. A Xile, Pompeu Pascual va treballar com a representant de la Nestlé i va fer moltes amistats. El van nomenar membre honorífic de la Societat Xilena de Pediatria, i va conèixer el professor jueu alemany Heinrich Finkelstein (Leipzig, 1865-Santiago de Xile 1942), considerat el pare de la pediatria moderna. També va sopar amb Salvador Allende i va fer amistat amb un altre futur president del país, Eduardo Frei, i amb el posteriorment cardenal monsenyor Silva Hernández. Igualment, va conèixer Josep Ferrater Mora, al qual va ajudar en uns moments dramàtics pel fet d'estar malalt de tuberculosi. Superada la malaltia, van mantenir l'amistat i es van escriure cartes durant anys.

Nou anys d'exili a Xile

A Santiago de Xile hi van passar nou anys, fins que va poder més l'enyorança de la pròpia terra. Pascual i Carbó deia que no volia tornar a Espanya, Catalunya o Barcelona, sinó entre les velles pedres de Girona i la suavitat del paisatge de la Selva i de les Gavarres. Aquest retorn es va produir l'any 1948. A Girona va reprendre una antiga amistat amb l'escriptor Josep Pla, amb qui havia coincidit als Maristes de Girona. Ara es trobaven de tant en tant al restaurant Cal Tinyoi de Palafrugell i tenien converses molt fructíferes per a tots dos, tal com es pot comprovar en els escrits d'ambdós on cadascun reconeix la influència de l'altre.

Com és lògic, els primers anys del doctor Pompeu Pascual i Busquets es barregen amb fets que ja hem explicat de la vida del seu pare. Nascut el 17 de novembre de 1930,

a l'escola va ser un alumne tímid i quiet. Els fets extraordinaris eren els estius a la Fosca i a Calella de Palafrugell, anar en cotxe fins a les «altures de Cassà», tal com ho anomenava el seu pare, o a algun partit de futbol del Girona.

L'esclat de la Guerra Civil, aquell 18 de juliol de 1936, el va agafar a Calella de Palafrugell, mentre el seu pare estava treballant a Girona. Ja hem dit més amunt que al final de la guerra la família es va traslladar a Xile. Hi van viure nou anys, fins al 1948. Aquell any van agafar un vaixell a Valparaíso que els va portar fins a Barcelona. Van viure dos mesos a Llagostera, fins que el pare va llogar una casa al carrer de les Hortes de Girona. Mentrestant, l'adolescent Pompeu es va trobar estudiant Medicina a Barcelona. Quan feia el cinquè curs, va oposar a intern de pediatria, plaça que va guanyar amb Gonçal Roch de Salt, Antoni Vergés de Tortosa i Antoni Amigó de Barcelona. Aleshores, va treballar tres anys a l'Hospital Clínic.

El doctor Pompeu Pascual va ser el primer pediatre de la nissaga familiar. Anys 60. PROCEDÈNCIA:
Arxiu família Pascual.

Acabada la carrera de Medicina, va esdevenir mitjançant oposicions el puericultor de l'Estat més jove d'Espanya. També va aprofitar que era exalumne de l'Alliance Française de Xile per demanar a l'Estat francès una beca per ampliar estudis de pediatria a París. En aquella època va conèixer la que seria la seva esposa, Anna Maria Sala. Un dia es van trobar al carrer Ciutadans, on ell va travessar el carrer per parlar-hi. A partir d'aquell moment, va passar les estones lliures a casa de l'Anna, on sopava gairebé cada dia. D'aquest matrimoni van néixer l'Emma, que es llicenciada en Dret, i en Peio, futur tercer pediatre de la família.

La mort del seu pare, l'any 1977, va coincidir amb l'inici de la transició. Catalunya no va trigar a assumir competències en salut pública. L'any 1981, el conseller Josep Laporte li va proposar ser cap del Servei de Promoció de la Salut a Girona. Ell va pensar que l'escollien perquè necessitaven algun professional que s'hagués fet un nom en la medicina, i el cognom Pascual pesava molt.

Delegat territorial de Sanitat

En qualsevol cas, recorda aquella etapa com la més interessant i divertida de la seva trajectòria professional. Es va afiliar a CDC i va ser diputat al Parlament (1984-1988), regidor a l'Ajuntament de Girona (1987-1989) i delegat territorial del Departament de Sanitat i Seguretat Social a Girona (1985-1996). Simultàniament va continuar visitant fins que el seu fill va començar a fer de pediatre.

Pompeu Pascual i Sala (1963) va créixer envoltat de metges per tots costats, per això va decidir estudiar medicina seguint la tradició familiar. Ell sempre havia tingut bones notes, i a més va fer el MIR. Aquesta formació pràctica dels llicenciats en medicina va suposar una revolució en l'exercici de la professió mèdica. El seu pare ho veia així perquè a la seva època havia rebut a la consulta nens molt mal diagnosticats, procedents d'arreu de les comarques. En canvi, ara, els metges que han fet el MIR l'encerten molt més en els diagnòstics. En comparació amb els seus antecessors, Pompeu Pascual i Sala ha pogut desenvolupar una activitat pediàtrica molt avançada ■■■

L'ART DE LA CIRURGIA

TEXT > SÍLVIA PLANAS DALMAU

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

En Xavier i en Pere Planellas són d'aquelles persones que, només de veure-les, et transmeten saviesa i bonhomia. En Xavier, el pare, ha sabut llegir al seu fill, en Pere, els valors humanistes d'un ofici sovint criticat recentment per deshumanitzat. Cirurgians digestius de prestigi i especialistes en l'ús de les tècniques no invasives, consideren que la cirurgia «és la ciència més artística i l'art més científic», tal com expressa en Xavier, perquè es necessita una habilitat manual per poder treballar, però cal, també, conèixer a fons la teoria.

Sense antecedents metges, en Xavier Planellas va iniciar, fa més d'un quart de segle, una nissaga familiar que han seguit els seus dos fills, en Pere i en Lluís, també metges. «Sóc víctima de l'esperit de contradicció. Els vaig dir als meus fills que fessin el que fos menys ser metges. I després, quan el gran va escollir ser metge, li vaig dir: 'Fes el que vulguis menys cirurgia'. I va ser justament el que va triar. En canvi, al petit, li vaig dir: 'Doncs fes cirurgia, i va triar neurologia', bromeja en Xavier. Ell mai va voler que els seus fills fossin metges perquè «és un ofici que si te'l prens seriosament, fa patir molt.»

El seu interès per la medicina ve de lluny, de quan era ben petit. Als 16 anys, anant d'excursió, un dels seus germans va patir un accident de muntanya quedant greument ferit. «El doctor Masferrer, que era una eminència mèdica, fill de l'Escala i una persona encantadora, el va operar i se'n va sortir. Tenia un traumatisme pancreàtic, que ara fa 45 anys tenia una taxa de mortalitat molt alta. Allò ho vaig viure com un drama familiar i la fixació i l'admiració pel doctor Masferrer va ser el

que segurament em va empenyer a ser metge», explica en Xavier, que afegeix que amb aquesta idea al cap va decidir estudiar medicina un temps després, tot i que ell deia que «estudiava per cirurgia», i no pas per metge. El seu pas per la Clínica Girona, un cop acabada la carrera i abans de fer el MIR, al costat del doctor Abelardo Mor Mur va acabar de refermar la seva vocació com a metge.

Seguint la petja del pare

En Pere explica que ell, de petit, sempre va viure els mals horaris del seu pare, però quan va ser l'hora de triar una carrera es va decantar igualment per medicina. «El que m'agradava més era l'atenció del malalt d'urgències, per a mi era el més apassionant. El fet que el meu pare fos cirurgià era més una reticència que no pas un fet que m'empenyés endavant en aquesta disciplina», comenta. Tot i això va escollir fer cirurgia al Trueta perquè li interessava treballar amb la tècnica laparoscòpica en la qual el Servei de Cirurgia s'estava convertint en un referent —el seu pare va ser pioner en la seva utilització a Girona anys abans— i poder formar part de l'equip dels doctors Ramon Farrés, Antoni Codina Cazador, Josep Roig i Joan Figueras. Aquest últim va ser també el director de la seva tesi sobre la reconstrucció del pàncrees, de la qual va obtenir un excel·lent *cum laude* i es va publicar a la prestigiosa revista *British Journal of Surgery*. Segons en Pere, l'avantatge principal del fet que el seu pare fos també cirurgià ha estat que «des dels 18 anys he passat moltes hores al quiròfan i als 24 anys, al començar la Formació Especialitzada (MIR), ja havia pogut acumular moltes hores d'assistència

a quiròfan, quan hi ha gent que tot just a aquesta edat comença a entrar-hi. Crec que és important veure moltes coses abans de fer-les». En Xavier, però, no va voler que els seus fills entressin mai en un quiròfan de petits i els hi va començar a dur quan van iniciar els estudis de medicina. Fins aleshores, l'únic contacte d'en Pere i en Lluís amb la cirurgia havia estat quan havien vist a casa seva, de tant en tant, el seu pare «jugant» amb instruments i una càmera de vídeo provant tècniques noves.

Actualment en Pere Planellas forma part de la Unitat de Cirurgia Colorectal del Trueta on la seva principal tasca és impulsar la cirurgia mínimament invasiva transanal i laparoscòpia transabdominal, especialment en el càncer de còlon i recte. La seva mare, la Mercè Giné, també participa d'aquesta unitat quirúrgica que els doctors Planellas dirigeixen a la Clínica Girona i en porta la gestió. «Ella és un element bàsic per a nosaltres», remarca en Xavier.

«Abans ser metge era una tradició familiar que es passava de pares a fills, però ara és molt menys freqüent, com tampoc no és freqüent que pares i fills treballin junts i bé, però nosaltres ens entenem perfectament. El gran conflicte està en la gent gran que no es vol apartar. En aquest aspecte, l'única virtut que em veig és el fet de saber donar un pas al costat i això no és fàcil. Però el meu fill està molt més format que jo. Encara tinc present, però sóc més passat que futur», assegura en Xavier, que explica, amb modèstia, que els millors anys de la seva vida professional són els que està passant ara treballant al costat del seu fill. «Es calcula que al llarg de la vida laboral d'un metge has de refer tots els teus coneixements tres vegades. Jo crec que ja els he canviat tres cops. Tinc la sensació de missió complerta, però el fet de tenir el meu fill treballant com a cirurgià m'allargarà la vida laboral», afegeix.

La relació metge-pacient

Tots dos comparteixen la idea que la medicina ha canviat molt en els últims anys, sobretot pel que fa a la relació metge-malalt. Com diu en Xavier, això passa sobretot perquè «hi

El doctor **Xavier Planellas Gelis** (Olot, 1953) és fill d'una família d'empresaris i nét d'agricultors i pagesos de les Planes i de Sant Feliu de Pallerols. A casa seva eren quatre germans. Va estudiar a la Facultat de Medicina de la UB i va formar part de la primera promoció del MIR a l'Estat espanyol, el 1978. La seva etapa com a resident la va fer a la Unitat de Cirurgia General i Digestiva de Sant Sebastià. El 1982 va tornar a Girona. Des de llavors, ha exercit a la Unitat de Paret de l'Hospital Josep Trueta i a la Clínica Girona. El doctor Xavier Planellas té dos fills: en Pere i en Lluís, tots dos metges. En **Pere Planellas Giné** (Olot, 1981) es va llicenciar en medicina a l'Hospital Universitari Sant Pau-UAB el 2004. Al MIR va treure el número 174, cosa que li va permetre escollir la primera plaça de cirurgia de Catalunya, i va triar ser metge resident a la Unitat de Cirurgia General i Digestiva del Trueta. Doctor per la UAB, actualment combina les tasques com a metge adjunt a la Unitat de Coloproctologia del Trueta amb l'exercici lliure a la Clínica Girona i la docència com a professor de Medicina de la UdG. Finalment, en **Lluís Planellas Giné** (Barcelona, 1983) es va llicenciar en medicina a la UB. Al MIR, va escollir l'especialitat de Neurologia a l'Hospital del Mar. Actualment viu a Barcelona i treballa a l'Hospital Clínic en una beca de recerca.

ha més especialització i ja no hi ha un sol metge responsable d'un pacient, sinó que aquesta responsabilitat és compartida». «Abans, quan tractaves un pacient amb un tumor t'explicava les seves pors i, com a cirurgià, acompanyaves el malalt fins al final: el guariment o la mort. A vegades, quan s'acabaven les paraules sobre la seva malaltia s'obrien altres vies de diàleg molt interessants. Ara costa més que passi, però jo he intentat sempre mantenir la relació humana amb les persones que visitem», afegeix.

Segons en Pere, anys enrere «s'expliquen més les coses de manera que el pacient les entengués» i, avui en dia, possiblement pel fet que la gent té informació prèvia i quan arriben a la visita vénen amb expectatives, s'ha de dir rigorosament la veritat de tot. «La medicina actual afavoreix el fet de posar una barrera amb el pacient i bombardejar-lo amb números i estadístiques i potser el que necessita el pacient és simplement estar acompanyat», diu en Pere, que explica també que a vegades, però, són els mateixos pacients els que demanen els números i «si no els els dius, s'enfaden». En Xavier recorda com un cirurgià de Barcelona que el va influenciar molt –doctor Diego Gómez– sempre deia: «Vols que et digui els números o la veritat? La veritat no la sé», i assevera que les estadístiques al final s'han de relativitzar.

Progrés en l'àmbit de l'oncologia

Malgrat tot, estan d'acord que, globalment, tots els canvis que ha experimentat la professió en els últims anys han estat per millorar-la. «Estem curant malalties que quan jo feia el MIR a Sant Sebastià amb el doctor Ribera tenien un índex de mortalitat molt alt, com les metastasis hepàtiques, el càncer colorectal... En l'àmbit de l'oncologia hi ha hagut un progrés extraordinari i les tècniques no invasives són un dels avenços més importants que hi ha hagut darrerament», assenyala en Xavier. Ni l'un ni l'altre, però, veuen un futur mèdic en el qual els professionals siguin substituïts per robots, malgrat que les tècniques evolucionin cada dia. «No ens podran substituir les màquines, perquè les màquines funcionen si tot

1

1. Els doctors Xavier i Pere Planellas, pare i fill, durant una intervenció quirúrgica recent. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Planellas.

2. Pere Planellas a l'Hospital Provincial de Gipúscoa a la primera promoció nacional del MIR. Any 1978. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Planellas.

2

és igual, però els humans som cadascú diferent. El que canviarà amb el temps seran les malalties que s'operaran i que es curaran. Potser d'aquí un temps hi haurà una vacuna per al càncer, com abans va passar amb la tuberculosi, que era una gran causa de mort», subratlla en Pere. Actualment, a més de docent i de metge, està portant a terme tasques

com a investigador i és precisament en al camp de la recerca on posa èmfasi que encara hi ha molt camí per recórrer. «Jo penso que és important que ens centrem en investigar com, amb els recursos actuals, podem fer-ho millor perquè el pacient que tenim al davant tingui el mínim de complicacions, la millor qualitat de vida possible i, si podem, allargar-li la vida.»

Per acabar la trobada, tant en Xavier com en Pere assenyalen que «és molt important ser un bon metge, però també un metge bo» i que el professional mèdic és algú que ha d'estar format, estar al dia i tenir coneixements i ser responsable, remarca en Pere. En Xavier conclou amb una màxima digna d'un manual de capçalera: «El cirurgià ha de mirar de fer el menys mal possible, mirar de curar quan es pot i mirar de consolar sempre.»

L'hèrnia inguinal de l'avi Lluís

L'avi d'en Xavier, concretament el pare de la seva mare, era masover a les Planes d'Hos- toles. El 1936, després d'esclatar la Guerra Civil, va tenir una hèrnia inguinal al poble i el van baixar a la capital, a Girona. Allà el van operar en una clínica que hi havia llavors a la plaça del Vi i, malauradament, no va poder superar la intervenció i es va morir. En Xavier explica que d'alguna manera el consol que va quedar a la família és que, si no hagués mort d'això, l'haurien matat a la guerra –tal com va sentir dir molts cops a la seva àvia– perquè ell era uns dels únics homes que conduïa al poble i tot el dia anava amunt i avall portant la gent allà on li demanaven. «La casualitat ha fet que amb els anys jo hagi estat el pioner d'introduir una nova tècnica per operar la paret abdominal –que inclou les operacions d'hèrnia inguinal– a Girona», comenta en Xavier, que sentència que des de llavors la medicina ha evolucionat molt i en cita un exemple: «Cada cop que opero una hèrnia inguinal al matí i al vespre el pacient ja és a casa em recordo del meu avi, que no va poder superar aquella operació». En honor seu, en Xavier va posar el nom de Lluís, com l'avi, al seu segon fill ■■■

AL COR DE TOTS

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

A aquesta força pràctica, senzilla i vital no li agraden els compliments. Ella voldria passar desapercebuda, cosa que li serà difícil sempre, perquè el seu somriure li esclata i uns gestos amplis i entusiastes la delaten sense remei. Sempre té una abraçada a punt, una rialla encomanadissa. Riu amb els ulls, també. Sembla que sàpiga que només amb aquesta actitud es pot gestionar dignament la complexitat incommensurable de la vida.

Entén la medicina com un ofici qualsevol. Una professió, sigui quina sigui, «és un servei a disposició dels altres. La medicina, per mi, és mirar d'acompanyar la persona en la malaltia», ens explica. És per aquest motiu que podem dir que s'ha guanyat el cor dels seus pacients. No només per la seva professionalitat, que sobrepassa abastament l'excel·lència, sinó per irradiar una humanitat que en medicina es tradueix en pura confiança.

La infància al mas de Fornells

Recorda una infància dura però amb una unió forta entre els germans al mas de Fornells de la Selva. Una mare lluitadora i la padrina Magdalena, l'àvia de qui explica que van aprendre el llenguatge i poder confiar en la bondat del món. Del pare Francesc de qui en destaca el valor de la fe, el concepte de la responsabilitat i un sentit pràctic avançat al seu temps, explica que la seva dèria va ser que tots poguessin estudiar, fossin nois o noies. Tots eren bons i bones per treballar la terra. Així mateix, tots eren bons i bones per poder-se llaurar un futur. «Ell no feia distincions. La feina havia de sortir». Per això a ella, anys més tard, li va xocar

trobar-se amb convencionalismes per raó de gènere. Primer, pel simple fet de voler estudiar medicina. Després, quan se li va «suggerir» que el més adequat per a una dona metge havia de ser la pediatria. Allò la va fer picar de peus rabiosament, confessa. D'altra banda, diu, «fer de pediatra ha resultat la millor cosa que he fet mai.»

Es defineix com una estudiant de colzes i parla dels estudis en general com el resultat de la perseverança. Explica que no va ser la seva primera decisió, la de fer medicina: volia anar a l'Àfrica, seguint els passos de parentes franciscanes missioneres. No li havia passat pel cap casar-se, fer família. Però la vida la va portar a enamorar-se d'un noi –bojament, acota ella–, el que avui és el seu marit, Josep Maria, i emprendre un camí de servei i vocació. Conèixer, a més, el metge Ignasi Sambola de Fornells la va influenciar en prendre el camí de la medicina.

Va fer les pràctiques a l'Hospital de Sant Pau, que «a la Vall d'Hebron hi anaven les elits, els que en sabien molt i jo no em considerava pas una d'aquestes persones». Malgrat aquesta decisió honesta, l'hospital va ser un lloc que la va marcar i on va estar-hi bé. Diu somrient que potser va ser pel fet que l'indret estava envoltat d'arbres, que li recordava la casa de pagès de Fornells.

Dues coses importants

No va ser fins el 1977 que es va casar i va acabar la carrera –que les coses importants van de dues en dues. Ens explica que va fer el MIR, l'any següent, embarassada del seu primer fill. Sembla, però, que la dificultat afegida, aquest petit detall de tenir el cos completament revolucionat per l'adveniment d'una nova vida, no la va pas apartar del seu objectiu: tirar endavant amb els estudis per llaurar-se el futur que els pares havien somiat. Si una cosa caracteritza als germans Puigdevall en tots i cadascun dels seus oficis és aquest esperit extraordinari de treball.

Dels primers anys d'ofici n'explica que va ser una immersió en medicina interna, en radiologia, en anatomia... Recorda la delicadesa del doctor Vinyes al Trueta i tota la influència que van exercir sobre ella el doctor

Mariàngels Puigdevall

Dalmau (1952) és filla de Fornells de la Selva i és la tercera de 9 germans: la Maria, la Roser, la Maria Àngels, la Dolors, la Victòria, la Pietat, en Josep, en Francesc i en Jordi. Va créixer en un entorn eminentment rural, a l'interior d'una família humil i pietosa que cultivava la terra per subsistir, per poder donar una educació a l'extensa prole que creixia al bategant mas de Fornells. No va desaprofitar l'oportunitat de poder estudiar la carrera de medicina a Universitat Autònoma de Barcelona. Ha exercit amb passió i vocació de servei fins fa poc, que s'ha jubilat amb 63 anys. La cardiologia pediàtrica ha estat l'àmbit on ha desenvolupat l'ofici durant més de 30 anys, a l'Hospital Josep Trueta de Girona, havent-la combinat –i no sense esforços– amb la maternitat i la tasca social. Tot plegat i en bona part, gràcies al tàndem de luxe que encara avui forma amb el seu marit, Josep Maria Sunyer, amb qui viu actualment a Llambilles. A finals dels anys 70, van ser els fundadors de l'Espai de la parròquia de Sant Pau de Girona i en van estar al capdavant durant una bona colla d'anys, encomanant aquell esperit obert i jovial que encara avui perdura. Han seguit la passió per aquest ofici dues nebodes de la Mariàngels: la Núria i la Montse Gispert-Saüch Puigdevall, metgessa de família i pediatra, respectivament.

Casaldàliga, el doctor Girona i la doctora Dimna Albert, en els temps que va formar-se també amb els professionals d'alta volada de la Vall d'Hebron: «La casa pairal», l'anomena ella, somrient, «perquè anar allà era anar a la casa gran, per una noia de poble com era jo.»

El camí de la cardiologia pediàtrica

Des de l'estada a l'Aliança fins als inicis al Trueta, n'extreu que va adonar-se «que no en sabia prou» –una frase que repeteix com un mantra al llarg de tota una carrera professional i que la defineix molt bé. I no ho deia per modèstia, només, sinó per l'exigència que es despenia de ser conscient de les pròpies limitacions i també de l'alta responsabilitat que comportava l'ofici. A la retina encara hi té gravat un nadó de 3 mesos i el plor de la seva mare. La impotència per no saber diagnosticar la miocarditis aguda que gairebé el mata. Va ser en aquell moment, l'any 1980, quan va decidir fer camí en cardiologia pediàtrica, especialitzat que ha exercit fins avui per poder donar resposta a casos com aquell. De la medicina del cor, la seva passió gairebé insana, confessa, en destaca la importància del treball en equip, un treball que se sap deutor dels avenços de la ciència però també de l'obstinació per saber més i més.

Si bé té un fil de veu quan parla d'ella mateixa, se li eleva ostensiblement quan ho fa dels anestesisistes, dels cirurgians, dels infermers, dels clínics pediàtrics, dels especialistes de la UCI i de l'hemodinàmica. La veu li entona una melodia segura i pauta quan parla de l'Associació Catalana de Cardiologies Congènites i de l'evolució dels perfussionistes. Se la nota orgullosa quan declara el bon nivell de l'Hospital Doctor Josep Trueta pel que fa a la cardiologia, fruit del treball col·lectiu dins i fora de l'hospital, amatent al progrés i a la tasca coordinada amb hospitals de referència. Quan parla dels seus companys, de les dinàmiques modernes de la professió, en parla en present, com si des del mas de Llambilles escoltés encara el batec gros i sincopat de l'hospital de Girona ■

VOCACIÓ FAMILIAR A LA PELL

TEXT > MANEL MIR HURTADO

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Els germans Lluís i Xavier Quintana Moratones són dermatòlegs i tenen la consulta al carrer Ibèria de Girona. El seu pare, Lluís Quintana Tajà (Girona, 1913-2006), va ser el primer metge de la família. El pare d'aquest, Fèlix Quintana Viñas, era enginyer i tenia un magatzem de ferros a la plaça del Marquès de Camps, on va començar a treballar per continuar el negoci familiar. A la reixa de l'Ajuntament de Girona, al costat del pany, s'hi pot llegir: 'F. Quintana, calle Progreso', referit al taller que l'avi de Lluís Quintana Tajà, Fèlix Quintana Bosch, tenia al carrer Nou d'ara.

Amb els anys, el taller passaria a mans d'una néta de Quintana Bosch, Anna Sureda Quintana, la qual es casaria amb Carles Cadenas Fuster. D'aquí va venir el nom dels coneguts serrallers Cadenas, que el negoci conservaria durant els anys posteriors, tot i que a la façana hi consta com a data de fundació el 1850, quan va ser iniciat per Fèlix Quintana. A part d'això, si Lluís Quintana Tajà no va entrar en el negoci del ferro va ser perquè l'avi no deixava que ell i el seu germà Agustí, cinc anys més petit, s'acostessin al taller; preferia que estudiessin una carrera. El gran va triar medicina i el petit, l'ensenyament.

La trajectòria docent d'Agustí Quintana va començar el 1939 a Cassà de la Selva i va continuar a Salitja, Galliners, Maçanet de la Selva, Salt, Isil (Lleida), Darnius i Sant Daniel. Des del setembre de 1971 i fins a la seva jubilació, el 1983, Agustí Quintana va dur a terme una reconeguda tasca com a director del centre d'educació especial Mater Dei.

Enmig d'en Lluís i l'Agustí hi havia una única germana, la Mercè, que va néixer el

1916. Mercè Quintana Tajà es va casar amb René Pagans i Llauro (1912-1986), director de la fàbrica Pagans de Celrà, municipi on ella ja es va quedar a viure fins a la seva prematura mort, als 58 anys, a causa d'un càncer de fetge. Posteriorment, René Pagans contrauria matrimoni en segones núpcies amb Elvira Sobrequés i Vidal, germana del professor Santiago Sobrequés.

Els doctors Lluís i Xavier Quintana Moratones són néts materns de Ramon Moratones Olivé (Girona, 1889-1957), que va ser propietari de l'empresa Vinos Moratones, situada al carrer de Santa Eugènia. Per transportar el vi, utilitzaven un sistema de comunicació en què les tines arribaven en tren i es bombejava el vi fins al carrer de Santa Eugènia a través d'un aqüeducte. A partir d'aquí, Transports Corcoy repartia el vi a restaurants, particulars i botigues, fent ruta cap a Salt, Bescanó, Anglès, Amer i Olot. Casat amb Anna Gallego, Ramon Moratones Olivé va tenir quatre filles: Maria –mare dels doctors Quintana–, Rosa, Isabel i Anna Maria.

Col·lega d'Eduard de Ribot i de Balle

El pare dels doctors Quintana Moratones va començar els estudis de medicina a Barcelona l'any 1930 i va finalitzar el 1936. Alguns col·legues il·lustres seus van ser Eduard de Ribot i de Balle (Girona, 1913-1991), que seria un reconegut metge internista, i Josep Saló i Serra (Girona, 1913-Manresa, 2013), que més tard aniria a fer de metge a Manresa. Tot i la distància, Quintana Tajà i el doctor Saló van conservar l'amistat i van mantenir el contacte fins al final.

Lluís Quintana Tajà va acabar els estudis de medicina el juny de l'any 1936, si fa no fa un mes abans que esclatés la Guerra Civil.

Els dermatòlegs **Lluís i Xavier Quintana Moratones** són els continuadors de la nissaga de metges que va iniciar el seu pare, Lluís Quintana Tajà. Aquest va començar a exercir en els temps convulsos dels inicis de la Guerra Civil, quan es va trobar en una situació en què va haver de treballar per als dos bàndols. Lluís i Xavier es van fer metges i dermatòlegs perquè era el que havien viscut a casa i hi van agafar afició. Tanmateix, tenen tres germans més que han seguit camins diferents. La mare dels doctors Quintana és Maria Moratones Gallego, que viu al barri de Sant Narcís, molt a prop del carrer Ibèria, on ells tenen la consulta. El seu avi matern, Ramon Moratones Olivé, era el propietari de l'empresa Vinos Moratones SL, que des de Santa Eugènia distribuïa vins a diferents poblacions de les comarques gironines. D'altra banda, els doctors tenen connexions familiars amb el que va ser director de la fàbrica Pagans de Celrà, amb l'actor Pep Cruz i, apurant una mica més, amb el professor Santiago Sobrequés i Vidal. Lluís i Xavier Quintana no tenen fills que es dediquin a la medicina, però sí que tenen una neboda, la Mònica, que està acabant de formar-se com a metge resident a l'hospital universitari Sagrat Cor en l'especialitat de dermatologia.

També és interessant deixar constància que Lluís Quintana Tajà va estudiar dermatologia i va tenir com a professor el doctor Jaume Peyrí (Reus, 1877-1950), primer catedràtic de dermatologia de la Facultat de Medicina de Barcelona i gran impulsor d'aquesta especialitat mèdica a Catalunya. Peyrí va fundar la Societat Catalana de Dermatologia (1925) i va col·laborar en diversos diccionaris mèdics catalans, contribuint així a l'ús del català com a llengua científica.

Lluís Quintana Tajà va acabar els estudis de medicina el juny de 1936, si fa no fa un mes abans que esclatés la Guerra Civil. A l'inici del conflicte bèl·lic, ell es trobava en el bàndol republicà treballant a l'hospital militar, on ara hi ha el Centre Cultural de la Mercè. Tanmateix, en una de les avançades dels nacionals, els republicans es van quedar a la reguarda. A ell el van agafar presoner, però després es va veure obligat a incorporar-se a les files nacionals: «Quan et cridaven no podies triar», afirmen els seus fills.

Juntament amb altres metges gironins, com Pere Ordis, Joan Mascaró i Joan Fontanet, va ser un dels professors i el primer director de l'Escola d'Infermeria, les pràctiques de la qual es feien a l'Hospital de Santa Caterina de Girona, i més tard va anar a l'hospital de Salt a fer medicina general.

Regidor a l'Ajuntament de Girona

Tal com succeiria amb altres professionals de la medicina, Lluís Quintana Tajà va ser regidor de l'Ajuntament de Girona entre els anys 1952 i 1958. A més a més, va ser vicepresident del Girona FC i com a facultatiu va atendre, en unes revisions mèdiques que es duïen a terme al Frente de Juventudes del carrer Nou, petits i joves esportistes. Llavors, en plena època de les depuracions de metges que el franquisme considerava contraris al règim, Lluís Quintana tenia com a ajudant un auxiliar tècnic sanitari que era comunista. Però, fidel al seu esperit liberal i davant el risc que el practicant fos depurat, no va dir res a ningú i el va acollir perquè pogués treballar.

Va tenir el seu primer despatx al carrer Nou, i més tard es va traslladar a la pla-

Lluís i Xavier Quintana Moratones són dermatòlegs perquè és el que havien viscut a casa des de petits, envoltats dels llibres del seu pare.

Orla del doctor Lluís Quintana Tajà. Anys 30. PROCEDÈNCIA:
Arxiu família Quintana Moratones.

ça del Marquès de Camps, on va compartir despatx amb el doctor Joaquim Dausà Olivé, especialitzat en radiologia, radioteràpia i malalties venèries. Quan Lluís fill va acabar els estudis, el 1972, el pare va traslladar la consulta a la ronda del Pare Claret, gairebé davant de la Clínica Bofill, fins que l'any 1997 els dos fills es van instal·lar al carrer Ibèria. Lluís Quintana Tajà va visitar fins als 82 anys, l'any 1995. En aquella època es va haver d'operar de cataractes i va deixar-ho. Tanmateix, després de la intervenció quirúrgica, un cop s'hi veia millor, va dir que volia continuar un temps més, però la seva esposa li va fer veure que ja n'hi havia prou.

Al doctor Quintana li agradava molt la seva professió i a més va tenir com a grans aficions la literatura i la història, de les quals va ser un estudiós apassionat. Com a professional de la medicina no va deixar de formar-se contínuament. Tot i així, no va tenir una particular ambició personal. El tarraconí Felipe de Dulanto i Escofet, antic company de la Facultat que havia aconseguit la càtedra de Dermatologia de Granada, li va oferir anar a treballar amb ell, però Lluís Quintana va declinar l'oferiment perquè es va estimar més quedar-se a Girona.

Lluís Quintana Tajà era molt aficionat a l'esquí, afició que va traspasar als seus fills. Lluís Quintana fill recorda que la primera vegada que va anar a esquiar tenia onze anys; era el 1959. Anaven a Núria, on pujaven a peu tot portant els esquís a coll.

Els fills, continuadors de la tradició

Passa tot sovint que, quan un fill de metge segueix els passos del pare, també ho fa a l'hora de triar l'especialitat. Lluís i Xavier Quintana Moratones van optar per la dermatologia perquè era el que havien viscut a casa des de petits; envoltats dels llibres del seu pare, li van agafar interès i els va agradar. Ells dos són els continuadors de la tradició, i darrere seu hi haurà una neboda, Mònica Quintana Codina, que actualment està estudiant dermatologia en el seu cinquè curs de resident a l'Hospital Universitari Sagrat Cor. Lluís i Xavier puntualitzen que la seva neboda acabarà al

maig de l'any de 2017, ja que els cursos de resident van de maig a maig.

Lluís i Xavier Quintana Moratones són el gran i el petit dels cinc fills de Lluís Quintana Tajà. Entremig hi ha els germans que no van estudiar medicina: l'Anna, que va fer puericultura; la Rosa, que és professora d'educació física, i en Fèlix, pare de la Mònica, que és veterinari.

En Lluís va fer l'especialitat a l'Hospital Clínic de Barcelona amb el professor Joaquim Piñol Aguadé (1917-1977), natural de Puigcerdà, el qual va consolidar l'Escola Catalana de Dermatologia fundada per Jaume Peyrí. Quan va acabar, Lluís Quintana fill va començar a exercir a la plaça del Marquès de Camps amb el seu pare. Però, davant l'inconvenient que representava el fet de compartir espai amb la consulta de radioteràpia del doctor Dausà, pare i fill van muntar la nova consulta a la ronda de Sant Antoni Maria Claret, només de dermatologia. En aquest despatx hi van romandre uns vint anys, entre el 1977 i el 1997, quan Lluís Quintana i el seu germà Xavier es van instal·lar al carrer Ibèria. La seva mare, Maria Moratones, viu a prop, en una casa de Sant Narcís.

Retrat de família del doctor Lluís Quintana Tajà, amb la seva esposa Maria Moratones i quatre dels cinc fills. Any 50. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Quintana Moratones.

El jove Lluís va decidir que seria metge quan feia el PREU. Llavors se sentia especialment atret per l'arquitectura, però al final va dir al seu pare que faria medicina, i a aquest li va semblar molt bé. En tot cas, puntualitza que el pare no va influir mai en la decisió, sinó que l'ambient de casa i el fet d'estar envoltats de llibres de medicina van fer que li agafés afició.

La mateixa afició que va adquirir el seu germà Xavier, que si no hagués estat metge li hauria agradat ser astrofísic; ho explica tot relatant que a la seva consulta tracten molt amb un visitador que s'hi dedica i que els ha ensenyat fotos, fetes en observatoris, molt interessants per tot allò que té de misterios i del que queda per descobrir.

Pel que fa als professors que més recorda de la seva època d'estudiant, a més de l'esmentat Joaquim Piñol, Lluís Quintana explica que a l'Institut Vell –actual Vicens Vives– va tenir ensenyants com Santiago Sobrequés, Josep Gener o Enric Mirambell. Com a alumne, va coincidir amb Joaquim Nadal i la que seria la seva esposa, Calaia Sobrequés, filla del professor.

Per la seva banda, Xavier Quintana recorda que a l'inici dels seus estudis de medicina, a Mataró, va tenir com a company Jordi Bosch, que després es convertiria en un conegut actor de l'escena i la televisió catalanes. En Xavier recorda que, a classe, Bosch acostumava a «fer molt el boig», fins que se li va aconsellar que canviés de carrera, ja que no tenia el perfil per ser metge.

I ja que estem en el món artístic, podem esmentar que els doctors Quintana estan emparentats per part de mare amb l'actor Pep Cruz, anècdota que ens serveix per explicar com es van conèixer els seus pares. Durant la primera meitat dels anys trenta, al Casino de Girona ja s'organitzaven balls i festes. A un d'aquests balls hi van anar, d'una banda, Lluís Quintana Tajà i el seu amic Josep Cruz Estrada, i de l'altra les germanes Maria i Isabel Moratones Gallego. Al cap d'un temps, en Lluís es va casar amb la germana gran, la Maria, i en Josep es va casar amb la Isabel, i van tenir com a fill Josep Cruz Moratones, conegut com a Pep Cruz ■■■

UN ORIGEN PER PARTIDA TRIPLE

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

El món de la medicina va trucar amb ímpetu a la porta dels Reyner Bosacoma, una família gironina dedicada al negoci de la fusta i del suro. Les xifres, així ho indiquen: dels set fills del matrimoni, tres van decidir encarar el seu futur cap al ram sanitari, iniciant d'aquesta manera l'embrió d'una nissaga que ha continuat guarnint-se amb bates blanques durant les fornades següents.

Qui va marcar el rumb va ser en Miquel, que després de formar-se als Maristes de la Mercè, a Girona, es va llicenciar en Medicina a Barcelona influenciat per una Guerra Civil que el va obligar a prioritzar l'exèrcit i, per tant, a iniciar els estudis universitaris amb demora. Intel·ligent i inquiet, va obrir-se camí com a metge de poble a Torroella de Montgrí, on es va estar uns anys abans d'establir la seva consulta al Jardí de la Infància de Girona, indret en el qual va desenvolupar bona part d'una carrera enfocada a l'aparell digestiu. Entremig, però, tenia temps per lluir el seu vessant de francòfon empedreït juntament amb el seu bon amic Miquel Verdager, el 'Doctor de Mieres', amb qui viatjava sovint fins a Montpeller, ciutat on es desenvolupa l'ancestral beca de la Fundació Joan Bruguera i on, més tard, va anar el seu propi fill, en Josep Reyner Jordana, que posteriorment va exercir com a dentista a la Bisbal d'Empordà i com a traductor ocasional de llibres de medicina.

La trajectòria d'un germà gran s'acostuma a observar amb especial embadaliment per qui ve tot darrere, i potser per això en

Narcís va decidir ampliar les passes mèdiques del llinatge. Després d'una temporada a Sant Sebastià per imperatiu bèl·lic, va estudiar a Barcelona, on va coincidir amb el gironí Francesc López i Alumà, expresident del Col·legi de Metges de Girona. Abans de fer el salt cap a terres gironines, es va especialitzar en la disciplina d'urologia al costat del reputat doctor Pere Gausa a l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona. Aquell va ser el pas previ d'una carrera multifuncional: amb despatx propi al carrer de Joan Maragall de Girona, el seu posat elegant, digne d'un Fred Astaire nostrat, també es va deixar veure a la desapareguda clínica Esperança i, més endavant, a la Clínica Girona. En el seu cas, va tenir un fill, en Pere Reyner Rierra, que perllonga la nissaga mèdica des de Barcelona, on exerceix de metge del treball.

Inici d'una relació de per vida

I si una influència a vegades resulta rellevant, dues ja s'alcen com a decisives. Aquest va ser el cas d'en Vicenç, el benjamí, que va emmirallar-se en els grans des de l'etapa més iniciàtica als Maristes de la Mercè fins a la Universitat de Barcelona, on juntament amb el seu inseparable amic i col·lega feiner, Narcís Solà, va perfilar una formació que va coincidir amb altres metges com en Joan Tibau, de Fortià, o els gironins Josep Campistol i Josep M. Massanas. Després d'especialitzar-se en radiologia al Servei Central de l'Hospital Clínic de Barcelona amb el doctor calongí Josep Maria Vilaseca

«Dels set fills del matrimoni, tres van decidir encarar el seu futur cap al ram sanitari, iniciant d'aquesta manera l'embrió d'una nissaga que ha continuat guarnint-se amb bates blanques durant les fornades següents»

El llinatge mèdic dels **Reyner** s'explica amb les trajectòries dels germans **Miquel, Narcís i Vicenç**. El més gran, en Miquel, va ser el primer de guarnir-se amb la bata blanca fent carrera, sobretot, a la consulta que tenia a tocar del Jardí de la Infància de Girona. Ell va ser un mirall per en Narcís, que va desenvolupar un llarg itinerari com a uròleg al seu despatx però també en indrets com la Clínica l'Esperança o la Clínica Girona. Precisament en aquest darrer centre hi va sobresortir en Vicenç, que juntament amb el doctor Narcís Solà es va vestir de pioner per crear a la dècada dels cinquanta el gabinet de radiologia Solà-Reyner, centre pioner a la província. Els tres germans van representar l'embrió de la nissaga mèdica dels Reyner, un arbre genealògic que encara disposa de més branques: en Josep, fill d'en Miquel, va ser dentista a la Bisbal; en Pere, fill d'en Narcís, és metge del treball a Barcelona, mentre que la **Yolanda** i la **Patricia**, filles d'en Vicenç, exerceixen de radiòloga al gabinet Solà-Reyner i de cap de Reumatologia al Trueta, respectivament. Tots ells perllonguen un vincle amb la medicina que també inclou en Xavier –metge internista–, l'Anna –odontòloga–, en Joaquim –dentista– i la Mercè –infermera–, fills de la Maria Àngels Reyner, germana dels tres cicerones familiars.

com a referent, va decidir tirar-se a la piscina agafat del braç amb Solà, amb qui va crear als anys cinquanta el gabinet de radiologia Solà-Reyner, centre pioner a la demarcació.

Les dificultats econòmiques van atemorir els primers compassos de l'aventura, però no la van fer defallir. Tant és així que actualment el gabinet continua dempeus i liderat per una representant de la nova generació, la Yolanda Reyner, filla d'en Vicenç, que després d'estudiar la llicenciatura a Saragossa va estar a punt d'establir-se defini-

tivament a Milà, on va fer l'especialitat de radiologia, tot i que la malaltia del seu pare li va dissenyar el futur a Girona.

Des del seu retorn, l'any 1992, la doctora Reyner ha vist passar davant dels seus ulls l'evolució d'una disciplina clarament entrellaçada amb la tecnologia: des de rudimentaris aparells de raigs X o cambres llòbregues dedicades al revelat, fins a artefactes o tècniques especialitzades que atorguen sentit a allò que anys enrere es concebia com un impossible. Un d'aquests avenços són les

Solà-Reyner, pioners en radiologia

Parlar del gabinet Solà-Reyner és referir-se a dues trajectòries, les dels doctors Vicenç Reyner i Narcís Solà, que van caminar en germanor des dels seus primers anys d'infantesa. I això que, als inicis, es relacionaven amb colles diferents: mentre en Vicenç es feia amb la mainada resident al voltant del Jardí de la Infància de Girona, en Narcís demostrava els seus dots futbolístics amb els qui vivien prop del garbuix de la Rambla.

Malgrat no coincidir en la mateixa colla, sí que ho van fer compartint moments a l'aula. Així doncs, i tot i que es van conèixer el 1928 als Maristes de la Mercè, la seva amistat no es va acabar de forjar fins que van accedir al batxillerat, estudis aleshores amb pocs alumnes. Després de preparar l'ingrés amb l'*hermano* Melecio van iniciar l'ensenyament secundari el mateix dia que Lluís Companys proclamava l'Estat Català, el 6 d'octubre de 1934. Aquella va ser una època de colzes: amb els matins ocupats a l'aula, totes les tardes d'entre setmana, excepte les del dijous, les ocupaven a favor d'unes classes de repàs que duïen a terme a l'escola Maristes del carrer Cervantes, ben aixoplugats per la Catedral.

Entre llibres i documents, el lligam entre tots dos es va anar estrenyent i va obviar les diferents aficions lúdiques de cadascú –en Solà continuava jugant a pilota o tirant pedres des de Torre Gironella i en Reyner, que lluitava unes ulleres

llavors de connotació extraordinària, aprofitava l'excel·lència per incrementar el seu èxit entre les noies. La cruesa de la Guerra Civil va sacsejar el curs amb canvis de professorat i aturades acadèmiques inquietants.

Alumnes destacats, més endavant van estudiar a la Universitat de Barcelona i van encaminar-se cap a la radiologia després d'unes influents milícies universitàries, període en què van col·laborar amb el radiòleg Julio Orensanz. Aquell va ser el pas previ per accedir a fer l'especialitat al Servei Central de Radiologia de l'Hospital Clínic de Barcelona, on van conèixer el seu mestre, el calongí Josep Maria Vilaseca, qui mostrava un especial sentiment de companyonia cap a tots aquells que provenien de les contrades gironines.

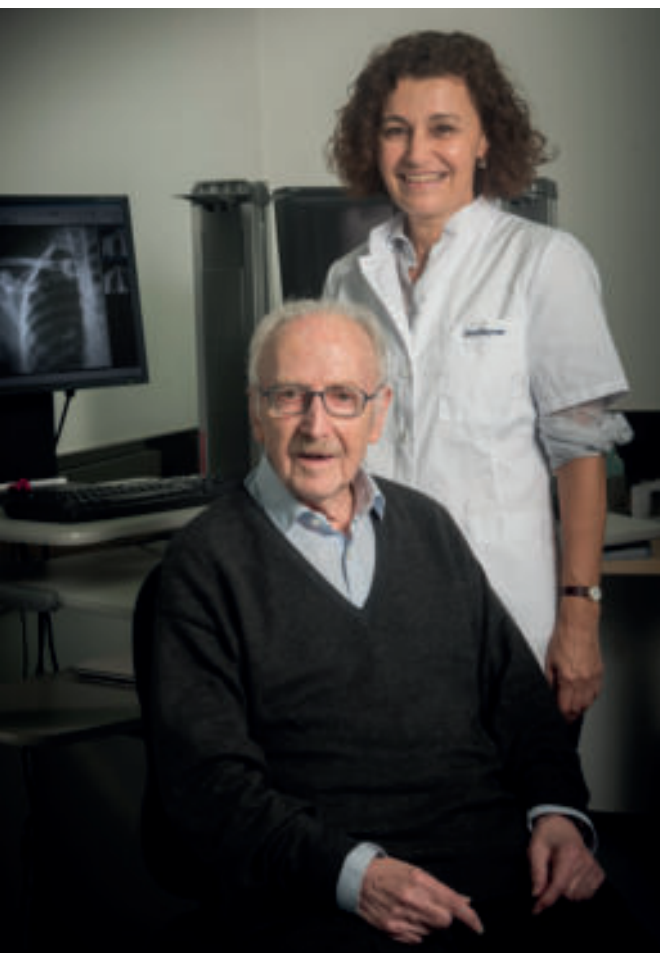
Un còctel de vocació, perseverança i valentia els va embarcar a l'aventura més gran de la seva vida, la creació del gabinet Solà-Reyner, que va rebre el primer malalt el 4 de setembre de 1951 sota l'atenta mirada d'una infermera incondicional, la Teresa. Des de la plaça del Mercat, indret on tenien la primera consulta, es va gestar un camí mutu que va començar amb maldecaps econòmics i amb aparells de raigs X rudimentaris que els podien haver electrocutat, però això no va frenar una evolució que es va constatar a principis dels anys seixanta, quan juntament amb altres metges i professionals –

«Un còctel de vocació, perseverança i valentia els va embarcar a l'aventura més gran de la seva vida, la creació del gabinet Solà-Reyner, que va rebre el primer malalt el 4 de setembre de 1951»

densitometries, una prova que determina la densitat mineral òssia i que desenvolupa la filla petita d'en Vicenç Reyner, la Patrícia, qui a part de ser la responsable de la unitat de densitometria de la Clínica Girona també és la cap de reumatologia de l'Hospital Josep Trueta. Ella, que volia resseguir el camí acadèmic de la seva germana a terres aragoneses, es va acabar llicenciant a Barcelona, amb especialitat a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau inclosa, per exercir més tard a institucions com la Clínica de la

Santa Creu de Figueres o l'Hospital de Santa Caterina de Salt.

Les dues germanes, juntament amb en Josep i en Pere, representen les noves cares mèdiques de la família, però no són les úniques. La Maria Àngels Reyner, germana d'en Miquel, en Narcís i en Vicenç, ha tingut quatre fills que han dirigit el seu rumb cap al camp sanitari: en Xavier Vila Reyner, que és metge internista; l'Anna, odontòloga; en Joaquim, dentista, i la Mercè, infermera ■■■■

el cirurgià Abelardo Mor Mur; el neurocirurgià Albert Casellas; el reumatòleg August Moret; l'anestesiista Joaquim Ros i els germans Ignasi (doctor) i Josep Maria Puig Salellas (il·lustre

notari)– van adquirir les accions dels familiars dels doctors Francesc Coll i Josep Maria Riera i Pau, fundador i primer director mèdic de la Clínica Girona, respectivament.

Els problemes econòmics i els treballs de la reforma arquitectònica enginyada per qui també va ser alcalde de Girona, Joan M. Ribot, van posposar l'arribada de la primera visita fins al 1965. Fins aquell indret, rodejat d'aparells de raigs X de radiació potencialment perillosa i de petits habitatges destinats a la revelació, s'hi van aproximar personalitats com Salvador Dalí, que el 1981 va arribar per sorpresa –en la conversa telefònica s'havia confós el seu il·lustre cognom amb el del metge palamosí Josep Galí–, guarnit amb un abric de lleopard, barretina i espadenyes i acompanyat per Gala, Antoni Pitxot, Robert Descharnes i el xofer del gran Cadillac.

Tant o més surrealista que la visita de Dalí, a qui li van fer radiografies a la mandíbula, està essent l'evolució del gabinet. Ho saben bé el senyor Solà, que tot i estar jubilat des de fa anys segueix diàriament la revolució tecnològica des d'un petit despatx, i la Yolanda Reyner, que, després de tornar d'Itàlia quan el seu pare va emmalaltir, es va instaurar a la Clínica Girona sota l'atenta mirada de Narcís Solà, el seu mestre, i rodejada de l'empenta de les infermeres Teresa i Margarita. Ella, precisament, perllonga el llegat del gabinet amb el radiòleg Pere Solà i Pascual, fill d'en Narcís, amb qui lidera un equip digitalment evolucionat que acaba de donar la benvinguda a un nou metge de la nissaga, l'Oriol Solà // JORDI NIERGA ■■■■

Narcís Solà i Yolanda Reyner del gabinet de radiologia Solà-Reyner.

TRES GENERACIONS EN PLE BARRI VELL

TEXT > MANEL MIR HURTADO

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

El país estava en plena Guerra Civil mentre Joan Ribas i Bonet estudiava Medicina. A l'abril de 1938, des del bàndol republicà, se li va concedir la categoria d'aspirant provisional de la Secció Auxiliar del Cos de Sanitat Militar, tal com va publicar el *Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional*. Més cap al final de la guerra, amb divuit anys complerts, va obtenir el grau d'alferes mèdic i va ser destinat al Montseny. Quan van arribar els nacionals, va travessar la frontera com a capità dels republicans i va estar quatre mesos al camp de concentració d'Argelers.

Servint-se d'una sèrie de contactes, el seu pare el va anar a buscar i així va poder tornar a Catalunya, però com a càstig va haver de fer cinc anys de servei militar, el qual va acabar com a tinent. Quan es va jubilar, en equiparar-se els militars republicans amb els nacionals, a ell li van donar el rang de comandant. Tot això, sense haver exercit estrictament com a militar, ja que durant la guerra va estar al càrrec d'una ambulància, i en acabar el conflicte bèl·lic se'l va destinar a l'Hospital Militar de Girona, al costat de la carretera de Barcelona.

El primer hematòleg gironí

Quan va acabar la carrera de medicina, Joan Ribas es va especialitzar en hematologia a l'Instituto Nacional de Hematología y Hemoterapia de Madrid, i va esdevenir el primer hematòleg de les comarques de Girona. Va treballar a l'Institut Provincial de Sanitat, situat a les Pedreres, i durant tota la seva car-

raera va estar fent transfusions de sang arreu de la província. Posteriorment es va formar en l'especialitat d'anàlisis clíniques, i juntament amb el doctor Fontanet va muntar una consulta a la primera planta del mateix edifici on el seu fill, Manel Ribas i Mateos, té la consulta d'odontologia.

Tal com s'explica al llibre commemoratiu *De la Residència a hospital d'alt nivell. 50 anys de l'Hospital Dr. Josep Trueta de Girona (1956-2006)*, escrit per Josep Roig, Purificación Merino i Joan Baró, i editat per l'ICS, el doctor Ribas i Bonet també es va responsabilitzar del laboratori d'aquest centre sanitari. Des de la inauguració de l'equipament com a Residència Sanitària de Girona, l'any 1956, fins al 1974, es va encarregar tot sol del laboratori, si bé l'any 1970 ja comptava amb la col·laboració del farmacèutic Francesc Folch i Camps. L'any 1994, es van unificar els laboratoris de l'hospital i de l'ambulatori Güell, fet que va comportar la incorporació de quatre nous facultatius; entre ells, la farmacèutica Carme Ribas i Mateos, filla del doctor Joan Ribas i germana de l'esmentat Manel Ribas i Mateos, la qual treballa actualment a l'Hospital de Santa Caterina.

El doctor Joan Ribas i Bonet sempre anava en moto i es desplaçava amb aquest vehicle per dur a terme les seves visites arreu de la demarcació gironina. De fet, era un apassionat de les dues rodes; l'any 1961 va viatjar en moto fins al Caire, i amb els anys va arribar a tenir més d'una desena de motocicletes. També disposava d'automòbil, però sempre

va preferir anar en moto. Es va fer un tip de viatjar per tota la demarcació gironina per recollir sang i per realitzar transfusions en els diversos hospitals de la província. Un cop jubilat, encara se'l veia desplaçant-se amb moto, fins als 84 anys.

A més del doctor Fontanet, que era el seu soci, el doctor Joan Ribas va fer molt bona

amistat amb el doctor Jaile, traumatòleg. Igualment, va ser vocal del Col·legi Oficial de Metges de Girona. Segons explica el doctor Manel Ribas i Mateos, la vocació del seu pare per la medicina li va venir d'un seu oncle per part de mare que era metge i que el devia influir a l'hora d'escollir la seva professió. També recorda que era una persona molt

inquieta, no només en el camp de la medicina sinó en tot allò que li interessava. Per exemple, era un gran aficionat al cinema, com a espectador, fins al punt que se les enginyava per entrar de franc al cinema Coliseu amb el pretext d'ofrir-se a tocar el piano per acompanyar les pel·lícules mudes; no en sabia gaire, però ja feia el fet.

D'altra banda, Joan Ribas va arribar a reunir la col·lecció més gran d'Europa de programes de mà d'entre els anys 1927 i 1950: més de 2.600 exemplars, molts dels quals procedents dels cinemes Albéniz, Gran-Via, Coliseu i Modern. L'any següent al de la seva mort, la família Ribas-Mateos va fer donació d'aquest fons al Museu del Cinema de Girona, a més de mig centenar de pel·lícules en DVD, 145 llibres i exemplars de revistes cinematogràfiques i més de seixanta discos LP de bandes sonores de pel·lícules.

Manel Ribas i Mateos és el més gran dels deu fills que van tenir els seus pares. Joan Ribas i Bonet i Purita Mateos Yagüez (1930-2015) es van conèixer a Calella de Palafrugell un any en què ell estava de metge en un campament, a prop d'on ella estiuava. Purita Mateos va estudiar a l'escola de les germanes Escolàpies, ubicada a l'edifici de la Pia Almoina, on més tard se situaria el Col·legi d'Arquitectes. En acabar el batxillerat, va fer Magisteri de l'Església i també va estudiar Farmàcia, però en casar-se amb el metge Joan Ribas –l'any 1951–, es va dedicar plenament a la cura dels fills que van anar venint. En Manel ja va néixer el 29 d'octubre de 1952, i successivament van anar arribant els altres nou: Pura, Carme, Xavier, Anna, Sílvia, Natàlia, Virgínia, Joan i Pau.

Igual que en tantes altres nissagues mèdiques, el jove Manel Ribas en va tenir prou només amb l'antecedent del seu pare per decidir que també seria metge. En cap moment no li va passar pel cap dedicar-se a una altra professió; de fet, ja va triar el batxillerat de Ciències amb la intenció d'estudiar Medicina. Va cursar aquesta carrera entre el 1971 i el 1977, i la seva amistat amb el doctor Banchilleria va influir en la seva opció per l'estomatologia, especialitat en què es va formar a Madrid fins al 1979. Com es pot veure, aquests

La nissaga dels doctors Ribas comença amb l'hematòleg **Joan Ribas i Bonet** (Girona, 1919-2011), que va néixer a Girona i va viure al carrer de les Ferreries Velles. Els seus pares, Manuel Ribas i Soler (1874-1957) i Encarnació Bonet i Guilayn, regentaven la botiga Can Tapis, on venien llençols, estovalles, tovalloles... L'establiment estava situat sota les voltes de la Rambla, fent cantonada amb el carrer de les Olles. Alguns gironins encara recordaran els aparadors que hi havia en aquest carrer estret que porta al carrer Mercaders. El fill del doctor Joan Ribas i Bonet és el metge estomatòleg **Manel Ribas i Mateos** (Girona, 1952), que precisament visita des de l'any 1982 al número 1 del carrer de les Olles, al mateix edifici on el seu pare tenia la consulta i molt a prop d'on hi havia l'establiment de roba dels avis. Anteriorment, havia estat tretze anys a la Clínica l'Aliança i també un breu període de temps a la sanitat pública. El doctor Manel Ribas està casat amb Marina Turon. Ambdós es van conèixer mentre ell feia quart de Medicina en ser presentats per un company d'universitat, el doctor internista Xavier Vila Reyner. Encara que no en el sentit estricte, la nissaga dels doctors Ribas té continuïtat en les filles de Manel Ribas i Mateos: **Alda Ribas i Turon** (Girona, 1981) i **Carla Ribas i Turon** (Girona, 1984), les quals comparteixen consulta amb el seu pare com a odontòlogues.

vuit anys de carrera més especialització van coincidir de ple amb el final del franquisme i l'inici de la transició. El doctor Ribas recorda la sensació d'alliberament que es va viure en l'àmbit universitari pel que significava sortir d'una època de repressió per entrar en un període de reivindicacions, assemblees i mobilitzacions.

En principi, tota persona que aspiri a dedicar-se a la Medicina ha de tenir un esperit emprenedor, però, com a metge veterà que és i fill d'un metge pioner com ho va ser Joan Ribas, el doctor Manel Ribas destaca especialment el mèrit dels professionals de l'època del seu pare, ja que els mitjans de què disposaven no tenien res a veure amb els d'avui dia. Abans els metges havien d'improvisar completament i refiar-se dels seus coneixements i la seva intuïció. En canvi ara hi ha tot un protocol, adaptat a cada malaltia, a part que gràcies a internet el metge té contactes amb mig centenar d'hospitals i això li proporciona una base molt àmplia. «Abans, el metge del costat no sabia de què anava, tu tampoc, i a veure què passa», comenta Manel Ribas, el qual està convençut que, de cara al pacient, el metge d'abans era molt més emprenedor que no el d'ara, tot i que lògicament s'equivocava més. També destaca que actualment els metges tenen més facilitats per reciclar-se i posar-se al dia en els avenços de la medicina, fins al punt que si a un professional li interessa molt un congrés que se celebra als Estats Units, en molts casos no li cal desplaçar-s'hi, ja que el pot seguir per internet.

El tracte amb el pacient

Tan important com tota la qüestió acadèmica i científica –si no més– és el tracte personal amb el pacient. El doctor Ribas recorda que anys enrere a la Seguretat Social era freqüent que els pacients fossin tractats gairebé com bestiar; cadascun era un número i se'ls anava fent passar sense dispensar-los un tracte prou humà. Partint de la seva pròpia experiència professional, destaca el vincle emocional que es va construir entre ell i les persones que atén a la consulta, de manera que es produeix una fidelització dels pacients, molts dels quals ja és com si fossin de la família. En al-

1

2

guns casos s'estableix una confiança mútua fins al punt que ell mateix s'ha trobat trucant a algun pacient en dissabte interessant-se pel seu estat.

Les filles de Manel Ribas i Mateos, Alda Ribas i Turon (1981) i Carla Ribas i Turon (1984), van estudiar Odontologia, especialitat per la qual no cal fer Medicina. Tot primer, però, la gran volia ser pediatra, però el fet d'haver de superar l'examen per a metge intern resident (MIR) amb prou nota per poder triar l'especialitat li va fer desistir d'estudiar Medicina. Llavors va voler fer odontopediatria, però poc després de començar va veure que no li agradava, i finalment va optar per l'Odontologia. Acabada de llicenciar, Alda Ribas va fer diversos postgraus i també va ser professora d'higiene bucodental a l'IES Narcís Xifra (Girona) els cursos 2006-2007 i 2008-2009. A la consulta de la Clínica Dental Ribas, està especialitzada en Endodòncia i també exerceix puntualment en altres clíniques, fins i tot fora de la demarcació gironina. Igualment, és la secretària del Col·legi d'Odontòlegs de Girona i ha estat nomenada millor dentista de l'any, tot i que a

ella no li agrada presumir-ne. La seva germana Carla sí que va tenir clar de bon principi que volia ser odontòloga. A més de formar part de la Clínica Ribas, exerceix al servei d'odontologia de l'EAP Montilivi-Vila-roja.

El doctor Ribas i les seves filles formen un equip que es beneficia d'aportacions mútues. El pare aporta sobretot experiència i les filles una visió més moderna de la professió, a part de molta gent jove a la consulta. Manel Ribas té pacients de certa edat que hi van des de fa molt temps i, en canvi, l'Alda i la Carla han fet que també n'hi vagin de molt joves. Això, sense deixar de banda el fet que, segons les necessitats, alguns pacients poden passar del pare a una de les filles o a l'inrevés.

Val a dir que el doctor Manel Ribas i Mateos té un cert grau de parentiu amb els antics responsables de la Granja Mora, M. Carme i Raimon Ribas i Mora; però no pas pel cognom Ribas sinó pel segon cognom de la seva àvia paterna, Guilayn, de procedència belga i que també era el segon cognom de la mare dels germans Ribas i Mora. De fet, Purita Mateos i M. Carme Ribas van cultivar una amistat que va perdurar al llarg dels anys ■

1. Joan Ribas Mateos amb una moto Triumph, l'any 1957.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Ribas.

2. El doctor Ribas al laboratori d'hematologia de l'Institut Provincial de Sanitat. Any 1950.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Ribas.

FAMÍLIA DE RIBOT DE BALLE

PASSIÓ I ESPERIT DE SERVEI

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

«El pare vivia la medicina amb passió, i això es transmetia». Una de les filles d'Eduard de Ribot de Balle, la metge de família Concepció de Ribot Mundet, resumeix amb aquestes paraules les raons que expliquen l'expansió d'una nissaga familiar cada cop més ramificada que actualment engloba una vintena llarga de persones que tenen alguna vinculació amb la medicina. Tot va començar quan el seu pare, nascut a Girona el 1912 en el si d'una família terratinent i tradicionalista, va decidir estudiar per a metge a l'Hospital Clínic de Barcelona. La data en què va fer l'últim examen, el 18 de juliol del 1936, va coincidir amb la revolta militar contra el govern de la Segona República, que va conduir a la Guerra Civil. Això va provocar que Eduard de Ribot de Balle comencés a treballar com a metge al front d'Aragó, concretament a Farlete, a la comarca dels Monegros. Sempre en primera línia, des del primer moment va demostrar que la seva prioritat eren els ferits i els malalts, amb un esperit de servei que va mantenir tota la vida. Un dia, mentre l'aviació feixista bombardejava l'hospital de campanya, on els republicans guardaven armament, gairebé tothom va fugir menys ell i algun infermer. Estava operant un ferit i va decidir continuar amb la intervenció. «Era valent, noble, recte. Hauria donat la vida per la salut d'un altre», afirma una de les seves nores, la metgessa Maria Assumpció Saurina.

Medicina i finques familiars

En finalitzar el conflicte bèl·lic, va tornar a terres gironines i va compaginar la tasca de metge amb la gestió, per encàrrec del seu

pare, de les finques familiars a l'Empordà, la Garrotxa i la Selva. Dedicava els dilluns, els dimarts i el dissabte al matí a les finques i la resta de temps a la seva professió. El 1940 es va casar amb Montserrat Mundet Oller, amb qui festejava des que eren molt joves. Va obrir una consulta com a metge internista al carrer d'Albereda de Girona, ciutat de la qual dos dels seus germans arribarien a ser alcaldes: en Joan Maria, arquitecte, durant menys d'un any, el 1957; i l'Ignasi, polític i advocat, entre 1972 i 1979.

El cas és que Eduard de Ribot de Balle va mostrar a Girona la mateixa vocació de servei que havia exhibit durant la guerra. I també una gran generositat. «No cobrava a monges, ni a capellans, ni a estudiants ni a soldats», destaca Maria Mercè Saurina. «Era un home d'una gran categoria moral, professional i social», corrobora Enric Mirambell, cronista oficial de Girona. I afegeix: «En un temps en què la medicina no disposava dels mitjans d'exploració ni dels avenços terapèutics que han arribat en els darrers temps, el seu ull clínic, la seva constant aplicació per estar al dia, la seva incondicional atenció al malalt, el mantenien en un primer pla de la professió. El malalt hi tenia plena confiança i d'això n'era una mostra la sala d'espera del seu consultori, sempre massivament concorreguda. No estalviava temps ni paciència fins arribar al fons de la qüestió que havia de tractar. La seva feina s'allargava fins a avançades hores de la nit, però als pacients no els recava fer llargues esperes per tal de ser visitats per aquell metge que gaudia d'un renom ben guanyat i merescut». Mirambell també recorda que

després de les visites «parlar d'honoraris no representava mai cap problema. Si el pacient podia pagar ho feia, de bon gust, i si no podia no es trobava amb cap exigència. En nombroses ocasions el benemèrit doctor se sentia satisfet amb un sincer «Déu li pagui».

Dels Manaies al Bell-lloc

Més enllà d'aquesta esplendidesa, el seu compromís amb Girona era indiscutible. Si el 1945 va ser pendentista d'honor dels Manaies, vint anys després va ser un dels impulsors del col·legi Bell-lloc del Pla, que va néixer l'octubre del 1965 després que un grup de famílies gironines vinculades a l'Opus Dei unissin esforços per fundar un centre educatiu on els infants poguessin rebre una formació «a nivell humà, acadèmic i espiritual». El primer curs va iniciar-se amb

60 estudiants de disset pobles diferents que estudiaven el quart grau d'Ensenyança Primària i el primer curs de Batxillerat Laboral Agrícola i Ra-

mader. «Tenia una energia impressionant i sempre estava pendent de tothom», destaca Maria Assumpció Saurina. Quan els seus fills ja eren grans sempre n'hi havia algun que li agafava el cotxe «i ell patia per si el deixaven sense gasolina. Deia que el cotxe sempre havia d'estar a punt per si durant la nit el necessitava qualsevol persona», recorda la seva nora.

Els tres fills metges i la filla infermera d'Eduard de Ribot de Balle confirmen que l'exemple del pare i l'entusiasme amb què afrontava la seva tasca eren contagiosos. «Estava enamorat de la Verge i la família i va treballar fins a últim moment», relaten. A banda del cardiòleg Eduard de Ribot Mundet (1946), els metges de família Joaquim de Ribot Mundet (1953) i Concepció de Ribot Mundet (1956) i la infermera Mercè de Ribot Mundet (1947), dos nebots de Ribot de Balle també s'han decantat per la medicina: un fill de l'Ignasi de Ribot, Xavier de Ribot Molinet (1965), és digestòleg, i un fill de

A més de ser un dels fundadors, l'any 1965, de l'escola Bell-lloc del Pla, **Eduard de Ribot de Balle** (Girona, 1912-1991) va ser el precursor d'una nissaga de professionals de la medicina que inclou: tres fills, dos nebots, dues nores, un gendre i onze néts. Casat el 1940 amb Montserrat Mundet (1911-2011), va tenir onze fills. Tres d'ells: l'Eduard (1946), en Joaquim (1953) i la Concepció (1956) són metges; i una altra filla, la Mercè (1947), és infermera. El cardiòleg **Eduard de Ribot Mundet** està casat amb la també cardiòloga Rosa M. Martínez (1945) i tenen dos fills odontòlegs: l'Eduard (1977) i en Dani (1978); i una filla internista: la Rosa Maria (1975). En **Joaquim de Ribot Mundet**, metge de família, està casat amb la metgessa i estomatòloga M. Assumpció Saurina (1957) i tres dels fills estan vinculats a la medicina: en Martí (1984) és higienista, l'Enric (1992) és odontòleg i en Miquel (1995) estudia odontologia. **Concepció de Ribot Mundet** i el seu marit, Jordi March (1957), són metges de família i tenen dos fills oftalmòlegs: l'Anna (1984) i en Francesc (1982). En Josep M. de Ribot es va casar amb Josefa Porta, que es va llicenciar en medicina però no ha exercit; el seu fill Joan (1969) és odontòleg i la seva filla Teresa (1978), fisioterapeuta. Una filla de la Montserrat de Ribot, la Núria Sala (1974), va fer de protètica a Girona. Una filla de la Mercè de Ribot, la Maria de las Heras (1983), és infermera. I una filla de la Roser de Ribot, la Roser Ferrando (1979), és fisioterapeuta.

Joaquim de Ribot, Josep Manel de Ribot Targarona (1951) és metge i estomatòleg. La nissaga, però, presenta nombroses ramificacions, ja que Eduard de Ribot Mundet està casat amb la cardiòloga Rosa Maria Martínez Quintana (1945) i tenen dos fills odontòlegs –l'Eduard (1977), que actualment és sacerdot, i en Dani (1978), que treballa a Olot– i una filla internista, la Rosa Maria (1975), que treballa al Trueta i a la Clínica Girona. A més, la dona d'en Dani de Ribot Martínez, Mercè Tresserras, treballa d'higienista a Olot.

Joaquim de Ribot Mundet està casat amb la metgessa i estomatòloga Maria Assumpció Saurina (1957). El seu fill Martí (1984) és higienista; un altre fill, l'Enric (1992) és odontòleg, i un altre, en Miquel (1995), estudia tercer d'odontologia. Per la seva banda, Concepció de Ribot Mundet està casada amb el metge de família Jordi March Noguer (1957) i tenen dos fills oftalmòlegs: l'Anna (1984) treballa a l'hospital de Palamós i en Francesc (1982) al Trueta i també a Palamós; la dona d'en Francesc, Paulina López Lizárraga (1983), també és oftalmòloga i treballa a Palamós. Així mateix, la Dolors de Ribot Mundet té un fill, en Rafel Pelach de Ribot, que està casat amb la metgessa Carol Batlle (1975), que treballa al Trueta.

I la nissaga segueix

No s'acaba aquí, la nissaga. En Josep Maria de Ribot Mundet es va casar amb Josefa Porta, que malgrat que va acabar la carrera de medicina no ha arribat a exercir; el seu fill Joan (1969) és odontòleg, treballa a Mataró i Sant Hilari Sacalm i és professor de la UIC; està casat amb la Pat Sánchez (1976), higienista a Sant Hilari. Una altra filla, la Maria Teresa (1978) és fisioterapeuta a Sant Hilari. La llista de néts d'Eduard de Ribot de Balle relacionats amb la medicina encara és més àmplia: una filla de la Montserrat de Ribot Mundet, la Núria Sala de Ribot (1974), va fer de protètica a Girona; una filla de la Mercè de Ribot Mundet, la Maria de las Heras de Ribot (1983), treballa d'infermera a França i, finalment, una filla de la Roser de Ribot Mundet, la Roser Fer-

rando de Ribot (1979), és fisioterapeuta a Barcelona.

Les ramificacions de la nissaga impedeixen, per raons òbvies d'espai, donar detalls de la trajectòria i tasca professional de cadascun dels seus membres. Però sí que és possible, fins i tot recomanable, subratllar que el valor que va demostrar Eduard de Ribot de Balle, l'enardiment amb què actuava quan es tractava de curar malalts, ha tingut més d'un imitador. N'és un bon exemple el seu fill Joaquim de Ribot Mundet, metge de família a Arbúcies durant 25 anys. Segons recorden veïns del poble, en una època en què encara no hi havia CAP «estava disponible les 24 hores del dia. T'atenia sempre, sense importar-li l'hora que fos», insisteixen. Un dia, la seva vocació assistencial va dur-lo a pujar en una ambulància per fer el boca a boca fins arribar a Barcelona a una nena a qui acabava de realitzar una traqueotomia d'urgència. Una altra vegada, un home que patia una malaltia familiar degenerativa

Retrat d'estudi de la família del doctor Eduard de Ribot de Balle. Any 1945.

PROCEDÈNCIA:
Ajuntament de Girona.
CRDI (Fotografia Unal).

volia matar la seva mare amb una destrat. El van avisar a ell i, en lloc d'arronsar-se, li va plantar cara amb una xeringa amb què va aconseguir sedar-lo. També va fer més d'una extracció dentària i en certa ocasió va organitzar una expedició enmig de la neu per arribar a la casa del flequer, que feia dies que no apareixia pel poble. Se'l van trobar ajagut al costat de la llar de foc, amb una fractura oberta en una cama. El va curar i enguixar i el va dur al Trueta.

Sempre a primera línia

Mentre treballava de metge al bàndol republicà durant la Guerra Civil, Eduard de Ribot de Balle mai no va abandonar la primera línia del front d'Aragó. Això va propiciar que visqués uns quants episodis d'alta tensió, derivats sovint de la seva voluntat de servei i del seu compromís amb els pacients. L'abril del 1938, quan l'exèrcit franquista va atacar Lleida un dia de mercat, va estar tres dies seguits treballant perquè hi havia molts ferits. Com que no tornava a l'hospital de campanya, l'exèrcit republicà el va declarar pròfug. Finalment se'n va sortir gràcies a un rus que el va defensar dient que no havia fet res més que ajudar els ferits. Efectivament, de Ribot ajudava tothom que podia. En tenir accés a les llistes del presoners que havien de ser afusellats l'endemà, molt sovint intentava salvar-los: amb alguna raó mèdica –apendicitis o febre molt alta, per exemple–, feia que se'ls enduguessin en l'ambulància. Prop de quaranta persones van salvar-se de la mort gràcies a la seva intervenció. Una vegada, però, va tenir seriosos problemes quan volien que certifiqués la mort d'un soldat en combat i ell va negar-s'hi en adonar-se que l'havien disparat a frec de roba. Enfurismat, el comissari polític va intentar matar de Ribot mentre dormia, però ell ja s'ho esperava i tenia una pistola sota el coixí. «¿Sabes cómo murió Eduardo Dato?», li va preguntar el comissari fent referència al magnicidi del que havia sigut president del govern espanyol. «Sí, lo sé», va respondre-li ell traient la pistola de sota el coixí i apuntant-lo a la panxa. El comissari va fugir esperitat ■■■

UN CAMÍ DE CINC GENERACIONS

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Can Riuro, un gran casal reconstruït damunt d'una edificació medieval ubicat a Vilamarí, al Pla de l'Estany, abraça els orígens mèdics de la nissaga Riera. Allí hi va néixer Narcís Riera Illa, el primer membre de la família que va encaminar-se cap a l'exigent formació acadèmica de la medicina, uns estudis que va acabar el 1871 després d'haver estat condecorat pels seus serveis durant l'epidèmia de febre groga de 1870 i abans d'aterrar a Besalú.

La vila comtal va marcar la vida professional del 'metge de Vilamarí', però també la de portes endins. D'una banda, el municipi garrotxí es va erigir com la seva primera destinació professional, i de l'altra, fent bo l'itinerari que comença amb la feina i que acaba amb l'amor, també va ser escenari de l'enllaç entre el metge i Crescència Pau Caulas. Tot plegat va ser una història de circumstàncies supeditada a la tercera guerra carlina, que va obligar la parella a emigrar a Cuba, on van néixer quatre dels seus fills: la Rosa, l'Agustí, la Dolors i en Salvador, abans de retornar a terres catalanes.

El salt transoceànic els va portar a una casa de façana neocolonial i batents generosos del Pont Major, on Riera Illa va establir la consulta. Allà, la descendència es va engrandir amb l'arribada de la Pilar i en Josep Maria. Aquest darrer posteriorment també va donar continuïtat a la professió del seu progenitor i va esdevenir doctor otorinolaringòleg a l'Hospital de Santa Caterina i es va convertir en un dels presidents més longeus del Col·legi de Metges de Girona (1932-1946).

L'Agustí, de ben jove, va ser enviat amb els avis materns a Besalú per evitar el descoratjador sistema educatiu del Pont Major i Sarrià de Ter, llavors agermanats en un sol districte escolar. A les aules del col·legi del poble, ignorant la rellevància política que més endavant suposaria la llavor d'aquella amistat, hi va compartir mil i una aventures d'infant amb Francesc Cambó, amb qui posteriorment tornaria a coincidir cursant el batxillerat a l'Institut de Girona, on va obtenir el premi extraordinari, després d'haver estat internat al col·legi de Santa Maria del Collell.

Medicina i política

La trajectòria acadèmica d'Agustí Riera i Pau va ser immaculada. Tal brillantor va quedar palesa durant la carrera de Medicina que va fer a Barcelona, una llicenciatura que va caminar amb perfecte sincronia amb els seus primers passos en la política, tot i que aquest doble vessant no va alentir la seva passió professional i, amb el títol de Medicina General a la butxaca i l'inici d'un doctorat no finalitzat a Madrid, va començar a temptejar el món mèdic com a ajudant del doctor Esquerdo a la Clínica Quirúrgica de Barcelona.

En aquells temps, mancats de mitjans per a la diagnosi, el prestigi professional es vestia amb l'ull clínic i l'experiència, uns elements que en el cas del doctor Agustí van començar per la porta gran, quan en una de les seves visites a la ciutat comtal va conèixer a qui seria la seva futura esposa, Maria Teresa Trotcha, filla de catalans i nascuda a Cuba com ell. El

«Agustí Riera i Pau va ser assassinat en un bosquet de les Encies, a les Planes d'Hostoles, quan sortia de fer una visita en una carregosa tarda d'estiu»

matrimoni va viure a Barcelona fins la mort de Riera Illa el 1905, el que seria el punt de partida d'un efecte dominó: amb la necessitat de mantenir dempeus l'economia familiar es va veure obligat a deixar el bullici de la capital per fer-se càrrec de la consulta orfe de Sarrià de Ter, un canvi que va propiciar la seva reintegració a la vida social d'una Girona on plovisquejava el provincianisme.

Metge i conseller de la Mancomunitat

Aquell va ser un retorn per etapes. El seu caràcter afable, exemplificat en una bossa d'anissos que donava a la mainada que se li acostava pel carrer, va començar a impregnar la consulta de Sarrià a partir de l'any 1906, però la fulgurant carrera política amb la Lliga Regionalista al costat de Cambó –una projecció que el va portar a la presidència més prolongada de la Diputació (1911-1924)– el va allunyar temporalment de la medicina a partir del 1914, any que va ocupar el càrrec de conseller de la Mancomunitat de Catalunya.

Un dels seus ajudants, el doctor Ramon Sambola, qui seria el marit de la seva germana Dolors i director del Manicomi Provincial de Salt, va mantenir l'incessant anada i vinguda de visites fins que el projecte alçat per Enric Prat de la Riba es va dissoldre el 1925. Va ser aleshores, alliberat dels deures públics, quan Riera i Pau es va bolcar amb devoció a la seva professió, una tasca que es va fer notòria a la demarcació i que el va portar a visitar cases d'arreu a bord d'un cotxe Ford negre, però també muntant una tartana tirada per un cavall. En un d'aquests trajectes, quan sortia de visitar un pacient a Sarrià en el marc d'una tarda carregosa de l'estiu de 1936, un cotxe negre li va barrar el pas a mig camí. L'emboscada va acabar en un bosquet de les Encies –terme de les Planes d'Hostoles–, on se'l va trobar assassinat un dia abans del seu sant, just quan acabava de complir 60 anys.

Uns vint dies abans de la seva mort, el doctor Riera i Pau havia enviat un carta al seu fill Agustí Riera i Trotcha, desplaçat amb altres estudiants de Medicina a Cadis pels aldarulls de la Guerra Civil. La missiva era concisa: el pare li explicava que els eterns intents d'enviar-li diners, de poder contactar-hi, no

La família de Narcís Riera i Crescència Pau; amb barba el fill Agustí, que va ser conseller de la Mancomunitat de Catalunya.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Riera.

havien estat possibles a causa d'una Espanya fragmentada, i li recomanava que contactés amb el catedràtic d'oftalmologia gironí, Bonaventura Carreras, per demanar-li ajuda a més de prohibir-li, amb retòrica clarivident, que vingués a Girona.

Després de llicenciar-se a terres andaluses l'any 1940, Riera i Trotcha va seguir els passos del seu pare de manera binària, ja que a més d'exercir a la consulta de Sarrià de Ter que fins llavors havia mantingut Sambola, també es va caracteritzar per un tarannà proper que ja no es traduïa amb una bossa d'anissos, sinó amb un grapat de caramels.

L'evolució professional de l'Agustí fill el va conduir, l'any 1941, a fer les oposicions per esdevenir metge internista de l'Hospital de Santa Caterina, un procés on va coincidir amb doctors com Joan Mascaró o Vidal García-Bragado. Instal·lat en el centre refe-

rencial de l'època, on es va encarregar entre d'altres de la sala de meningitis, Riera Trotcha va compaginar la seva feina amb la medicina de capçalera i també amb l'empresarial, tasca que va desenvolupar a companyies com Torras Hostench, la Nestlé o la Caixa d'Estalvis Provincial de Girona, on va fundar els respectius serveis mèdics.

Era un home amb empena –visitava puntualment a les set del matí i havia arribat a fer un centenar de domicilis en un dia per un brot de grip– i enamorat de la seva professió des d'una perspectiva polifacètica. Això explica que, més enllà de la consulta i per encàrrec del president de la Diputació Antoni Xuclà, fundés l'Escola Femenina d'Ajudants Tècnics Sanitaris, la llavor de l'actual Escola Universitària d'Infermeria de la UdG, institució que va liderar del 1973 al 1977. I això explica, també, que rebés múltiples distincions, com ara la Medalla d'Or de la Creu Roja, o que esdevingués una autoritat arreu de la província en matèria de cursos de socorrisme, un sector en el qual va col·locar la cirereta en forma de llibre: *Prevención de accidentes y socorrismo*.

Com el pare, Riera i Trotcha guarnia el seu rol com a metge de capçalera amb infinitat d'escomeses, des de visites pediàtriques fins a parts, i això ho afrontava, també com el seu predecessor, amb els coneixements indispensables que atorgaven les vivències anteriors, amb estris com el fonendoscopi o l'aparell de pressió i amb mitjans de transport ja extints com, en el seu cas, un Fiat Balilla o una moto Soriano que feia lluir les seves cames infinites.

Generacions actuals

A casa dels Riera han seguit des de sempre una manera de fer acurada: la feina es queda a la consulta. Això explica que les generacions futures no veiessin la professió dels seus precedents com una imposició, sinó com un camí que anava cobrant protagonisme amb els anys. Va ser el cas del doctor Gabriel Riera Matute, la quarta generació, que tot i veure's inicialment com a pilot d'aviació va acabar estudiant medicina a l'Hospital Clínic, on va coincidir al mateix curs

L'extensa nissaga dels Riera en el món de la medicina es va iniciar amb la figura d'en Narcís, el 'metge de Vilamari', i va continuar amb dos dels seus fills, l'**Agustí Riera i Pau**, polític preminent de la seva època, i en Josep Maria, que es va convertir en un dels presidents més longeus del Col·legi de Metges de Girona. El primer va tenir un fill, **Agustí Riera i Trotcha**, que va esdevenir un professional que, com el pare, també va exercir a la consulta de Sarrià de Ter engalanat per un caràcter afable i proper. Era un home polifacètic i això li va permetre destacar en diversos àmbits, des de la seva consulta al Santa Caterina fins a la faceta com a metge d'empresa, passant per ser una part cabdal a l'hora de crear l'embrió de l'actual Escola Universitària d'Infermeria o una autoritat en socorrisme. El seu fill, en **Gabriel Riera i Matute**, representa la quarta generació mèdica del llinatge. Ho fa després d'haver esdevingut un reumatòleg pioner a Girona, tot i que també ha destacat en la medicina d'empresa. La filla del mateix Gabriel, l'**Elena Riera Alonso**, tanca, de moment, el cercle mèdic de la nissaga des de Terrassa, on actualment exerceix.

amb companys com Joan Perich, Maria Teresa Estrach, Joaquim Franquesa o Fernando López, tots ells gironins.

Amb els estudis finalitzats, va conèixer la fesomia més polivalent de la professió com a ajudant del seu pare, però al cap d'un parell d'anys va decidir especialitzar-se en reumatologia a Barcelona –amb el doctor Marcel Casademont com a cicerone– influenciat pels seus records com a metge de guàrdia a la Residència Álvarez de Castro, on a partir del 1973, i rodejat d'un ambient laboriós frenètic en el qual s'aprenia a patacades, va començar a aficionar-se pels trastorns mèdics, no quirúrgics, de l'aparell locomotor. L'idil·li amb aquesta branca va prosperar de manera transcendent: el 1982 fa fundar el servei de Reumatologia a la Clínica Girona, un projecte que aglutinava malalts procedents des de Llívia fins a Blanes i que més endavant es va bifurcar, també impulsat per ell, amb un nou departament al Centre d'Especialitats Güell que es coordinava amb l'anterior; tres anys després, el 1985, Riera i Matute va crear el primer servei ambulatori de reumatologia de Catalunya, possiblement de l'Estat. La dedicació a la reumatologia va fer que arraconés la seva altra faceta de metge d'empresa i la secció mèdica del Gabinet d'Higiene i Seguretat del Treball de la demarcació, que ell mateix havia tirat endavant.

L'especialitat que va conèixer el doctor Gabriel no tenia res a veure amb la formació dels MIR que sí ha viscut la seva filla Elena Riera Alonso, qui després de formar-se i fer una profitosa residència a Can Ruti, centre que destaca precisament pel seu excel·lent departament de reumatologia, va accedir a l'Hospital Universitari Mútua Terrassa, on exerceix a dia d'avui. En el seu cas, hi ha una anècdota d'infància que justifica que el seu vincle amb la medicina era premonitori: quan el seu pare preparava la tesi doctoral sobre la Síndrome de Raynaud dirigida pel catedràtic Miquel Vilardell, l'altre gran mestre que va tenir, la petita li corregia petits descuits mentre feia d'oient i forjava, segurament sense saber-ho, la continuïtat mèdica de la nissaga ■■■■

UN LLINATGE MÈDIC FERM COM UN ROCH

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

NOTA INTRODUCTÒRIA: En el transcurs del tancament d'aquest llibre, Gonçal Roch Soler va morir a Girona el 6 de novembre de 2016, últim dia de les Fires de Sant Narcís. El text que dediquem a la família Roch es publica tal i com es va escriure abans de conèixer el seu traspàs.

La nissaga dels Roch, dels dos Gonçals Roch que han practicat la medicina, va iniciar-se a Barcelona, però podria haver-ho fet perfectament a Cuba. I és que Gonçal Roch Casadevall –fill de Cadaqués, pare de Gonçal Roch Llorens i avi de Gonçal Roch Soler– va realitzar uns quants viatges a l'illa caribenya i no va tornar definitivament a Catalunya fins al 1897, poc abans que nasqués Roch Llorens. «Va tornar amb uns calerons i els va invertir en alguna finca a Figueres i a Peralada», explica Roch Soler, que als 86 anys conserva una memòria magnífica que li permet salpebrar amb tota mena de detalls el relat dels fets viscuts i dels que li han explicat. «Quan els avis van tornar de l'últim viatge a Cuba, a la plaça del Pi de Barcelona hi havia l'hotel El Jardí. L'avi el va comprar i allà hi va néixer el meu pare», informa. D'allà van anar a Peralada, on havien adquirit una finca, i s'hi van passar uns quants anys. Com que l'avi també havia comprat cases a Figueres, Gonçal Roch Llorens va anar a viure-hi per a fer-hi el Batxillerat.

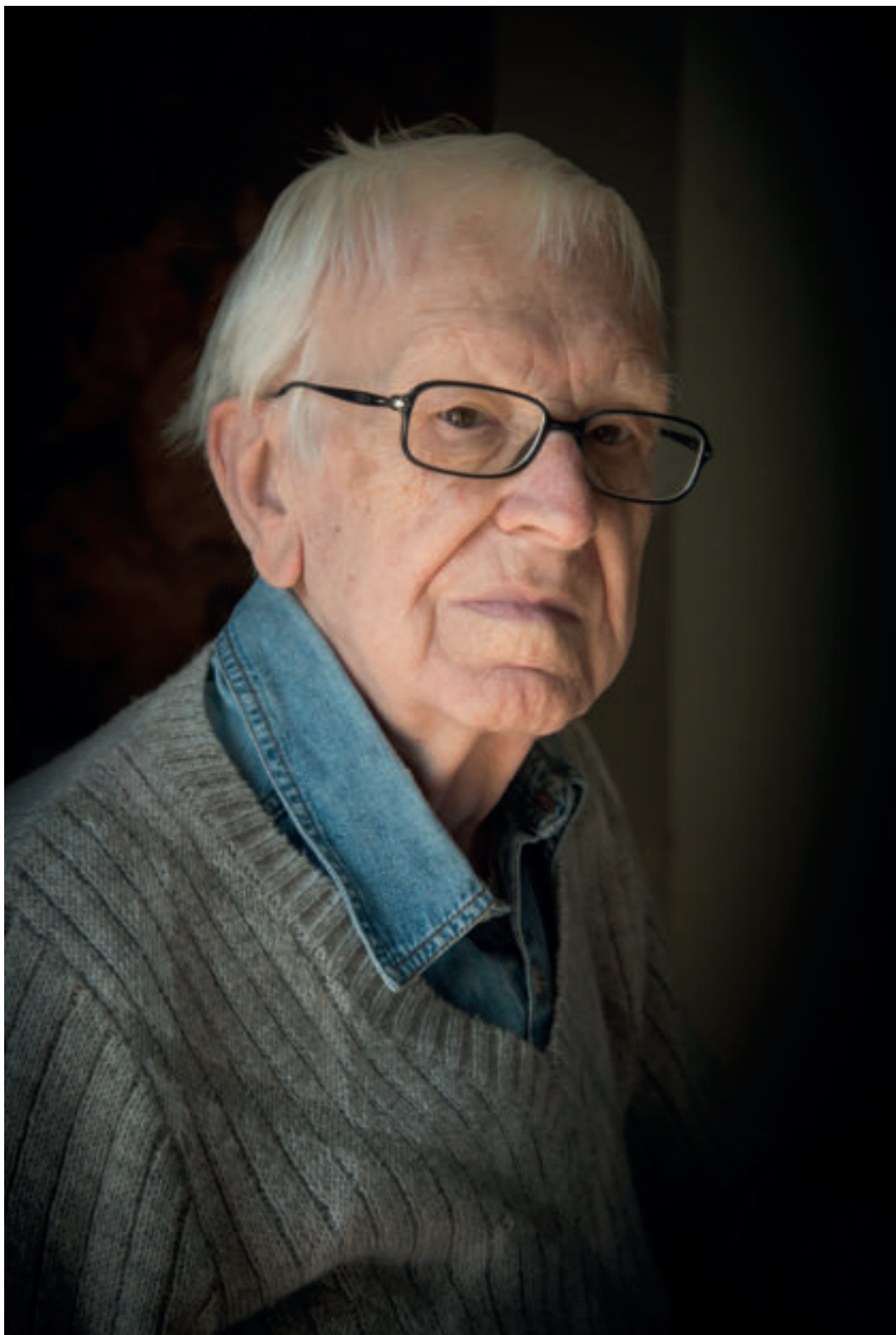
Uns anys després va decantar-se per la Medicina i es va matricular a la Universitat Central de Barcelona, i compaginava els estudis amb la feina de mosso de farmàcia. «A mitja carrera, el pare es va posar malalt. Pa-

tia una infecció tuberculosa i, com que no hi havia cap medicament per tractar-la, el van enviar a muntanya. En aquella època Peralada ja es considerava que era muntanya», aclareix Gonçal Roch Soler. Un parell d'anys després va poder reprendre la carrera. Fent cas dels consells d'un amic de Torroella de Montgrí que feia veterinària a Saragossa, va canviar Barcelona per la capital aragonesa. En convertir-se en metge titular d'assistència pública domiciliària, l'any 1925 va demanar la plaça que hi havia vacant a Bescanó i la hi van donar. Allà hi va conèixer Teresa Soler, amb qui es va casar el 1929. Un any després va néixer Gonçal Roch Soler, que recorda que el seu pare es desplaçava pels agregats del municipi, Montfullà, Estanyol i Vilanna: «Corria totes les muntanyes i totes les cases, durant una temporada amb moto i després amb cotxe. L'avisaven quan hi havia algú malalt i feia tot tipus de cures.»

Política i presó

Poc després, el metge encara s'implicaria més en la vida del poble. L'any 1932 van fundar l'escola de Vilanna, a tres quilòmetres de Bescanó. N'era responsable Josep Mascort Ribot, que en les eleccions del 1933 encapçalava la candidatura d'ERC per la circumscripció de Girona i seria elegit diputat a les Corts de la República. «Es van fer molt amics i el meu pare va entrar en política, essent un dels membres fundadors d'ERC a Bescanó», assenyala Roch Soler. Militant d'Acció Catalana i jutge de Pau de Bescanó,

«El pare es desplaçava per Montfullà, Estanyol i Vilanna. Corria totes les muntanyes i totes les cases, durant una temporada amb moto i després amb cotxe. L'avisaven quan hi havia algú malalt i feia tot tipus de cures»

Gonçal Roch Llorens (Barcelona, 1897-Salt, 1983) va estudiar la primària a Peralada i el batxillerat a Figueres. Al cap de dos cursos de començar medicina a la UB, una infecció tuberculosa el va obligar a passar un parell d'anys a una finca familiar de Peralada. Posteriorment va reprendre la carrera a Saragossa i, en llicenciar-se, va convertir-se en el metge titular d'assistència pública domiciliària de Bescanó. Allà va conèixer Teresa Soler i es van casar el 1929. En acabar la Guerra Civil, l'alcalde franquista de Bescanó el va destituir i va ser empresonat tres anys per «*rojo y separatista*». En sortir, es va traslladar a Salt, on va viure i exercir fins a la seva mort. El seu fill, **Gonçal Roch Soler** (Bescanó, 1930-Girona 2016), va estudiar la primària al poble natal i el batxillerat, a Girona abans de seguir els passos paterns i cursar Medicina a la Universitat Central de Barcelona. Després d'especialitzar-se en pediatria, el 1954 va obrir consulta primer a la plaça del Marquès de Camps i després a la plaça del Poeta Marquina, on va continuar treballant fins als 80 anys. El 1957 es va casar amb l'escriptora i poetessa Margarita Colom, amb qui va viure fins a la seva mort, el 2005. Roch Soler també va exercir com a metge d'empresa i com a pediatre de l'Institut Nacional de Previsió, a més de treballar a l'Hospital Militar. El 2013 va ser guardonat amb la medalla Josep Trueta al mèrit sanitari.

«Vam coincidir uns quants anys, amb el pare. No li importaven els horaris, ni les vacances, ni si eren dies de lleure o festius. Jo l'ajudava i ell em donava algun consell, no gaires, perquè de la seva època a la meua la medicina havia fet un salt extraordinari»

el seu pare també va arribar a ser delegat de Sanitat de Girona i, acabada la guerra, va passar tres anys a la presó. «L'anava a visitar cada setmana. Va tenir la sort que era l'únic metge que hi havia i es va instal·lar a la infermeria. Quan va sortir en llibertat de vegades anava amb mi pel carrer i el cridaven; el coneixia tothom, estaven agraïts perquè els havia cuidat i atès», recorda el seu fill. «El pare era una persona centrada, no li agradaven les injustícies, era un lliurepensador. Era el paradigma de la democràcia exercida amb tolerància i llibertat». En sortir de la presó el 1943, Roch Llorens va anar a viure a Salt amb la família. «Va obrir una consulta privada a la plaça de Sant Pere. Encara no hi havia Seguretat Social, però en dos o tres anys la van fundar i li va tocar una plaça a Salt, que alternava amb la consulta privada. Després es va comprar una caseta davant la Coma-cros i, a banda de viure-hi, hi tenia la consulta», apunta el seu fill.

Gonçal Roch Soler, que va acabar la primària a Bescanó i va estudiar el batxillerat a l'institut del carrer de la Força de Girona, va haver de fer costat a la mare

i assumir tota mena de responsabilitats durant els tres anys que el pare va estar empresonat. Seduït per l'exemple patern, quan el 1948 va arribar el moment de triar carrera no va tenir cap dubte i es va orientar cap a la medicina. «Vaig anar a la Universitat Central de Barcelona. Cada curs m'allotjava en una pensió diferent, cap a la zona de les Corts, per no haver de pagar a

l'estiu. Em va anar tot molt bé i vaig fer els set cursos sense problemes. També vaig fer les milícies universitàries a Girona; hi havia una plaça i vaig haver de fer tres mesos de pràctiques. Després ja em vaig quedar a casa dels pares; ja havia pres vistes i em vaig integrar a la societat gironina. El penúltim curs havia fet l'especialitat de pediatria, tot a càrrec de la universitat, i quan

vaig arribar a Girona el 1954 ja tenia el títol de pediatre.»

Medicina pública i privada

Primer va obrir un consultori a la plaça del Marquès de Camps i poc després a la plaça del Poeta Marquina. També va fer de pediatre de la Seguretat Social a Salt, va exercir com a especialista de medicina del treball a l'empresa tèxtil Coma-Cros i va ser metge titular del Banc de Girona. En evocar els seus primers anys com a metge, Roch Soler diu: «Vam coincidir uns quants anys, amb el pare. No li importaven els horaris, ni les vacances, ni si eren dies de lleure o festius. Jo l'ajudava i ell em donava algun consell, no gaires, perquè de la seva època a la meua la medicina havia fet un salt extraordinari. Parlo sobretot dels avenços terapèutics, i també dels antibiòtics i d'una sèrie de medicaments que abans no hi eren. El salt era quasi tan gran com el que hi ha hagut des de llavors fins ara», subratlla.

Operat satisfactòriament fa cinc anys d'un càncer de ronyó, afegeix: «Vaig tenir la sort que va sortir el Votrient, un medicament especial per aquest tipus de casos. Gràcies a això encara hi sóc». Afirmar que va elegir la pediatria quasi per casualitat, però que sempre li ha agradat molt. «Tractar amb nens no és complicat», destaca. Immediatament matisa: «També és veritat que, quan es tracta de nens petits, no parlen, no t'expliquen res, no saps res i has de descobrir el que tenen. És molt diferent que amb els adults.»

Una bona prova de la seva passió per la feina, de la seva vocació de servei, és que als 70 anys, quan va haver de jubilar-se de totes les feines relacionades amb la medicina pública, va continuar treballant deu anys més al consultori particular de Poeta Marquina. «No tenia res a fer. Tenia el despatx, els clients, cap problema ni ofec», remarca. De fet, va continuar atenent pacients fins que els problemes de salut li ho van impedir. Cinquanta-set anys d'exercici continuat suposen molts de pacients visitats, «en molts casos, fins i tot diferents generacions dins la mateixa família», destacava un dels seus fills, el productor cinematogràfic Edmon Roch,

El doctor Gonçal Roch Llorens va ser sotmès a dos consells de guerra i va estar empresonat durant tres anys. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Baró Ministral.

A la dreta de la imatge el doctor Gonçal Roch Soler en un acte familiar.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Roch.

en l'article que va publicar el 2013 al butlletí del Col·legi de Metges amb motiu de la concessió al seu pare de la medalla Josep Trueta al mèrit sanitari. Té un altre fill –és enginyer i, per seguir la tradició familiar, es diu Gonçal– i quatre nétes. Una d'elles, l'Emma, assegura que també serà pediatra. «Ja m'agrada. Estaria molt bé; les mares hi confien més i és bonic», comenta l'avi.

En la tradició dels doctors humanistes, Gonçal Roch Soler ha conjugat la pràctica mèdica i la formació continuada amb profunds coneixements d'història, pensament i geopolítica. Sempre li ha agradat molt llegir –«de tot, absolutament de tot», afirma–, però ja fa uns quants anys que pateix una degeneració macular que limita moltíssim aquesta activitat. «T'ho poden aturar una mica, però no es cura», lamenta.

Consells de guerra per roig

En acabar la Guerra Civil, Gonçal Roch Llorens, que era militant d'Acció Catalana i havia sigut jutge de pau de Bescanó, va ser destituït per l'alcalde franquista i, després de ser detingut i empresonat, va ser sotmès a dos consells de guerra sumaríssims, acusat

de «*rojo, separatista y masón*». En primera instància van condemnar-lo a trenta anys i un dia de presó, però després li van rebaixar la condemna a sis, dels quals va complir-ne la meitat. Just abans de perdre's la guerra, el seu amic Josep Mascort, que llavors era comissari delegat de la Generalitat a les comarques gironines, li va aconsellar que marxés «perquè perillava molt», recorda Gonçal Roch Soler. «Però el pare li va dir que no se n'aniria, que ell no havia fet mal a ningú, que només havia fet de metge», afegeix. Roch Soler també recorda que Mascort, amoïnat per la marxa del president del Col·legi de Metges, li va demanar al seu pare que anés a Vulpellac a fer una revisió imprescindible per inaugurar oficialment un cementiri. «El va nomenar delegat de Sanitat de Girona només perquè fes aquella revisió i es pogués enterrar la gent. Per sort, va quedar entre ells dos i l'acta de nomenament es va cremar; si se n'arriben a assabentar, el pare no se n'hauria sortit», afirma Roch Soler. «Es va trobar que els de la FAI el volien pelar i després els nacionals el van empresonar. Això és la demostració que els del centre, en el sentit polític de la paraula, sempre són els que perden», apunta ■■■

EL LLEGAT DE L'AVI

TEXT > SÍLVIA PLANAS DALMAU

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

En els seus papers de presó, l'intel·lectual gironí Carles Rahola, injustament afusellat el 15 de març de 1939 al cementiri vell de Girona, demanava a la seva dona, Rosa Auguet, que intentés que la seva filla petita, la Carolina, pogués estudiar Medicina, ja que era la seva il·lusió. Malgrat els intents de la seva vídua, la situació complicada que va viure la família a partir d'aquell fatídic dia va fer impossible fer real la voluntat de Carles Rahola. El pas dels anys i el pes de la memòria històrica, però, ha anat posant les coses al seu lloc. S'ha fet honor a la figura de Rahola amb nombrosos reconeixements i homenatges i dos dels seus néts Emili i Rosa, fills de la Carolina, han pogut estudiar la carrera que la seva mare hauria volgut fer.

Rosa Ros Rahola va néixer a Girona el 1947, vuit anys després de l'assassinat del seu avi per part de les tropes franquistes. L'empremta de Carles Rahola ha estat present en cada moment de la seva vida i de la dels seus germans. La seva mare, Carolina, es va quedar òrfena de pare amb només 14 anys i va veure com, arran de la guerra i el règim, el seu germà gran, en Ferran, va haver de marxar a França i la seva germana, la Maria, va emigrar amb el seu marit a Xile. Ella es va quedar a casa, al costat de la seva mare. Allà, al primer segona del número 24 de la ronda de Ferran Puig, va passar els seus 89 anys al costat del seu marit, l'Emili Ros, i dels seus tres fills: l'Emili, la Rosa i la Francesca.

«Els pares dormien al costat del menjador i les germanes, en una mateixa habitació, al costat del despatx de l'avi. L'hem mantingut intacte des de l'últim dia que ell hi va treballar fins ara, que fa pocs dies que s'ha

mort el pare –l'Emili Ros– i estem buidant el pis. Les llibreries estaven tal com les va deixar, plenes de llibres dedicats de l'Unamuno, en Baroja, en Kavafis, en Montsalvatge; amb la taula igual... Aquest despatx era com una espècie de sanedrí», rememora la Rosa, que explica l'admiració que sent pel seu avi i l'loa el que va fer per la ciutat i el que va escriure. «Ara aquests dies he trobat escrits preciosos, com uns textos que ell anomenava 'paraules volanderes' on anava escrivint cada dia el que sentia arran del naixement del seu primer fill, en Ferran», relata la Rosa.

La mort de l'avi, una etapa dura

El cop de la mort de l'avi va fer viure moments molt complicats als Rahola a la ciutat, tant econòmicament –havien de rellogar habitacions de casa per tenir diners– com pel que fa a persones que els van girar la cara. Precisament per això, la Rosa afirma que tant ella com el seu germà de seguida que van poder van marxar a Barcelona, on han desenvolupat gran part de la seva carrera com a metges. L'Emili, quan va acabar medicina va fer l'especialitat als Estats Units i hi va viure i treballar 8 anys, després va tornar a Barcelona i és on encara hi viu. Per la seva banda, la seva germana Francesca va estar-se dos anys a Barcelona i després va marxar a Tarragona, ciutat on viu. Per als néts de Rahola, aquella va ser una època molt dura. «La imatge de l'avi, la por, l'angúnia i el silenci van portar moments difícils a casa», comenta la Rosa, que explica com, de mica en mica, van sortir històries curioses relacionades amb el seu avi i aquella època. «Una amiga íntima meva va dir-me fa relativament poc que la seva mare,

«Els pares dormien al costat del menjador i nosaltres a banda i banda del despatx de l'avi. L'hem mantingut intacte des de l'últim dia que ell hi va treballar fins ara, que fa poc que s'ha mort el pare i estem buidant el pis. Les llibreries estaven tal com les va deixar, plenes de llibres dedicats de l'Unamuno, en Baroja, en Kavafis, en Montsalvatge...»

Rosa Ros Rahola

(Girona, 1947) és la segona filla d'Emili Ros i Carolina Rahola. El seu germà Emili va néixer el 1945 i la seva germana Francesca, el 1949. Rosa Ros és néta del periodista, escriptor, historiador i intel·lectual gironí Carles Rahola i Llorens. Va estudiar infermeria, a finals dels 60, a l'Escola d'ATS de la Residència Álvarez de Castro de Girona, adscrita a la UB. La seva carrera com a professional de la medicina la va començar a l'Hospital Vall d'Hebron, on va exercir com a infermera. Posteriorment, es va llicenciar en Medicina i Cirurgia General per la UB (1979) i es va especialitzar en educació en la salut –estudis de Metodologia i Programació d'Educació Sanitària en l'Atenció Primària de Salut, a la Universitat de Perugia, el 1989– i en la salut de la dona –màster en Biopatologia de la Dona i Ginecologia Preventiva a la UA–, el 1995. Al llarg de la seva carrera com a ginecòloga va posar en marxa el Servei de Planificació Familiar de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat el 1980 i en va ser la metgessa responsable fins al 1985. Va enllaçar aquesta feina amb la de coordinadora i metgessa responsable del Servei de Planificació Familiar del CAP Just Oliveras, també de l'Hospitalet, tasca que va ocupar fins a principis dels 90. Va dirigir el Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat de l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears, des de la seva posada en marxa, el 1992, fins al 2014, quan es va jubilar.

«El meu pare era un home molt obert, molt vital i molt optimista. Va ajudar a donar una empenta a la família en aquells moments tan difícils. Penso que ell va ser una mica l'alegria a casa. Amb la mare s'estimaven molt i nosaltres vam créixer dins d'aquest amor»

poc abans de morir, li havia parlat per primer cop del meu avi», explica, i afegeix que «ara fa un parell d'anys, en l'homenatge que l'Ajuntament de Girona va fer a l'avi, una noia se'm va acostar i em va demanar per la meva germana Francesca, perquè havien estudiat juntes. Em va dir que el seu pare havia estat amb l'avi, en el mateix camió, tornant de la frontera cap a Girona quan els van agafar. Es veu que ell, que tenia 20 anys, s'encarregava de fer el lit a l'avi a la presó, que llavors en tenia 57. Aquell 15 de març, en el camí cap a l'afusellament, aquell noi es va poder escapar i des de llavors no s'ha pogut treure mai del cap la història de l'avi i l'explicava a cada Nadal a casa seva», relata la Rosa.

Recorda que de petita a casa hi havia un ambient trist, marcat pel fatídic succés del seu avi, però també recorda que hi havia «molt d'amor». «El meu pare era un home molt obert, molt vital i molt optimista. Va ajudar a donar una empenta a la família en aquells moments tan difícils. Penso que ell va ser una mica l'alegria a casa. Amb la mare s'estimaven molt i nosaltres vam créixer dins d'aquest amor». La seva àvia va ser una figura cabdal també a la llar dels Rahola, ja que amb una mare tan jove i tres fills «ens va fer d'àvia i de mare. Era una dona elegantíssima, que va anar de dol tota la vida i amb un fort criteri liberal. Recordo perfectament com sempre ens deia, quan marxàvem, 'feu bondat'. He trobat també molts escrits de l'avi en què deia 'espero que els teus fills facin bondat'. Aquesta és una expressió que gairebé no es diu i està plena d'humanisme: fer bondat en tot». Aquests valors humanistes han romàs en ella i en els seus germans. «A casa, històricament, érem de lletres, però tant jo com l'Emili ens vam dedicar a la ciència, potser perquè la mare havia volgut ser metgessa i de fet hi tenia traça, perquè ens curava sempre ella i ens posava ella mateixa les injeccions. Tot i això, els llibres, la cultura, la part intel·lectual i els valors humanistes van ser sempre molt importants per a nosaltres», reconeix.

L'etapa escolar la Rosa la va fer en tres centres de la ciutat: el Grup Escolar, l'Eiximenis i l'escola de la senyoreta Isabel, que

era «una escola unitària de nenes al carrer del Portal Nou, en una espècie de torre amb jardí, on només érem dotze nenes a classe». D'aquí va passar a estudiar batxillerat a l'Institut Vell de Girona i després va passar a estudiar infermeria –llavors estudis d'ATS– a la Residència Álvarez de Castro –actual Hospital doctor Josep Trueta–, «perquè no hi havia diners a casa per poder anar a Barcelona a estudiar. M'estava allà interna, perquè estudiàvem i vivíem allà mateix, a la vuitena planta», comenta.

Sindicalista i acomiadada

Quan va acabar els estudis, les ganes de «seguir endavant i deixar enrere aquella Girona grisa», la van portar a demanar feina a tres hospitals de fora de la ciutat i va ser llavors quan va entrar a l'Hospital Vall d'Hebron de Barcelona. Allà es va fer enllaç sindical i va ser quan va conèixer el seu home, el metge psiquiatra i psicoanalista Lluís Isern, amb qui ha tingut dues filles: la Laia (1975) i la Carla (1981), totes dues arquitectes. Arran d'una sèrie de disturbis a l'hospital, la Rosa va pagar el seu paper sindical i la van acomiadar. Llavors va ser quan va començar a estudiar Medicina i quan es va començar a implicar en moviments feministes.

«Com que jo era sensible al tema, em van proposar formar part d'una comissió de salut que es va fer per les Primeres Jornades Catalanes de la Dona. Després d'aquesta comissió van anar sorgint temes de salut sexual i reproductiva, d'anticoncepció, d'avortament... I llavors vam fundar un grup feminista que es deia DAIA (Dones per a l'Autoconeixement i l'Anticoncepció). Des d'allà vam començar a reflexionar, a escriure coses, a fer conferències, a fer grups de dones que volien avortar i acompanyar-les perquè anessin a Anglaterra. Encara hi havia el franquisme i la situació era difícil perquè la dona estava en unes condicions molt ínfimes. Hi havia rebuig però hi havia demanda. Només hi havia tres o quatre ginecòlegs que donaven l'anticoncepció perquè no era legal; hi havia una ginecòloga, la Villatoro, que posava el DIU, però els duia d'Anglaterra; nosaltres fèiem arribar diafragmes com a tetines de biberó perquè passessin

la duana. Va ser una època apassionant», recorda la Rosa, que precisament quan va començar aquest moviment, el 1975, va tenir la seva primera filla, la Laia, que s'emportava a les reunions de DAIA dins d'un cabàs.

Una carrera meteòrica

A partir d'aquí, la carrera de la Rosa ha estat llaurada amb esforç. Va ser de les pioneres a la planificació familiar al país, va crear el centre de planificació de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat i posteriorment la unitat de planificació dins del centre d'atenció primària Just Oliveras del municipi. Gran part de la seva trajectòria professional l'ha fet com a directora del Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat, de l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears, que va coordinar des que es va posar en marxa el 1992 i fins que es va jubilar, ara farà dos anys.

Ara es dedica a llegir, pintar aquarel·les i escoltar música, una passió que li ve de lluny. «A casa els pares sempre ballaven fox al passadís. Me'n recordo perfectament. Jo sempre he estat molt musiquera. Amb dotze o tretze anys posava una emissora francesa que tenia

un programa que començava sempre amb una música de jazz. Era la meua passió i el meu ídol era Ray Charles. Vaig tenir la sort de poder-lo anar a veure quan va venir a la plaça de toros de Girona. També m'agrada molt el rock, m'encantava escoltar *Satisfaction*, dels Rolling Stones, i *Tutti frutti*, de Little Richard», apunta.

Aquests dies els néts de Carles Rahola buiden el domicili familiar. Una gran part de l'herència de l'avi passarà a l'Arxiu Municipal de Girona i els néts es queden objectes amb valor sentimental, com una caixeta plena de coralls que la Rosa descobreix en un calaix de l'armari de l'habitació dels avis que s'havia oblidat d'obrir. «Ostres l'àvia... Estiuejàvem a Sa Riera i ella sempre passejava per la platja i s'anava posant a la butxaca els coralls, les pedres de Santa Llúcia i les sabatetes de la mare de Déu que trobava. A casa érem molt de mar, l'avi era de Cadaqués i la meua àvia paterna de Llançà. La mare sempre volia que els fills prenguéssim banys de mar...», recorda emocionada la Rosa, que tanca la caixeta i se la posa a la butxaca amb un somriure ■■■

«Com que jo era sensible al tema feminista, em van proposar formar part d'una comissió de salut que es va fer per les Primeres Jornades Catalanes de la Dona. Després d'aquesta comissió van anar sorgint temes de salut sexual i reproductiva, d'anticoncepció, d'avortament...»

LA MEDICINA AMABLE

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > LLUÍS SERRAT

Llegim a la breu biografia que Josep Sabrià Rius escriu sobre el seu pare, que fou l'any 1942 quan va ingressar com a metge a la Maternitat Provincial de Barcelona. La dirigia Baudili Guilerà i Vallhonrat, a qui sempre va considerar el seu mestre. Allí mateix va conèixer M. Teresa Rius, llevadora, amb qui es va casar poc després d'acabar l'internat. Quatre anys més tard, una vegada feta la formació en l'especialitat, s'instal·là a la ciutat de Girona on va combinar l'assistència en algunes clíniques amb la domiciliària –sovint rural. Atenia parts que les llevadores o els metges de capçalera locals no aconseguien resoldre.

L'any 1957, continua explicant el seu fill Josep a l'article sobre el seu pare, va ser nomenat cap de clínica de ginecologia a la recent construïda Residència de la Seguretat Social Álvarez de Castro de Girona. Després, l'any 1964, va obtenir el doctorat amb la tesi sobre la sinfisiotomia. A més, va publicar una bona colla d'articles dedicats a aquesta tècnica de la qual es va convertir en un referent de renom internacional; va impartir cursos i conferències en universitats i hospitals, com ara la Universitat d'Alexandria, a Egipte, o al Rotunda Hospital de Dublín.

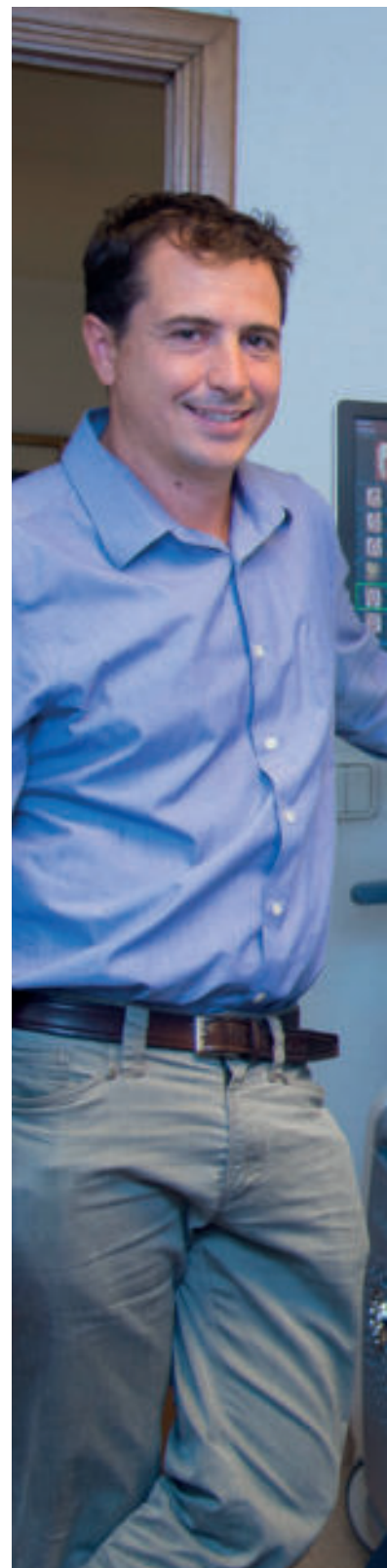
A l'activitat assistencial i científica del doctor Sabrià hi hem de sumar diferents càrrecs al Col·legi Oficial de Metges o a l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona. A banda d'això, també va tenir temps per dedicar-se a la recerca històrica amb uns fruits més que lloables: gràcies a ell es van recuperar les beques a la Universitat de Montpeller, per exemple.

El doctor Sabrià pare –o avi, segons la generació que prenem com a referent– va

ser l'iniciador i introductor a les comarques gironines de procediments aleshores tan moderns com la laparoscòpia, la citologia cervical, l'ecografia, el monitoratge fetal, l'amniocentesi diagnòstica, entre d'altres tècniques que, en bona part, són la base de l'obstetrícia i la ginecologia actuals. Professor de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona a partir del 1976, també va ser el responsable d'impartir els coneixements i les pràctiques del rotatori als estudiants del 6è curs de Medicina a l'Hospital Doctor Josep Trueta de Girona.

Un gran enamorat de la medicina

Josep Sabrià (1949) parla amb orgull del seu pare, traspassat fa anys. No recorda quants, diu que no és bo per les dates. «1986. En fa vint ja!», li recorda la seva dona, arriada i simpàtica, des del taulell de recepció. «Gràcies, Concepció!», contesta, somrient, mentre rememorem la figura del doctor Sabrià pare. En té un retrat al despatx, a la línia dels ulls, just davant de la taula. D'ell en diu que va ser «un gran enamorat de la seva feina, de la medicina i, molt especialment, de l'especialitat». I afegeix: «Probablement aquesta es la raó per la qual la major part de la seva descendència, pròpia i sobrevinguda, ha continuat la seva tasca de servei a la societat a través de la Medicina». I així ho mostren les parets del passadís, on hi ha les orles de diferents generacions de metges com la de Concepció Bach, la seva esposa. L'orla del seu pare és un autèntic viatge als rostres d'un temps remot, el de les clenxes i els bigotis retallats, el de la feminitat testimonial entre els metges, el temps de després de la Guerra Civil. A la

«Ell va néixer a casa seva, del ventre d'una llevadora que prenia fortament la mà d'una altra llevadora»

paret de davant hi ha un parell d'orles que sembla que els agrada estar juntes, més modernes, són les del matrimoni Sabrià-Bach. A la primera hi podem identificar la seva dona, Concepció, entre els estudiants de la promoció d'una Central dels anys 70. Just al costat, entre els primers llicenciats de l'Autònoma, hi ha la d'un flamant doctor Sabrià. No gaire lluny trobem penjades les orles on apareixen les promocions dels seus dos fills, Enric i Joan, que avui exerceixen a Barcelona i a Sitges, respectivament.

Som al petit despatx on el doctor Josep Sabrià té l'ordinador. És precisament –i també– a través de la informàtica que el doctor Sabrià ha pogut excel·lir. Actualment, jubilat parcialment, combina les visites a la consulta del carrer Joan Maragall, que comparteix amb la seva dona, amb la seva altra passió professional: la informàtica mèdica. Propietari avui d'una empresa dedicada a aquest àmbit, ja a l'any 1993 la Societat Espanyola de Ginecologia va distingir el seu treball en aquest camp, quan era el cap del Servei d'obstetrícia a l'Hospital Josep Trueta, «quan a l'hospital els ordinadors els feien servir els comptables i gairebé ningú més». La distinció va venir per l'avenç que va suposar en aquell moment la informatització de la història obstètrica: totes les dades que generava l'embaràs, el part i el

postpart podien generar una informació valuosíssima per a l'embarassada. En aquest sentit, i seguint traient partit d'aquesta eina que la informàtica mèdica suposava, el doctor Sabrià destaca el programa de diagnòstic prenatal de la síndrome de Down, un programa que actualment s'està utilitzant a països d'arreu del món i que ha marcat un abans i un després en aquest àmbit.

La primera ecografia a Girona

Avui, ja lluny de l'etapa del Trueta –va estar-hi més de 30 anys, 15 dels quals al capdavant del Servei de ginecologia i obstetrícia–, recorda amb l'aire gentil i modest que desprèn, que va ser ell, fa més de 35 anys, qui va fer la primera ecografia a Girona, una ciutat «austera» en aquest tipus de maquinari. Va ser el primer en fer ecografies a Girona, bàsicament, perquè no va parar fins a aconseguir tenir un aparell al Trueta com el que va veure a la Dexeus i a la Vall d'Hebron. Un any després, ja en tenia un a la seva consulta privada i podia posar en pràctica el que havien après –sempre que parla en plural ho fa per referir-se al tàndem que fan amb la seva dona– a cavall de l'esperit de recerca que tant els caracteritza: des de Granada, passant per València fins a Bèlgica van buscar formar-se per saber-ne més i poder aplicar els coneixements en la lectura de la imatge prenatal, una tècnica que tot just feia les primeres passes al nostre país.

Aquest amor per la recerca –tots els Sabrià són doctors amb doctorat, una demostració de la tendència cap a la investigació de la família–és un dels trets que diu haver après del seu pare, sempre amatent als avenços científics per poder-los traduir en benestar per als seus pacients. Així, ens recorda com el doctor Sabrià pare, ara farà uns 50 anys, va anar a l'Àfrica –a Egipte– per ensenyar una tècnica anomenada sinfisiotomia, que consistia en separar els ossos del pubis perquè la pelvis pogués tenir l'amplada suficient per a la sortida del fetus. Així sobreviuen les parteres –o els seus fills– que per les seves condicions obstètriques haguessin mort durant el part, en una època i un lloc en què les cesàries no eren possibles.

El doctor Joan Sabrià Aynié va ser cap de servei del Trueta dels anys 1974 al 1986. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans.

Joan Sabrià i Aynié

va néixer el 27 de febrer de 1918, fill de Josep i Mercè, al mas Busqueta de Torrent, al cor de l'Empordà. Va estudiar el batxillerat a l'acadèmia del senyor Àngel a Palafrugell. Ell va ser qui el va animar a estudiar, en contra de la tradició familiar, dedicada a la pagesia. Joan Sabrià, doncs, va desmarcar-se d'un futur que hagués estat molt diferent per a ell i va ser el primer d'una nissaga de metges que dues generacions després poden recordar el seu pare i el seu avi amb orgull. Dels seus fills, dos han estat també metges. El gran, Josep, especialitzat en ginecologia, i el petit, Joan, en odontologia. Alhora, tots dos han tingut fills que han seguit les seves passes: L'Enric i en Joan, fills de **Josep Sabrià Rius**, han pres el camí del seu pare, fins i tot en l'especialitat i la filla de **Joan Sabrià Rius** també ha estudiat odontologia, com el seu pare, amb consulta al carrer del Carme. Vistes aquestes coses, podríem dir que estem davant d'una nissaga que ha sabut transmetre no només l'ofici sinó també el gust per una feina que perviu, com ho fan també els trets del caràcter, de generació en generació.

Però no només han heretat aquesta voluntat de saber aplicada a la medicina, sinó també el sentit comú, la senzillesa i el tracte humanitzat amb el pacient. I ho té ben integrat, això, perquè diu que per a ell la medicina és com una espècie de sacerdocí, salvant les diferències messiàniques: «És clar que ens guanyem la vida amb això, però sempre hi ha aquest aspecte d'ajuda als altres, d'escolta. I mai he considerat la medicina com un negoci». De la mateixa manera que son pare, que en vivia i ho vivia; una cosa li ha resultat sempre inseparable de l'altra. Es defineix, tot girant la vista cap al retrat del seu pare, com un home que té unes quantes idees clares, idees que ha pogut portar a terme tant com ha pogut. «A més» —afegeix sense recança— «si jo estic segur d'una cosa, a sobre la dic, fet que m'ha portat més d'un problema». Pare i fill, ens atrevim a sentenciar, comparteixen una genètica que és mescla de bonhomia, vehemència, senzillesa i potència intel·lectual. I de confiança en la seva feina, una confiança que passa de pares a fills, com una tradició subtil. Ell va néixer a casa seva, del ventre d'una llevadora que prenia fortament la mà

d'una altra llevadora. Diu que ve de 300 anys de Joseps i Joans que s'han succeït en el nom. Diu que a casa, ell va atendre els parts dels seus fills i que els seus fills han atès els parts de les seves respectives dones. Ningú millor que un Sabrià per portar-ne un altre al món!

Just al damunt de l'ordinador té un cartell a la paret, en blanc i negre. És el material promocional d'alguna campanya de conscienciació, de control de natalitat o d'empatia de gènere, no ho sabia dir. Hi apareix un home de perfil. Té panxa. I no és pas una panxa de cervesa, ni la corba de la felicitat. Aquell home del cartell està embarassat. Fa cara d'home fràgil i interpel·la l'espectador amb ulls tristos: «Si tu estiguessis al seu lloc, no vigilaries?», diuen una lletres en anglès. El cartell reflecteix força bé la impressió que fa de metge proper i d'home que ha viscut la medicina com a eina de connexió amb l'autenticitat. «La medicina amable», en diu ell. La que ha viscut a la consulta durant tots aquests anys i que, avui, combina amb escapades a l'hort que cultiva i a l'empresa que capitaneja, ens fa tot l'efecte, amb una incombustible saviesa gentil ■■■

CARDIÒLEG DE CAPÇALERA

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

Qui li hauria dit a aquell vailet que belluguejava pels camins costaners de Lloret de Mar que acabaria guarnit, anys després, amb la bata blanca i el fonendo. Nascut al bresol d'una família dedicada al comerç i a la restauració, en Joan Sala i Montero va ser el primer membre del llinatge en dedicar-se al ram sanitari, un sector al qual va arribar després d'haver-se format a les escoles municipals i, més tard, al Santuari de Santa Maria del Collell, on més enllà del vessant acadèmic també va aferrar-se a l'atletisme per justificar les sortides de l'internat i poder penjar-se distincions, com ara la medalla que l'acreditava com a campió de Catalunya de cros.

De la Garrotxa va fer el salt a Barcelona, on va cursar un exigent preuniversitari, i de la ciutat comtal a Navarra, on va iniciar una carrera de Medicina més assossegada si s'equipara amb la situació a la capital catalana, on hi havia aules atapeïdes amb un miler d'estudiants. A Pamplona, però, no estava sol. Allà hi va compartir vivències amb incondicionals companys de fatigues de les contrades catalanes com Joan Maria Tibau, Ramon Fitó, Juanjo Valentí o Francesc Samartí, amb qui continua mantenint un contacte ferm a través de les noves tecnologies.

L'etapa a la facultat va coincidir amb el primer trasplantament de cor que es va fer a l'Estat, concretament a Barcelona. Un dia, el reputat cirurgià cardíac Carlos Gómez-Duran, aleshores metge a la Clínica Universitària de Navarra, va improvisar una tertúlia entre alumnes per explicar el transcurs de la intervenció. «Això m'enganxa», va pensar en Joan, que a partir d'aquell moment va encaminar el seu rumb cap a un àmbit, el de la

cardiologia, que ja va començar a temptejar al quart curs de la carrera.

Explica que va iniciar l'especialitat després de conèixer l'elit al John Radcliffe Hospital d'Oxford, on va fer una estada de sis mesos gairebé visionària per les tècniques i les investigacions que hi va veure. Aquella era una època iniciàtica per a la cardiologia, que observava amb impaciència com els infarts de miocardi, llavors sense tractament específic, eren tractats sobretot amb sedants. En Joan alça el cap i deixa dues dades concloents: a finals dels 70, una persona que patia un infart a les nostres comarques tenia una possibilitat de morir que vorejava el 20%, mentre que el risc actual es redueix fins al 4,5%.

Equip amb Rafael Masià

Parla del 1978 perquè aquest va ser l'any en què es va obrir la Unitat Coronària (UCO) de l'Hospital Josep Trueta, batejat en aquells temps com a Residencia Sanitaria Álvarez de Castro. Ell va arribar-hi un any abans, juntament amb el cardiòleg Rafael Masià, amb qui va formar un equip que es va completar poc després amb el pneumòleg Manel Rubio i el cirurgià cardiovascular Joan Bautista Amado. Encomanats per la raixa que impregnava un sistema MIR molt recent i de vocació hospitalària, tots quatre van impulsar l'UCO i la Unitat de Cures Intensives. Ho van fer, en part, empesos per circumstàncies inesperades: el polític Josep Pallach va morir mentre el desplaçaven de Girona a Barcelona arran d'un infart, un succés que va apressar l'aparició d'unes unitats que ja estaven projectades i que van viure episodis a mig camí de l'èpica, com

En **Joan Sala** va néixer a Lloret de Mar l'any 1948. Allà va iniciar un rumb acadèmic que va passar pel Col·lell, Barcelona i Navarra, on es va convertir en el primer metge de la família. La seva etapa facultativa va coincidir amb el primer trasplantament de cor que es va fer a l'Estat, un fet històric que li va marcar el rumb cap a la cardiologia. Va arribar a la Residència Sanitària Álvarez de Castro, ara Hospital Universitari Doctor Josep Trueta, a finals dels setanta. Ho va fer amb la raixa que atorgava un MIR recent i de clara vocació hospitalària, un context que va aglutinar la il·lusió de molts joves i l'aflorament de diversos projectes, com ara la creació de la Unitat Coronària o la Unitat de Cures Intensives que ell mateix va ajudar a gestar. Paral·lelament, i també durant aquells anys iniciàtics, va impulsar el Registre Gironí del Cor (Regicor), un estudi centrat en les comarques gironines que ha acabat tenint abast mundial.

quan el mateix doctor Sala va tirar a terra una paret que empetitia el futur espai amb l'ajuda d'un mall.

Explica que aquell no va ser un gest irat, sinó que la força entre cop i cop la generava la il·lusió que acostuma a tenir allò que és incipient. I és que aleshores tot estava revestit de novetat. Des de les tècniques, que es van iniciar amb proves d'esforç o un ecocardiograma cedit pel servei de ginecologia, fins al treball en xarxa o els lideratges, com el que va acabar impartint en Joan com a cap dels serveis de cardiologia del centre, càrrec que va compaginar amb la mateixa tasca a l'Hos-

«Una tertúlia improvisada entre l'eminent cirurgia cardíac Carlos Gómez-Duran i els alumnes a Navarra va encaminar la trajectòria de Sala cap a la cardiologia»

pital Comarcal de Figueres a partir del 2012, al llarg d'un parell d'anys.

La transcendència de Regicor

També el 1978, i influenciat per aquella aurèola evolutiva que llavors impregnava la medicina, el doctor Sala va establir, probablement sense ser conscient de la futura transcendència, els fonaments del Registre Gironí del Cor (Regicor), un estudi de referència mundial que ha suscitat més de dues-centes publicacions internacionals. El que ara és un treball referencial va néixer en unes senzilles fitxes escrites a mà en una consulta que el doctor tenia a Lloret, on apuntava els tipus d'infart, els seus factors de risc o l'evolució del pacient. L'objectiu, detalla en Joan, era comparar el treball que realitzava l'efervescent UCO del Trueta amb altres centres de prestigi, tot i que això no va ser possible: «Ningú ho feia».

Amb l'ajuda de Jaume Marrugat, aleshores director de l'Hospital de Lloret, van transcriure totes aquelles dades manuals amb els ordinadors de l'època, un pas informatitzat que més endavant va rebre l'aportació d'altres professionals com el mateix doctor Macià. El creixement d'aquella eina va ser gradual i amb l'essència d'un bon efecte dominó: amb el nombre d'infarts sobre la taula, seguidament es van fer anàlisis de sang a persones de diversos municipis de la demarcació per esbrinar els factors de risc dels gironins, el que va ser un pas previ per saber la mortalitat existent, un dubte que van resoldre després de visitar tots els hospitals de la província. El resultat d'aquell laboriós procés va derivar en un treball pioner a Espanya i va donar peu al sorgiment d'Iberica, el mateix estudi però, aquesta vegada, implementat a l'Estat.

Regicor va resoldre incògnites i va trencar, fins i tot, estigmes. Diu el doctor Sala que quan ell començava, els pacients que havien patit un infart havien de romandre vint-i-un dies al llit, immòbils. Ho diu amb satisfacció, conscient del desenvolupament que ha tingut el sector, ecografies o coronariografies a banda, i cofoi perquè sap que n'ha estat partícip des de ben a prop. «Tinc la sort d'haver pogut dedicar molt de temps al pacient», conclou ■■■

DE CAP A PEUS

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Entrem a la consulta que els doctors Sambola tenen al carrer Francesc Ciurana de Girona. L'Ignasi, el fill, ens rep i ens acompanya a una sala gran, on la claror s'escola entre unes cortines. S'hi veu la mà d'una dona, segurament la de l'Adelaida Cabrer, la Lily, la seva mare. Ens fa seure en dues butaques disposades davant l'escriptori. El seu pare està assegut rere la taula, vestit de blanc. Els cabells i la barba incipient li fan joc amb el primer somriure que ens dedica. Es disculpa per no aixecar-se. Les cames, diu, no l'acompanyen.

Amb 85 anys, el doctor Sambola podria omplir una llibreria sencera amb els àlbums de casos exemplars que comença a mostrar-nos. En té preparat un que ens ensenya, orgullós. Al revers de la contraportada hi ha enganxat un article de diari de fa uns anys que parla d'ell, del cirurgià pioner que va començar a fer les primeres liposuccions a Girona. El titular: «Joan Sambola. Un doctor que clava una injecció al cul de les senyores i els treu dos quilos de greix». L'acompanya una caricatura feta per ell mateix que dibuixa el seu preponderant perfil amb línies gruixudes. «Per no posar la meua cara, això era igual d'il·lustratiu però més divertit», diu. Allà hi podem llegir l'astorament del periodista davant les proeses estètiques que aconseguien els pacients del doctor: nassos elefantíacs que s'empetiten, orelles prominents que semblaven replegar-se per art de màgia, cicatrius que desapareixien, i pits, culs i melics que creïen, disminuïen o canviaven de lloc –això els melics– en funció dels canons de l'estètica. Però sobretot hi destaca el fet de tenir a Girona un representant de l'avantguarda del seu camp, cosa que ha facilitat la vida als pa-

cients que no volien anar lluny a operar-se: «A vegades pensem que cal anar a Tordera o als Pirineus per trobar algun remei als nostres problemes, sobretot mèdics. I sovint resulta que tenim aquí mateix la solució o almenys un bon camí per trobar-la. (...) I és que avui tenim davant un metge que fa meravelles en el terreny de la cirurgia estètica. Es tracta del doctor Joan Sambola, especialista en la matèria, que té dos llibres publicats i diversos treballs en revistes mèdiques i és membre també de societats espanyoles i internacionals.»

60 anys practicant cirurgia estètica

D'aquests dos llibres dels quals parla l'article, el doctor Sambola ens en regala un parell. L'un dedicat a la cosmètica i a la cirurgia estètica de la cara, i l'altre, a la calvície, dues preocupacions que el temps ha procurat que continuïn estant al cap –mai més ben dit– de molta gent, avui més que mai. Quan li preguntem per la funció de la seva especialitat, el doctor Joan sembla pensar que entendrem que una imatge val més que mil paraules i torna a passar pàgines de l'àlbum: «Jo només us dic que mireu això. Veureu l'abans i el després de la vida de tota aquesta gent.»

I és que la cirurgia estètica que s'ha practicat durant 60 anys de la mà del doctor Sambola dista del concepte banal i tantes vegades monstruós que ha pres actualment aquesta especialitat. Ja ho escriu ell mateix al seu primer llibre: «No és pas cap vergonya la lletjor però tampoc ha de ser-ho el fet de voler-la dissimular o fer-la desaparèixer. Quan s'aconsegueix, no només creem bellesa, sinó també moltes vegades felicitat». És curiós, però també molt denotatiu, que el llibre acabi amb un epíleg

«No és pas cap vergonya la lletjor però tampoc ha de ser-ho el fet de voler-la dissimular o fer-la desaparèixer. Quan s'aconsegueix, no només creem bellesa, sinó també moltes vegades felicitat»

i en Daniel. Com el seu fill Ignasi, en Joan és el segon de quatre germans: Montse, Anna Maria i Salomé. A l'acabament d'un dels seus dos llibres –publicats l'any 1962 i 1967– cita l'admiració i la gratitud a dos grans mestres: el professor Josep Mercadal Peyrí i el doctor Jaume Planas Guasch. I dedica als seus estimats «les coses petites; les coses grans són per a tothom».

Ignasi Sambola Cabrer

va néixer l'any 1964 i és el segon de quatre germans, però ell és l'únic que ha seguit les passes del pare. És llicenciat en medicina i cirurgia per la UAB (promoció 1982-1988), amb el grau d'excel·lent, i especialitzat en otorinolaringologia i patologia cervicofacial via MIR des de l'any 1993. Estudiant exemplar, obté el títol de doctor amb excel·lent *cum laude* per la UAB l'any 2006. Té a l'esquena 25 anys d'experiència en el món de l'otorinolaringologia. Ha treballat a l'Hospital Josep Trueta i també en activitat ambulatoria i a l'Hospital Comarcal d'Olot. Actualment és facultatiu especialista al Trueta i combina activitat pública i privada, realitza cirurgia tant en nens com en adults amb les tècniques exploratòries i quirúrgiques més avançades: làser, radiofreqüència, endoscòpia... Més recentment ha incorporat a la seva trajectòria la faceta docent, ja que dona classes als alumnes de cinquè curs de la Facultat de Medicina de la UdG. És pare de dos fills, la Míriam i en Quique.

del seu amic d'infància, mossèn Jordi Puigdevall. L'amic pietós completa les dissertacions del metge i ens parla de la importància de l'harmonia entre el cos i l'ànima, de no oblidar-la en pro de la divinització del «germà cos». Tota una declaració de principis.

L'Ignasi, el fill, va ser l'únic dels quatre germans que va seguir les passes del pare. També va ser un estudiant brillant, el primer de la seva promoció. Hauria pogut anar a treballar on hagués volgut. Va escollir quedar-se a Girona. Es diu Ignasi, com el seu avi, conegut metge de família de Fornells de la Selva i també alcalde de la mateixa població. Ens consta que l'avi Ignasi era una persona molt

Joan Sambola Casanovas (1931) va cursar els seus estudis de batxillerat als Maristes de Girona. El juny de l'any 1955 va obtenir el títol de llicenciat en medicina i cirurgia a la Facultat de Medicina de Barcelona, amb la qualificació d'excel·lent. L'any 1956, l'Escola Professional de Dermatologia de Madrid li va concedir el títol d'especialista. A més, va fer cursos de perfeccionament a Barcelona, París i Mèxic.

Des d'aleshores i fins fa ben poc, el doctor Joan Sambola ha exercit la seva professió amb passió i excel·lència, configurant un renom que el precedeix a la ciutat de Girona. No endebades ell va ser el primer cirurgià en realitzar una liposucció a Girona i ens diu amb un pols impertorbable que va exercir fins no fa pas gaire, a l'edat de 80 anys, quan es va jubilar. Casat amb Adelaida Cabrer, és pare de quatre fills: la Míriam, l'Ignasi, en Xavi

«Jo vaig fer el MIR al Trueta del 90 al 93. I estava sempre al costat d'un metge aprenent. No comences de zero. A més, mai estàs sol. Quan estàs a l'hospital estàs sempre amb un equip i la majoria de cirurgies són a quatre mans. Sempre és un equip de professionals que et dona suport. No, no he tingut por»

estimada a Fornells i que només l'abandonà durant el convuls període de la Guerra Civil. Després van venir anys difícils. Però sobretot es recordarà Ignasi Sambola i Casanovas (1900-1986) com un metge carismàtic, implicat de cap a peus des que l'any 1927 va guanyar la plaça de metge a Fornells –també visitava a Vilablareix, Palau-sacosta, la Creueta, Llablilles, Sant Mateu de Montnegre... Diu Mariàngels Puigdevall, cardiòloga avui retirada, que va ser per la figura d'Ignasi Sambola que va decidir fer medicina. «Ell era un home amb autèntica vocació de servei. Disponible les 24 hores del dia, 365 dies a l'any. Si hi havia algun cas, ell s'enfilava a la seva moto i vingia! Li faltava temps per anar a visitar qui fos», recorda. La doctora explica que pels volts de l'any 1947, quan s'estava implantant l'ús de la penicil·lina a Espanya, la primera injecció que es va posar a Fornells va ser per a un nen que patia de pneumònia. Va ser el doctor Sambola qui li va injectar i no es va moure del seu costat fins que va veure com reaccionava. «Tota la nit despert, vora seu. I tots els dies que van venir fins que va constatar que allò feia efecte», explica. Ho portava a la sang. La medicina, la voluntat de servir i l'excel·lència.

També el seu germà gran, Ramon Sambola i Casanovas (1884-1969) [Més informa-

ció a la pàgina 77], va ser un altre reconegut membre d'aquesta destacada nissaga de metges. Ramon i Ignasi Sambola eren naturals de Sort (Pallars Sobirà). Tanmateix, Ramon Sambola es va casar amb una noia de Girona, Dolors Riera, germana del doctor Agustí Riera i Pau. Aquí instal·lat, l'eminent psiquiatre va ser molts anys president del Manicomi de Salt i del Col·legi de Metges de Girona, del 1946 al 1964. Es va retirar l'any 1959, després de 40 anys d'exercici. D'entre les seves valuoses aportacions en el camp de la medicina podem destacar el treball *Les psicopaties a Catalunya*. «Una tasca feta a consciència, ja que, acompanyat del seu germà Ignasi, llavors estudiant al Clínic, va recórrer tots els manicomis de Catalunya buscant informació de primera mà i va poder estructurar interessants estadístiques i de conseqüències orientadores», segons s'explica en l'article que el butlletí del Col·legi de Metges li va dedicar quan feia 50 anys de la seva llicenciatura.

Començar ajudant el pare

Després d'aquesta excursió en el temps i dels mèrits acumulats pels seu avi, el seu pare i l'oncle-avi Ramon, compremem, almenys en part, el talent innat del doctor Ignasi Sambola Cabrer. Un talent que combina amb la constància del bon estudiant i el do d'uns ulls –blaus, molt blaus– de qui observa i aprèn de l'experiència, com una esponja seca que es contrau i s'expandeix fins a amagar-se per complet. Ens explica que va començar a ajudar el seu pare al consultori i que li agradava veure com visitava el seu pare, com operava, com tractava els pacients. No li va costar prendre la decisió de ser metge i, havent acabat la carrera i després del servei militar, va poder escollir quedar-se al Trueta i guanyar la plaça d'otorinolaringologia, que li permetia fer també cirurgia de cap i coll. Ens explica el sistema MIR quan li preguntem si se sentia segur d'intervenir un cop acabats els estudis i, en aquest sentit, son pare es mostra orgullós quan diu que avui dia els metges surten molt més ben preparats que abans amb aquest sistema d'aprenentatge. «Jo vaig fer el MIR al Trueta –comenta el doctor Ignasi– del 90 al 93. I estava sempre al costat

1

2

d'un metge aprenent. No comences de zero. A més, mai estàs sol. Quan estàs a l'hospital estàs sempre amb un equip i la majoria de cirurgies són a quatre mans. Sempre és un equip de professionals que et dona suport. No, no he tingut por». I posa noms a aquest suport, de company i de mestre: «Hi havia el doctor Liern, cap de servei del Trueta, i el doctor Sánchez Palomero. Aquests van ser els meus mestres, i també el doctor Viscasilas, que ens va deixar abans d'hora.»

Pare i fill tenen dues especialitats diferents. El doctor Ignasi diu que li agrada l'otorinolaringologia perquè té un vessant quirúrgic molt important que la dermatologia no té. Aquesta, en canvi se centra molt en patologia mèdica, tractaments mèdics... «I a mi m'agrada la cirurgia. A més, amb la meua especialitat puc fer totes dues coses». L'otorinolaringologia, segons explica a tall de generalitat pedagògica, «suposa treballar dins de cavitats i que funcionin bé». En aquest sentit, li preguntem si se sent una mica espeleòleg i contesta que una mica sí. Ens explica la tasca a l'hospital i a la consulta. També coneixem els seus dos fills a través d'un retrat que té al despatx. És del dia de Reis de fa una colla d'anys. Un nen i una nena somriuen mentre un home amb barba postissa i una corona treu el cap entre ells dos. Inferei-

xo que algun dels dos voldrà ser metge, vistos els antecedents. Es veu que no. Que no els agraden les bates ni la sang ni els hospitals. Mentre parlem truquen al timbre. És un pacient que ve a veure'l. El doctor Ignasi no triga ni dos segons a col·locar-se la bata blanca i a explicar-nos el cas del pacient que veurà a continuació. S'ha capbussat en la seva quotidianitat, que combina amb les classes a la Facultat, segurament amb el mateix equilibri entre la passió i el sentit del deure que ha caracteritzat les generacions de metges de la nissaga Sambola.

Però, finalment, com es definirien? El doctor Joan diu del seu fill que és rigorós i molt competent. D'ell mateix explica que quan estudiava al col·legi, les seves notes trimestrals sempre acabaven amb aquesta definició: «*Buen carácter, prudente, gravedad superior a su edad, naturaleza bien equilibrada, espíritu inquieto*». Cosa que el seu fill Ignasi ratifica i afegeix una altra visió del seu pare: «Ell era un home estricte en la seva feina. Més o menys com un robot alemany. Però també era un metge afable i divertit. Sempre tenia algun acudit a punt per alegrar el pacient». I ho comprovem quan ens n'anem de la consulta del carrer Francesc Ciurana amb un somriure i la convicció d'haver conegut dos grans metges, dos metges de cap a peus ■■■

1. El doctor Sambola amb moto.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Sambola.

2. El doctor Ignasi Sambola amb Benet Garriga i Lluís Puigdemont, que també van ser alcaldes de Fornells igual que ell. Any 80. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Miquel Mundet).

GUERRILLERS DE L'OFICI

TEXT > MAR BOSCH OLIVERAS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

Es pot ser guerriller de moltes maneres. Però com la que avui hem conegut encarnada en la figura del doctor Pere Sarquella és lloable: n'hi ha ben pocs que ratllant els 80 anys, mantinguin l'esperit combatiu propi de la joventut. En aquest sentit, el doctor Sarquella Mateu serà sempre un jove guerriller amb bata blanca. Diu que el llavors alcalde de Barcelona, el senyor Joaquim Trias, l'anomenava així, «guerriller». I sembla que li agrada la distinció, tant o més que la medicina. «Sóc lliure i ho he estat sempre perquè sóc un contestador», ens assegura, tot clavant-nos la ferma mirada. Ja sigui des de la política activa –és coneguda la seva etapa com a regidor a l'oposició a l'Ajuntament de Girona– com des de la que s'exerceix des de la ciutadania. Potser és perquè sembla que la passió és el motor de la seva vida. Ja en un acurat reportatge que Jordi Vilamitjana li feia al *Diari de Girona* l'any 2008, confessa tenir-ne tres de passions: la família, la feina i la ciutat –suposem que encara en aquest ordre.

Va ser alumne dels *hermanos i hermanas*: de les Carmelites primer, dels de la Salle i els Maristes de la Immaculada, després. Ell fou el primer a la família que va decidir-se per la medicina i que ho va fer, ens explica, per la seva vocació de servei als altres. Però sobretot perquè n'havien parlat també amb alguns companys, com en Joaquim de Toca. Fou una gran sorpresa que el dia que s'havien d'anar a matricular, de Toca no es va presentar a l'estació. En tornar, l'amic li va dir que havia decidit fer-se capellà. Un servei als altres, altrament.

De la Universitat de Barcelona en cita eminències com ara el doctor Máximo So-

riano. «Ell ensenyava a fer de metge (...) i encara una cosa molt bona: aquell malalt que ell portava a classe, que feia tocar, mirar, remenar..., si es moria, era sotmès a l'autòpsia en presència dels estudiants que podien comprovar si s'havien equivocat en el diagnòstic». Eren temps d'estudiar i treballar de valent, la d'aquella generació de metges del 1958-1961. Sobretot tractant-se d'estudiants com ell, provinent d'una família de classe mitjana que havia de fer vertaders esforços per poder costejar-li els estudis. Per això, poc abans d'acabar la carrera, es va «posar de metge» en una clínica privada. Per aquells temps sovintejaven els viatges en tren de Barcelona a Girona. Uns viatges afortunats, quan sabem que en un d'ells va conèixer la que seria la seva esposa, la futura farmacèutica Núria Geli. Es van casar a la blanca església de Sant Narcís l'any 1964 i van anar a viure a Flaçà fins al 1970, quan van posar una farmàcia. Després, i ja amb els quatre fills, van traslladar-se a Girona, ciutat que l'ha vist exercir durant més de 45 anys. Primer va fer-ho en companyia del doctor Mariano Pascual, just acabada l'especialitat. També amb el doctor Reyner –de qui també va ser-ne ajudant– i el doctor Pere Ordis.

Jubilat per força

Va estar molts anys al carrer de Santa Clara i una pila més a l'ambulatori del Güell. Allà va exercir fins al 28 de juny de 2004, «el dia que em van comunicar que... no feia falta que tornés». L'havien jubilat. Per força. I és que algú com ell només pot ser jubilat i no jubilar-se, perquè fa tot l'efecte que és dels metges que exercirà fins l'últim alè.

«Sóc lliure i ho he estat sempre perquè sóc un contestador»

El doctor **Pere Sarquella Mateu** va néixer un 23 de febrer de 1937 a la plaça del Carril –avui plaça del Poeta Marquina– de Girona. Fill de Lluís Sarquella i Concepció Mateu, destaca per un caràcter combatiu i un discurs vehement sobre tot allò que estima i coneix bé. No en va li agrada que el puguin anomenar ‘el metge guerriller’ i que la pugna

pel que considera just no li acabi les energies. A punt de complir 80 anys, sembla que el seu combat vital, sorgit de la passió per l’ofici, la família i la ciutat no tingui aturador. Metge uròleg de merescuda anomenada, Sarquella també va ser regidor de CiU a l’Ajuntament de Girona, on va protagonitzar duríssims enfrontaments amb l’alcalde socialista Joaquim Nadal. De

les fites aconseguides des d’una oposició bel·ligerant però respectuosa en guarda retalls de premsa, fotografies que avui ens serveixen, juntament amb el seu testimoni, per construir el seu perfil. **Joaquim Sarquella i Geli** és fill de Pere Sarquella Mateu i de la farmacèutica Núria Geli Burgell. Dels quatre germans –Joaquim, Núria, Ignasi i Pere– ha

estat l’únic que ha decidit prendre el camí de la medicina, com ho va fer el pare. Llicenciat en Medicina i Cirurgia per la Facultat de Medicina de la UAB, és diplomad en andrologia per l’Escola de Postgraduats IUNA Fundació Puigvert (UAB i Clinical Andrologist per l’European Academy of Andrology). És metge adjunt del Servei d’andrologia de la Fundació Puigvert, on es

dedica especialment a les àrees de disfunció sexual masculina, patologia morfològica del penis i malaltia de la Peyronie, infertilitat masculina i microcirurgia genital. Entre els molts mèrits acadèmics, ha publicat articles en revistes nacionals i internacionals d’andrologia i urologia. També ha col·laborat en llibres i ha participat en congressos de la seva especialitat.

Ara bé, diu que avui, la major part de les visites que rep a la consulta del carrer de la Creu les dedica a això, a la consulta. Però no vol dir que vagi relaxat, perquè ens consta que ha de sortir sovint a cobrir urgències. El dia que puc quedar amb ell, m'espera llegint el diari. Em saluda i doblega la pàgina que està llegint per facilitar-me la lectura d'un titular que el trasbalsa: «Els metges catalans denuncien la precarietat laboral en col·lectiu. El 81% dels metges ha patit una reducció de sou amb la crisi. El 41% dels joves que acaben el MIR ingressen menys de 2.000 euros i d'aquests, un 15% no arriba als 1.500». Li volia preguntar per la situació general de l'ofici per començar la conversa. Havia de ser interessant tenir l'opinió i la perspectiva d'un metge combatent, però no va caldre. Em va regalar el tros de diari. Em va dir que me l'emportés i que guardés aquella misèria.

Es mostra com un home punyent a jutjar per les seves paraules; no ha callat mai i menys quan ha detectat «la cosa que no 'xirga'» i no ho ha fet ni amb «els seus». Va protestar, assegura, fins i tot davant del president Pujol quan, en època de consistori socialista, va demanar als convergents gironins que es limitessin a fer «un bon paper». I el va fer, a jutjar per les fites: ens ensenya, per mostra, una crònica d'*El Punt* de fa gairebé 15 anys. Salvador Garcia-Arbós, titula la peça «Ell encarna l'oposició» i a la fotografia es veu el

doctor Sarquella que s'erigeix, amb el posat regi de la convicció, al costat de l'ascensor que hi va haver adossat al Lleó, la columna que commemora la resistència gironina durant els setges de 1808 i 1809. I l'ascensor que hi va haver durant un temps i que al final va aconseguir que es retirés.

Frec a frec amb l'alcalde Nadal

Van ser 9 anys com a regidor de CiU (1990-1999), la darrera com a substitut d'Enric Xuclà. 'El corcó' o el regidor 'pic-pic' va calar tan fondo, tant, que fins i tot va ser recordat en el discurs de comiat de l'alcalde Nadal: «Amb l'oposició hem coincidit i hem discrepat, ens hem equivocat uns i altres... Mai no he volgut traspasar la frontera del respecte i la cortesia. Plegats hem fet dels plens una solemne afirmació de les llibertats i la democràcia... En Pere Sarquella, a qui va tocar un paper difícil perquè no va ser cap de llista i va haver de fer de portaveu, els simbolitza a tots». Memorables els duels verbals Nadal-Sarquella a l'estil: «Doctor Sarquella, a vostè la mala llet l'aprima!», deia Nadal en un dels plens. «Senyor alcalde, a vostè sembla que la mala llet l'engreixa», responia Sarquella, en una d'aquelles mostres del «frec a frec constant que els va fer amics, sense perdre mai la condició d'adversaris», sentència el periodista.

Han passat unes quantes primaveres des que l'any 1961 el doctor Sarquella va començar l'especialització en urologia. Unes quantes més des que es va graduar. Ens ensenya un parell de fotografies de la trobada que van fer amb els seus companys de facultat, quan en van complir 25 de la graduació. Ho van celebrar al Reial Club de Tennis de Barcelona i costa localitzar un jove doctor Sarquella entre els col·legues, les buates i algun vestit florejat, tendència al final dels anys 80. A la segona fotografia, del maig del 2011, alguns ja anaven amb bastons, d'altres una mica encorbats –i parlem en masculí perquè la majoria són homes. «37 ja no hi són», escriu el doctor a l'anvers de la imatge de la celebració del 50è aniversari al Col·legi de Metges de Barcelona. Tots, però, la majoria, somriuen encara –el de les crosses, no. Segurament deu ser perquè comparteixen la màxima del

El doctor Pere Sarquella va ser regidor a l'Ajuntament de Girona els anys 1990-1999. Any 1995. PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona-Quim Roser).

«Si t'agrada fer de metge, no pateixis que seràs feliç. Si has de patir, val més que et dediquis a una altra cosa»

doctor Sarquella, la mateixa que recomana a les noves generacions de metges: «Si t'agrada fer de metge, no pateixis que seràs feliç. Si has de patir, val més que et dediquis a una altra cosa.»

Això mateix devia haver aconsellat al seu fill Joaquim, per a qui professa un orgull que no pot dissimular. Ens explica que per intercessió seva, el va acollir el doctor Pomerol en els seus inicis, gairebé com un pare en l'ofici i que va ser qui li va fer de mentor, cosa que considera important, tant o més que el talent que el seu fill ha demostrat en la seva especialitat, l'andrologia. Amb 51 anys, el doctor Joaquim Sarquella es dedica a aquest vessant de la medicina, poc conegut temps enrere. Una especialitat que abasta coneixements tant de l'àrea de la urologia –l'especialitat del pare–, l'endocrinologia, la ginecologia, el laboratori de reproducció, la genètica i, fins i tot, la psicologia. L'andrologia, ens explica, és l'àrea de la medicina que està orientada a estudiar i a tractar les patologies de l'aparell genital masculí i que comprèn tant el vessant reproductor com el sexual.

Llegim en el XVII volum de personatges de Catalunya d'Àngel Font, dedicat als met-

ges insignes del nostre país, una ressenya sencera dedicada al doctor Joaquim Sarquella. A partir de les reflexions d'aquest capítol, ens adonem que potser el coneixement de l'especialitat ha canviat una mica des de la publicació d'aquest llibre, l'any 2005, i ja no cal o cal en menor mesura fer pedagogia andrològica a la població: «És molt habitual que una dona s'adrexi al seu ginecòleg davant dels molts problemes que li puguin sorgir; en canvi, encara no està gaire estès el fet que un home decideixi anar a l'andròleg», afirma Sarquella Geli. Tot i així, segurament, el doctor Joaquim continuaria afirmant que «falta cultura andrològica al nostre país». Per això, a banda de l'activitat assistencial, també ha exercit com a coordinador docent de residents i assistents a la Fundació Puigverd a Barcelona, l'únic centre hospitalari europeu on hi ha una escola d'especialització de postgrau dedicada íntegrament a l'andrologia.

Pare i fill, doncs, des de les seves respectives vides, responen molt bé al perfil d'uns professionals entregats feliçment a la seva passió, la medicina, i combatents compromesos pel progrés del benestar de la societat ■■■

LA RADIOGRAFIA DELS SOLÀ

TEXT > JORDI NIERGA

FOTOGRAFIA > CLAUDI VALENTÍ

El cognom Solà es va guarnir per primera vegada amb la bata mèdica a través de la figura d'en Narcís. Això va succeir després d'una formació iniciàtica als Maristes, una etapa en la qual la Guerra Civil ho va sacsejar tot menys la incipient amistat entre el futur doctor i en Vicenç Reyner, vincle que també es va mantenir ferm durant l'etapa a la Universitat de Barcelona, on van cursar els estudis de medicina.

Aquest camí paral·lel va desembocar en una mateixa especialitat, la radiologia, que va arribar després d'una profitosa experiència en les milícies universitàries al costat del radiòleg Julio Orensanz, un personatge senyorial i amesurat que, tal com li va dir en la primera conversa, estava disposat a brindar-li la possibilitat de transmetre-li els seus «modestos coneixements» si així ell ho desitjava. Aquell va ser el punt de partida d'una trajectòria que es va acabar de forjar al Servei Central de Radiologia de l'Hospital Clínic, on va coincidir amb un dels seus grans mestres, el metge de Calonge Josep Maria Vilaseca.

Un projecte iniciat l'any 1951

Després de la formació a la ciutat comtal es va obrir una nova pàgina a Girona. En aquells anys, encerclats per una conjuntura econòmica antagònica a qualsevol pessimisme, només els valents eren capaços d'emprendre camins professionals innovadors. Aquest va ser el cas del gabinet Solà-Reyner, creat per en Narcís i en Vicenç, un projecte que es va iniciar sense fer soroll a la Plaça del Mercat l'any 1951 fins que als anys seixanta va adoptar una forma més notòria

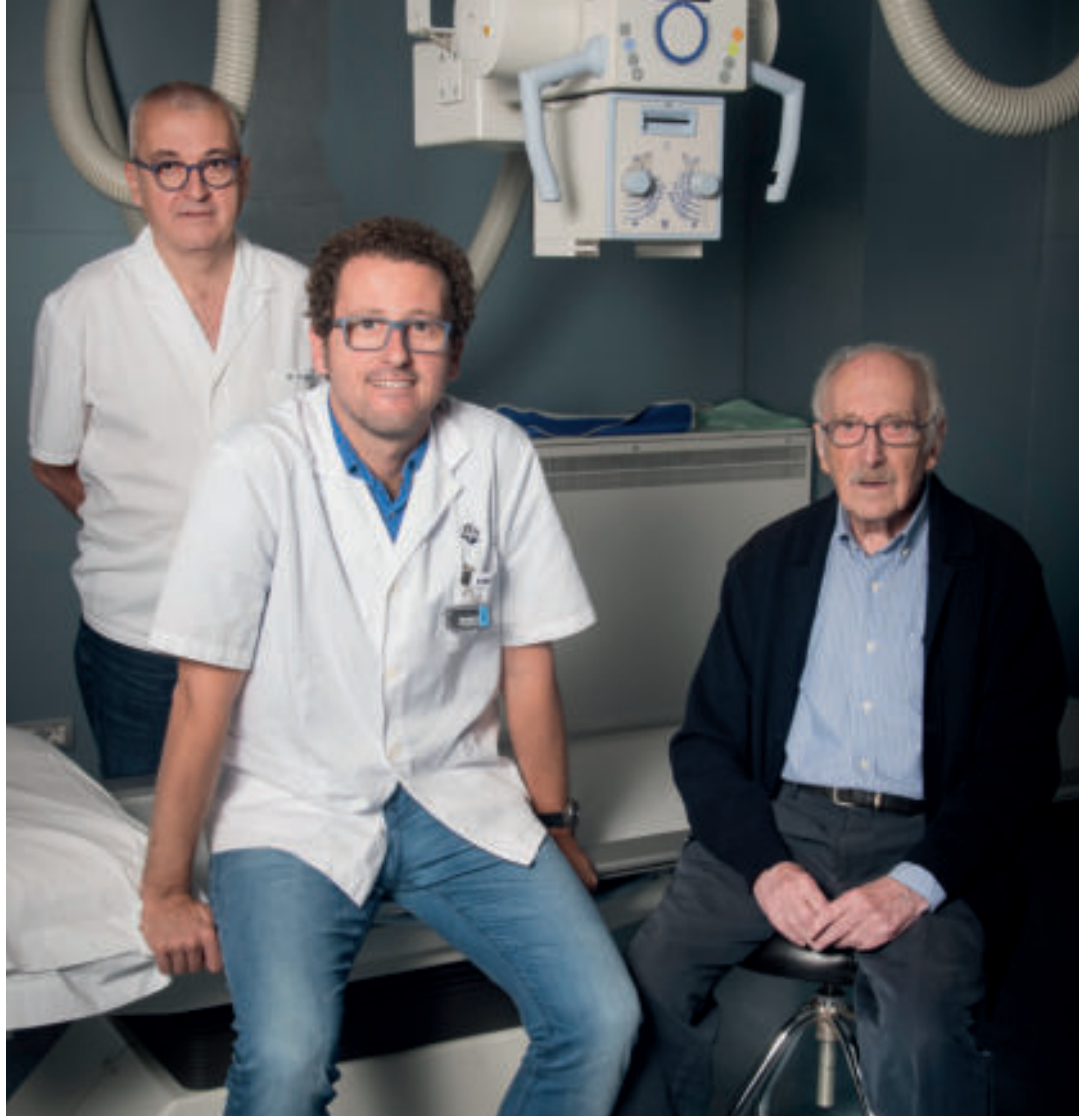
aixoplugat en l'edifici de la Clínica Girona, en el qual es desenvolupava una concepció radiològica més avesada en la part tècnica que no en la interpretativa.

Aleshores els aparells de raigs X rudimentaris concentraven totes les mirades, tot i que l'anomenada 'habitació fosca', un indret on es treballaven les imatges, també despertava la curiositat per la seva condició mística inherent. Un dels qui no va poder evitar la temptació d'endinsar-se en aquell espai enigmàtic va ser en Pere, el fill d'en Narcís, que més enllà del currículum del seu pare ja mantenia un lligam genètic amb la medicina arran de la família materna, els Pascual, una prolífica nissaga de metges entre els quals hi havia el seu avi, en Pompeio Pascual i Carbó; el seu oncle, en Pompeu Pascual i Busquets, i el fill d'aquest, en Peio Pascual i Sala, tots tres pediatres.

Les incursions en aquella cambra obscura del gabinet no van tardar en generar efecte i en Pere va formar part de la tercera promoció d'estudiants de medicina de la UAB essent ja coneixedor dels processos de revelat o assecat. A la facultat va coincidir amb altres doctors de les comarques gironines, com l'oncòleg Joan Dorca o el metge de família Josep Maria Colls, i més tard va fer el salt a l'Hospital de la Vall d'Hebron, on va fer l'especialització en radiologia durant tres anys.

El retorn a Girona es va produir a principis de l'any 1980, quan va arribar a la Residència Álvarez de Castro, l'actual Hospital Josep Trueta, en un context que encara no contemplava ni els ultrasons d'una ecografia ni el revolucionari TAC, tècniques que

«Les tres generacions dels Solà han viscut durant dècades l'evolució de la radiologia: dels aparells de raigs X rudimentaris a les tècniques més revolucionàries»

A la Rambla de Girona de finals dels anys vint sovint s'hi deixava veure entre amics en **Narcís Solà**, el primer integrant de la família Solà que es va dedicar a la medicina. Format als Maristes i després a la Universitat de Barcelona, va decidir especialitzar-se en radiologia al costat del seu inseparable amic Vicenç Reyner, amb qui va fundar el gabinet Solà-Reyner a la plaça del Mercat de Girona en el marc d'una dècada dels anys cinquanta empobrida pel llegat traumàtic de la Guerra Civil. Els dos metges van poder superar els esculls econòmics de l'inici i van acabar instal·lant-se a la Clínica Girona, on la seva herència mèdica continua actualment dempeus mentre en Narcís s'ho contempla assegut, cada matí, des d'una petita sala. Allà ha pogut comprovar en primera persona la rotunda evolució de l'especialitat, un fet que també ha constatat en **Pere Solà**, el seu fill, i que ha personificat millor que ningú l'**Oriol Solà**, el seu nét. Tots dos treballen al gabinet fundat pel seu pare i avi, respectivament, aferrats a la voluntat contemporània que persegueix l'exercici radiològic: més que fabricar la imatge, com així feia en Narcís amb uns perillosos aparells de raigs X, l'objectiu primordial és interpretar-la.

van tardar molt poc en treure el cap. Va ser una etapa llarga, fins al 2001, que va compaginar amb la seva tasca a la Solà-Reyner fins que el volum de treball a la Clínica Girona el va obligar a tramitar una excedència sense retorn per quedar-se, definitivament, al gabinet que el seu pare i en Vicenç havien impulsat en temps pretèrits.

Entre un lloc i l'altre, en Pere ha pogut constatar l'evolució d'una disciplina que ha viscut una metamorfosi constant i es podria dir que gradual. Aquest itinerari canviant s'explica, entre d'altres coses, per l'aflorent de les especialitzacions radiològiques que han anat sorgint, una tendència que queda relativament lluny de les generacions

veteranes però que són el pa de cada dia de professionals incipients com l'Oriol Solà, el fill d'en Pere i el responsable d'allargar la nissaga mèdica del llinatge per tercera vegada consecutiva.

Com li va passar al pare, el seu llaç amb la professió no va tenir cap matís d'imposició, però sí que es va veure marcat per la inèrcia familiar. Després d'estudiar a la Universitat de Lleida, el membre de la darrera generació dels Solà va formar-se en medicina nuclear a l'Hospital Clínic de Barcelona i en radiologia al Trueta de Girona, just abans de posar rumb al gabinet familiar, on va accedir el passat mes de maig enfocant el seu treball, sobretot, en les ressonàncies ■■■

ELS METGES DELS ULLS

TEXT > **RITA PERÉ**

FOTOGRAFIA > **CLAUDI VALENTÍ I RAFEL BOSCH**

Anava per capellà, però Joan Tarrús i Bru, dels Hostalets d'en Bas i sense cap metge a la família, va decidir posar-se a estudiar medicina després d'uns anys de seminarista a Girona. El seminari no el convenia, però l'havia entrenat a estudiar i es va treure dos cursos per any a la Facultat de Medicina i Hospital de Santa Creu de Barcelona. «Era un home pràctic i volia una cosa que no fos 'bruta'. Hagués volgut fer laboratori, però no va poder optar per una plaça i va agafar els ulls. Tothom deia que tenia molt bones mans», explica del seu avi Francesc Tarrús Galter, el gran de la nissaga d'oftalmòlegs més destacada de Girona. En aquella època, l'oftalmologia no existia i el primer catedràtic va ser Barraquer Roviralta, 'el primer dels Barraquer' de qui va aprendre 'el primer dels Tarrús'. Expliquen en Francesc, en Narcís i en Joaquim –tercera i quarta generació– que les nissagues Tarrús i Barraquer van encadenades, amb la diferència que ells van començar de pagesos de la Garrotxa i els Barraquer de catedràtics. «Ells van per la cinquena generació i nosaltres per la quarta.»

L'any 1908 el primer Tarrús va obrir consulta al carrer Ciutadans. «L'avi m'havia explicat que volia anar a Vic, perquè era una seu religiosa molt important i ell ho hagués preferit, però els Barraquer el van enviar a Girona, potser perquè Vic era molt a prop de Barcelona i els hagués fet la competència», explica en Francesc i afegeix que quan l'avi es va casar amb Amanda Estech i el seu sogre va morir, es van traslladar a l'avinguda de Jaume I. «Els malalts entraven pel carrer Figuerola i sortien pel jardí, a la Gran Via de Jaume I. Al principi ell no s'hi volia tras-

lladar perquè el carrer Ciutadans era més cèntric, però aquella consulta va funcionar fins l'any 1972». Els que van veure-ho recorden que s'entrava per una porta de ferro molt bonica, on es trobaven amb un pati amb una glorieta i unes palmeres, on els pacients s'esperaven. Creuen recordar que quan es va edificar, les palmeres van anar a parar a la Devesa. La consulta de Jaume I tenia fama de «treballar bé i barat», era molt popular i hi anava molta gent, alguns recorden que els dissabtes de mercat es feia una llarga cua al jardí, ja que era un moment on no es demanava hora. Els Tarrús guarden algunes receptes del pare i l'avi –Joan Tarrús i Bru i Francesc Tarrús Estech–, les més velles en català, després en castellà i de nou en català. D'aquestes receptes originals destaquen que n'hi ha una que diu: «Horaris de visites convingudes. Pobres gratis», que podria il·lustrar una mica el perquè van ser tan reconeguts. «El meu avi ho feia molt bé, dels de l'època era dels que operava millor i a més ho feien molt econòmic. El meu pare li va seguir la petja», explica Narcís Tarrús Galter.

Política i medicina

Joan Tarrús i Bru també va estar molt posat en política i va ser el primer alcalde franquista de Girona. «Llavors no podies dir que no i com que ell era una persona d'ordre i respectada, primer amb Primo de Rivera i després amb Franco va anar alternant la política amb la consulta», explica Francesc Tarrús. Va ser alcalde de Girona el 1924, regidor entre el 1927 i 1928, alcalde de nou el 1939 i aquell mateix any president de la Di-

Joan Tarrús Bru (Olot, 1880-Girona, 1972) va ser el primer oftalmòleg de la família, tot i venir de pagès i no tenir cap vincle mèdic. Es va formar amb el primer catedràtic d'oftalmologia, Barraquer Roviralta. El seu fill, néts i besnéts l'han seguit i els Tarrús són una de les nissagues de metges més destacades de Girona. **Francesc Tarrús i Estech** (Girona, 1911-Girona 1998) va seguir el seu pare i va tenir dos fills oftalmòlegs: **Francesc Tarrús i Galter** (Girona, 1941) i **Narcís Tarrús i Galter** (Girona, 1952). El primer va cursar medicina a Barcelona, (promoció del 66-67) i ha estat cap de secció del Trueta (1975) i cap del Servei d'Oftalmologia del mateix hospital del 1982 al 2006. Els fills de Francesc Tarrús són: **Joaquim** (Girona, 1968) –casat amb la retinòloga Flor Escalada– i **Sara Tarrús Montaner** (Girona, 1969), tots dos oftalmòlegs. Joaquim és adjunt d'oftalmologia del Trueta i Sara és especialista en cirurgia plàstica oftalmològica i treballa a l'Hospital Son Espasa de Palma. Per la seva banda, Narcís Tarrús llicenciat en medicina l'any 1977 i havent acabat l'especialitat el 1981, està casat amb la també oftalmòloga Maria Bozal. Narcís té cinc fills i dos són metges: **Jordi Tarrús** (Girona, 1984) que també és oftalmòleg i en **Pau Tarrús** que és cirurgià plàstic. Finalment, fer referència de l'oftalmòleg i músic Joan Tarrús de Vehí (Girona, 1968) fill de Jaume Tarrús Galter.

putació de Girona fins al 1940. Era un home pràctic i li agradaven molt les ciències. Com a anècdota, Narcís Tarrús explica que el seu avi va tenir un conflicte amb el llavors governador Mazo Mendo perquè com que en aquell temps hi havia molta gent analfabeta, ell tenia el costum que abans de començar la visita preguntava: «Sap llegir?». I resulta que al governador se li va escapar i li ho va preguntar, també, fet que a tal personalitat li va semblar ofensiu.

Del pare, Francesc i Narcís expliquen que era un home de lletres, que escrivia molt, alguna poesia i que si va fer medicina va ser perquè el seu pare li va dir. També va estar ficat en política i va ser regidor de l'Ajuntament de Girona, tot i que potser no li interessaven tant els càrrecs polítics com al seu pare.

Amb el pas de les generacions, els Tarrús han vist com la seva especialitat ha anat vivint canvis importants que s'han accelerat en els últims anys. Expliquen que les cataractes, per exemple, s'operen des de l'època dels egipcis, però que a l'època del doctor Joan Tarrús encara s'anestesiava amb cocaïna, que anava molt bé perquè dilatava la nina i a més pujava la parpella enlaire. «El que passa amb la cocaïna és que és molt tòxica», expliquen Francesc i Narcís Tarrús, «a l'època de l'avi el que es feia era una extracció lineal, extracapsular que es diu, amb un tall a la còrnia; treien el nucli del cristal·lí després de trencar la càpsula, netejaven una mica i no feien ni un punt, deixaven la conjuntiva de penjoll. Després d'aquestes primeres intervencions s'havia de fer molt de repòs amb els ulls tapats. La gent gran t'explica com una cosa molt traumàtica haver-se de passar 8 dies llit per les cataractes i uns 15 dies per un despreniment de retina», conclouen. Després de l'extracapsular, per les cataractes va venir l'intracapsular. El que es feia llavors era agafar unes pinces molt delicades fins que s'extreia el cristal·lí sencer. Aquell canvi va semblar una meravella a molts oftalmòlegs, ja que amb tècniques an-

teriors sovint s'havia de repetir l'operació. Més endavant expliquen que es va introduir el crioextractor, que feia que el cristal·lí quedés enganxat. «Abans ens feia molta por la pèrdua de vitri», diu Narcís Tarrús i explica que ell ajudava el seu germà gran, en Francesc i deien: «Corre, corre, tanca! perquè veiem que estava a punt d'escapar-se. Fèiem 7 o 8 punts... era molt complicat», recorda en Narcís.

Els canvis amb els pas del temps

En resum, els Tarrús diuen que el que ha passat amb el pas dels anys és que a l'època de l'avi s'havia de fer molt de repòs; a l'època del pare, s'havien de fer molts punts i la gran millora i canvi de la tècnica és que en l'actualitat s'ha pogut reduir molt la incisió, i que amb els poquíssims mil·límetres que s'obren avui i la possibilitat de treballar amb l'ull tancat, s'eviten molts riscos. «Ara el cristal·lí el destruïm a dins, l'aspirem i en posem un de nou que es desplega un cop a lloc», explica Joaquim Tarrús. També apunten que un gran canvi de l'especialització han estat els avenços tècnics, ja que abans es feia tot a peu dret i sense microscopis i el que es necessitava eren molt bones mans, mentre que ara ja no calen tant, i el que necessites sobretot són bones eines. «S'ha perdut el sentit artístic de la cirurgia, ara cada vegada és tot més mecànic», diu en Joaquim.

El pas dels anys canvia les professions i també la imatge que es té dels professionals. Per exemple, abans 'els que feien ulls' es coneixien com a 'oculistès' i ara els doctors són oftalmòlegs. En canvi, Francesc Tarrús explica que el seu avi estava molt orgullós quan preguntaven i se li referien com a 'l'home dels ulls'. Un altre tema amb el qual coincideixen és que s'ha anat perdent el tracte amb el pacient, perquè en el passat sempre veies el mateix metge, que ja et coneixia i era amb qui confiaves; ara, en canvi, sempre et visita un metge diferent i el tracte ha canviat.

Els oftalmòlegs coincideixen que el nivell de l'especialització ha millorat molt i que des que existeix el MIR s'ha unificat força la categoria dels professionals. Abans, diuen, si no tenies família especialista era

1. El primer de la nissaga Tarrús va ser Joan Tarrús Bru; aquí el veiem acompanyat dels doctors Oriol Puignau i Muñoz Arbat en un acte d'homenatge del Col·legi de Metges de Girona. PROCEDÈNCIA: Arxiu COMG.

2. El doctor Francesc Tarrús i Estech, al seu despatx, repassant un llibre. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Tarrús.

3. La porta de ferro i la reixa de l'entrada a la popular consulta dels Tarrús a l'avinguda de Jaume I. PROCEDÈNCIA: Arxiu família Tarrús.

molt difícil aprendre bé i «només eren bons metges els fills de metges» perquè de seguida començaves a fer d'ajudant al pare o familiar i ara, en canvi, fins als 30 i escaig no entres a quiròfan. També gràcies al MIR, creuen que ja no passa el que era comú fa uns anys: trobar-te desastres fets per alguns metges fins al punt que «quan veies segons què, ja sabies qui ho havia fet, perquè cada metge tenia la seva 'marca de la casa'», explica en Francesc. Avui, coincideixen que això ja no passa perquè la tecnologia ha cobert gran part de les diferències i «quan veus un ull operat, et sembla que el podries haver

operat tu mateix, el resultat és molt similar i en general molt bo», tanca en Francesc.

L'experiència dels Tarrús també fa que remarquin les diferències que hi ha amb els pacients actuals i els de fa uns anys. Abans, diuen, la gent acceptava que una intervenció podia anar malament, cosa que ara és impensable. Ara tots tenim més pressa a solucionar els problemes i poca paciència quan hi ha més dificultats. Un altre tema és el patiment. Abans, tothom estava més prestat a les molèsties i a tenir una mica de dolor, cosa que ara no es tolera de cap de les maneres ■■■

ELS VIGILANTS DE LA VISTA

TEXT > JOSEP PASTELLS

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

«Sempre m'ha cridat l'atenció el funcionament dels ulls, és el que vaig viure des de petit. El pare treballava fins i tot els diumenges i jo, en lloc de quedar-me a casa, anava a ajudar-lo. A partir d'aquí va començar una mica tot. Es pot dir que jugava ajudant-lo a operar i a fer el que fos». Josep Maria Tibau Batlle (Girona, 1958) resumeix així per què va decidir fer-se oftalmòleg seguint els passos del seu germà gran, Joan Maria Tibau Batlle (Girona, 1950), i del seu pare, Joan Tibau Pagès (Fortià, 1921-Girona, 2008).

El precursor de la nissaga, però, va estar a punt de dedicar-se a un altre ofici. Nascut a Fortià, Tibau Pagès i la seva mare van seguir el pare –Segimon Tibau Gusó, mestre de professió– per Cadaqués, Lugo i Camallera abans d'establir-se definitivament a Girona l'any 1934. Un amic del pare que treballava d'oftalmòleg a l'Hospital Militar de Girona, Miguel Martínez Mínguez, va fer que Joan Tibau Pagès s'interessés per l'oftalmologia, però això no va impedir que, després d'estudiar el batxillerat a l'Institut Vell del carrer de la Força, es decantés per la carrera de Magisteri i, en treure's el títol de mestre, fes sis mesos de pràctiques a l'escola de Santa Coloma de Farners. Justament llavors va adonar-se que no volia seguir el camí traçat pel pare, sinó més aviat el que havia seguit Martínez Mínguez en una època en què els tractaments eren molt precaris –ni tan sols disposaven d'antibiòtics– i la gent es curava la vista amb infusions d'aigua de camamilla i til·la.

Després de matricular-se a la Universitat de Barcelona, Tibau es va instal·lar a una pensió del carrer d'Enric Granados. Durant els primers cursos de medicina, que compaginava amb la tasca d'ajudant de classes pràctiques a la facultat, va fer milícies a Santa Fe del Montseny i després va complir un any a Sanitat Militar de Vilafranca del Penedès i Girona. Entre els seus companys d'aquella època a Barcelona hi havia Joaquim Barraquer (1927-2016), que acabaria convertint-se en un dels oftalmòlegs més prestigiosos del món.

Un dels primers oftalmòlegs

L'any 1948, Tibau va acabar la carrera i es va instal·lar a Girona, on en aquella època hi havia molt pocs oftalmòlegs: «En Tarrús, en Vilahur, en Lladó i jo», recordava el 2004 en una entrevista publicada al *Diari de Girona*. Al cap d'un any, Tibau es va casar amb Maria Batlle Carbó i va obtenir la llicenciatura de final de carrera amb un excel·lent. L'any 1950 va muntar una consulta d'oftalmòleg al número 8 del carrer Nou; anys després es va traslladar al número 33 del mateix carrer i, finalment, a la plaça de la Diputació, on encara treballen els seus fills.

Entre 1967 i 1979 va ser regidor de l'Ajuntament de Girona, primer amb l'alcalde Josep Bonet i després amb Ignasi de Ribot. Tot i que es va ocupar bàsicament de les àrees de Cultura i Esports, també va haver de negociar amb Madrid l'elevació de la via del tren i la nova estació de Girona. A

«Agafar una persona que no s'hi veu i posar-la a quiròfan, dipositar-la a l'habitació i que l'endemà li treguis l'apòsit, li obris els ulls i hi vegi, això és impressionant»

més, va ser president de la Creu Roja a Girona entre 1970 i 1983.

És fàcil deduir que era una persona molt activa. «En els llocs públics, tota la vida he sigut burro: només he servit per treballar», va dir en certa ocasió. «Anava del despatx a l'ajuntament i a l'inrevés, de vegades sense dinar», certifica el seu fill Josep Maria. En aquella època, moltes vegades no apareixia per casa fins a mitjanit. Quan no treballava, la cacera i la pesca eren les seves principals aficions. «Era un tot terreny. Quan anàvem a cacera havia arribat a esgotar-me», recorda en Josep Maria. «Ens aixecàvem a les set del matí i caçàvem perdiu i conills per la zona de Fortià fins a les cinc de la tarda. Li era igual que ploqués, nevés o fes vent, era incansable». Ho corrobora en Joan Maria: «Quan tenia més de vuitanta anys encara fèiem la volta a l'estany de Banyoles i aguantava molt bé». En qualsevol cas, remarca, «l'oftalmologia sempre va ser per a ell una activitat prioritària. Sempre es va mantenir al dia de les novetats tecnològiques». I mai no va deixar de colpir-lo la reacció dels pacients quan podien tornar-hi a veure. «Agafar una persona que no s'hi veu i posar-la a quiròfan, dipositar-la a l'habitació i que l'endemà li treguis l'apòsit, li obris els ulls i hi vegi, això és impressionant», relata el 2004 al *Diari de Girona*.

En aquella època, les operacions més complicades eren les cataractes i els despreniments de retina, però Tibau Pagès es trobava amb tota mena de casos. En certa ocasió, va atendre un home que li va dir que veia «unes coses a l'ull». Conscient de la gravetat del cas, li va recomanar que es fes una anàlisi de sang. Tenia leucèmia i quatre mesos després el van haver d'enterrar. Més enllà de les situacions dramàtiques, Tibau gaudia d'allò més amb la seva professió. N'és una prova que va treballar «gairebé fins a l'últim any de vida», remarca en Josep Maria. «Feia revisions de carnet, tasques que li representaven un esforç mínim, com detectar si els pacients s'hi veien o no», afegeix.

Entre la naturalitat i els dubtes

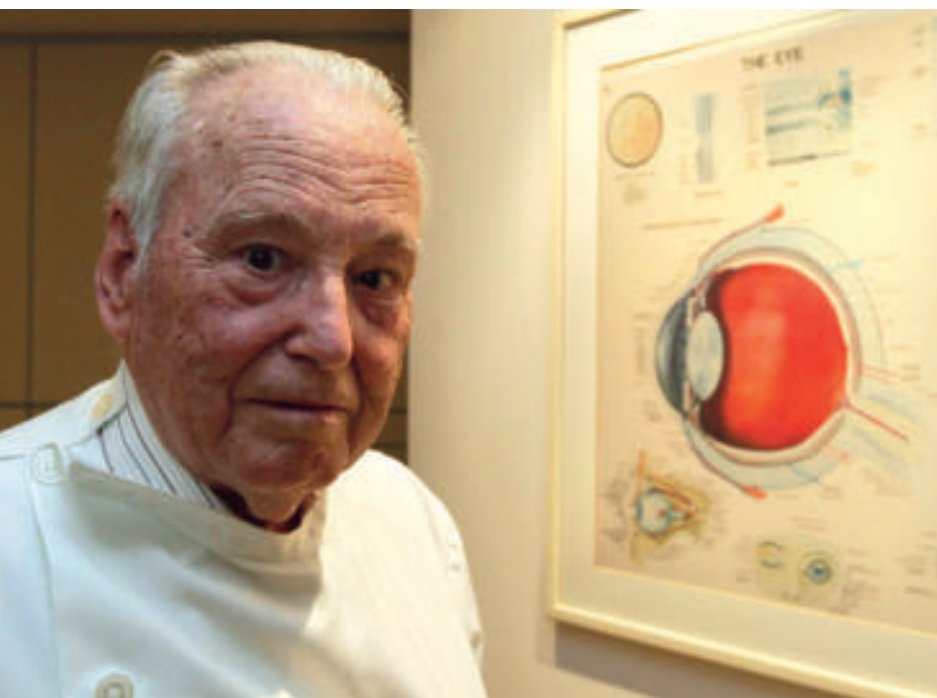
Els germans Tibau Batlle, que abans d'accedir a la universitat van estudiar als Ma-

Joan Tibau Pagès (Fortià, 1921–Girona, 2008) va ser el precursor de la nissaga d'oftalmòlegs gironins que actualment segueixen els dos fills: **Joan Maria** (Girona, 1950) i **Josep Maria Tibau Batlle** (Girona, 1958). Tibau Pagès era fill de Segimon Tibau Gusó –mestre de professió– i d'Elvira Pagès Farreró. Abans que Tibau Gusó fos destinat, el 1934, al CEIP Bruguera de Girona, la família va viure a Fortià, Cadaqués, Lugo i Camallera. Tibau Pagès va estudiar el Batxillerat a l'Institut Vell de la Força i posteriorment va obtenir el títol de magisteri; després de sis mesos de pràctiques a Santa Coloma de Farners va decidir fer medicina a Barcelona. L'any 1948, amb la carrera acabada, va instal·lar-se al carrer Nou i un any després es va casar amb Maria Batlle Carbó. Des de 1950 i fins gairebé al final de la seva vida va exercir d'oftalmòleg a Girona, primer al carrer Nou, 8, després al número 33 i finalment a la plaça de la Diputació, on encara tenen la consulta els seus fills. Tant Joan Maria com Josep Maria Tibau van estudiar als Maristes fins a accedir a la universitat, el germà gran a Pamplona i el petit a la Central de Barcelona. En Joan Maria es va jubilar fa tres anys de la seva tasca a la Seguretat Social, però continua treballant a la consulta familiar amb en Josep Maria, que també fa d'oftalmòleg a la Clínica Barraquer de Barcelona i a la Clínica Bofill de Girona. Una filla d'en Joan Maria, la Maria Tibau López (1975), fa de farmacèutica a Girona.

ristes, van arribar a l'oftalmologia per vies diferents. Després de matricular-se a la Universitat Central de Barcelona, en Josep Maria no es va plantejar cap altra opció –«és el que vaig viure i si no hagués viscut això potser ni m'hagués decantat per la medicina», afirma, però en Joan Maria va tenir més dubtes. Tot i que tenia clar que volia ser metge i va estudiar la carrera a la Universitat de Navarra, a Pamplona, després de fer el rotatori a urgències, ginecologia i cardiovascular no acabava de decidir-se per l'especialitat. «Havia conegut el neuròleg Barraquer Bordas i em va agradar tant que vaig estar a punt de fer neurologia», assenyala. Finalment, però, va decantar-se per l'oftalmologia. «Potser perquè era més còmode i ho tenia tot més encarrilat», admet. En qualsevol cas, subratlla la importància de «tenir un bon mestre, algú que faci les coses amb passió i te les inculqui.»

A l'Hospital Clínic de Barcelona va trobar un professor que complia aquests requisits: l'oftalmòleg Josep Casanovas, innovador de la docència de l'especialitat d'acord amb els paràmetres «d'una escola molt germànica», precisa Joan Maria Tibau. Va estar amb Casanovas mentre feia l'especialitat i després va anar a l'Hospital Sant Pau un parell de cops a la setmana durant uns quatre anys. «No a treballar, sinó per aprendre», puntualitza. L'any 1973 va començar a fer d'oftalmòleg a Girona, al carrer Nou amb el pare i d'ajudant d'oftalmologia a Santa Clara, a la Seguretat Social. Després va treballar a la Clínica l'Aliança, a la Clínica Girona i a la Clínica Bofill.

Malgrat que fa tres anys es va jubilar de la sanitat pública, encara opera a la Bofill amb el seu germà i rep clients a la consulta de la plaça de la Diputació. «Gaudeixo amb la feina», assegura. «La medicina és totalment vocacional», coincideix en Josep Maria. «Vol un sacrifici brutal. Has d'estar sempre al peu del canó, i més si és una consulta petita com la nostra», observa. «Les noves generacions ho tenen més complicat, però no només en medicina», intervé en Joan. «És sacrificat, però la persona que val té feina», rebla en Josep. El petit de la nissaga

ha treballat sempre a la Clínica Barraquer de Barcelona i, a Girona, al CAP Güell i a les clíniques Aliança, Bofill i Girona; actualment continua a la Barraquer, la Bofill i la consulta de la plaça de la Diputació.

Patologies i anècdotes

«Tot ha canviat molt», emfasitza Joan Tibau. «Quan jo vaig començar no hi havia làsers i després n'hi havia que s'espantaven cada dos per tres. Ara hi ha meravelles», destaca. «La problemàtica de la nostra especialitat és el material», exposa Josep Tibau. «No pots estar per tot i en tot, has de tenir clares les teves limitacions i tenir uns centres de referència, en el nostre cas la Barraquer. Cada vegada es tendeix més a la superespecialització», apunta.

A banda de les cataractes, avui en dia abunden els glaucomes i les lesions maculars. «Aquestes patologies sorgeixen perquè la gent viu més anys que abans», opina en Joan. I afegeix: «Ara la gent s'opera de cataractes, aguanten uns anys i pateixen degeneracions maculars a la retina, que diuen que poden tenir relació amb la mala alimentació i el tabac però bàsicament són produïdes pel

El doctor Joan Tibau Pagès en una imatge dels últims anys que visitava.
PROCEDÈNCIA: Arxiu Diari de Girona (David Estany).

desgast». Per al seu germà, però, «és fonamental una bona dieta. No diria pas mediterrània, sinó que no estigui tractada amb transgènics i coses d'aquestes. Cada cop es mengen més porqueries», lamenta. Els dos germans duen ulleres des de ben petits. Tots dos són miops i en Joan, a més, té una mica d'astigmatisme. «En canvi, el pare amb vuitanta i *pico* d'anys quasi no tenia res», remarquen. Entre les anècdotes viscudes des que són oftalmòlegs prefereixen quedar-se amb les còmiques, que de vegades quasi adopten la forma d'un acudit. Vegem-ne un d'en Josep: «Quan començava a treballar, un senyor de la Vall d'en Bas em va dir que li havia sortit un ull de poll a l'ull». I un altre d'en Joan: «Un home va entrar a la consulta i em va dir que no s'hi veia bé. Li vaig preguntar si de lluny o de prop. No, de Sant Andreu Salou, va respondre.»

‘El trio la la la’

Els germans Joan Maria i Josep Maria Tibau encara recorden el sobrenom que anys enrere els van posar les infermeres quan coincidien al quiròfan amb el seu pare: ‘El trio la la la’. «Tenia la seva lògica, perquè sempre cantàvem quan operàvem», explica en Joan Maria. «Jo no», aclareix ràpidament en Josep Maria. «Ells treballaven a la seva manera i jo volia fer la meva. Si estàs per la feina, estàs per la feina, i jo necessitava estar concentrat», afegeix. «Ho fèiem quasi sense adonar-nos-en», es defensa en Joan Maria Tibau.

El repertori era força ampli, amb cançons com *Begin the Beguine*, *Bésame mucho* o *A mi manera*, recorda. Malgrat que el germà petit no combregava amb les expansions dels dos cantaires, el pare i el germà gran van mantenir durant molts anys un costum que «ajudava els pacients a relaxar-se una mica», segons en Joan Maria. «Per mi que pensaven: ‘si aquests tios canten deu ser que tot va bé’», comenta, avalant la seva conjectura amb dues observacions: «Mai no ens van fer cap comentari negatiu i, encara avui, hi ha gent que opera amb música de fons». Malgrat això, admet, rialler, que ara ja no el deixen cantar mentre opera ■■■

SEMPRE DE CARA A CARA

TEXT > ÀNGEL MADRIÀ

FOTOGRAFIA > RAFEL BOSCH

La casa del doctor Trull Gimbernat sembla més una galeria d'art que un habitatge. Conversem envoltats de quadres de la seva esposa i escultures d'ell mateix. Fa pocs dies que el van operar del maluc i encara està convalescent. Comença parlant del Grupo; es refereix a l'escola Bruguera que és on va fer el primers passos com a estudiant: «Vaig anar al Bruguera, al Grupo. Era dur el Grupo. Era dur sobretot pels que vivíem a l'altra banda de l'Onyar. Com que era l'època d'en Franco... Hi havia els fills del doctor Campistol, del doctor García-Bragado, els Rosich... la gent benestant de Girona, i després érem els que vivíem més enllà del riu, a la part vella, amb pares que no destacaven en res. Al Bruguera vaig estudiar la Primària i el Batxiller fins a quart. Aquí hi havia una història... Érem lliures, o sigui, quan anàvem a començar el Batxiller els mateixos mestres –en Cels, en Tibau, en Pi...– tenien muntat un Batxiller de pagament a la mateixa escola. Recordo que hi havia un *pájaro* que em va fotre a parir davant de tots els de classe i llavors els companys em van apallissar... Tot va ser entrar a cinquè, a l'Institut Vell, i trobar noies a classe, trobar la llibertat, la vida...», explica Trull.

Recorda que quan va entrar a la Força estaven fent el canvi a l'actual Vicens Vives: «Vaig entrar el primer trimestre de cinquè i sóc dels que vaig tenir l'honor de portar la *boa constrictor*, la vam dur a coll els mateixos alumnes i vam fer una processó pel carrer. Vam parar davant de l'ajuntament, la vam deixar a terra... d'això hi ha fotos. Pensa que deu fer 10 metres. Al Vives m'ho vaig passar bé. Per Sant Tomàs, en temps d'en Franco,

fèiem una manifestació i trèiem una estàtua d'aquelles de guix que dèiem que era el Metastasi i al final la fotíem al riu.»

Parlem d'on surt el seu interès per la medicina: «El meu pare era mecànic dentista i volia que jo fos dentista. Era el seu somni. Ell treballava per dentistes i em deia: 'Tu has de ser dels altres, dels que guanyen diners'. Per ser dentista havies de fer Medicina i t'hi van anar empenyent, empenyent... com que era un alumne que me'n sortia. Després de l'Institut vaig fer el PREU i després, què fem... Medicina? Doncs Medicina. Vaig anar a l'Autònoma de Barcelona, allà vaig coincidir-hi amb en Monreal, en García-Bragado, en Latorre...», narra el doctor.

La cirurgia maxil·lofacial

A tercer de carrera és quan va descobrir la seva gran passió, la cirurgia maxil·lofacial: «Fins a tercer anàvem a fer pràctiques al Sant Pau i després podies triar el Vall d'Hebron o quedar-te al Sant Pau. Jo vaig anar al Vall d'Hebron i allà vaig tenir l'agradable sorpresa de descobrir la cirurgia maxil·lofacial, que vist des de fora deies: 'Aquests són com uns dentistes però que fan medicina hospitalària: fantàstic! El teu pare vol que siguis dentista, molt bé, ja ho seré, però he trobat una escapatòria'. I a partir de quart ja vaig estar amb els cirurgians del Vall d'Hebron. L'especialització la podia fer allà mateix, al Vall d'Hebron, però me'n vaig anar a Bellvitge. I en acabar els tres anys de resident a Bellvitge hi havia dues places d'adjunt lliures però ens vam trobar al carrer. Podia optar a una plaça d'adjunt al Vall d'Hebron però em vaig empenyar tant que vaig dir: 'Jo me'n vaig a

Josep Maria Trull Gimbernat (Girona, 1952) no té cap precedent mèdic a la família. El seu pare, Josep Trull Canals (Barcelona, 1916-Girona, 1995), era mecànic dentista i la seva mare és de Cabanes, té 90 anys i encara viu sola al passeig Canalejas de Girona. Trull Gimbernat està casat amb la Rosa Maria que és llicenciada en Història de l'Art i Belles Arts i va fer de professora, fins fa poc que es va jubilar, a l'Institut Santiago Sobrequés de Girona. Han tingut dos fills: l'Eudald i en Josep Maria, que els han donat dos néts: l'Oriol i l'Àlex.

«Vaig anar al Vall d'Hebron i allà vaig tenir l'agradable sorpresa de descobrir la cirurgia maxil·lofacial, que vist des de fora deies: 'Aquests són com uns dentistes però que fan medicina hospitalària: fantàstic!'»

Girona: si he de fer de dentista, faré de dentista'», conclou el doctor Trull.

Tot i les titulacions en Medicina i Cirurgia (1975) i la llicenciatura en metge Estomatòleg (1977) –més endavant es va especialitzar en Cirurgia Oral i Maxil·lofacial (1979) i va fer el doctorat en Medicina i Cirurgia (1995)–, l'any 1978 va obrir la consulta d'estomatòleg a Girona. A la vegada, però, es va obrir camí fent operacions de maxil·lofacial a la Clínica l'Aliança i a la Clínica Girona: «El 1978 ja havia tingut tractes amb l'Aliança i em van donar una plaça. M'hi vaig estar fins al 1995. Va arribar un moment que al Vall d'Hebron no van admetre més cirurgia petita de boca de Girona, els van dir que s'havien d'espavilar. Aleshores em van venir a buscar de Santa Clara a veure si jo els podia fer la cirurgia de queixals del seny, la cirurgia senzilla..., a veure si podia assumir la cirurgia maxil·lofacial de Girona. Em va venir a buscar en Carles Puig, el director mèdic del Trueta, i em va dir: 'Quan tinguem coses t'avisem i com que tenim manera de pagar-te, doncs tu véns aquí i fas el que convingui'.»

Eren uns anys que tot just estaven començant les especialitzacions als hospitals: «En aquells moments no hi havia res. Hi havia els dentistes dels ambulatoris i prou. Quan sortien coses de cirurgia havien d'anar a Bar-

celona. Però al Vall d'Hebron van dir que les operacions petites 'us les heu de menjar vosaltres'. Primer em van enganxar a mi... havia arribat a operar 1.000 pacients l'any, cirurgies petites, però 1.000. Vaig començar a anar al Trueta l'1 de febrer del 1985 i fa 30 anys i escaig que hi sóc», conclou el doctor.

Trull va ser un autèntic pioner en aquest tipus de cirurgia a Girona: «Vaig ser el primer en fer operacions de maxil·lofacial al Trueta i a tot Girona i província. Vaig estar 17 anys tot sol. Al principi, la feina va ser aconseguir que em compressin instrumental, vaig començar treballant amb les eines de casa, com els lampistes. Després vaig deixar en dipòsit instrumental meu, en una caixa que en dèiem la 'caixa groga' perquè era una caixa de color groc. La caixa groga d'en Trull. Ara a la secció som tres. Bé, el tercer s'ha incorporat aquest juny», relata en Josep M. Trull.

A banda de la intensa carrera professional també ha dedicat temps per a la docència. De l'any 1989 al 1995 va fer de professor de Cirurgia Oral a la Facultat d'Odontologia de la UB, el mateix lloc on va llegir la seva tesi doctoral sobre el tractament conservador de la canina inclosa al maxil·lar. Per acabar la conversa fem un repàs a la seva trajectòria, diu que l'any vinent es jubila. Explica que aquesta feina ha sigut i és la seva gran passió: «He sigut feliç fent la feina, m'ho he passat bé, però la família també m'ha hagut d'aguantar moltes coses. El que és important és ser una mica manetes, ja ho era de petit. El meu pare era mecànic dentista i vivíem en un taller de pròtesis; de la resina que li sobrava de fer dentadures jo en feia figuretes del pessebre. Quan tenia uns 14 anys tots els estius ajudava el meu pare fent guix... Per això faig escultures. Pots estudiar molt, però si no tens manetes dedica't a la medicina interna. Els cirurgians som artesans. La medicina si l'entens és lògica pura.»

Acabem parlant de fotografia, dels anys que ha practicat l'atletisme, de la Pujada als Àngels, del GEiEG... i, sobretot, se'l veu feliç parlant de les seves escultures. Aquell nen que vivia a l'altra banda de l'Onyar ara viu a la plaça de la Independència, però em sembla que això no li ha pas fet canviar la manera de pensar ni de viure la vida ■■■

BIBLIOGRAFIA

ALBERCH FUGUERAS, Ramon, *et al.*, *Gremis i oficis a Girona: treball i societat a l'època pre-industrial*, Girona: Ajuntament de Girona, 1984.

ALBERCH FUGUERAS, Ramon, 'Josep Anton Viader, metge i afrancesat', *Quaderns de la Selva*, 1 (1984), p. 129-135.

ALCALDE DALMAU, Ramon [=Ramon Dalmau Alcalde], *La Fundació Bruguera. 500 anys de relació mèdica entre Girona i Montpeller*, Girona: Ajuntament de Girona-Col·legi Oficial de Metges de Girona, 1992.

AUTORS DIVERSOS, *El doctor Josep Ametller i Viñas*, Girona: COMG, 1980.

AUTORS DIVERSOS, 'Pompeio Pascual Carbó', *Revista de Girona*, 185 (desembre de 1997), p. 57-91.

BORRELL SABATER, Miquel, *Hospicis i hospitals de pobres*, Quaderns de la Revista de Girona, Girona: Diputació de Girona, 2007.

CARRERAS DE CABRERA, Francesc X., *Depuració de la conducta política i social dels metges gironins (1939-1946)*, Girona: Col·legi Oficial de Metges de Girona, 2016.

CASTELLS, Narcís, PUIGDEVALL, Narcís, REIXACH, Francesc, *L'Hospital de Santa Caterina*, Girona: Diputació de Girona, 1989.

CLARA RESPLANDIS, Josep, 'El personal polític de l'Ajuntament de Girona (1939-1979)', *Revista de Girona*, 110 (1985), p. 39-47.

COMELLES, Josep M. (ed.); ALEMANY, Sílvia; FRANCÈS, Laura (coords.), *De les iguals a la cartilla. El regiment de la cosa pública, la medicalització i el pluralisme assistencial a la Vall d'Aro*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2013.

COSTA FERNANDEZ, Lluís (dir.), MAROTO GENOVER, Julià (coord.), *Història de Girona*, Girona: CCG edicions, 2006.

GIRONELLA DELGÀ, Anna, 'Assistència i caritat en l'època medieval', a Joan BOADAS RASET i Sílvia PLANAS MARCÉ (dirs.), *Girona medieval: La clau del regne*, Girona: Ajuntament de Girona (2014), p. 121-136.

GIRONELLA LLONGA, Pere, *Història del Col·legi de Metges de Girona*, Girona: treball inèdit dipositat a la biblioteca del COMG, 1983.

GIL TORT, Rosa M.; BOADAS, Joan, *El psiquiàtric de Salt. Cent anys d'història*, Girona: Diputació de Girona, Institut d'Assistència Sanitària, 1987.

GIL TORT, Rosa M., *L'assistència sanitària: dels hospitals medievals al Parc Hospitalari Martí i Julià*, Quaderns de la Revista de Girona, Girona: Diputació de Girona, 2004.

GUERRERO, Joan Carles; CARMANIU, Xavier; MORETÓ, Maria Júlia, *Clínica Girona, 75 anys (1934-2009)*, Girona: Clínica Girona, SA, 2009.

JULIÀ FIGUERAS, Benet, *Rodolf Matas (1860-1957). Aspectes humans, professionals i familiars*, Girona: COMG, 1978.

JULIÀ FIGUERAS, Benet, *El Dr. Josep Pascual i Prats (1854-1931): primer president del Col·legi Oficial de Metges de Girona*, Girona: L'Eix, 1994.

JULIÀ FIGUERAS, Benet, *et al.*, *El metge rural a la postguerra: Sant Feliu de Guíxols i la Vall d'Aro. Home i tècnica enfront d'una realitat deprimida*, Col·lecció Martí Casals i Echegaray, Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2003.

LLOBET MASACHS, Santiago de, *Historia de una familia: los Llobet de Vidreres. Siglos XII-XX*, Barcelona, [c. a.], 2012, vol. I.

MARQUÈS, Laura; FRANCISCO, Iris, 'Història de les epidèmies a la ciutat de Girona', *Gimbernat*, 42 (2004), p. 143-165.

MARQUÈS, Laura, 'Breu història de l'assistència sanitària a la ciutat de Girona', *Gimbernat*, 42 (2004), p. 167-191.

MERINO PALOMAR, Purificación; ROIG GARCÍA, Jaume; BARÓ SEGÚI, Joan, *De la Residència a hospital d'alt nivell: 50 anys de l'Hospital Dr. Josep Trueta de Girona (1956-2006)*, Girona: Generalitat de Catalunya-Departament de Salut, 2006.

MIRAMBELL BELLOC, Enric, 'Metges humanistes', *Diari de Girona*, 14 de juny de 2015.

MONTESINOS, Fernando, 'Les professions i les corporacions sanitàries a les comarques de Girona (1857-2007)', *Revista de Girona*, 249 (juliol-agost 2008), p. 67-72.

PASCUAL BUSQUETS, Pompeu, *Els metges de la família Pasqual de Llebrers*, Girona: Treball inèdit dipositat a la biblioteca del COMG, 1996.

PASCUAL CARBÓ, Pompeio, 'Fortuna i desventura del Dr. Josep Pascual i Prats', *Revista de Girona*, 77 (1976), p. 191-195.

PLA I DALMAU, Josep M., *Pequeña historia de la medicina gerundense*, Girona: COMG, 1974.

PLANAS MARCÉ, Sílvia, 'Na Goig fa testament. Les darreres voluntats d'una dama jueva de la Girona medieval', *Afers*, 73 (2012), p. 513-534.

POMÉS, Jordi *et al.*, *Modest Furest, fundador de Vichy Catalán, Biografia i relats*, Girona: Comptium, 2004.

PUIGVERT SOLÀ, Joaquim M., 'Els metges higienistes i les topografies mèdiques', *Recer-*

ques, 35 (1998), p. 99-106.

PUIGVERT SOLÀ, Joaquim M., 'Els professionals de la sanitat a la Catalunya de mitjan segle XIX', *Barcelona Quaderns d'Història*, 6 (2002), p. 173-188.

PUJIULA RIBERA, Jordi, 'Dels metges de capçalera als grans centres hospitalaris', *Revista de Girona*, 200 (maig-juny, 2000), p. 117-130.

PUJIULA RIBERA, Jordi, 'La medicina gironina al llarg del segle XX', *Gimbernat*, 53 (2010), p. 11-29.

SANTALÓ PUIG, M. Lluïsa; USTRELL TORRENT, Josep M., 'Josep Boniquet i Colobrers, anys 1865-1914, en l'odontologia catalana de fa un segle', *Gimbernat*, 25 (1996), p. 233-240.

ZARZOSO ORELLANA, Alfons, *Medicina i Il·lustració a Catalunya: La formació de l'Acadèmia Mèdico-Pràctica de Barcelona*, Barcelona: Fundació Raimon Noguera, 2004.

NOTA: Cal afegir a aquesta relació mínima de bibliografia emprada les biografies de facultatius gironins incorporades a la Galeria de Metges Catalans –portal en línia: www.galeriametges.cat– i signades per Francesc X. Carreras, Enric Mirambell i M. Bruguera. Així mateix, les nombroses contribucions de Josep M. Pla i Dalmau –en especial, les peces que va dedicar a personalitats i famílies mèdiques de la ciutat– i de Pompeio Pascual Carbó al *Butlletí del Col·legi Oficial de Metges de Girona*, a la vegada que les d'història de la medicina de la demarcació realitzades per Benet Julià en la publicació esmentada i en moltes altres.

AQUEST LLIBRE S'HA EDITAT
AMB EL SUPORT DE

COL·LABORADOR LOGÍSTIC

col·lecció 'la gent de girona' / 01

METGES, CLÍNIQUES I HOSPITALS

El primer volum de la col·lecció 'La Gent de Girona' està dedicat als professionals i centres mèdics de la història recent de la ciutat. És el fruit de la recerca en diversos arxius, de la revisió de la bibliografia existent i de quaranta-quatre entrevistes a metges o famílies mèdiques. El llibre s'estructura en dues parts: una centrada en la història de les institucions i del col·lectiu sanitari; l'altra en els propis testimonis.

És un reconeixement a la tasca de tot el col·lectiu mèdic que s'ha dedicat i es dedica a vetllar per la nostra salut. Però, sobretot, vol ser un homenatge als vells metges, aquells que van exercir la professió abans de la penicil·lina, els que sense els mitjans i els equipaments actuals van ser els veritables forjadors del prestigi que té la sanitat a la nostra ciutat i al conjunt del país. Molts d'aquests metges van ser els iniciadors d'unes nissagues que, en alguns casos, han arribat fins als nostres dies.

